ANTONII DE HAEN

Consiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ, in Alma ac Antiquissima Universitate Vindobonensi, Professoris Primari

RATIO MEDENDI

IN

NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

VOLUMEN III.

NEAPOLI MDCCLXVI.
TYPIS DONATI CAMPI.
Expensis Stephani Manfredii.
Superiorum Permissu, ac Privilegio.

ELENCHUS CAPITUM.

INDEX

Præcipuorum in hoc Volumine contentorum tam Remediorum quam Monitorum Practicorum &c. Ordine Alpha-Betico.

A

jam

B

C

D

E

F

G

H

I

L

M

Men-

O

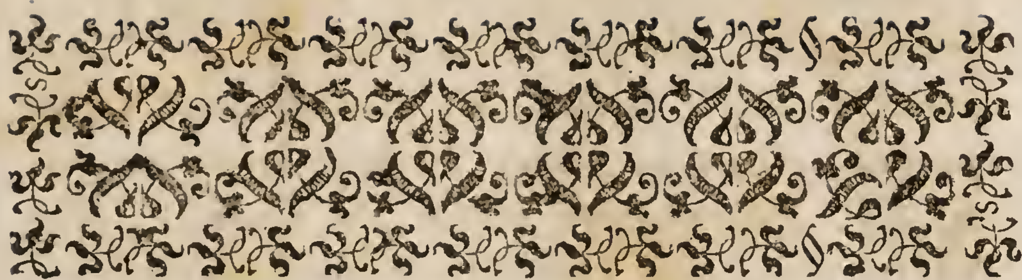
P

Pe-

R

S

idem

CAPUT I.

De Cranii Ustione in Pertinacioribus Capitis Vitiis.

§. I. *Diversus quidem modus admovendi ferri candentis, tam veterum, quam posteriorum; universorum tamen calculo expers periculo creditus.* §. II. *Experimentum primum hujus infelicissime in Nosocomio institutum. Mors inopina inde. Respirationis modus juxta communes humani corporis leges vix explicandus Exemplum inflammati & gangrænosi majorem partem ventriculi, sine febre, sine dolore, & cum bono appetitu. Examen Anatomicum nullas in Cranio, Oculisve, Amauroseos causas detexit.* §. III. *Alter infaustissimus Cauterii Cranii effectus. Historia morbi antecedentis datur, ideo notabilis, quod plurima, & exquisita remedia, ordine adhibita, effectu plane caruerint. Conamina nostra, ad imminens a Cauterio discrimen Trepano averruncandum, enarrantur, & inutilia demonstrantur. Hydrops*

Ventriculi superioris cerebri. Portentosum infundibulum, ejusque mira ægritudo, ut causa inventa Guttæ serenæ. Respirandi modus, æque parum, quam in priore Historia intelligendus. §. IV. *Experimenta multa, in Craniis facta, enarrantur, quæ hanc operationem nunquam, nisi cum summo vitæ discrimine, institui posse evidenter arguant.* §. V. *Ex omnibus hisce Ratiocinium medicum, & seria formatur conclusio.* §. VI. *Quædam de Trepano in Epilepsia, Cephalæa, &c. admovendo.*

§. I. AB ipso *Hippocrate*, in hodiernum usquediem, Cauterii actualis in arte dicti applicatio ad Cranium, ita omnium ore laudatur, ut nesciam ullum esse artis auxilium, quod plurimorum suffragiis fulciatur. Si enim *Zecchium*, & qui *Zecchii* autoritate per motus fuit, *Sennertum*, paucissimosque forte alios exceperitis, uno omnes ore hanc operationem commendant.

Haud idem tamen cunctis inurendi modus. Quantum ex *Hippocratis* textibus concludere licet, Libr. 2. de morbis, & libr. de locis in hom. Ferrum quidem candens capitis pluribus, imo octo diversis locis, sed ad integumenta duntaxat, admovit: nihilominus vim ustionis ad ossa penetrasse credibile fit, quia quam ustionem juxta nasum in cantho oculi interno, ita fieri jubet, ut crusta ibidem inuratur, ea sane sine ossis ustione vix peragi posse videtur. Quin &

ubi

ubi sic loca circa aures inuri præcipit; ut desinant a pulsando Arteriæ, profunde satis videtur ussisse.

Aretæus Cappadox non explicat libr. 1. de cura Chron. Cap. 4. *de Epileps.* quo velit uri modo, paucis tantum opus est, ait, etiam ignem „ capiti inferre; proficit enim.

Cælius Aurelianus Libr. 1. Chron. Cap. 4. refert, „ *Temisonem* consuluisse cutis capitis ustu„ ram, qua testa squammulis despumatur.

Celsus Libr. 7. Cap. 7. §. 15. in oculorum pituita: „ Quidam atramento duas lineas duxe„ runt a media aure, ad mediam alteram au„ rem, deinde a naribus ad verticem; tum ubi „ lineæ committebantur, scalpello inciderunt, „ & post sanguinem effusum os ibidem adusse„ runt. Nihilominus autem & in temporibus, „ & inter frontem, atque verticem, eminenti„ bus venis idem ferrum candens admoverunt. „ Frequens curatio est venas in temporibus adu„ rere . . . . valentior tamen Medicina est . . . . „ venas incidere, & sanguinem mittere: ubi sa„ tis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. Con„ tra tempora quidem timide, ne subjecti mu„ sculi, qui maxillas tenent, sentiant: inter „ frontem vero & verticem vehementer sic, ut „ squama ab osse recedat. Efficaciter tamen „ etiamnum est Afrorum curatio, qui verti„ cem usque ad os adurunt sic ut squamam re„ mittat.

Traditionem omnium sæculorum de hujus cu-

ræ præstantia collegit nobis *M. A. Severinus*, in suis libris *de efficaci Medicina*, Pyrotechn. Chir. Lib. 2. pag. 1. testimoniis *Pauli Æginetæ*, *Aetii*, *Actuarii*, *Mesues*, *Rhases*, *Albucasis*, *Arnoldi Villanovani*, *Andreæ Cæsalpini*, *Petri Salii*, *Paræi*, *Gaultheri Bruelis*, *Theodorici*, *Fumanelli*, *Rondeletii*, *L. Mercati*, *Lanfranci*, *Jacobi Sylvii*, *Nicolai Pisonis*, *Garioponti*, *Bertrucii Bononiensis*, *Cæsaris Machæ*, *Joannis Heurnii*, *Epiphanii Fernandez*, *Fontani*, *J. B. Theodosii*. Ipsusque ille *Severinus* maximus extitit hujus curæ promotor.

Si ordine laudatos omnes hos Scriptores evolvimus, patet nonnullos quidem prope suturas, plerosque vero in ipsis suturis, & maxime in commissura Sagittalis cum Coronali, candens ferrum imposuisse; plures insuper monuisse, ut ustio deberet ad ipsam penetrare diploen; omnes autem curas admirandas plane & stupendas inde a se se perpetratas gloriari. Ex multis pauca attulisse sufficiat. „ Quod meo quidem experi„ mento, inquit, *Severinus*, confirmare possum. „ Suturæ sagittalis, coronalisque confinio peru„ sto, *Franciscus ab Angelo*, *Castrinovensis*, ab „ ingenti cephalæa liberatus est.

Et *Epiphanius*: „ Mirum est, ait, quam his „ Cauteriis refrigeretur cerebrum, & pravi, tetrique „ vapores dissipentur: & licet primis diebus soleant „ concitare aliquem gradum caloris, tamen ma„ jus est emolumentum, quod postmodum inde „ sequitur, quam pusillum aliquod damnum,

„ ex

„ ex impreſſo igne. Nos quoque quinque, quan-
„ doque ſeptem Cauteria, amentibus admove-
„ mus, qui fuere curati, maxime ubi non vi-
„ get capitis tanta caliditas; ob quam quidem
„ in hac muliere (cujus hiſtoriam dederat)
„ tantum unum fieri curavimus. Eſt & e no-
„ viſſimis *Cæſar Macha*, Principum ſubalpino-
„ rum Medicus, qui conſil. 140. feminam inde
„ reſtitutam teſtatur, ſeptem jam menſes inſa-
„ nientem.

Idem *Fernandez* Hiſt. Medicinal. 47. „ Teſtor
„ Deum Cauteriis in capite quandoque tribus,
„ quandoque quatuor & quinque factis ad loca
„ ſuturarum, curaſse annis elapſis ſocrum *magi-
„ ſtri Gentilis*, cui jam erat memoria abolita,
„ & duos alios ſtolidos & inſanientes juvenes.

J. Heurnius, primus Med. Pract. Profeſſor, in condita anno 1575. Univerſitate Lugduno-Batava, ait chirurgum Ultrajectinum a ſe curatum „ Cauterio ab immedicabili cephalæa, in determinata capitis plaga ſæviente. Et in *Aphor.* 2. *Sect.* 7 „ Vir, cui, erat caput totum
„ tuberoſum, Cauterio id ad os usque aperui-
„ mus; quod exeſum erat fere usque ad Di-
„ ploen, abraſimus ſenſim, iterumque aliam par-
„ tem aperiebamus ad os, ita ſenſim totum fe-
„ re caput abraſimus. Evaſit.

Platerus Libr. 1. pag. *61*. „ Quo pacto
„ modo natis *Florentiæ*, ut fertur, verticem
„ perurentes, Epilepſiam, quæ iis in locis in-
„ fantibus conſueta eſt, ſolent avertere. Qui-

„ bus de caufis, & experientia moti, ferro can-
„ denti uftionem moliri . . . . non inconful-
„ tum effe putamus. Scilicet ut ante monue-
„ rat, fi pertinacis mali caufa in capite la-
„ teat.

Hier. Fabr. ab Aquapendente pro inurendo Fonticulo in futura Coronali, peculiare Cauterium excogitavit; quod apud ipfum, & apud *Scultetum*, qui hanc methodum quoque laudat, videas.

Hollerius in fcholio ad fuum primum caput *de morb. intern.* „ Applicatur, inquit, Caute-
„ rium actuale in media parte capitis prope
„ futuras. „ *Duretus* in fua in hunc *Hollerii* textum enarratione, etiam candens ferrum commendat.

Fallopius de Cauteriis, pag. 340. ipfis quidem in futuris, non fuadet, „ cæterum, ait,
„ capiti Cauterium tute imponere poffumus.

Riverius Cap. de Mania pag. 227. „ De-
„ nique Cauterium futuræ coronali adplicatum
„ maxime probatur a *Gordonio*, ejusque utili-
„ tatem confirmat hiftoria cujusdam Mania-
„ ci, cui cum effet vulnus inflictum capiti,
„ cum cranii fractura, quamdiu vulnus aper-
„ tum, tamdiu bene habuit, vulnere curato,
„ reverfa eft Mania. „ Et Cap. de dol. cap. pag. 236. Cauterium futuræ coronali admotum, dolorem capitis contumacem „ aliquando radi-
„ citus abftulit. Multo majoris eft efficaciæ, fi
„ temporibus admoveatur, de qua vide *Poterium*

„ Obf.

„ Obſ. cent. 3. Cap. 8. & obſervationes no-
„ ſtras publico communicatas. Porro in obſ.
„ cent. 2. Num. 39. idem *Riverius*. Ad pue-
„ rum epilepticum vocatus, præſcribo apozema
„ ex Cephalicis, & Epilepſiæ ſpecificis, cum
„ purgantibus ad quatuor doſes. Deinde inuri-
„ tur Cauſticum ſuturæ coronali. Et his duo-
„ bus remediis a morbo liberatus eſt.

Lambswerde in Tom. 2. *Sculteti* Obſ. 9. Cephalæam veneream curat cauterio actuali in ſutura Coronali & Obſ. 11. Epilepticam puellam curavit cute primum transverſim ſecta, actuali cauterio ſuturarum coronalis & ſagittalis concurſum, *ſatis profunde* inurendo.

Nuckius Operat. & exp. chir. N. 1. „ Fa-
„ cili, inquit, negotio operatio hæc ſequenti
„ inſtituitur modo: inuratur loco modo notato
„ (per fila in medio capite ſe decuſſantia, ut
„ ante ex *Celſo* vidimus) profundum ſatis fo-
„ ramen cauterio quodam actuali.

Fred. Deckers, Exercit. pract. Puellæ cæcæ hiſtoriam refert, cui Chirurgus fonticulum in ſutura coronali & ſagittali inuſſit, ad primam calvariæ laminam uſque urendo, quod cum inſtabile daret levamen, alius Chirurgus inuſſit ad diploen uſque, unde magna, rotunda portio ſeparata fuit, ſeparatam hanc portionem figura exhibet autor, habentem diametrum decem linearum: imo cum auxilium eſſet inconſtans, tertium cauterium ſuſtinuit, & tunc recte vidit. Etiam Guttam ſerenam, & Epilepſiam, ſic curatas ſe vidiſſe affirmat.

Clariss. *Viennensis* Professor P. *de Sorbait*, prax. Cap. de Cataracta & Amaur. „ Seta-
„ ceum quoque multis fuit auxilio: loco cujus
„ in delicatulis (videtur tamen operatio longe
„ crudelior setaceo) subrogari potest Cauterium,
„ quod non tantum Nuchæ, sed etiam suturæ
„ Coronali impositum plurimos juvit. Et pag.
„ 598. 599. Cauteria adplicanda sunt ... in
„ capite supra suturam coronalem, longitudine
„ digiti extensi supra nasum, contra Phthisim.
„ Cauterium autem quo magis est candens, eo
„ minorem affert dolorem.

Cl. *Hoffmannus*, Tom. 4. Part. 4. med. Syst. Rat. Edit. in 4. de Amaurosi: „ Magnum
„ profecto præsidium est in cauterio auctuali,
„ syncipiti vel nuchæ inusto.

M. G. Purmann, famosus multos per annos apud *Breslavienses* Chirurgus primarius, in *curiosis observationibus* invictiss. Imp. *Josepho* dicatis, historiam puellæ *Breslaviensis* refert, quam invincibili cæterum Epilepsia curavit cauterio actuali, in confinio toties dictarum suturarum; quarum commissuram statuit contra omnes qui id negent, constanter reperiri in puncto, quo fila, *Celsi* modo ducta, decussant se se. Videturque sæpius eandem operationem peregisse, cum afferat ustionem eo in puncto se semper fecisse. Et in scholio suo. " *Der Mund ; Ark hat*
„ *auch teine Gefahr iu scheven*, *und her* Pa-
„ tient *stehet dis gern*, *und noch ein mehreres*
„ *aus*. *Und mer molte dis nicht auch gerne*

„ *thun*,

„ *thun, um der groſſen , und der boſen Kran-*
„ *theit Wegen, und um der groſſen Hofnureg,*
„ *daſſ man ſolche* miſerable *Plage verli chret?*
„ *wünschen, dah dieſes edle Hilfr: Mittel mehr*
„ in uſu *ware, als es iexo iſt, und dieſe Kran-*
„ *theit leider! in unſeren* Hoſpitalern *ſo einreiſt,*
„ *daſſ es iu erharmen.*

Quadraginta igitur & ultra Autores tum Medici, tum Chirurgi, eosque inter plurimi ſua in arte celebres, & famoſi, hanc operationem & ſuaſerunt, & exemplis utiliſſimam demonſtrarunt, nullius unquam infortunii meminerunt; quidam audacter omnis dixerunt periculi expertem: operationem porro laudavere ſic, ut vel integumenta ſimul cum oſſe adurerentur, vel integumentis, ac pericranio primum perſciſſis, ſeparatisque, os ſolum adureretur, idque aut prope ſuturas, quod quibusdam placuit, aut in ipſo ſuturarum contactu, quod plerisque viſum: hancque ſic inſtitutam operationem plane innocuam eſſe plurimi aſſeverarunt.

Proinde cum nullum exiſteret ſive Medicinæ, ſive Chirurgiæ caput, quod gravioribus autoritatibus ac teſtimoniis fulciretur, piaculum fore credidi in difficilioribus ac incurabilibus caſibus idem omittere. Tres porro morbi videbantur mihi præcipue hanc curam poſcere, Cephalæa pertinax cum Hemicrania, inemendabilis Epilepſia, Gutta ſerena. Erantque nobis tales ægri præſentes, in quibus curam horum morborum hac lege exerceremus. Sed præcipue nos miſe-

rebat

rebat duorum, quos Gutta ſerena ad Mercurium, ad Corticem, ad Machinam electrinam, ad cujuscunque generis Evacuantia, ad varia capitis Epithemata, ad Veſicantia, ad Setacea &c. omnino rebellis & pertinax, miſere affligebat.

§. II. Igitur 3. Junii proxime elapſi, operationem fecimus in Adoleſcente 12. annorum, ruſtico, robuſto, toto quadrato, quem Amauroſis affligebat, probabiliter nata ex contuſo capite, poſtquam ſex menſium ſpatio in periodicos vomitus, quos cephalæa ſemper prænunciabat, inciderat. Amauroſis porro ejusmodi erat, ut noctem inter diemque nihil diſtingueret, ſummam tamen, agilemque pupillæ utriusque conſtrictionem, & dilatationem ad majus, minusve lumen haberet. Unde contra eruditiſſimi *Halleri* opinionem ſenſilitas pupillæ demonſtrari videtur; Retinam enim plane inertem fuiſſe, perfectiſſima cæcitas evicit.

Quia & ſine integumentorum inciſione, & cum eadem, hæc operatio fit, ultimum modum prætulit *D. Leber*; cum eandem didiciſſet, fortunatoque adplicatam a ſuo Magiſtro, dexterrimo, dum viveret, Chirurgo *Laudes*, vidiſſet; qui idem Magiſter Diſcipulos, adſtantesque Chirurgos, ſerio hortatus erat hanc ſimplici uſtioni ſemper præferrent, metu convulſionum, quas uſtionem ſine ſectione generare ſtatuebat.

Integumentorum hæc ſeparatio, validum dolorem excitabat; leviorem, pericranii abraſio; maxi-

maximum vero, uſtio; quam valide urentem ajebat, licet nihil eorum, quæ circum ſe gerebantur, ſciret. Examinabam, an vagina, intra quam Cauterium, ne labiis perſciſſis noceat, capiti imponitur, a Cauterio candeſceret, & uſtionis dolor potius ab integumentis uſtis, quam a peruſto cranio gigneretur; verum vaginam illam ego, adſtantesque tangentes, vix calentem deprehendimus.

Dolor primis horis magnus, poſtea modicus, bonus appetitus, ſemel modo levis vomitus, qui cæterum ipſi conſuetus, obſervabatur. Utebatur jure carnium, aqua hordei mellita, & emulſo leviter paregorico. Altero die optime habuit. Die tertio, fumo aromatico prunis ardentibus injecto, ac capiti admoto, apparatum examinavimus, lintea carpta ſanguine imbuta amovimus, inſperſoque vulneri pulvere Maſtiches, labia ſuis ſingula locis adpoſuimus. Bona hæc ſed contracta ita, ut inuſtum oſſi locum exacte liberum & nudum ſervarent. Tenaci Emplaſtro ea ad ſe mutuo jungebamus; omnia deligabamus ſicce, ac raro deligandum locum poſtmodum eſſe, *Cæſaris Magati* conſilio decernebamus. Nox optima, alvus ab Enemate bona. Die 6. Junii, ſcilicet ab operatione quarto, pulſus ſanus, naturalis, bonus appetitus, nullus capitis, niſi ab ejusdem motitatione, dolor. Hora octava veſpertina cum illo locutus ſum, affirmantemque palam audivi, ſe nullibi in toto corpore, imo ne in capite quidem, dolere,

lere, ſuumque jus eadem veſpera egregie ſibi ſapuiſſe. Tandem bonam illi noctem appreca-tus, pulſum adhuc tetigi ſcrupuloſe, eumque tam bonum inveni, quam unquam ſanus homo habere poteſt. Idem teſtati mihi ſunt Medicinæ & Chirurgiæ Aſſiſtentes, qui poſt me pulſum exa-minarunt. Interim viſus emendationem obſerva-re ſe nullam æger conquerebatur. Solabamur illum ea ſpe, quam optimæ operationis toleran-tia merito dabat. Sed, o ſpem fallacem! mox a media nocte vomere cepit; quod quia ipſi fa-miliare, cuſtos neglexit primo, verum ronchum in reſpiratione advertens, Aſſiſtentes Noſocomii vocavit. Qui morientem viderunt hora ſecunda prope finem diei quarti.

Quod me, nosque omnes, nec opinatus ca-ſus perculerit, & attonitos reddiderit, nemo du-bitabit. Nec reticebo me ſuſpicantem, ne for-te vomitus violentia in ſyncopen lapſus eſſet, curaviſſe, ut pectus ipſi valide agitaretur, & bis injecto Enemate Fumi Tabaci inteſtina ir-ritarentur. Sed mortuus erat hac vice non re-ſurrecturus.

Cadaver examinantes, nihil mali externo in cranio deteximus, Labia quippe vulneris bona, ſuppurantia, ſe jam cum pericranio unire ce-perant in loco ab inuſtione remotiore. Olla cranii ablata, videbamus cranium adeo leviter igne tactum fuiſſe, ut facta uſti abraſione, vix quid de oſſea periiſſe videretur ſubſtantia.

Igitur uſtio non erat aut profunda, aut etiam ad

d usque diploen producta, quemadmodum Auores jubent, ſed vix tangens, adeoque inſufficiens. Attamen quis credat! Dura mater inuæ plagæ ſubjecta, jam ab externa ſui parte, ua os tangit, ſuppurari leviter inceperat; Aachnoidea videbatur ibidem loci cum pia mare corrugata: cerebrum autem integerrimum. æterum per univerſum cranium ambæ Meninges admodum inflammatæ.

Igitur, quod hic præprimis notandum, uſtio ix leviter externum cranium tetigerat, & nihilominus effectum in omnibus ediderat cerebri nembranis. Et quidni? Cranium internum ipum ad diſtantiam duarum linearum a loco uſto eviter fiſſum fuit. Tantane vis ignis, effectusue leviore tactu? Quid ſi ad diploen penetraset? Præſtitit ſane nos in urendo meticuloſiores uiſſe cum hocce cranium, craſſi licet ruſtici, deo tenue & tranſparens eſſet, ut vix mediam olite craſſitudinis partem haberet.

Præter hæc nullum in cranio vitium, ne in pticis quidem nervis cui Guttæ ſerenæ adſcrieremus cauſam.

Dum vomitus a ſemianno periodicus fuerat, peræ pretium erat cauſas indagare. Ventriculs ore ſuperiore ſuo initioque Oeſophagi, ſolio multo amplior, ita ſanguine omnibus ſuis in aſis turgens, ut hæc in nonnullis locis duarum, n aliis trium linearum diametrum haberent; urpureus cæterum toto fundo ſuo, binisque in lagis tam interne, quam externe, gangrænoſus; irca Pylorum bonus. Uni

Universi Pulmones lateribus undique, Mediastino, Diaphragmati, Pericardio, Spinæ dorsi lateri, Jugulo, quolibet in puncto adeo indissolubiliter accreti erant, ut sine alterutrius destructione impossibile esset eosdem solvere; utque ubique, potissimum vero in toto dextro latere, lacerati pulmonis reliquiæ thoracem investirent. Quemadmodum porro Pulmones cum vicinis partibus, ita quoque mutuis inter se se lobis coalescebant.

Quod autem maxime mirabile, Adolescens nunquam in nostro Nosocomio difficilem aut læsam Respirationem ostendit, neque hujus quidpiam matris habuit Anamnesis. Unice affirmare possumus sesquihora modo ante mortem Respirationis, pulsusque, vitia adparuisse.

Nec minus mirabilis ventriculi & obstructi, & per, quam inaflmmati, & gangrænosi, contemplatio, ubi ad mortem fere usque nec signa febris, aut gangrænæ in pulsu, nec signa doloris in hoc viscere, nec signa alicujus in ejusdem functione defectus, apparuerunt. Igitur obstructio adeo notabilis, inflammatio adeo sæva, gangræna adeo vehemens, ut penetret totam ventriculi substantiam, citra dolorem, citraque febrem contingunt? bono cum appetitu formantur? cum integra visceris perficiuntur functione? Neque enim fore crediderim, qui statuat, omnia hæc sesqui horæ spatio nata & perfecta fuisse. Nunquid etiam illæsam semper Respirationem facile intelligimus cum universali adeo,

cum

cum indiſſolubili concretione Pulmonum? Cordisque expediti motum perennem, cujus pericardium dictis de cauſis immobile fuiſſe videatur? Merito videor hunc caſum ad *Cap.* 10. *de Problematibus* referre adeoque ut *Problema* 11. ad pag. 165. adjungere.

Sed ut e bivio in viam; futuros prævideo, qui ex integra hac hiſtoria concludant, levem hanc uſtionem cauſam mortis neutiquam extitiſſe, ſed in corpore adeo vitioſo mortem aliunde duxiſſe originem. Hos obſecro velint ſequentem perpendere caſum.

§. III. Die 4. Junii cauterium eodem modo juvenculæ 20. annorum admovimus, altera ſcilicet die ab eodem adplicito adoleſcenti: Hæc Gutta ſerena laboraverat a fine anni 1759. poſt vomitum ſpontaneum 14. dierum poſtque trimeſtrem defectum catameniorum. Datis purgantibus, vomitus ceſſaverat, redierant menſes, viſusque. Toto anno optime valuit. Sub finem anni 1760. menſes deficiunt, vomitus redit, perit viſus. Eo in ſtatu noſtrum Noſocomium infertur. Video Amauroſin, quæ cum immobili utraque pupilla, inter diem noctemque, imo poſt hac de die album inter nigrumque, diſtingueret: contra quam in Adoleſcente, cui cum mobiliſſimis a luce pupillis perfectiſſima cæcitas fuerit. Cum anno elapſo purgantibus ſanitatem & viſionem recuperaſſet, eadem ipſi, ſed jam incaſſum, præſcripſi. Cumque demum purgantibus opio interpoſito vomitum ſuperaſſem,

menſes

menses & visus deficere pergebant. Amaurosis jam bis vomitum diuturnum, eumque violentum; vomitus jam bis retardatos insequebatur menses: unde in mensium defectum, si non omnis, saltem aliqua causa vomitus videretur refundenda. Quare postquam appetitus bonus cessante vomitu rediisset, methodica ad menses revocandos cura exactissime; eaque non juvante, quævis empyrica, prudenter adhibita fuit. Cum demum nihil juvaret, nisi quod semel interumque leve quoddam initium mensium videretur conspici, tandem quod *Tract. de Hæmorrhoidibus* pag. 73. ex *Anglicis Observ.* laudavi auxilium, Machinæ tortilis ad arterias crurales admotæ post Aloeticum purgans, Balneaque Vaporis; hoc, inquam auxilium ad tres varias usque vices adhibui, circa id tempus, quo menses, ni turbatus naturæ ordo fuisset, redire debuisent. Sed & hoc frustra fuit. Diu demum post menses rediere, sed irregulariter semper; vomitus non nisi raro rediit, passim adhuc bonus appetitus, bona digestio, egestio commoda, virium, torositatisque incrementum. Ast vero omnia hæc cum perseverante Amaurosi, & continuo repetentibus capitis, atque oculorum, doloribus.

Videbatur ex hisce concludi oportere, quod visus olim rediisset ad catameniorum restitutionem, quia necdum quid notabiliter aut læsi aut impacti, obstructique, in Encephalo erat; jam vero ex vomituum tum repetitione, tum diuturnitate, vitium topicum in cranio fo-

ret,

ret, propter quod Gutta ſerena ad reſtitutos menſes perennaſſet: quodque proinde occaſio opportuna adeſſet ejus curam Cauterio tentandi, id quod tutum, quod ſecurum, quod nunquam noxium, ſæpe vero efficaciſſimum, hucusque credideramus.

Altera ergo die, ut monui, qua in puero, operationem eodem modo in hac puella fecimus. Symptomata dolorem ad varias operationis partes, confuſe primo; ſedatis vero doloribus, eodem ſe percepiſſe modo, quo Adoleſcens narraverat, declaravit. Appetitu gaudentem eodem, quo puerum, modo ſuſtentavimus. Prima nocte vix dormivit, & dolorem in utroque cervicis latere conqueſta eſt; altera die melius: tertia die bene ſe habuit, excepta febricula; quarta die pejus. Sanguinem tunc miſimus, qui peſſime phlogiſticus. Jamque vox deficere incepit, & caput hebes fieri.

Igitur inopina morte pueri perculſi, mortem puellæ triſtes quoque prævidimus. De *Trepano* interea cogitatum. Ne vero illud fruſtra periclitaremur, plura crania primum cauterio inusſimus, trepanumque adhibuimus; & primo quidem ipſo uſtionis loco. Sed mox ſtylus Trepani in aduſto fundo vacillabat, deinde plus adhuc ſtylus Trepani maris; ita ut veſtigium ſufficiens haud potuerit imprimi, quo Trepanum femina dictum tuto ageret. Quapropter idem eo tentavimus loco, qui ad uſtionem proximus, ut circulus Trepani eam una tangeret, eoque

modo ad affectum in cranio locum quoque deveniremus. Etenim tam proxime ad ustam plagam Trepanum adhibendum esse suadebat hac ipsa hora facta pueri Anatome, quæ ambas meninges ibidem affectas ostendebat. Verum & hoc impossibile. Dum enim in pertenui cranio (quod ad tutius experimentum eligebamus) corona Trepani partem cranii non ustam vix tetigerat, profundius jam adustam partem penetrabat; & bis, ter adhuc, licet prudentissime, suspensissimeque, modiolum agitando, ossis festucæ, ab ustione fragiliores, in cerebri membranas infigebantur interea dum diu adhuc perterebranda ea esset portio ossis, quæ adusta non fuerat, ut totum frustulum eximi posset: unde conclusimus evidens mortis periculum periculosissima & incertissima operatione averti non oportere. Medio die quinto periit, cum leviore faciei convulsione.

In externo cranio omnia ut in bono vulnere. Ossa cranii resecta ustionem non modo multum non penetrasse, sed crassum hoc cranium vix attigisse patebat; parte enim adusta, abrasa, vix de ossis substantia quidquam ablatum apparebat. Nihilominus sub hoc crasso, vixque ab ingne tacto cranio, dura mater suppurata inventa est, ac totum sinistrum cerebri hemisphærium, in quo (ut mox patebit) ustio erat, magna copia puris inter utramque meninges scatebat. Et, ut in priore, in utroque cerebri latere utraque Meninx vehementer inflammata erat.

erat. Aer autem copiosus, ubique se movens, separatim a sanguine in harum membranarum vasis sanguineis, potissimum in hemisphærio sinistro, miro sane spectaculo, inventus est. Ventriculus superior in sinistro latere Hydropicus tria plena cochlearia lymphæ gessit, dexter solitam copiam. Cerebrum pone locum ustionis flavum, & solito mollius, ac fere liquidum.

Notabile autem maxime Infundibulum. 1 mo Maximum fuit, octo vel novem linearum diametrum habens. 2do Repletum fuit materia grisea, quæ partim pultacea, partim calcaria fuit. 3tio Concretum erat cum pia matre Opticos involvente. 4to Insidebat, premebatque ipsum Opticorum coalitum non quidem ita ut Optici nervi post coalitum marcescerent, sed saltem sic, ut videretur illorum actio interturbata fuisse, puellaque cæca fuisse mansura, etiam si male haud successisset operatio.

Pulmones, ut in puero præcedente, ubique, ne minima quidem plaga excepta, indissolubiliter cum omnibus in Thorace partibus, mutuisque inter se lobis, connati erant. Oesophagus, & orificium superius ventriculi, duplo, quam solent, ampliores; Pylorus tam arctus, ut calamum scriptorium haud admitteret, in crastinam autem demonstrationem reservatus, hac constrictione, an spasmo evanido? caruit. Ex præcedentibus quippe patuit spasmos a morte non raro superesse.

§. IV. His ita enarratis, seria & tranquilla

 mente

mente examen doctrinæ de adurendo cranio inſtituendum eſt Collato lugubri utrumque hoc caſu cum allata 40. & ultra Doctorum doctrina, dico 1mo minime verum eſſe quod operatio hæc quovis periculo vacet. Et periculoſiſſimam eſſe, & utrisque noſtris lethalem fuiſſe, Hiſtoria utraque palam facit.

2do Cauterium in noſtris leviſſime modo crania tetigit, lethum induxit: quid non ſequatur, neceſſe eſt, ſi uratur profundius?

3^{tio} Si cauterium juſſu Autorum, tam profunde adactum fuiſſet, ut probabiliter ad Diploen penetraſſet, ipſum cerebrum immediate aduſtum fuiſſet; nam eximiæ tenuitatis cranium fuit. An non ea de cauſa plures, hac ita inſtituta operatione, perierint cito, neceſſe eſt.

Sed 4to Etiam leviſſimo cauterii attactu validiſſima, nocentiſſimaque uſtio fit. In primo noſtro caſu levior, gravior longe in ſecundo, ſuppuratio inventa eſt, in utriusque univerſi capitis inflammatio, tum & aeris perceptibilis intra vaſa ſanguinea collectio magna, varia, in omni loco membranarum, ut ignis in liquoribus aerem, antea non ut talem, jam vero ut aerem exiſtentem, bullisque manifeſtantem ſe ſe, gignere ſolet. Hoc experti nos a leviuſcula aduſtione, quid illi a penetrantiore experti non fuerint?

5to Crania quævis, craſſiſſima æque quam tenuiſſima, ſuſpenſo tacta cauterio, intus ardent ſic, ut digitus ſuppoſitus uratur, & ni retraxeris,

ris,

ris, ejusdem ſolvatur cuticula. Hoc experimentum pluries in publico Collegio iteravi, ut plusquam 20. homines digitum ſupponentes, ilico eundem retrahere deberent. Eum in finem ſumſi varias veteres calvas, tenuiores, craſſiores, interque easdem unam cujus Bregmatum craſſities lineas quatuor æquabat. Vix per tres minuti horæ ſecundas candens ferrum os tetigerat; quin chirurgus digitum eo tempore admotum, in bullas elevatum doleret. Ergo dura mater, & reliquæ ſubjectæ partes, plus minus adurantur, neceſſe eſt. Igiturne adeo mirum fuit, quod ambo noſtri ad uſtionem vix tenuem oſſis ſuperficiem conſumentem, ſe aduri lamentarentur, licet nec ignem videre poſſent, nec ejusdem adplicandi moniti eſſent.

6to Omnes poſtmodum experimentorum occaſiones captantes, in quovis recenter ablato cranio varia exploravimus. Ubi vix tangit cauterium os, jam ab interna parte bullæ naſcuntur fervidæ, veluti quid ebulliret. Ergo in quacumque etiam leviſſima aduſtione ingens fervor ad interiora percipiatur oportet.

7mo Et maximus, & perniciosiſſimus ille caloris gradus eſt, qui ab ebulliente oleo, quod fervente aqua fere triplo calidius eſt, gignitur. Varium experimentum id nos docuit. In homine recenter mortuo quatuor diverſis in plagis cranium cauterio leviter tetigimus. Inverſa tunc illa cranii flava macula in his ipſis quatuor locis inuſta erat. Inuſſimus idem alio loco $\frac{1}{3}$ minuti,

 nuti,

nuti id eſt 20. ſecundarum ſpatio: vix os externum uſtum erat, quin interiora bullis flavis, fœtidisque, excoquerentur, & digitus ſuppoſitus valide exureretur.

8vo Si ad Diploen inurere usque, ut plures Autores jubent, oportet, indigebat ferrum candens tribus, imo pluribus horæ minutis, pro diverſa craniorum craſſitudine; prout in recentioribus craniis deprehendebamus, loca aduſta poſtmodum abradendo. At vero in vivis ab uſtione in uno cranio unius minuti, ſesqui minuti in altero, tranſſudans fervidum oleum uſſit jam, corrugavitque omnes meninges, & albam cætera cerebri medullam in flavam convertit. Monitos autem eos velim, qui hæc mea experimenta repetituri ſint, ut ſumant conſuetum Artificum Cauterium, ut *Aquapendens*, *Paræus*, *Hildanus*, *Scultetus* *&c.* deſcribunt; alioqui nollem de experimenti effectu reſpondere, ſi v. g. clavo, vel alio ferro candefacto, vel ſi non penitus ignito, cranium inurerent.

9no Inconſtantius quoque nihil decurſu ſuturarum. Sumſimus plura vetera, plura deinde ad ſingulas oblatas occaſiones crania recentia, & numeroſa inter illa deprehendimus, in quibus ſutura coronalis pollice inferior ad frontem, vel ſuperior verſus ſuturam Lambdoideam inveniebatur. Intra hoc pollicis ſpatium ſuturæ coronales inter ſe ſe $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{4}$. altitudinis differunt. Neque conſtanti lege ſagittalis ſutura in medio

eſt,

eſt. In puero mortuo os parietale ſiniſtrum longe amplius dextro. Unde cum ipſi in media linea uſtio facta eſſet, invenimus illam $\frac{1}{4}$. pollicis a ſutura ſagittali diſtantem. Nonnullis ſuturæ omnes, vel quædam deſunt, imperfecteve adſunt. In puella mortua totum os frontis, & parietale dextrum, nonniſi unicum ſolidum os fuit, ſine vel minimo ſuturæ veſtigio. Quare quod plurimi diſertis verbis ſic rem conſtanter ſe habere affirment, operationemque oportere ſemper in ipſo decuſſantium ſe ſe filorum puncto fieri, ut in ſuturarum commiſſuram cadat, inania verba ſunt, experientiæ contrarias Equidem poſſe quemquam in decem ac plurea incidere calvas, quarum ejuſmodi commiſſurſit ſuturarum, inficias haud ivero, ſed conce dere demum mihi debebit, quoplures calvarias examinaverit, eo numeroſiores inter illas ſe invenire diſſimilitudines.

10mo. Fateri oportet laudatorum Scriptorum hinc inde unum reperiri, qui operationem quidem commendans, eandem tamen remotius a ſuturis eſſe velit; ita quippe *Fallopius*: vel alium æque meticuloſum, qui ſuturas quidem, ſed non confinium ipſum binarum ſuturarum, ſuaſerit aduri. Sed priori ſatisfecimus in puero, in quo uſtio ab utraque ſutura multum diſtabat: alteri caſu auſcultavimus in puella, ubi uſtio fuit pollice altius ſutura coronali. Et nihilominus utriusque hisce meticuloſis caſu ſatisfacientes, ægros utrosque morte amiſimus.

§. V. Candide ergo omnibus ſic expoſitis, quid demum conſequitur? 1mo. Veterum recentiorumque complures haud ea, quæ viderint, expertique fuerint, verum ea duntaxat, quæ alibi audiverint, legerintve, ſcripſiſſe; Artem proinde iſtos non experientia, ſed onerosis auxiſſe voluminibus.

2. Fuiſſe dubio procul, qui forte ſemel operationem viderint, eamque (ſive quod inflammatio Meningum reſoluta fuerit, ſive quod meticuloſior Artifex aut non penitus candefecerit ferrum, aut cranium vix tetigerit,) lethiferam non fuiſſe; imo, quod fonticulus inde excitatus morbum levaverit, profuiſſe obſervaverint: peſſime vero ex rariore obſervatione generaliſſimas regulas poſteris tradidiſſe.

3. Qui vero pluries hanc cranii aduſtionem perfecerint & non niſi fauſtiſſimam deſcripſerint eandem, hos ſuos paucos fortunatos caſus enarraſſe modo, plures reticuiſſe infauſtos. Eundem quippe ignem qui nobis eſt, ipſis fuiſſe; eadem ipſis, quæ nobis, crania: effectus proinde ejuſdem ignis, in conſimilia crania, fuiſſe conſimiles. Cum igitur demonſtratum ſit a mitiore, quam juſſerint illi, inuſtione mortem contigiſſe, quid non ſæpius illos lethiferi obſervaſſe neceſſe eſt, qui aduſſerint altius?

4. Hos præprimis culpandos eſſe, fraudisque notandos, eo quod infortunia ſua celaverint, ſuppreſſerint, conticuerint. Dum enim nihil niſi fauſta cecinerint, alios ad imitandum audaces

ſuo

ſuo reddidere exemplo, eosdemque, ut nos ſero imprudentis imitationis pœnitentes.

5. Solam proinde ac genuinam Artis promovendæ eam eſſe normam, qua ſolius amore veritatis, qua unico opitulandi ſtudio, ſummo cum candore, & Chriſtiana ſimplicitate, ſic facta enarrentur, ut non minus infauſta, quam fauſta, innoteſcant. Quo demum efficitur id, ut qui hos Autores conſulant, maturius & ſecum, & cum aliis, deliberent, incertamque forment Prognoſim, antequam neceſſitas forſitàn cogeret ſimiles operationes, curasve, confingere.

6. Quam triſte eſt mores Circum foraneorum & Agyrtarum lucripetos, vaniloquos, ambitioſos, adeo multis Medicorum atque Chirurgorum inhærere animis, ut id, quod haud verbis modo, ſed etiam factis vilipendunt, deteſtanturque; nonnunquam tamen nimio ſyſtematis ardore excæcati, turpiſſime imitentur! Profecto non poſſumus ſufficienter nobis invigilare, ne proprio præoccupati amore, aut vana illecti gloriola & coævis imponamus, & poſteris. Ad pondus Sanctuarii omnes in Medicina & Chirurgia appendendæ ſunt obſervationes, priusquam in lucem prodeant, ut ars inde capiat augmentum. Etenim dicente veridico *Hippocrate*: „Vita „ brevis, ars longa, occaſio celeris, experimentum „ periculoſum, judicium difficile." hinc utimur vere demonſtratis aliorum, ut tempori parcamus hisque

hisque instructi, ad ulteriora invenienda, & demonstranda annitamur. Et hisce nostris suffulti Nepotes nova adjicient. At vero si non artis amore, sed potius turpis lucri, immeritæ famæ, detestabilis in bonos invidiæ, studio ducimur; si Peregrinatorum complurium similes, mirandarum rerum magis, quam verarum, cupimus scriptores esse; turpiter incautos decipimus in detrimentum Artis, in damnum, perniciemque mortalium, cautos vero animabimus, ut malam nostram fidem orbi patefaciant; quod antequam iteratis experimentis effecerint, millenos errores ii committent, qui nobis, ut candidis veritatis præconibus, fidem adhibuerint.

§. VI. Igiturne hæc operatio ex arte proscribenda? Et in desperatis, aut difficillimis morbis, quorum causa probabiliter in capite hæret, an nihil ultra tentandum est?

Ad primum respondeo, quia operatio multo levius instituta in nostris binis ægris, quam Autores jubent, mortem utrique intulit; quia experimenta in cadaveribus, & in separatis craniis evicere, nunquam sine ingenti discrimine vitæ eam institui posse; merito concludi posse, ac debere id, quod sit ex Arte proscribenda. Et enim rarior operationis hujus felicitas plurimorum interitum non compensat.

Ad alterum dico *Trepanon* in hisce superesse casibus. Est equidem & illud, quod ultro fatendum est, anceps sæpe auxilium, eo quod Cephalearum, Epilepsiarumque causas, nonnisi conje-

conjecturemus in capite præsentes esse, vel in ea, quam suspicamur, capitis plaga; Attamen incertitudinis facta prognosi, si ægri velint extrema tentari, novimus per certa experimenta *Trepanon*, erudita manu adplicatum, per se lethale nunquam esse; etiamsi prima terebratione irrita, altera vice, pluribusve, ad aliam cranii plagam adplicetur. Hinc, quia non sola Autorum fide, sed quotidiana, in contusis, ac vulneratis, experientia discimus non esse per se periculosum Trepanum, sponte admittimus, quæ *Ballonius Paradig.* N. 19. quæ *Hollerius* Libro Observ. quæ *Duretus* in Annotatione in suam enarrationem in Cap. 2. *Holl.* de morbis internis pag. 27. quæ *Rhodius* Cent. 1. Observ. 69. quæ *P. Forestus*, Libr. 9. Cap. 2. in Scholio, aliique, tum docuerunt, tum exemplis confirmarunt. Quare perperam *Willisius* de An. Brut. Lib. 2. Cap. 2. pag. 75. Edit. in fol. ait. „ Laudari „ aperturam capitis a multis, sed a nemine, „ quod sciam tentatam. Ingentem *Harvæum* „ Nobili feminæ ob invincibilem Cephalæam „ proposuisse, & spem exinde fecisse, sed nemi- „ nem facere operationem voluisse. „ Utique ex allatis Scriptoribus patet sæpius fuisse eandem summo cum effectu institutam.

CA-

CAPUT II.

De Peculiari Quorundam Medicamentorum Virtute.

§. I. *Ratio cur hoc anno minora numero experimenta circa Aquam Calcis, & Uvam Ursinam, describantur* §. II. *Examen an Ononis prosit calculosis? Anatome. Eadem quæstio de Raphano hortensi.* §. III. *Laus Verbenæ: eaque occasione enarratio diræ cephalææ ad quam curandam frustra Artis fere omnis exhausta suppellex* §. IV. *Præstantia Foliorum Aurantiorum in Pulvere, & in Decocto. Admonitio de Prudentia quæ in Viribus Medicamentorum detegendis, determinandis, limitandisque, necessario adhibenda sit* . §. V. *De communibus dictis Anti-Epilepticis.*

§. I. DE Aquæ Calcis, & *Uvæ Ursi* viribus, minus hoc anno dicendum habeo, 1mo. quia hominum calculo laborantium numerus longe minor ad Nosocomium accessit. 2do. Quia ad facilem secandi methodum demonstrandam, & amplificandam, plures eorum, quibus ceteroqui alterutrum horum dedissem, calculo secari curavi. 3tio. Quoniam in his morbis etiam aliorum simplicium vires explorare animus fuit. Cæterum plures eorum, quorum,

rum, his remediis curatorum, historiam part. præcedentibus dedi, denuo videre contigit, & perfecte sanos, omnibusque calculi symptomatibus liberos esse, constitit. Inutilia quoque hæc remedia esse, in quibus degeneres admodum systematis Europæi partes erant, novis constitit observatis; attamen educto calculo iisdem levamen hinc multum sæpe contingere.

§. II. Casu historiam notabilem didici effectus *Ononidis*, dictæ C B *P. Restæ Bovis*; quam Autores Medico-Botanici ab omni tempore in variis obstructionibus, & calculo, laudarunt. Senator ille, (quem antea Cap. 9. §. 2. Hydrope pectoris extinctum consideravimus,) longis ab annis calculi martyr, & plures minores aliquando excernens, demum a peregrino Patre *Franciscano* id consilii accepit, ut pugillum herbæ *Ononidis*, cum semilibra aquæ pauxillum coctum, quovis mane biberet; ac primo quidem spatio longiore, deinde, levamine insigni inde percepto, repeteret quater in anno idem remedium, spatio 14. dierum. Consilio parens, levamen primo incredibile habuit, deinde liber ab omni calculi symptomate, per aliquot ante mortem annos, sic fuit, ac si eodem laborasset nunquam; nisi semel iterumque, repetitionem remedii aut neglectu, aut studio, procrastinando.

Inspiciendi hujus cadaveris facultatem, ut Cap. 9. jam monui, omni modo quærebam. 1mo. Ob dubia quæpiam, quæ in Hydrope pe-

ctoris

ctoris ejus occurrebant, ut Cap. *9.* §. 2. monui. 2do. Ob vires indagandas *Ononidis*, utrum nempe egisset modo, ut Uva Ursi, symptomata auferendo, an vero tollendo ipsam Diathesin 3tio. An, quia cessantibus calculi doloribus, pulmo ægrotare cepit, calculosa Diathesis pulmonem obsideret, ibidemque primo Asthma, deinde Hydropem pectoris, creavisset. Eximius Medicus Aulicus Nobilis a *Hentschel*, qui tanta cum laude inclytæ Facultatis Decanatu integro triennio functus est, & quocum aliquoties super hoc morbo in consilium vocatus fueram, veniam incidendi procuravit.

Ad prima dubia circa Hydropem pectoris respondi cap. *9*.

Quoad alterum, nihil aut calculosi, aut degeneris, in toto systemate urinario invenimus; id modo notabamus, quod Ren dexter quadruplo major, cum naturali uretere, sinister Ren quadruplo minor mole esset. Ad tertium dubium quod spectat, pulmones flaccidi quidem lividique erant; at vero quacumque in plaga examinati, nihil gerebant calculosi, aut calcarei; neque unquam in vita quid simile sputis reddiderat.

An ergo *Ononis* diathesin calculosam, expulsis jam antea, qui aderant, calculis, penitus emendavit? sustulit? Nunquid repullulantem eandem diathesin ad remedii neglectum, idem mox suppressit? Multiplico experimenta, sed nondum certi quidquam determinare possum.

Ra-

Raphani hortensis succum cum oleo sumtum vidimus bimestre tempus tolerabile reddidisse calculoso. Erit & hoc in aliis tentandum.

§. III. Laudanda hic *Verbena* venit, seu *Verbenaga* dicta, *Verbena communis flore ceruleo*, *Verbena recta* C. B. P. 246.

Galenus de comp. med. sec. loc. Libr. 2. Cap. 2. „ Omnium porro maxime discutit, & „ perfecte roborat, *Verbena Recta* περιστερεὼν ὁ „ ὀρθος, maxime viridis, imo & arida, cum „ radicibus, & simul cum serpillo oleo inco„ cto .... quin & ipsam per se *Verbenacam*, „ si oleo incoxeris, caputque inde rigaveris, „ omni capitis dolori antiquo, ex frigiditate, „ aut ex crassis humoribus oborto medeberis.

Archigenes inter περιάπτα hanc herbam recensuit, quod & posteriores; Galenus vero improbavit id. " Liberat, ait, a capitis dolore, „ dicit *Archignes*, *Verbenaca herba*, quam ali„ qui *sacram* vocant, tum coronæ modo cir„ cumposita, tum illita ex Rosaeco & aceto: „ hoc auxilium oportebat eum non nunc inter „ Amuleta, sed prius inter medicamenta refer„ re; siquidem revera ei confidit, per longam „ experientiam cognito & probato.

Dioscorides Libr. 4. Cap. 50. 51. *Herbam sacram* quam Amuleti vice adhibent, aliam *Verbenacam*, περιςερεὼν intelligit, non illam *Rectam*.

Cæterum *Dodonæus Verbenam* sive *Verbena-*

cam

cam Rectam ſtatuit illam eſſe, quæ capiti applicata, ejusdem medeatur doloribus.

Platerus Libr. 2. Cap. 3. edit. in 4. eodem modo quo *Dodonæus* loquitur.

Foreſtus L. 9. in Schol, ad Obſ. 52. „Famulus quidam capite ſupra modum dolebat: „Cum nulla remedia juvarent, tandem ad collum *Verbenam* viridem aliquo modo tritam, „ut ab adſtantibus non cognoſceretur, appendebam, idque nocte, dormienti, & inſcio, „antequam malum invaderet: & adſtantibus „mandabam, ne æger, a ſomno ſolutus, herbam collo ſuſpenſam dimoveret: qua hujus „herbæ ſolius ſuſpenſione, miraculi inſtar hic „æger curatus eſt. *Verbena* a collo ſuſpenſa „amoveri non debet, niſi exſiccata tandem „per ſe cadat.

Et in prax. Chymiatr. *Joan. Hartmannus*. „In omni dolore capitis tanquam Arcanum „appropriatum, Aqua *Verbenæ* deſtillata commendatur, ſæpe aſſumpta ad unc. IV. cum „gtt. IV. Spir. Vitriol. juvat etiam *Verbena* „tota contuſa, & capiti impoſita.

J. B. *Montagnanus* Conſil. 20. *Verbenam* quoque inter cephalica laudat. Cum hæc de *Verbena* inveniſſem, adplicui eandem juvenculæ, cujus caſus paulo altius repetendus eſt, ut medicamenti hujus pateat efficacia.

Hæc femina 25. annos nata, venit ad me 2. Julii 1760, præ diuturno & intolerabili capitis dolore petitura conſilium. Mater narrabat, hanc

hanc ſuam filiam ex brachio ancillæ cecidiſſe, capite in terram alliſo; natum inde apoſtema, & copioſum pus auribus effluxiſſe. Deinde ſexto vitæ anno variolis eam decubuiſſe adeo malignis, ut tota fere cutis capillata capitis ſuppurando ſeceſſerit. Non recte memoria ſuggerit matri, utrum lapſui memorato an remedio ignoto, quo cito caput infantis ſuppurans poſt variolas exſiccaverit, cauſam, originemque cephalææ tribuere debeat; cum infantes minus ſoleant conqueri, & an tunc aliquando puella conquereretur, penitus oblita ſit. Cæterum, poſt variolas meminit mater, poſt ſuum decimum annum meminit juvencula, dolores capitis frequentes dirosque adfuiſſe, verum usque ad 19. ætatis annum eosdem tantum unico ſæviſſe die, nocte ſiluiſſe, diebusque inſequentibus pluribus, numero incertis; eodemque annorum ſpatio frequentiſſimos vomitus ac narium hæmorrhagias, capitis doloribus junctas fuiſſe, eadem forſan de cauſa brevioribus, rarioribus. Ab anno vero ætatis 19. graviores capitis dolores diuturnioresque ſæviiſſe, cum longe rariore vomitu ac hæmorrhagia. Ab elapſo biennio incepiſſe vomitus fieri violentos, æruginoſos, quos emetico ac purgantibus & tunc ſuſtulerit, & ſemianno deinde, cum rediiſſent. Modus porro doloris ſic ſe habebat nunc: Cephalæa totum quidem caput obſidebat; ſiniſtro vero in latere vehementius; cum auditu gravi, & tinnitu auris ſiniſtræ, cum colli dolentis, pulſantisque, Empro-

ſtotono, quando erecta eſt capite, haud ita quando decumbit. Tuſſim quoque ſiccam conquerebatur, cor palpitans, inſomnes præ doloribus noctes, in quartum & quintum diem retardantem alvum; menſes a 19. anno ætatis regulares quidem paſſim, ſpatioque 6. 7. 8. dierum fluentes, at paucos eosdem, pallidosque; cæterum non dolentes fere; quamvis caput ſub idem tempus gravius doleret. Poſt ultimos æruginoſos vomitus a menſe Novemb. 1759. ad Apr. 1760. lecto hæſit, acerbitate dolorum, affixa. Paulo ante, quam ad me accederet, dolores vehementer poſt venæ ſectionem increverant.

Hac Anamneſi ſic adornata, & tempore meo elapſo, dedi ipſi purgans, quo præ alvo obſtructiſſima egebat, & juſſi poſthac rediret, ut adæquatam ſi fieri poſſet, indicationem formaremus.

Non rediit porro, niſi quatuor elapſis integris poſtliminio menſibus, eo quod præ doloris perſeverantia domo exire haud potuiſſet. Hinc eam de ſalute deſperabundam blande erexi, in Noſocomio ſervavi, ejusque occaſione diſſertationem coram Medicinæ Studioſis feci, in qua a nata Medicina, in noſtra usque tempora, hujus morbi cauſas, ſymptomata, diagnoſin, prognoſin, & curationem, expiſcatus, proſequutusque ſum; & circa quam ab ipſo Januario usque ad Ferias majores iidem domini Studioſi hebdomadali diſputatione inter ſe ſe diſceptarunt.

Appli-

Applicatis quibuscumque caufis morbi, quas Anatome unquam, obfervatioque detexit, ad cafum datum, conclufimus Cephalæam protopathicam effe, eandemque vel ex encephali fuppuratione poft lapfum, vel ex maturiore capitis poft cutem capillatam fuppurando ablatam exficcatione, trahere originem. Equidem in ventriculum nonnulla fateor fufpicio cadebat, quia toties vomitus contigerat, isque poft emetica cephalæam fæpius fedaffe vifus erat; verum contra, ventriculus infons ab encephalo affecto in confenfum rapitur, docentibus id manifefto capitis contufionibus, & vulneribus. Præterquam quod haud raro contingat, ut caufa in capite hærente proritetur ventriculus in vomitus bilis flavæ, porraceæ, ifatodis, æruginosæ, (quemadmodum etiam noftra ægra aliquoties vomitu reddiderat) a qua, intrer plicas refidua, ventriculus pofthac leviter expurgandus fit, ni velimus eum ægrotare.

Prognofin ambiguam feci, ob morbi diuturnitatem, atque altius irradicatam ejus caufam, Quum tamen artis induftria ejusmodi defperatas fere cephalæas aut egregie mitigatas, aut etiam penitus curatas fuiffe conftabat, varia auxilia vario ordine admovi.

Ac primo quidem arridebat fetaceum ad Nucham, quo quandam revulfionem procuraremus; eundemque in finem data funt purgantia hydragoga bis in feptimana, dum interea fpir. frumenti cum fublimato, & larga bardanæ decocta cum lacte, ad humores veteres emendandos,

novosque regenerandos, perpetuo darentur. Primis 20. diebus, nihil inde, poſtmodum vero tantopere lucrata eſt, ut primo integro, dein binis, ternis, pluribusve diebus, cephalæa vacaret, ac tandem integris 5. ſeptimanis prorſum libera, ac ſaniſſima eſſet. Petivit dimitti, & remedia ſibi dari, quibus domi continuatis, corpus contra recidivam muniret. Juſſa igitur eadem continuare, & bonam ſetacei curam habere, 24. Jan. 1761. dimiſſa eſt.

Domi ſana, horum uſu, ſex ſeptimanis vixit, ſed dein in cephalæam diram remittentem quidem, ſed nunquam intermittentem, relapſa, ad 3. Martii denuo intra Noſocomium recepta eſt. Cum antiquis remediis minus feliciter continuantes, cetera artis auxilia ordine admovimus.

Ac primo quidem hirudines plures ad tempora frontemque adhiberi curavi, quæ cruoris quidem ſufficientem copiam, iterato ad 4. usque diem in pleno Auditorio experimento, eduxere, haud juvarunt tamen. Unde 2do. Cucurbitas tum ſiccas, tum ſcarificatas, adpoſui, fronti, vertici, temporibus; idque ad tres vices, cum debita cruoris evacuatione. Nihil inde opis. Igitur 3tio. auxilium a vena jugulari ſecta expetivimus. Etiam hinc ſpe fruſtratus 4to. caput raſum emolliente cataplaſmate totum fovi quatriduo; quod practici jubent eo conſilio, ut ajunt, ut apertis ſuturarum poris via panderetur, qua prava de encephalo exalarent. Arteriotomen non feci, quia ea & per Hirudines, & ſcarificatas

Cu-

Cucurbitas, sufficienter facta erat. Quinto empl. de meliloto cum $\frac{1}{4}$ empl. vesic. mistum universo capiti octiduo spatio admotum est; quo inde madente, ac stillante, pauxillum principio, nihil levaminis postlimnio, percepit. Sexto *Bartholini* consilii memor, qui in *Anglia* didicerat antiquas cephalæas curari, datis quotidie aliquot guttis liquoris, qui adulta hyeme de vulnerata radice arboris *Juglandis* exstillans, appensa excipitur lagena, etiam hunc succum puellæ non ad guttulas, sed ad duas de die uncias spatio 14. dierum, dedi.

Nihil ergo tot tantisque proficiens, tandem *Verbenam* adhibui. Hæc 13. Aprilis sicca appensa collo est, & 25. Aprilis recens collecta; tum & aqua ejusdem stillatitia ad unc. IV. de die cum gtt. IV. Spir. vitrioli, data est. Subibitum sane inde levamen habuit, subitoque integram doloris absentiam, sine ulla vel unius diei recidiva, spatio primum duorum mensium. Tumque ipsi, indicanti mihi, quod semper ad sinistrum oculum punctum dolens superesset, quem olim Spirit. frumenti cum sublimato sublatum meminisset, internum verbenæ usum detraxi, spiritumque hunc substitui. Continuavit domi suæ spiritum, & verbenæ amuletum, ad diem 6. Julii, quo cephalæa redit, dira adjuncta cardialgia, & vomitu frequenti, cum brachiorum introtorsione inter vomendum. Purgantibus, scuto stomachico, paregorico, nervinis, roborantibus, & verbena capiti adpensa, inte-

gre convaluit ſub finem Julii, & bene hucusque habet.

§. IV. *Aurantiorum folia* uſum in Medicina pulchrum habent. Eximius Medicus, vetus meus candidiſſimusque amicus, *Haganus* Poliater, *Abr. Weſterhoff*, plusquam elapſo abhinc anno, coactus fuerat ſplendidarum perſonarum hortatu, remedium quoddam arcanum ſuſcipere, ea oneroſa lege, ut quid eſſet, id, niſi conſentiente Autore, nemini patefaceret. Cum Amicorum omnia communia ſint, mihi aliquam ejusdem copiam fecit, ut data opportunitate in morbis convulſivis, in quibus non ſemper, ſed ſæpe mirifice prodeſt, nocet vero numquam, ut expertus teſtabatur, vim ejuſdem explorarem. Offerebat ſe ſe menſe Januario currentis anni apta occaſio. Puella 18. ann. quam materna Augustissimæ liberalitas, ut multos alios centenos pueros puellasque, clam alit, convulſiones patiebatur adeo miras, adeo horrendas, ut rariſſimi ſane exempli eſſent, utque nullum genus convulſionem notum ſit, quod hic non adeſſet: nulla pars corporis libera manſit, & nova atque inſueta ſymptomata ſcenam hanc terribilem fere quotidie mutabant: projectumque in altum corpus fuit ſic, ac ſi fortiſſimi viri illud in ſublime projicerent. Spatio 3. ſeptimanarum quidquid artis, quidquid experientiæ eſſet, indefeſſa opera adplicaverat veteranus Medicus, expertiſſimus Practicus, Dominus *ab Hentſchel*, ſed fruſtra. Cum Augutissimæ mandato optimo huic viro jungerer, totamque pene

pene artem exhaustam frustra cernerem, subit ilico Arcani memoria. Collegæ narro innocuum per se, at stupendum quandoque medicamentum. Annuit. Damus. Quid plura? Scrupuli unius dosi cum potu Chocoladæ mista primo die, quæ 12. horis integris perseveraverant convulsiones, trihorio finiuntur, altero die semihora, tertio vix umbra levis malorum, prætereaque nihil; cito autem vires rediere, corpori sua mentique alacritas. Scrupulum tamen pulveris quotidie dedi ad 14. diem usque. Exinde semper sana fuit.

Industria ac dexteritate sua celeber, Ocularius *Wincel*, dum hac hyeme suam cataractas extrahendi artem, tanta cum laude *Viennæ* exerceret, ajebat Arcanum illud *Haganum* nonnisi folia *Aurantiorum* continere, & decocti quidem forma ad Chocoladam componendam adhiberi, at vero pulvereme foliis hisce paratum quoque simili potui admisceri posse, ac prodesse. Cum id tot rationibus asseveraret, curavit Ill. D. *Præses* magnam copiam foliorum ubique colligi, & ad omnia Nosocomia, Orphanotrophia, Gerotrophia, Ptochotrophia mitti, ad experimenta capienda. Dedi pulverem desperato epileptico ultra mensis spatio, sed incassum. Itidem puellæ, choreæ *S. Viti* reliquiis adhuc laboranti, pulverem hunc frustra longo tempore dedi; posthac vero, cum, decem *Hagani* pulveris decem superstites scrupulos eidem diebus dedissem, penitus convaluit. An ergo in *Hagano* pulvere quid ad-

miſtum aliud? Nunquid ex tot *Aurantiorum* ſpeciebus determinatam ſpeciem *Haganus* habet, quæ veluti præ reliquis *Aurantiis* ſpecifica eſſet? An vero, ſi idem, ſit, hic contigit, quod ſæpe, ut principio vix quid Medicina præſtet, in fine autem juvet egregie? Uſus docebit.

Decoctum illud, unde Chocolada paratur, dictante nobis egregio *Wincel*, ſic & fit, & datur Fol. 30. 36. *Aurantiorum* cum libra aquæ coquuntur ad $\frac{1}{3}$ conſumtionem, potumque Chocoladam inde formatum ægri bibunt, repetendo poſt 4. aut 5. dies idem. Præparata autem corpora volunt, triduo uſu aquæ mellitæ, & dein purgante: altera tunc die poſt purgans exhibent hoc medicamentum. Alii deſcripti decocti tertiam partem tribus ſubſequentibus diebus dant cum Chocolada, quam ſine adjunctis calidis eſſe jubent. Suadentque illi in lecto hunc potum ſumere, & bihorio deinde quieſcere. Porro & ternos hos potus matutinos, & prævias purgationes, toties eſſe repetendas, quoties id exigit pertinacia morbi.

Optimus Medicus, integerrimus Amicus, Senator & Poliater *Haganus C. H. Velſe*, communicavit mecum hanc Decocti formam. ℞. Fol. Aurantior. N. 120. (id eſt circiter unc. j. & dr. vj.) in Aq. pluv. unc. xx. decoque ſpatio 2. vel 3. horarum, vaſe clauſo; colato adde vini rubr. unc. x. Sacchar. cononid. q. ſ. ad gratiam. Sumat æger bis, ter, quater, prout neceſſitas jubet, unc. iij iv. quotidie, aut ſolas,

las, aut miſtas cum levi Chocolada. Teſtatur idem hocce remedium mire reficere, & roborare ægros; egregie aliquando *Colicam Pictonum* mitigare; Colicæ hujus ſedare vomitus; & quæ purgantia, atque opiata hactenus operata non eſſent, ope decocti nunc operari. In Hyſtericis convulſionibus necdum multa experimenta ſe habere, reticere ſe tamen non poſſe notabilem caſum biennis infantis, fatui, ut videbatur, futuri: qui anni ab illinc ſpatio levioribus convulſionibus quotidie vexatus; a ſemianno clamoribus convulſivis, nonnunquam epilepſiæ, quandoque catalepſeos, contortus ſymptomatibus; ſumſerat ter die quid hujus decocti ſpatio 20. dierum citra levamen notabile, poſt hac vero eo cum effectu, ut elapſo demum menſe ne umbram quidem morbi amplius haberet, hilariſque idem, atque ingenuus, adpareret.

Profecto hujus efficaciam decocti mirificam, & ego expertus fui in viro quinquagenario, qui poſt hemicraniam in horridas faciei convulſiones 20. 30. una die repetentes, inciderat. Junxeratque ſe ſe ea memoriæ labes, ut noſcens, qui accederent, omnes noſcens omnia, quæ videret, tangeretque, tamen nomina indere propria ipſis non poſſet, paſſimque per omnia balbutiret: & quamvis gallice, aut italice, interrogatus ſi quid utcumque intelligibile reſponderet, id germanice duntaxat, præter omnem ſane morem, fuit. Unc. ij. quovis bihorio decocti datæ, ſenſim notabiliter mutarunt, tandem ſpatio ſex dierum

inte-

integre ſuſtulerunt hunc morbum, cum omnibus ſuis ſtupendis ſymptomatibus, omnesque reſtituerunt functiones.

Puella 16. annorum febre ſcarlatina correpta menſe Septembri anno 1760., dein convulſione 7. Octobr. latere dextro paralytica facta eſt,& perfecte aphona. Cum nihil conſueta Artis auxilia juvarent, miſit eam Ill. Præſes ad meam Machinam electream. Pauxillum quidem ſpatio 6. menſium lucrabatur, ut articulare voces quasdam potuerit, ut etiam paralyſis minueretur; verum pauca illa emendatio cum non augeretur, dedi tria decocta Aurantiorum, poſteaque pulveres, interea dum ad Machinam diligenter quotidie accederet. Menſis ſpatio ſic pergens, lucratur voce incredibiliter, ut nunc ſpes ſit ejusdem reſtituendæ, & paralyſeos penitus curandæ. Obſervatio hæc incitavit me, ut cunctis, quibus vim electrinam nunc adplico, ſimul pulveres fol. aurant. darem, viſurus an plura exempla colligere queam felicioris ſucceſſus vis electrinæ ope horum.

In Epilepticis nec decocto, nec pulvere foliorum, aliquid hucusque profeci; data tamen occaſione repetam experimentum, cum audio id aliis ſuccedere. In tremore poſt terrorem ſuperſtite videbar primo victor morbi futurus, deinceps vero minime, tandem vero iterum multum. Vidi a laudatiſſimo Phyſico Noſocomii civici *Schreibers* homini, choream *S. Viti* ab annis peſſime habenti, idem ultra menſis ſpatium dari, cum aliqua duntaxat emendatione in principio, ita ut levior illa emen-

mendatio non augeretur, licet idem decoctum longo temporis ſpatio continuaretur: fatendum eſt tamen inceptam illam emendationem conſtanter permanere.

Porro indigebit remedium iſtud, ut & *Verbena*, pluraque alia, maturiore ac diuturniore examine, prius quam certi idem concludatur. Nunquam enim in ſimilibus tentandis, evulgandisque, ſufficienter cauti eſſe poſſumus. Coævis ſcribimus, & poſteris. Hi, inſtitutis iisdem experimentis, aut eadem, quæ nos, aut aliter, quam nos, aut nihil omnino, quod nos, videbunt. Si nos rite, caſteque & prudenter, noſtra notaverimus, tam fauſta quam adverſa, quam inutilia quam imperfecta; profecto dum Coætanei, ſerique Nepotes, eadem prudentia experimenta noſtra repetiverint, idem, quod nos, ſemper adnotabunt.

Hoc demum modo Canones formabuntur practici, qui limitent morbos, gradusque morborum, in quibus proſit, non proſit noceatve, medicamentum. Sin vero aut perfunctorie, aut nimis glorianter, aut immeritæ cupidine famæ, experimenta evulgaverimus, conſequetur neceſſario id, ut nos, & præſens ætas, & poſteritas, jure condemnent. Remedium ſuſtuliſſe morbum videri poteſt, nec forte ſuſtulit: ut ſi alia ſimul data fuerint, quæ emendare morbum potuerint; aut ſi periodici morbi ſint, ut plures Cardialgiæ, Cephalææ, Hemicraniæ, Arthritides, Rheumatiſmi, &c. qui vel ſponte, vel mutatis aëre, vitæ genere, alimentis, vel naturæ opera, aut mitigentur, aut

ſileant,

ſileant, aut penitus ſæpe ſuperentur. Securos quoque nos eſſe oportet, quod ægri ſumma accuratione remedium adhibuerint; quodque non clam alia aut prætulerint, aut intermiſcuerint ſaltem, & tamen ne forte iraſcamur, neve illi careant noſtra amicitia, gratia, patrocinio, tribuant nobis gloriam curæ. Hæc ut mihi contigere, contingunt & cæteris.

Hinc monitos Lectores meos volo, ut quæ obſervata communico, ea novis dignentur experimentis urgere, ſique forſitan violaſſe hinc inde prudentiæ regulas videar, ut id publico, meo etiam expreſſo nomine, palam faciant. Erit profecto unde gratias illis perpetuas agam. DEO vivimus, & proximo; vivimus veritati, non patri fallaciæ & mendacii, diabolo.

§. V. Quæ Priſcis Anti-Epileptica dicta, *Pœonia mas*, *Valeriana Sylveſtris*, *Viſcus quercinum*, pluribus experimentis etiam hoc anno factis, vere Anti-Epileptica eſſe novi, docui, demonſtravi; at vero aut modicæ, aut nullius omnino efficaciæ eſſe, in multis, imo forte crebrioribus in caſibus, quoque expertus dolui. Hi tamen caſus non derogant illis, modo ſuos intra limites ſinguli coërceantur. *Valerianæ Sylveſtris* in *Fabio* efficacia effecit forſitan, ut debito celebrior illa inclareſceret, utque fallax ſæpius vileſceret multis. Manſit tamen, æternumque Anti-Epileptica Planta manebit, ſuis determinatis in caſibus. Suſpicor ſimile quid fore de *Aurantiorum* foliis.

CA-

CAPUT III.

De Aneurysmate Externo, Spurio.

I. *Aneurysma spurium in Brachio, a missione sanguinis natum,* Compressione *curatum. Biga observationum adjungitur, quæ quantumvis per se simplices, & cuique obviæ censeri possint, ob frequentem nihilominus earundem in Clinicis neglectum, nova commendatione indigent.* §. II. *Aneurysmatis Spurii trunci ipsius arteriæ Femoralis, inflicto vulnere nati,* Interceptio. *Gangrænæ, & Sphaceli, assiduo, diuturno, copioso, ac, ni fallor, citra exemplum hucusque interne, externeque dato, Cortice Peruviano, felicissima curatio.* §. III. *Apologia Corticis adversus ejusdem detrectatores, audaciorisque nostræ eundem exhibendi dosis.* §. IV. *In Urinam plurimo curæ tempore a nostro vulnerato redditam, quædam observationes, ea intentione collectæ, ut constaret, an in Diagnosi ac Prognosi quid lucis afferrent, nec ne?* §. V. *Disquisitio num Fungi Agarici ad arteriæ vulnus non modo lamellatim facta adplicatio, verum etiam ejusdem pulveris per totum vulnus conspersio, laudanda sit?*

I. PEriculosissimi hujus, frequentisque Chirurgici morbi plura exempla dedi in hujus

hujus Operis *Tomo* I. *cap.* 30. *Tom. II. cap. XII.* Faustaque simul & infausta nostra conamina communicavi. Septimam hanc partem ab eodem argumento, quod annus Academicus nova eidem argumenta suppeditârit, auspicabor.

Anno 1761. Nov. 10. instrumento resiliente Balneator Pictori 25. annorum, pectoris ardorem & raucedinem conquerenti, venam tudit; mirante ægro quod momento temporis tria vasa replerentur, vimque prosilientis cruoris Chirurgus ægre retunderet. Tumens porro præ validiore compressione brachium, spiritu quopiam fricare ille jussit, effecitque inde ut artum, a tribus retro septimanis immobilem, sauciatus iterum flectere, artemque pictoriam, quamvis non expedite, tamen exercere posset. Quem interea Balneator solabatur integræ spe curæ, quidquid supererat impedimenti a lympha duntaxat, quæ ad venæ, cutisque vulnus afflueret, oriri ratus.

At vero contrarium expertus est homo infelix, tumore intra 7. aut 8. septimanarum spatium ovum gallinaceum mole referente. De eventu sollicitus, adiit 5. Jan. hujus, quem vivimus, anni, Exp. D. *Reutter*, Chirurgiæ Doctorem, Virum curis experientiaque clarum; qui postquam in decimum diem machinam comprimentem externam frustra adplicuisset, hominem demum meis curis commendavit.

Origo mali, ac progrediendi modus, Aneurysma spurium esse declarabant. Carebat tamen

pulsa-

pulſatione, nec non motu illo tremulo, de quo Tomo I. egi: verum nos, ab effuſo cruore, eodemque coagulato, per brachii celluloſitatem, pulſuum perceptionem, tremulumque motum, ſuffocari conjecimus.

Die Jan. 16. dexterrimus Chirurgiæ Proffeſſor *Leber*, operationem peregit; præſentibus Magnifico Domino Archiatro, & inclytæ Facultatis Medicæ Vice-Præſide *Keſtelr*, egregio Medico, & ſollertiſſimo Noſocomii Civici Phyſico, *Schreibers*, Chirurgo S. S. M. M. *ab Hombourg*, Chirurgiæ Doctore *Reutter*, Aulico Chirurgo *Fiſcher*, Doctiſſimo, ac plurimæ ſpei Chirurgo, *Scherer*, aliiſque pluribus Medicinæ, Chirurgiæque cultoribus.

Dilatato ſurſum, deorſumque vulnere, globoſum corpus apparuit, ambiguum utrum tendo Bicipitis brachii eſſet, an membrana fortis, quam validior brachii compreſſio ex membrana celluloſa formaſſet? Non eſſe tendinem, ſed compreſſione natam membranam, plura mox evincebant. 1mo Tendo ſi fuiſset, oportuiſſet illum a cohæſione ſua naturali cum cute, ope celluloſitatis genita, ſolvere: verum ſtylus libere intrabat ſurſum, deorſumque. 2do Amotis integumentis, debuiſſet brachium extentum quoque tendinis extenti rigiditatem oſtendere; verum id neutiquam. 3tio Amotis integumentis figura rotunda erat, hemisphærii, extrorſum verſi, inſtar, atque ad ſuperiorem partem ſubito declivis: ut evidenter adpareret de tendinea expanſione

ſione nihil ſupereſſe. 4to Si tendo fuiſſet cruori coagulato ſuperextentus, tumorem utique, dum brachium extendebamus, comprimere debuiſſet; at vero tumor æque globoſus eſſe perſeveravit. 5to Facta levi tumoris inciſione, & vulnere dilatato in longitudine, neceſſum fuiſſet ut porrecto in longitudinem brachio apertura clauderetur; verum ea manſit æque aperta. 6to. Educto cruore, nulla tenſio partis aderat, dum arteriam vulneratam quærentes, brachium vario modo extendebamus: porro ſi Aponeuroſis incluſiſſet tumorem, aperturam longitudinalem a nobis factam, extento brachio, claudere debuiſſet.

Igitur tumor ipſe cum ſua membrana exacte ſic ſe habuit, quemadmodum *Rat. Med. Tom. I. cap.* 30. expoſui. Nempe ſanguis arterioſus in celluloſitatem illam, quæ arteriam, venam, nervumque, laxe colligit, effuſus, eandem, dilatat, extendit, expandit, in craſſiorem compingit membranam; eoque facilius, quo Chirurgus tum diutius, tum fortius, brachium compreſſerit. Scilicet vis cruoris, arteriæ vulnere pulſi, locum foramini proximum ampliat, celluloſitatem removendo, & cavum quoddam format, quod ideo hemisphærium refert, quia celluloſitas in extremo circulo tumoris ad arteriam arcte adpreſſa & agglutinata, coivit cum eadem. Saccus proinde ſic producitur clauſus. Si vis ſanguinis non ſolvat hanc in ambitu cohæſionem, durum trumbum formare cogitur, arteriæ foramen ita demum obturantem, ut effluere queat

nihil.

nihil. Atque ita sola compressio externa, citra ullam loci aperturam factam, perfecte Aneurysma curat, ut *Tomo. I. cap. citat.* exemplis demonstravi. Sin vero prosilientis de vulnere sanguinis vis tanta est, ut sacci cellulosi, per ambitum cum arteria accreti, plagam forte debiliorem solvat, aut laceret, sanguis effunditur per adiposam membranam, inter, sub, supraque musculos, cutem elevat, citoque ita putrescit sæpe ut brachium, imo aliquando totus homo, sphacelo pereat. Unde cita operatione tunc opus esse intelligitur. Ita femina *Tomo I. cap.* 30. ut & *Tom. II.* sic etiam pictor noster.

Igitur incisa globosæ hujus massæ membrana, prodiit sanguis congrumatus, isque haud de sacco duntaxat, verum ex lacerato ambitu sacci versus brachium superius & inferius olim effusus.

Eluto vulnere, & laxata tortili machina, videbamur videre arteriam mox supra bifurcationem sauciatam, & quidem ab interno suo latere. Utique resiliente Chirurgorum instrumento vas sic vulnerari potest.

Videbamur, inquam, videre: nam cum arteria & ante bifurcationem suam, & post eandem, emittat ramos plures, decipere nos posset ramus oriundus ex arteria cubitæa, si ille forte adpareret solito amplior. Hinc in Aneurismate cum plurimo sanguine effuso, ubi longiore incisione opus, accuratius rem hanc definimus, minus accurate in incisione breviore; ut in casu præsenti: quatuor enim pondere uncias eductus

 non

non ſuperabat cruor. Fatendum tamen eſt a magnitudine arteriarum, trunco quodam prodeuntium, conjecturam probabiliorem ſæpius reddi.

Laterale arteriæ vulnus ſuſpenſos tenuit animos, utrum Agarico, & compreſſione artificioſa, in vaſis latus forte minus premente, hac comprimendi methodo uteremur: an vero tutius interceptione? Attamen mira Agarici virtus, qui etiam in pulverem verſus adplicari ubique poſſit, atque cum vaſe veluti conglutinetur, vota adſtantium in conſuetam compreſſionem noſtram vertit: ea tamen lege, ut filo munitæ acus perpetuo ad manus forent, ad arteriæ interceptionem, minus proſperante compreſſione, faciendam.

Chirurgus igitur parva, eademque rite complanata Agarici lamella, vulneri impoſita, me ſuadente vicina per ambitum loca ejusdem pulvere contexit, nec non etiam vulneris ambitum omnis; ſiquidem alias ea vaſa, quæ ex arteria, vulneri ſuperiore, naſcuntur, hæmorrhagia haud raro turbant, labefactantque apparatum. Poſtmodum ſtratum, ut ajunt, ſuper ſtratum, ampliores ſenſim Agarici lamellas impoſuit, donec, quæ impoſita duodecima erat, debitam monſtraret altitudinem, quam deinde plumaceolis ſiccis, compreſſisque admotis, idonea ligatura firmabat.

Manus friguerat ſub operatione: at vero illa poſt operationem mox fota calido vino & aqua, intra horam calere cepit. Bihorio elapſo teſtabatur aeger admodum leve ſibi toto in brachio eſſe, doloremque perquam tolerabilem. Caluit

bene manus, pulſusque percipi in carpo ceptus. Nemo ſane horum, quos in noſocomio ſimiles curavi, tolerabilius ab hac operatione habuit; nunquam inquietus, vix unquam febricitans, noctibus gaviſus tranquillis, adpetitu pollens, contentum perpetuo & tranquillum teſtatus animum.

Ad 5. diem, (hyems quippe erat,) prima deligatio facta eſt. Sanguis ex ambitu vulneris tranſſudans, adparatum parumper maculaverat, & etiamnum, amotis plumaceolis, effluebat aliquantillum: Agaricus vero ſuo fixus in loco inventus eſt. Hinc vulnus, ut prius, deligavimus. Excoriatio tamen cum exulceratione nata a tortili machina, ſolvere hanc, proſpicere illi, aliamque machinam admovere, ſuadebat. Quo in opere læti deprehendebamus quod ablato per aliquot minuta toto hoc vinculo, vulneri ita inhæreret Agaricus, ut nihil de vulnere effluxiſſe apparatus doceret.

Die ab operatione octavo altera, die undecimo tertia deligatio facta, Fungi optimam adhæſionem, laxata etiam machina tortili, oſtendit.

Die 15. incipiente, nempe 30. Jan. in quarta deligatione totus cecidit Agarici acervus, laxataque machina nihil de vulnere exiit. Novas tamen lamellas eidem, majoris ſecuritatis gratia, impoſuimus.

Biduo exinde elapſo novus excidit de vulnere Agaricus. Vulnus optimum undecumque: Agaricus alius impoſitus. Laxata machina tortili ne gutta ſanguinis effluxiſſe viſa. Exin quovis die deligatio. Agarico jam tertium elapſo,

novum non ſubſtituimus; inchoantem undique incarnationem, ita dictam, impediturum rati. Ineunte Martio optima cicatrix. Martio circiter medio domum ſanus repetiit, ſerio monitus ne integro biennio hoc brachium ad gravius aliquod onus tollendum, laboresve validiores perferendos, adhiberet; prætereaque quovis 14. die me conveniret examinandi cauſa. Redeuntem ſæpius in ſanitate perſeverantem deprehendimus.

Obſervationem practicam hic oportet geminam adjungere. 1mo Licet, qui hanc operationem ſubjerint, longiore tempore lecto affixi, alvum, vix egerant, non eſt tamen, quod nos ſollicitos reddat; eo quod ſolo jure carnium cum optimo pane nutriti vix ſibi coacervent fæces. Fracto crure citra detrimentum homines menſis, & ultra, ſpatio, alvo inculpate carent. Imo præſtat raram habere eandem, ne frequentiore corporis ad egerendum motu ſolvatur adparatus, artusque flectatur. Utique noſter homo, ad 13. diem usque, nec natura ad alvum ſollicitatus, nec per artem admotus fuit. Cum autem ad 13. diem nonnulla deſidendi conamina adverteret, ſuppoſitorio immiſſo poſuit alvum ſiccam, copioſam; non in excipulum, ſellamve perforatam, ſed in ſuppoſita linteamina, ne motu facto deligatio brachii quid pateretur. Alteram alvum ſeptimo poſtea die, ſuppoſitorio iterum adjutus, reddidit; ex quo vero plenius nutriebatur, ſponte & quotidie.

Altera obſervatio practica circa cautelam verſatur,

ſatur, quæ in ægris, diuturniore tempore lecto affixis, excoriationem, gangrænam, & ſphacelum averruncet; cautelam, quam hinc inde obſervo in ægrorum damna haud ſatis adhiberi. Toto octennio, & quod plus eſt, ex quo ægrorum publicam geſſi in noſocomio curam, nulla unquam viſa eſt partium excoriatio; eo quod mature cunctis decumbentibus, ſive Acuto morbo, ſive Chronico, ſive Vulnere detentis, tota corporis, qua incumbunt, pars, bis die, unguento molli lavetur; compoſito ex albumine binorum ovorum, quod primo bene conquaſſatum, dein modico igni, quo leviter incaleſcat, impoſitum, continuoque motum, ſenſim, ac guttatim fere, cum unciis vj. ſpir vini commiſcetur. Prudentes ægrorum noſtrorum Cuſtodes norunt etiam his, qui citra piaculum verti in latera nequeant, poſtica corporis innocue inungere.

§. II. Ordine ſecundus, qui ſequitur æger, multam ſuppeditat tum medicam doctrinam, tum chirurgicam: ac præterea docet quantumcumque veteranos Practicos diſcendi occaſionem quotidie nanciſci.

Juvenis 24. annorum, procerus, robuſtus, braxator, anno 1761. Nov. 15. in femoris ſiniſtri media, eademque interiore plaga, vulnus accipit valde profundum quidem, ſed anguſtum admodum, plurimum ſanguinis principio fundens, intra octiduum autem ſponte coaleſcens. Deinde ambitus cicatriculæ tumere cepit, poſthac autem totum femur, quin & integrum crus

œdematosum, frigidumque redditum fuit ut 27. post acceptum vulnus die, ad nos delatus, exhibuit. Horrebamus collapsam hominis pallidamque faciem, febrim cum debili pulsu tussiculam continuam, pectoris anxitudinem. Adornando anamnesin, intelleximus Chirurgum bis venam tudisse, ut sanguinis arteriosi impetum compesceret; Aneurysma pronuntiasse; verum nec per se, nec per alios, quod saltem debuisset, si aptus ipse non esset, requisita auxilia adhibuisse: Cum vel sorti suæ, adeoque certæ morti, homo miserrime emaciatus ac debilitatus, committendus esset, vel anceps auxilium ilico tentandum, operationem sequenti die, scilicet 12. Dec. sequenti modo instituimus.

Admoto primum tortili instrumento, vulnus per longitudinem sursum, deorsumque dilatatum est, eoque eductæ ferme quinque libræ grumosi cruoris. Ipsa Cruralis (Femoralis dicenda potius) arteria perfossa deprehendebatur; id quod prosiliens, laxata machina, sanguis demonstrabat evidenter. Cum vulnus quatuor & ultra pollicum profunditatem haberet, dilatandum sursum ac deorsum ultra fuit, ut in fundo operaremur; tumque tandem arteriam ipsam massa partim fibrosa, partim callosa, informi, digitum hinc inde crassa, circumvolutam, ac connatam, deprehendimus. Si locus compressioni, priori in homine institutæ, aptus fuisset, minus de hoc alieno corpore solliciti fuissemus, utpote illi ejus loco, unde cruor exsiliret, admoturi

ri Agaricum, vimque compressionis maximam; jam vero ad ingentem adeo Arteriam, ad profundissimam adeo plagam, tantæque magnitudinis vulnus, veriti ut in latera haud vacillans, vix figeretur Agaricus, compressionem solitam periclitari ausi non fuimus, interceptionem prætulimus.

Equidem, fateor, Cl. Vir L. *Heisterus*, curam felicem sola comprimendi methodo perfecit arteriæ femoralis, at vero ille hominem mox a vulnere suscepto, hominem cætera sanum ac vegetum; nos autem semimortuum, a 27. retro diebus neglectum, in quo nil liceret periclitari, sed omnium tutissimum illico adhibendum foret, in cura suscepimus. Vid. *Disput. Chirurg.* ab eximio *Hall. coll. Tom.* 5. *N.* 132.

Tentata igitur Interceptio fuit. Sed in eadem facienda jubet ars Nervum separare, ne comprehensus ille atque constrictus, convulsiones, tetanos, mortemque producat. Id vero hic visum impossibile, cum neque circumcretam massam, supra descriptam, ab arteria solvere neque in eadem massa confusa, callosa, informi tota, nervum invenire possemus. Cum tamen necessaria omnino interceptio visa esset, tria nos utcumque consolabantur. Ac 1mo quidem quod Nervus, si arteriæ propinquus, unaque cum illa in massa informi involutus, cum arteria ligaretur, minus ob eandem hanc massam a filo constringeretur, ideoque tantas haud generaret

convulſiones. 2do Quod Nervus ſubito cum Arteria ligatus haud in ſingulis operationibus convulſiones faceret; experientia illorum, qui Nervum nunquam ſeparent, id confirmante. 3tio Cum aliquando Nervos majores, digiti, imo pollicis, latitudine ab arteria femorali in cadaveribus deprehendiſſemus remotos, ſpes blandiebatur fore, ut hic quoque remotior locaretur. Vid. *Diſp. Chir. Hall. Tom.* 5. *N.* 140., in qua cautela hæc a *Dionis*, aliisque adeo inculcata, minus neceſſaria eſſe judicatur. Saltem hic adhiberi non poterat.

Eloto igitur probe vulnere Cl. Chir. Profeſſor acu longiſſima atque incurva, filis pluribus bene ceratis inſtructa, arteriam ſubiit, tenaculo acum, poſt arteriam poſitam, indeque leviter emergentem, ad ſe adduxit, atque ita arteriam, interpoſito ſpleniolo, ne ligando perſcinderetur, intercepit, conſtrixit. Laxata machina tortili, vulnus vaſis egregie clauſum eſſe apparuit, ſanguine non niſi lateralibus de vaſis ſaltu profluente, unde vulnus linteo carpto oppletum, factaque ligatura eſt.

His peractis multorum animos dubitatio ſubiit, an ligata arteria tanta, crus inevitabili gangræna haud periret, adeoque & homo totus? Et num propterea amputatio, cujus apparatus omnis ad manum erat, non eſſet inſtituenda? Sed ab eadem omnino dehortabar validas, ni fallor, ob cauſas. Primo, quod hujus arteriæ interceptionem *primi* non tentaremus. Secundo, quod Ana-

Anatome abunde nos convincat pluribus in locis, ligata arteria in superioribus, laterales arterias dari, quæ *anastomizando*, cum arteriis lateralibus, infra ligatam arteriam oriundis, ita sensim cum illis dilatantur, ut defectum intercepti trunci suppleant abunde, quemadmodum sola contemplatio Tab. 23. *Eustachii* docet. Tandem, quod in ægro hoc amputatio non nisi summo in femore institui posset, ubi passim lethalis; eoque magis hic, quod quatuor septimanarum spatio res neglecta vires ægri, sanguinemque, dilapidasset; ut haud inanis ille metus esset ne inevitabili inter amputandum hæmorrhagia, nostris sub manibus expiraret. Amputationem autem rebar, si reparatis viribus propter enarratam causam adhuc indicaretur, tutius deinceps posse institui.

Sed alter scrupulus mentes aliorum invasit, scilicet ne sanguis, qui inter operandum multus effluxerat, adeoque in tam magno vulnere, inter musculos, dudum ante a se mutuo disjunctos, copiosus hærebat, nec propter hominis, sub operatione fere deficientis, languorem, eximi vix poterat, ne, inquam, ille putrefactionem summam excitaret, resorptusque mortem; dum non nisi pluribus posthac diebus prima deligatio fieret: adeoque prudentiæ esse, ut quiete aliquot horarum concessa, vulnus circumspecte aperiretur, & grumosus educeretur cruor. Nimis forte facilis, concessi. Verum enormis adeo hæmorrhagia aderat, ut veriti ne, non modo

do ex lateralibus vasis discissis, sed etiam forte ex vasis lateralibus integris, communicantibus anastomosi cum trunco sub ejusdem ligatura, de vulnere arteriæ efflueret, (neque enim ligaturam, nisi supra ejusdem vulnus unicam, fecerant, ut, inquam, binas Agarici lamellas vulneratæ arteriæ applicuerimus, linteo carpto cuncta repleverimus, & firmissima ligatura munierimus universam plagam.

Facile hanc historiam, quippe ad rem ipsam nihil facientem, omisisse potuissem, ni nonnullæ rationes candidam ejusdem relationem postulassent. 1mo Ut pateat in morbis Indicantia & Contra-indicantia nonnunquam ita urgere utrinque, ut, utra sequaris, plane ambigas. 2do Ut mature examinemus an illorum methodus, qui tam infra, quam supra vulnus, arteriam intercipiunt, præ simplici ligatura non præstet: ne id, quod nostro in casu verebamur, aliis in casibus re vera contingens, operationem redderet infelicem; cum vel hinc, vel tam forti e contrario arteriæ constrictione, ut gangræna inferiorum sequeretur, homo periret?

Atque hæc de ipsa operatione dicta sunto. Emulsionis Libræ 4. cum unc. ij. Syr Diac. dabantur spatio 24. horarum, intermedioque tempore sæpius juris carnis pauxillum. Integro hoc die pectoris anxietas, tussis, sitis, parvus idemque frequens pulsus, agrypnia, observabantur; & ut pridie operationis, ita jam, prodiit urina jumen-

jumentosa, nisi quod exactis 24. horis nonnihil deponeret crassamenti.

Cruri porro universo, œdematoso eidem ac frigido, mox ab operatione calidum fomentum circumdedimus, compositum ex Scordio, Absinthio, Alliaria, Abrotano, Floribus Chamom. & Samb. aquâ, vinoque incoctis, quavis hora, &, si opus quavis dimidia hora renovandum: cum autem ad frigidiorem partem fomenta mox frigeant, calefactum eidem ex lana stragulum circumvolvimus. Effectum hinc ut femur, crus, ac pes, modice calerent perpetuo.

Dec. 13. Sudor mane, pleniore paulo cum pulsu. Jus, & Emulosio, ut die prima. Aqua hordei sitim sedavit. Jus ipsi placuit præprimis. Lingua humida & alba. Urina post meridiem naturalis. Post sudorem pulsus melior, anxietas tolerabilior. Nunquid secundum egregium *La Motte* post puerperium, nunquid post magnas cruoris evacuationes, sudor laudandus? Laudandusque veluti indicium retusi ad apertas arterias impetus sanguinis, ejusdemque ad cutem derivati?

Dec. 14. ab hora post mediam noctem tertia, ad decimam, breves habuit, bonosque somnos. Pes probe calet, etiamsi fomentum ad horam renovetur dumtaxat, ubi heri vix suffecerat ejusdem ad mediam horam renovatio. Pauca febris, exigua anxietas, pulsus non parvus, appetitus. Fœtor ad vulneris adparatum multus, cui forte symbolam contulit sanguis, qui brevi

brevi poſt deligationem transſudando univerſum maculaverat adparatum.

Dec. 15. ſomni mediæ horæ, iique frequentes, adfuere, dummodo Machina tortilis pauxillum relaxaretur. Appetitus. Deligatio prima, aut ſi mavis altera, facta eſt; ea tamen cautione, ut & lintea carpta verſus arteriam, & Agaricus; loco linquerentur ſuo. Planta pedis, quod fomento eſſet corrugata, magno gaudio noſtro dolebat.

Dec. 16. in deligatione ob fœtorem iterata, pus comparuit. Somni meliores. Pedis naturalis calor.

Dec. 17. fœtor immanis matutinam ſuaſit, veſpertinamque deligationem. Veſpere quid ſanguinis prodiit, binæque cecidere Agarici lamellæ. Fluor autem cruoris lentus erat, isque omni vulneris in ambitu. Qui porro, ſive venoſus, ſive etiam arterioſus, ſufficienter docuit ab inſtrumento tortili haud ita comprimi arteriam, quin tranſitus ſanguini concederetur. Docuit præterea anaſtomoſes a longo forte tempore, (dum & copioſo, eoque coagulato cruore, & valido Balneatoris apparatu, compreſſa arteria eſſet) fieri ceptas, officio jam fungi ſuo: vel ſi quis id eo tempore necdum concedere vellet, ſaltem ſanguinem ad femur advehi per alias arterias, quam quæ ab intercepta, interceptæve ramis: *Euſtach. Alb.* Tab. 24. Lit. A. D. E. Dolor cum in pede, tum in vulnere; in vulnere autem nunc magis. Hac veſpera primam

alvum

alvum reddidit ſponte. Nocte utcumque dormivit.

Decembris 18. deligatio utraque quid ſanguinis oſtendit, per lintea carpta tranſſudantis, nonnihilque puris. Vix ultra febrilis pulſus, ac cætera bonus. Hucusque Urinæ, unica ea 13. Dec. excepta, vel jumentoſæ redditæ, vel, quæ limpidæ redditæ, hæ tum rubicundiores fuere, tum cito factæ jumentoſæ. Sedimen. porro poſuere tarde, imo ſæpe altero modo die.

Dec. 19. omnia ut heri, ſed ſordidius vulnus.

Dec. 20. univerſa vulneris facies gangrænoſa. Unde ad externum Corticis Peruviani uſum, internumque deventum eſt. Aſſumſit quotidie Extr. Cort. unciam mediam, miſtam cum unc. iv. Aq. Samb. & unc. ij. Mellis. Fomentum parabatur ex unc. iv. pulv. Cort. bihorio cum aqua coctis, ita ut ſupereſſent modo Libræ duæ. Hinc involvebatur femur univerſum, interea dum crus & pes ſolito tegerentur fomento. Decoctum idem corticis, cui inditum tantillum ſpiritus thereb., vulneri imponebatur plumaceolis exceptum. Senſim hinc omne gangrænoſum, factis hinc inde ſcarificationibus levioribus, ſeparabatur, partim emendabatur, mutabaturque in ſanum.

Urinas ad usque nonum diem deſcripſi: ab illo vero die hæ minus jumentoſæ prodiere, citiusque deponentes, omnes vero naturali rubicundiores. Neque febrilis pulſus ab 8. vel 9. die obſervatus amplius eſt. Emulſio cum corti-

ce,

ce, de nocte potissimum, semper assumta est. Spiritum thereb. nunc parciorem fomento, nunc copiosum addidimus, prout major, minorve esset gangrænæ metus, aut prout nonnulla vulneris vascula plus minus sanguinis funderent. Resistit enim potenter hic spiritus putredini, & oscula vasorum constringit. Cum dosis corticis extracti sufficere non videbatur, cumque alias experientia nos docuerat ejusmodi dari hominum, morborumque naturas, quibus ille in decocto, quam in extracto aut pulvere, efficacior esset, curavi ejusdem triti uncias ij. bihorio cum aqua coqui, atque colati liquidi libris duabus uncias mellis tres admisceri, singuloque absumi nycthemeri spatio.

Atque sic sat prospere peracta res est ad usque 26. Decembris. Hoc vero die æger denuo conquestus est anxietates, prostratum penitus appetitum, vehementem a cortice horrorem. Vulnus quod purum esset, corticis usui 24. horis supersedi. Inde nunc minui anxietates, redire sibi appetitum testabatur æger. Monitus autem, convictus immo de corticis peruviani necessitate, denuo assumsit illum, vique se cogens, eidem assumendo assuevit tandem.

28. Dec. moderatior hucusque tussis, atque notabilem tenacis glutinis copiam quotidie eijciens, nunc laboriosior fiebat, acriorque. Lenivit autem eandem oleosus, idemque paregoricus, linctus. Digitos pedis belle movit.

1762. Jan. 2. & 3. urinæ naturales; at vero

Jan.

Jan. 4. 5. 6. 7. eædem quæ priores, pag. præc. deſcriptæ. Ab 8. Jan. rubicundiores cum craſſo, eodemque ſubalbido, citoque adparente, ſedimento; cum tenuioribus per univerſam urinam furfuribus ad ſuperficiem, usque diſperſis, cumque pellicula in ſuperficie, ad certos luminis adſpectus varios referente colores & pingui quidem adparente, ſed examine inſtituto pingui non reperta. Microſcopio enim pellicula hæc exhibebat nihil, niſi opacam hinc inde, informemque maſſam, nullibi pellucidam, nulla ſpicula ſalina gerentem. Combuſta vero in carbonem mutabatur, qui microſcopio conſpectus longa gerebat, eademque alba, atque ſplendentia corpuſcula: hæc examine chemico ulterius explorare me tunc neglexiſſe, eſt quod nunc doleam. Singulo biduo, triduove, alvus commode ſoluta eſt.

Pus interim ad ſingulam duodecimam deligationis horam bonum quidem, at vero ſuperans vulneris rationem. Tandem 11. Jan. comperiimus, ad variam partium preſſionem pus fœtidum, & a profundiore plaga ea, in qua filum hærebat, & ab inferiore vulneris angulo, in cavum vulnus effluere; ſpecillo interim magnam utriusque hujus loci altitudinem non monſtrante. Poſthac preſſum internum externumque femur vulneris cavum pure replevit, quod ſanguine miſtum perquam fœtebat. Neque id mirabamur valdopere: etenim ingens effuſi, ejusdemque congrumati ſangui-

guinis, copia, longiore ante operationem tempore, varios inter musculos sibi sinus foderat; unde a semiconsumta cellulositate, ipsoque corrupto cruore, pus hoc saniosum, ac fœtidum, oriri necessum fuit.

Notandum est urinas mox descriptas, cum puris primo copiosioris, deinde saniosi, in vulnus affluxu, una camparuisse. An ab ejusdem portione intra sanguinem resorpta?

His igitur ita visis, vulnus perluimus, & in omnes ejusdem sinus, anfractusque, injecimus decoctum saturatum corticis spiritu therebinthinæ mistum.

Jan. 15. & 16. pure & modico, & vix fœtido, in vulnus affluente, urinæ vix ultra id crassum sedimen habuere, vix in superficie pellem, vix præternaturalem ultra colorem.

Necdum ligatæ filum arteriæ vacillat, licet jam sit dies ab operatione peracta quintus & trigesimus. Egregius *Monroo* Tom. 2. *Act. Edimb.* narrat in Arteriæ Brachialis interceptione, post elapsos demum binos cum dimidio menses, filum cecidisse: in nostro igitur homine, considerato crasso illo, quod involvit Arteriam, corpore, tarditatem solutionis fili non mirabamur.

Feliciter aliquantisper progressi, 8. Febr. iterum vidimus, quid in vulnere subnasci gangrænosi, in diesque idem augeri, nec non vagam oriri febriculam, cum horrore ingenti.

Patiens percepit horrorem febrilem de ipso vulne-

vulneris ſuboriri cavo, inde ad dorſum, univerſumque tandem corpus invadere; durare autem illum uno tempore per bihorium, per horam alio, nonnunquam media hora, vel & horæ quadrante, aut & minus. Longiores principio horrores inſequutus calor eſt; horrores vero illi, qui multo breviores, nec cavo de vulnere oriebantur, nec excipientem ſeſe habuere calorem.

Cortex igitur hucusque quamvis maxime indicatus, ſcopo non ſatisfaciebat tamen: doſi proinde, eadem indicatione non manente duntaxat, ſed multum aucta, augendus erat. Dedimus quotidie decoctum ℥. unciarum, triduoque poſt unc. 4. idque, ut patebit, tempore longiſſimo.

Urinas durante gangræna denuo tum craſſas vidimus, ſive jumentoſas, tum oleoſa tectas craſſaque pelle, tum tandem craſſum ſedimen ponentes.

Ad 16. Febr. liquefacto omni gangrænoſo, vulnus adparuit triplo amplius. In eoque ſinum verſus locum ſuſceptionis ampliorem deprehendentes, & exacte ibidem omnia perquirentes, anſam fili deteximus laxam circum arteriam, mobilemque, ac proinde inutilem; imo mole & irritatione noxiam. Docebatque amplitudo anſæ conſumtum jam eſſe, quod arteriæ circumcretum fuerat, corpus informe; necnon arteriam ipſam dudum in ligamentum converſam eſſe, cum alioqui hæmorrhagiæ exortæ fuiſſent; con-

 firma-

firmabat idem defectus eo in loco pulsationis, confirmabat etiam Machinæ tortilis citra vel minimam sanguinis guttulam integra relaxatio. Filum igitur hoc crassum, quippe octuplex, pure putrido turgens, ob idque noxium, abscidimus.

Ab hoc die observata multa emendatio est. Febr. 17. vagi horrores cessarunt, gangrænaque victa sic, ut ad 21. Februar. vix superesset quidquam. Cessante gangræna, Urinæ per aliquot horas jumentosæ, brevi crassum deposuere ac farinaceum sedimen, cum pellicula leviore, vixque pingui visa: a 25. vero Febr. colore naturales vix ultra sedimen ponebant. Purum jam vulnus, superstite tamen sinu, quo in loco filum hæserat, cujus in fundum stylus ad $\frac{2}{3}$ pollicis intrabat: cæterum bonus adpetitus, somnus, alvus. Aeger in lecto sæpius sedet.

28. Febr. vespertina septima horruit valde, ac desuper incaluit; Martii 1. ad 8. matutinam pariter. In vulnere tamen eousque nil observabamus sinistri. Hora nona febris cum horrore modico. Siccius vespere vulnus, novusque horrore Vulneris majores de nocte dolores. Martii 2. bis & horruit, & caluit. Crassa est urina, & cum pellis variegato, ut olim, colore.

Die demum 3. Martii gangræna iterum in vulnere visa. Die 4. magis, & quidem sic, ut undique stigmata nigra conspicerentur, ut fundus versus arteriam totus esset, profundeque, sphacelatus, & ut sanies fœtida cavum repleret uni-

ver-

versum. Inutilisne hinc cortex? An copiosior dandus? Utique ejusdem indicatio, si unquam, si ullibi, hic saltem maxima. Igitur cum dec. Cort. unc. iv. quotidie evacuando unciam pulveris ejusdem commiscui; sextoque exin die uncias pulveris duas. Etiam digestivo plurimum spiritus Therebinthinæ adjectum est.

Mirabamur toto octiduo hoc urinas, non ut olim, sed naturales præter propter prodire. Copiosiorne corticis hic quid contulit usus?

Interim superandæ gangrænæ non eramus. Doctiss. *Schreibers* narrabat egregios in bello se vidisse effectus in similibus a Theriaca Andromachi, cum æquali copia spiritus therebintinæ mista. Quo remedio non, nisi in principio, satisfacienda, imposuit Cl. Chirurgiæ Professor Unguentum de styrace cum $\frac{1}{4}$ ung. ægyptiaci. Juvante neque illo, imo sequente deligatione cuncta sphacelata exhibente, suasi corticem peruv. primum toti inspergere vulneri, deinde cum digestivo eundem misceri; hinc tridui spatio elapso mirum quam purum vulnus adpareret.

Oportet autem exacte nihil non notare. Cum æger a vulneris mundatione doleret, solatio ipsi magno fuit pus, vel saniem, siphonis ope educi. Gangræna igitur toties redeunte, subdubitare cepimus an suctio siphonis, auferendo toties, ac valide, athmosphæræ compressionem, has carnes fungosiores non redderet, adeoque in gangrænam proniores? Imo, quandoquidem adversis in rebus undecumque petatur nocumentorum suspicio,

etiam ab injectione ad vulneris depurationem, ſiphone facienda, abſtinendum eſſe decrevimus, ne aer cum injecta materie ad nudas has fungoſasque ac ſemimortuas carnes vi repetita adpreſſus, noceret iisdem. Saltem ex quo ad 22. Martii plumaceolæ molliſſimæ vulnus expurgarunt, ſimilesque injectionis materia madentes cuncta perluere, gangræna ſiſti, pedetentimque minui viſa eſt, amplius non reditura.

Quo toto porro tempore cum eadem hucusque pugnaveramus, urinæ fere naturales fuere, unico eo ab ea ſanorum diſcrepantes, quod nubeculam paululo craſſiorem, ac veluti farina craſſiuscula refertam, gererent: ex quo vero malum ſuperari ceptum, urinæ tum parciores fuere, tum fuſcorubræ, tum etiam per integras 12. horas aliquoties jumentoſæ, idque craſſiore, partim oroboidæo, partim furfuero, cum ſedimento. Horrores autem cum, vel absque, inſequente calore, quales ante anteriores gangrænas, æger ante hanc poſtremam, eamque vehementem, perpeſſus non eſt. An quod plus nunc aſſumſerit Corticis?

Hac igitur methodo Corticem tum aſſumendi, tum adplicandi, citra vel minimam adverſitatem, Aprilem, Majumque menſem, tranſegit æger. Majo finiente vulnus penitus clauſum fuit, vires auctæ, cruris immanis tumor ſenſim concidit, ejusdemque ſic eſt reſtitutus uſus, ut binis primo ſcipionibus, poſtmodum unico, demum ſine ullius ope, ambulare, diſceret. Cum vero

vero toto flaccesseret corpore, ac crure penitus non detumesceret, Corticis usum sensim quidem parciorem, integrum autem non detraxi, nisi Augusto mense finiente; crure interea probe fricto, & genu curvi immobilitate unguentis mollissimis, frictionibusque, emendata.

Sumtuum, quos Nosocomium pro homine, septem cum dimidio mensium spatio, profudit, rationem ineuntes, comperiimus eum assumsisse in Extracto uncias Corticis 7. in pulvere Libras $6\frac{1}{2}$ in Decoctis Libras $34\frac{1}{2}$ præter Libras 11. in fomentis. Ita ut solvere debuerimus, pro Libris Corticis 52. & 7. unc. Extracti ejusdem, Aureos præterpropter quadraginta.

Rariora exempla, arbitror, sunt dati, adplicitique, enormi hac quantitate, Corticis; unde expediet super eodem paucis disserere: sepositis tamen, & intactis perpetuo iis observationibus, quas a *Revelatione* habemus, in tot SS. Scripturarum locis docente DEUM, quas sive nutricias vires, sive medicatas, creatis inseverit rebus, sæpe easdem illis auferre, & e contrario ipsas illas vires hisce infundere, quæ prius inde destituerentur. Hisce, inquam, sepositis, sic ratiocinor: Corticem peruvianum, ut anti-gangrænosum, practici multis ab annis, quidquid contra mussitarent nonnulli, salutarunt. Haud raro tamen aut vis morbi superior, aut alia causa quæcumque, omnem ejusdem elusit efficaciam. Sed hoc etiam quævis cum Specifica habent, tum methodica remedia. Hinc faustorum even-

tuum inquirendæ nobis ſunt, infauſtorumque cauſæ.

Harum prima in ipſo remedio invenitur, quod circumſcriptum limitibus eſt, quos ultra citraque progredi nefas.

Secundo, in corpore aſſumentis latere illa poteſt. Ut ab una parte Alimenta, inſtituto CREATORIS, corpora nutriunt, longosque ſuſtentant in annos; utque ab altera parte ejusmodi homines dari advertimus, qui ſive a morbo noto, ſive a nulla nobis manifeſta cauſa, minime inde nutriantur, imo debita cum alimentorum copia decreſcant, contabeſcantque, & pereant; ita Medicamenta ſæpius quidem organa corpus aſſumentis apta inveniunt, a quibus per quoscumque corporis anfractus, per genus humorum omne, adeoque per locos quoscumque, ubi latet origo mali, circumferantur, viresque ſic ſuas exerceant, attamen diffiteri non poſſumus ſelectiſſima Medicamina aliquando ejusmodi adplicari corporibus, quorum organicæ partes prorſum ineptæ ſint, quæ illud circumducant, præparent, ſubigant, cauſisque admoveant morboſis. Itaque iners hac lege cum ſit, ut in nutritione inepta alimenta conſiderabamus, morbus pergit, donec vita in auras fatiſcat.

Tertio erit & aliunde derivenda cauſa. Poteſt ad agendum quam optimum cum Alimentum, tum Medicamentum eſſe; poteſt etiam ad circumferendum, ad ſubigendum, ad adplicandum, corpus Aſſumentis validum eſſe, dum interea

terea nec illo corpus reficiatur, neque hoc tollatur morbus. Cuivis id manifestum puto. Quicumque Medici legis Hippocraticae de nutriendis ægris ignari, diætam tenuissimam a primordiis, perque omnem decursum Acutorum, observant, neque fere mutant reconvalescentibus, hi neque morbum integre debellant, nec firmam revocant sanitatem: nocentque eo magis, quo pleniore diæta homo usus in sanitate fuerat.

Ut hic alimenta, ita sæpe se medicamenta habent. Bona hæc quidem, & selecta, haud magis emendabunt morbum, debito parcius si exhibueris, quam alimenta parcius data non restituunt vires reconvalescentium: tum quod ad morbi magnitudinem, ac violentiam, exhibendi auxilii justa requiratur proportio, tum quod medicamentorum multorum ea sæpe natura sit, ut parcius data plus noceant, quam prosint. Nonne purgans pharmacum, perparce datum, sæpe torminum atque anxietatum autor, cum alvo clausa? Et restrictius exhibita Nepenthe, an non sæpe insomnia pro somnis, pro dolorum lenimine anxietates, caloresque conciliet? Nunquid, *Sydenhamo* autore, præstat quibusdam sanguinem non, quam haud sufficienter, misisse?

Tandem quarto, inertiae sive alimenti, sive medelæ, ea merito causa est, quod, viribus illa mutandi dudum dilapidatis, exhibeantur, provecto scilicet sic morbo, ut homo certa & inevitabili lege in mortem tendat.

Porro si quatuor has considerationes ad ener-

giam medicamentorum adplicuerimus, &, de quo potiſſimum agitur, ad Corticem peruvianum, mox manifeſtam, cur ſæpe hic nil operetur, rationem capiemus. Ponatur ille, ubi non indicetur, datus, fruſtra expectabitur ab eo morbi ſanatio. Detur rite indicatus, ſed inepto ad cooperandum corpori, ſed ægro irreparabiliter exhauſto, neque vires exſeret ſuas. Dederis optima cum indicatione corpori aptiſſimo, haud id, quod intenderis, obtinebis, apta ni dederis doſi. At vero aptam quam demum vocabimus doſin? Qui rite indicatum Corticem noverit, rite inventurus doſin ejusdem eſt, prudenter augendo, donec cernat agentem. Neque pondus hic quidquam, aut menſura, determinat, ſed morbi levamen. Nunquid eandem obſervationem alia quæcumque medicamenta non demonſtrent? Corpora dantur, quæ alvo purgare difficillimum; ne dicam impoſſibile: purgans ſextuplo fortius ſolito, ſed forma liquida, ſed per epicraſin datum donec operetur, optatum ferit ſcopum. Admirandus per omnia *Sydenham* inanem excuſſit nobis de Opio formidinem, tum univerſis in morbis, tum in Variolis. An non aucta vehementer opii doſi lethalem alioqui Ileum ſolutum vidimus, *Rat. Med. Tom. I. pag.* 284.? Quindecim forte anni ſunt, cum feminæ, intolerabilius uterini cancri doloribus deſperabundæ ac furibundæ, unicum poſſem ab opio afferre ſolamen. Granis paucioribus deluſus, adſcendi ſenſim, donec ſeptuaginta ac duobus granis ſpatio

24. hor.

24. hor. datis, sedamen dolorum, virium refectionem, citra vel minimum tamen somnum, aliquot horarum spatio, cernerem.

Quæ si ita se habent, nonne audacioris dosis Corticis adornata Apologia est? Effectusque egregius, ab interno ejusdem externoque usu observatus, an hanc non approbet, non tueatur, non laudet audaciam? Nunquid etiam tum hoc notabile exemplum, tum complura alia, non demonstrent inanem eorum metum prorsum ridiculum esse, qui vel a mediocri Corticis usu meticulosi, vel cum purgantibus illum socient, vel purgantia exibeant post eundem, quibus demum innocui remedii imaginariam malignitatem, obstructionum genitricem, se eliminare arbitrentur?

Novi equidem, audioque, optimos hos viros ad experientiam provocare, qua a peruviano Cortice Lienis, Hepatis, Mesenterii, &c. obstructiones, & cum maxime Hydropem ac Scorbutum, innuente jam dudum *Sydenhamo*, productos fuisse, evincere conentur. Sed pace horum, quos veneror, Virorum, parumper subdubitare fas sit, an exparientia decantata illa rite capta, adeoque an valida sit? Quid enim? Febres intermittentes, dimissæ sibi, generat obstructiones viscerum, & Icterum, & Cachexiam, & Scorbutum, & Hydropa: quique lethalis per se morbus non est, hoc demum modo homini lethalis fit. Fiunt porro hæc Febre penitus sibi, etiam citra ullam medicinam, dimissa; omnium

um ſæculorum experientia, id teſtante, magno *Boerhaavio* colligente & deſcribente *Cap. de Febr. in gen. & de Febr. Interm.*

Si proinde ejusmodi eſſe queat febrium ſibi dimiſſarum funeſtus effectus, quo demum jure effectus dicatur Corticis? Opponentes quidem expecto autoritatem *Sydenhami*, *Boerhaavii*, Illuſtriſſimique noſtri Præſidis *B. van Swieten*, uno id ore affirmantium, fateorque lubens tres hosce celeberrimos Autores ita ſcripſiſſe, verum ſimul reperio ita mitigatam a poſteriore priorum binorum ſententiam fuiſſe, ut deeſſe non potuerit quin *Comm. Tom. III. pag.* 599. hæc ſcriberet: " Antea --- notatum fuit quod poſt
" has (intermittentes) Febres, imprimis ſi diu-
" turnæ & validæ fuerint, humores craſſi & ac-
" res reddantur, ſimulque ſolidæ partes corporis
" debilitentur; unde ob laxa vaſa, & liquida
" craſſa, atque acria ſimul, Febres intermitten-
" tes aliquando terminarentur in Scorbutum, &
" alios morbos Chronicos. *Ubi autem pertina-*
" *cibus talibus Febribus curandis adhibetur Cor-*
" *tex Peruvianus, tunc mutationes humorum &*
" *ſolidarum partium corporis, per ipſam Febrim*
" *prægreſſam factæ, male adſcribuntur uſui Corti-*
" *cis Peruviani.*

Et quantum ad noſtros ægros, qui per octo annos in noſocomio noſtro copioſiſſimo uſi Cortice fuerint, nondum ulla Chronica inde mala notare potuimus: neque in viro, quo de agitur, nulla ſcorbuti ſigna nobis aut oculi exhibent,

aut

aut gingivæ, aut artus? imo cachecticum habitum, inchoantemque hydropem, largo Corticis usu sublatum esse læti conspicimus. Ut proinde rariores videantur, qui id innuant, arguantve, casus.

Imo si vera promere datur. Chronica mala inde orta experti in noscomio fuimus, quod vel meticulosiores Medici, vel præparci, aut egeni ægri, Corticem nec sat magna dosi, nec sufficiente post morbum devictum tempore, assumerent. Unde nos neutiquam contenti quod ægri quovis 14. die a curata febre dosin Corticis sumerent, semper binarum, trium, pluriumque septimanarum spatio, continuavimus ejusdem usum, donec integram restitutam cerneremus stabilemque sanitatem.

Interim vix possibile creditu, quantum detrimenti humano generi afferat præjudicata hæc opinio. Utique centenos ægros perdit quotannis. Neque juvat quidquam aliorum experimentis convinci, siquidem præjudicium, alta mente repositum, contraria experimenta admittit quidem, laudatque, non sequitur tamen. Clarorum virorum epistolas possideo, qui ad lecta mea opuscula me laudibus accumulantes, curam febrium malignarum abundantiore Cortice peractam, vehementer quidem admirabantur, atque laudabant, at vero nunquam imitaturos sese profitebantur, eo quod Hydropem, aliaque infortunia, a Corticis liberaliore exhibitione observasse se autumarent. Feminam a frequentiore

abor-

abortu, atque enormibus hæmorrhagiis ferme enectam, frequentiore Corticis usu reviviscentem salutaveram; at vero brevi in veteres ærumnas relapsam dolui, postquam cum medentium, tum matronarum turba, lamentabili voce perniciosos diuturnioris Corticis peruviani effectus enarrarent, auribusque ejusdem tamdiu obstreperent, ut tandem ipsis infelix auscultaret.

Verum demus tandem id contigere nonnunquam, quod magni in arte viri tantopere formidarint, ego vero necdum potuerim observare. An ergo, quod Scorbutus, quod Hydrops, quod Obstructiones, liberaliori Corticis dosi nascantur nonnunquam, eo demum adigere nos debeat, ut miseros mortales, aut sine Cortice, aut sine eodem copiosissimo, certissime perituros, cumque eodem largissimo servandos, iniquæ ipsorum sorti dimittamus potius, quam ut concedamus illos in vitam Cortice revocatos discrimen subire Scorbuti, Hydropis, aliusve cujuscumque morbi chronici? Profecto aut nihil in Medicis intelligo, aut sententia hæc mea veris ac genuinis Artis præceptis innititur, qua statuo vitali indicatione merito nos urgeri, ut vitam servemus præprimis, prospecturi postliminio symptomatibus pravis, hic, ut creditur, inevitabilibus, mox ubi vel levissima eorundem primordia advertemus.

Atque hæc de Cortice dicta sunto. Verbo nunc urinas commemorem, quarum varia phænomena in universo morbi decursu exacte, sæpiusque

iusque de die; in chartas conjeci. Craſſas eas, nque craſſitudine perſeverantes, & pridie operationis, & ſpatio 10. dierum poſt illam, conpeximus. Dein a principio dati, doſi moderaa. Corticis, minus jumentoſas, citiusque deponentes, quasvis autem naturali urina tinctiones.

Januarii 2. & 3. rebus bene ſatis ſe habentibus urinæ fere naturales; quatuor vero deinde ſubſequis diebus, prioribus iterum ſimiles. Demum vero ab 8. Jan. rubicundiores cum craſſo, ſubalbido, eoque cito apparente, ſedimento, cum furfuribus tenuioribus, ad ſuperficiem usque diſperſis, cumque pellicula pingui, eademque craſſa, in ſuperficie, ad varios luminis adſpectus rubellis, flavis, purpureis, viridibus, donata coloribus. Quo porro tempore ejusmodi urina erat, pus ratione vulneris copioſius fuit, ſimulque quod in ſinubus deliteſcebat, fœtidum. Januarii 14. & 15. pure modico iterum, vixque fœtido, urina pariter vix ultra ſedimen habuit, vix pelliculam, vix alium a naturali colorem. Gangræna poſthac adparente cum febribus horrificis, craſſæ iterum urinæ, jumentoſæ, eadem, qua antea, pelle tectæ, craſſum, poſtquam diutius ſtetiſſent, deponentes ſedimen: Gangræna devicta, jumentoſæ quidem, aſt brevi ſubſidentes, pelle tenuiore vix tectæ, tandem fere naturales. Febre vaga horrifica magnam gangrænam 28. Febr. denunciante, urinæ craſſæ iterum ac returbatæ, furfureæ, pelle eadem, qua olim, te-

ctæ,

ctæ. Sub hac gangræna, quacum diu incassum luctabamur, aucta multum Corticis dosi, mirabamur urinas prope naturales esse, exceptis toto hoc 3. septimanarum tempore binis tantummodo vicibus. Prope naturales eas ideo vocor quia eo solo a naturalibus differebant, quod nubeculam paulo crassiorem, in eaque pauxillum crassioris gererent farinæ.

Sphacelo stante, imminuente, superato, urinæ tum parciores fuerunt, tum fusco rubræ, per semidiem nonunquam turbatæ, cum sedimine partim furfureo, partim oroboideo. Tandem post superatum morbum coeunte sensim vulnere, varietatem multam exhibuerunt, aliquando penitus naturales, alio tempore fere naturales, haud raro etiam cum oroboideo, crassoque sedimento.

Doctrina implicata satis de urinis num forsean hinc illustraretur hujus excursionis causa est. Sed quam obscura sæpe, quam abdita, quam inexplicabilis illa! Ordinem servabant urinæ aliquem, ad explicationem aptum, usque ad posterioris gangrænæ finem; nullum vero observarunt postea. Corticis ope videbantur in prioribus gangrænis in melius mutatæ; post gangrænam ultimam, Corticis dosi eadem data, miras continuo exhibuere varietates. Et cur urinæ hic toties turbatæ ac jumentosæ? In Acutis adparentes notant pertinacem fere cruditatem cum inchoante, sed inani ad coctionem nisu; hic vero gangrænam imo sphacelum: pellicula,

„ qua-

„ qualis hic, notat in morbis Acutis abundan-
„ tiam terræ & salis hebetioris in sanguine,
„ hinc scorbuti, calculique præsaga; hi morbi
„ postcuram observati non sunt, & pellis hæc
comitata perpetuo gangrænam fuit. Habuimus-
sæpius urinas fere rubras, cum sedimine aut
rufo, aut furfuraceo, aut orobo tosto, trito-
que simili, aut squamoso: designat illa„ 1. an-
tegressum esse motum attritus vehementem. 2.
„ Vasa laxa. 3. Cruorem acrem, salinum,
„ solutum, nutritioni ineptum. 4. Febres in-
„ termittentes valido paroxysmo defunctas. 5.
„ In oris septentrionalibus his scorbutum. Præ-
„ sagit. 1. longitudinem morbi. 2. Vasculorum
„ attritionem, debilitationem, destructionem.
„ 3. Sudores, urinas, salivam, diarrhœas, col-
„ liquativas. 4. Atrophiam. 5. Hydropes quos-
„ cumque. Ita magnus *Boerhaave* in incomparabili
„ capite *de Urinis*. Attamen urinæ ejusmodi
neque in Diagnosi, neque in Prognosi, horum
vix quidquam habuere, quin contraria potius.
Quid enim attritui valido magis contrarium
languore perpetuo?

Non ea porro mente hæc scribo, ut doctri-
næ de urinis detraham quidquam. Magnifacio
quippe eandem, & in nosocomio, ad Diagno-
sin atque Prognosin instruendam, opportunam
judico, doceoque. Nihilominus hanc ipsam do-
ctrinam necdum esse ad perfectionem deductam
tum me præsens casus, tum aliæ multæ obser-
vationes, convincunt. Interim hæc nos, quo
certio-

certiorem illam reddamus, potenter exſtimulant.

Super Fungo Agarici quæſtionem proponendo, hoc caput terminabo. *Rat. Med. Tom. I.* & in præſentis capitis *caſu priore*, enarravi nos & Agarici lamellas vulneri ſolius Arteriæ, & pulverem ejusdem toti quanto vulneri admoviſſe; hosque tres homines, SUMMO NUMINE AUSPICANTE, integræ reddidiſſe ſanitati. At vero cum idem fecerimus in homine alibi dictum & in femina, de qua eosque morte amiſerimus ambos; quæritur, laudandane ſit Agarici pulveris inſperſio, an vituperanda?

Reſpondeo 1mo Hominem hæmorrhagia haud compeſcenda poſt crus amputatum periiſſe, mortis proinde cauſam citra Agaricum manifeſtam eſſe.

2do Feminæ, adeo eſſe miram hiſtoriam, adeo quasvis Phyſiologiæ regulas excedentem, ut plane inexplicabilis cunctis ſuis in partibus appareat, utque hinc examen Agarici pulveris faciat nihil.

3^tio^ Tres noſtras fortunatas curas id manifeſto docuiſſe, quod aut vulneri, aut vulneratis, ſiniſtri nihil inde contigerit: imo in duobus viris toto curæ tempore, ſanitatem ejusmodi adfuiſſe, ut, niſi oculis contuiti, vix credere potuiſſemus.

4to Neque me capere, cur noceret, cauſam. Ignoramus forte veram ejusdem agendi rationem: ſed ſive agat vulnus arteriæ conſtringendo;

do; ſive cruorem de vulnere proſilientem mox condenſando, ſolidumque in trumbum, qui vaſis aperturam indiſſolubiliter conſolidet, coagmentetque, cogendo; ſive denique utroque modo; utique alios ab his effectus in aperta reliquorum vulneris vaſorum oſcula, inque illum, qui vel in his vaſis continetur, vel ex vaſis profluit, ſanguinem, non producet. Hoc ſi verum, tunc hæmorrhagiam impediet cunctorum in toto vulnere vaſorum; quæ alioquin vaſa ipſa, quamdiu machina tortilis aliquem admittit, quem admittere debet, circulum ſanguinis, fundere cruorem poſſunt, effuſo cruore Agaricum ab arteriæ vulnere ſolvere, generare in vulnere putredinem, puriſque impedire generationem. Unde jure concludere videor hanc pulveris inſperſionem omnibus de cauſis utilem neceſſariamque eſſe.

At vero reſorbeaturne Agaricus? Reſorptusque ſitne ſanguini, ceteriſque Venenum humoribus?

Qualitatem venenatam Agaricum; qua Agaricum, Poſſidere, necdum demonſtratum eſt: nihilominus mechanice id forte verum erit, quod tenuis ejusdem pulvis, qua pulvis, reſorptus, cum humoribus circumductus, minimiſque vaſis impulſus, generare obſtructiones poſſit, easdemque in corticis cerebri, cerebellique vaſis pernicioſas & lethales. Quæritur proinde num reſorbetur? Minime, neque etiam reſorberi videtur poſſe. Conſtringendo enim coagulandoque,

 prohi-

prohibet toto vulneris in ambitu reſorptionem; id quod cum ceteris tum adſtringentibus, tum coagulantibus, commune habet. Quid enim? An pulveres ad hæmorrhagias ſive compeſcendas, ſive averruncandas; pulveres, inquam, rebus compoſitis ejusmodi, quæ tam qualitate propria, quam mechanica rigiditate, venena ſunt, vulneribus inculpate non inſperguntur? Vitriola puta, Alumen, Aeruginem Aeris? An decoctum Colcotharis Vitrioli, quod quamvis colatum, millenas in ſe continet venenatas particulas, tuto non applicatur crudis tum vulneribus, tum ulceribus? Et ſpiritum Therebinthinæ, præſentaneum, ſi humoribus noſtris admiſceatur, venenum, nonne citra metum reſorptionis adplicamus audacter? Quantumne emolumenti vulnera & ulcera ab unguento ægyptiaco non capiunt, quod ejusmodi tamen continet, quæ miſta humoribus, veneno ſint? Unde in femoris gangræna ac ſphacelo, prout in hac ipſa morbi hiſtoria patuit, ſine ullo reſorptionis metu tum ſpiritum Therebinthinæ, tum unguentum ægyptiacum, Chirurgi adplicuerunt.

CA-

CAPUT IV.

De Aneurysmate vero.

§. I. *Resumitur Historia mulieris aliba data eo quod nunc cadavere suo præteriti nostri erroris nos convicerit. Conjectura super causis, quæ Aneurysmatis veri ideam nobis olim creaverant, & confirmatio repetitæ toties difficultatis dijudicandorum Aneurysmatum.* §. II. *Aneurysma spatio* 40. *annorum citra noxam, citraque incrementum, gestatum.* §. III. *Aneurismatis veri, nec non Asthmatis, ceterorumque Chronicorum pectoris morborum, Apoplexiæ præterea, ac variarum capitis ægritudinum, causas sufficientes, easdem superabundantes, in se homo, dum viveret, gessit, citra effectum, inde physice expectandum* §. IV. *Alia historia priori perquam similis.* §. V. *Digressio occasione hac facta, circa causam morborum petendam, aut non petendam, a pulmonum cum vicinis sibi partibus coalitu.*

§. I. DE Aneurysmate interno novas, quas adjiciam, observationes habeo. Feminæ binæ, de quibus dictum eadem methodo, quam ibidem descripsi, vitam miseram pergunt tolerabiliter agere, licet in una Aneurysma supra claviculam jam extet bino-

rum pollicum diametro, quod ipſum forte non niſi continuatio ſit illius, quod dudum intra pectus geſſit. Verum ea femina, cujus ampla hiſtoria data eſt alibi poſt abſceſſum in externo pectore apertum aneurysmatica viſa nobis, ſic quidem ut internum pectoris aneurysma nunc inter cartilagines coſtarum extrorſum verti crederetur, hæc, inquam, femina, cum morte ſua veram mali naturam exhibuerit nobis, Lectorum poscit attentionem.

Miſeranda hæc femina, poſtquam ea contigerant, quæ relata ſunt vitam perpetuo ærumnoſam duxit, tum Aneurysmatis, tum pulmonis partim obſtructi, partimque nonnihil ſuppurati, ſymptomatibus; ſic nihilominus, ut alio atque alio tempore tolerabiliora hæcce, vehementiorave, eſſent. Qui in pectore apertus a nobis tumor fuerat, vehementerque pulſans in fundo ſuo tuberculum exhibuerat, ad finem Octobris 1760. haud pulſavit amplius; at vero ejuſdem viciniæ toto in ambitu pulſatio talis, ut viderentur inde attolli coſtæ. Ineunte Decembri ne veſtigium quidem tumoris ſuperfuit, at vero toto ſcrobis cordis in ambitu perennis pulſatio; quo autem loco inſederat tumor, perpetuum obſervatur Lymphæ ſtillicidium, conſolidationem aperturæ prohibens; nec exſiccatum, niſi cum Hydrops intercus ante mortem medio præterpropter anno, corpore inferiore oboriretur. Sputa pauca ejecit mucoſa, aut purulenta, aut ſanguine tincta, purum imo ſanguinem nonnun-

nunquam. Quæ aberat nunquam anxietas, ſic demum crevit, ut tribus ultimis vitæ menſibus ſedere erecta dies debuerit noctesque, idque in ſedili duntaxat, pendulis perpetuo cruribus, ob idque etiam indies tumidioribus. Decimo quarto die ante mortem, crura ſponte aperta copioſo ſero fluxere, nec ſine ingenti labore, ſaturatoque Corticis Peruviani fomento, præſervari a Sphacelo potuere. Animi deliquia leviora a dimidio ante mortem anno pati ceperat; pulſationes autem conſueto loco per totum id tempus nullas, ſed internas tam validas, ut haud ipſa tantummodo, verum & adſtantes easdem oculis, auribusque perciperent. Ita demum 23. Febr. 1762. vita miſerrima functa eſt.

In cadaveris luſtratione prima noſtra ſollicitudo erat illius plagæ in thorace examinandæ, quam olim abſceſſum, poſtmodum Aneurysma, idque evanidum tandem, arbitrati eramus. Rimati hunc locum, & ſupra coſtas, & poſt illas, intraque easdem, Aneurysmatis, aliusve tumoris veſtigium, fruſtra quæſivimus. Unde ad alia converſi, Pericardium univerſum tenue quidem vidimus, at verſus baſin cordis præ tenuitate omnino pellucidum. Cor totum tactu durum, ac dextrum quidem cum duritie depreſſum, ſiniſtrum autem rotundius. Auricula dextra cum ſinu diſtentiſſima erat a polypoſo corpore, quod ultra duos in diametro pollices habens, conſtansque idem externa alba, neutiquam vaſculoſa, membrana, interne copioſo coagulato ſan-

guine, tandem utroque ſuo latere quædam veluti ligamenta craſſa, albaque emittebat, quibuscum ſeſe columnis plicisque auriculæ, ut & inter columnas, affigebat. Erant porro columnæ ac plicæ auriculæ hujus eadem proportione quoad molem auctæ, qua moles totius aucta auriculæ eſſet. Polypoſo hoc corpore in ſinum dextrum maxime extenſo ſinus hic ampliſſimus ita replebatur, ut ſanguis non niſi furtim poſt polypum in cor dextrum potuerit illabi. Arteria pulmonalis longum habuit fortemque polypum, accretum uni ſemilunarium valvularum. Cor dextrum conſuetæ quidem in pariete craſſitudinis fuit, columnas muſculoſas autem tum numeroſas valde, tum craſſas adeo durasque, ut nulla earum carnem, veram omnes cartilaginem referrent. Adeo ampla hujus cavitas, ut junctos meos tres digitos commode caperet. Lævus vero ventriculus & durus erat, & digitum pariete craſſus, anguſtus autem ita, ut indicem digitum meum vix locaret, pauciſſimis demum columnis inſtructus, hisque non liberis, ſed ipſo cum pariete intime nexis. Liberi in thorace pulmones, excepta levi cum jugulo, & utrinque cum diaphragmate cohæſione, pleni utrique plurimis, iisdemque duris, ac ſanioſo pure refertis, tuberculis. Tuberculorum diverſa moles; ſic, ut majora ſemicochleare puris continerent. In abdomine nihil inventum, quod ad morbum referri poſſet. Coli enim ac ventriculi forma, & decurſus præternaturales hujus ſubſellii

non

non ſunt ſed ad alia reſervandi.

Sub Anatome, poſtque eandem, alii alios intuebamur, hæſitabundi quærebamus num olim decepti eſſemus? Et ſi decepti, quamnam ob cauſam? Equidem Aneurysma verum adeſſe, poſſe, idemque manifeſto deprehenſum eſſe, poſteaque prorſum evanuiſſe, notabili exemplo *Tomo I. Cap.* 30. conſtiterat. Verumtamen id ipſum Aneurysma a coſtis quidem, quas inter ſe penetraverat olim, remotius, & ad coſtas ſuperiores nunc proximius nihilominus a morte inveniebatur, loco mutatum duntaxat; hic vero nullum Aneurysmatis tota in vicinia veſtigium. Undenam ergo perceptio manifeſtiſſima pulſantis tumoris? Eaque integro percepta biennio? Deinde tumor cur evanidus? Et cui cauſæ adſcribunda eſt totius circa ſcrobem cordis plagæ pulſatio? Quid, quod internæ pulſationis violentia tanta fuerit, ut viſu, audituque etiam ab adſtantibus perciperetur?

Tuberculorum pulmonis ſigna, ordine priora, Hiſtoria morbi notavit, & ſigna Aneurysmatis illis poſteriora. Igitur a natis, ſenſimque creſcentibus, hisce tuberculis, capimus facile cordi dextro naſci demum reſiſtentiam, augerique, quo ſuum ſanguinem difficilius transmittere potuerit per pulmonem. Utique ſubito hujus reſiſtentiæ incremento cor brevi ſuffocatum, enectaque femina fuiſſet; ſed malorum lento adeo, ut vix advertatur, incremento, vitalia aſſueſcere, ex tot exemplis in variis *locis*

allatis conclusimus, ut hic faciles idem admittamus. Cor igitur dextrum tota fabrica sua, cum sinu atque auricula extensum, columnis crassioribus, durioribus, numerosioribusque instructum; cor sinistrum, forte quod minus sanguinis a pulmone reciperet, angustum, liberis columnis musculosis destitutum, in parietibus vehementer incrassatum, rigidumque, nec ultra fere contractile; cor, inquam, hoc non nisi vitiosissimas actiones edere debuit, & basi sua auricula, sinuque vario tempore variis impleri, deplerique, modis. Adeone inepte suspicaremur hoc mirabile cor degenerascentes suas, extentasque partes, certo quodam tempore ad costas ac latera sterni admovisse; alioque tempore ab illis removisse, quemadmodum *Tomo. I.* locis citatis totum Aneurysma & costis admoverat sese, & removerat?

Hæc porro si probabilia videantur, ponatur tandem, quo tempore hoc cor cum suis tumidis appendicibus hærebat costis proximius, ponatur, inquam, a communi quacumque alia causa tumorum, natus hoc eodem loco tumor quisquam, qui primo durus, dein pro parte purulentus, effusoque pure fundum adhuc durum suppurari necdum aptum, habens; numquid ille a pulsu vehementi cartilaginum costarum etiam pulsare non debuerit? & si sub illo tumore veluti centrum pulsationis hujus degenerascentis, costisque admoti cordis fuit, an similitudo cum vero Aneurysmate magna non fuerit?

Inte-

Interim jure merito videor jam toties monuisse quam incerta sæpe erroneave sit vera Aneurysmatum diagnosis! Quamque ridiculum sit in hisce incertitudinibus, & errorum discrimine, Medicorum ac Chirurgorum chorum inter sese mutuo altercari; dum sæpe Anatome neminem rem acu tetigisse, manifestat! Juvat proinde nosse varios Naturæ errores, ut sæpius, quid esse dato in casu possit, quam quid sit, sententiam super eo rogati, respondere queamus. Quæ sequuntur proxime, hoc meum monitum confirmabunt.

§. II. Quantumvis periculo plena res Aneurysma, inculpare potest 30, 40. annorum spatio Aneurysma externum geri. Femina quadragenaria habet a quo tempore meminit, & ut putat, a nativitate, parvum Aneurysma ad superiorem, eamque lateralem cartilaginis Thyroidææ partem dextram, pisi magnitudine, nec majus unquam, nec minus; nunc magis conspicuum, quod ex biennio, cum primum me adiret, a diuturniore lactatione vehementer emacruerit. Videtur Aneurysma Carotidis externæ rami primi; quem *Winslow* anteriorem, sive internum carotidis externæ ramum, vocat.

§. III. Dantur in corpore humano causæ Aneurysmatum validæ, imo Aneurysmata ipsa interna valida, citra sui indicia, alios potius morbos, quam hæc, mentita.

Homo ille, degno aliti foliis Au-

ratio-

Aurantiorum a terrificis ſuis convulſionibus liberatus, ac ſaneſcere inde viſus erat, perfectam non recuperavit ſanitatem, aut ſaltem non conſtantem, ex quo ejus hiſtoriam dedi. Cum ſanitatem anni abhinc ſpatio recuperaſſe videbatur, ſervavit ſemper pulſum, qui ipſi a triennio perpetuus fuerat, tum naturali omnium hominum pulſu, tum ſuo ipſius priſtino, celeriorem, fortiorem; &, quotiescumque per diem explorabatur, ſemper miram exhibentem in ipſa illa celeritate, ac fortitudine varietatem, imo remiſſiones quandoque & duritiem. Hic, inquam, pulſus, ipſi a triennio ante morbum familiaris, eundem a morbo perpetuo concomitatus eſt. Deinde quæ a biennio eum vexaverat moleſta tuſſis, a morbo rediit, ſputa educens aut ſeroſa, aut glutinoſa, nunquam vero, niſi ſub vitæ finem, idque tum raro, tum parce, purulenta. Hæc igitur bina, quorum alterum a triennio, alterum a biennio, affuerat, ſanus nunc iterum viſus æger, pati denuo cepit.

Reſolventia, attenuatia, humectantia, emollientia, cujusvis generis longo tempore ipſi præſcripta ſunt, nonnihilque profuerunt: at vero ſive morbus arte ſuperior, ſive negligentia in aſſumendo, ſive notabiles in uſu VI. rer. non nat., exceſſus, emendationem nec notabilem ægro produxerunt, nec conſtantem.

Senſim ſymptomata acceſſere, quæ vias dictas primas affectas eſſe innuerent. Flatuum quippe incredibile prorſum quantam vim maxime

me ore, nonnunquam etiam ano redderet. Vix unquam ſimile vidi. Equidem ipſi id fuerat ab adoleſcentia familiare, ut ſi quis ipſi, ſcienti quantumvis, ac videnti, manum brachiumve rudius attingebat, copioſos mox ore dimitteret flatus; ita ut miris nervorum affectionibus obnoxius jam tum haberetur: at vero nunc citra ejusmodi cauſas, flatus aut erupere, aut ſi non erumperent, continuo anxietates in ventre vel ad præcordia, ipſosve colicos generarunt dolores; evanida mox iterum ſymptomata, dum frequentes, fortes, ac ſonori ructus, flatusque, explodebantur.

Docebant hæc, inquam, primarum viarum affectionem. Verum a quibusnam affectis partibus? Sane totius abdominis externe tacti naturalis mollitudo, optima alvus, bilis præſentia laudabilis, appetitus egregius, ſumma viarum primarum, dum flatus non urgerent, libertas atque integritas; notabile viarum primarum vitium non admittebant.

Hiſtoria morbi, præcedenti parte relata, veroſimile id ponebat, quod convulſionum ſedes in capite eſſet. Dolor ſiquidem capitis ſupra oculum fixus, vertigo, tinnitus aurium, ſæpius longe ante convulſiones, interque easdem percepti, id inſinuabant: at vero ne illis viæ primæ ſymbolam conferrent, flatus poſt ſingulam convulſionem emiſſi, eandemque terminantes, haud levem dabant ſuſpicionem.

Quin & aliud quid confuſionem formandæ dia-

diagnoſeos peperit. Febris ante natas convulſiones deſcriptas, quatuor menſium ſpatio ægrum tenuerat. Eodemque tempore pulſus de die fortis, ac frequens, ſæpiusque durus, obſervabatur ad veſperas debilis, ac celer; cum frigore non horrifico, trihorii, aut quadrihorii ſpatio, durante: Aegro interim nec ſitiente veſpere, nec lectum petente, imo exeunte, ſpectaculis ſe recreante, hominumque domi, foriſque, frequentante ſocietatem. Convulſionibus porro curatis, continuatoque poſt easdem curatas Aurantiorum foliorum ultra menſem decocto, exulavit penitus hæc Febris, nec niſi ultimo vitæ menſe poſt quartam pomeridianam frigore ac calore conſpicua, 10. 12. horarum ſpatio ægrum vexavit: ſed de iis, quæ prope mortem contigere, mox acturus, ea, quæ diu antea obſervata, modo proſequar.

Igitur dum tuſſis pluribus ſilebat horis, dum incommodo flatus non erant, dum Febris vel penitus aberat, vel veſpere vexabat duntaxat, dum denique frequens, ac fortis, ſæpeque durus pulſus, in ceteris hominibus febrilis vocandus, homini perſeverabat; nemo ſane, qui multi affuere, Medicorum toto eius in corpore accuſare aut culpare quidquam potuit. Caput ſerenum; Reſpiratio, etiam valido in motu, fortis, conſtans, profunda; validus appetitus; naturalis, debitoque tempore reddita alvus; lingua perpetuo pura; molle abdomen, videbantur iterum omnem viarum primarum affectarum,

affe-

affectorum primario Thoracis viſcerum, ſuſpicionem abigere.

Hæc cum ſic ſe haberent, frequenter convocata Medicorum conſilia non niſi palliative, ut vocant, agendum eſſe concluſerunt; notabile quid latere ſeſe credere conſtanter faſſi. Remedia igitur hoc ſcopo data, etiam poſthac ſumta, quam olim, accuratius, nunquam emendationem genuere conſtantem. Quæ glutini ac tuſſi dicata, nullius erant frugis. Quæ ad flatus diſſipandos laudamus, apta, multa, ac varia, & efficaciſſima, uſu paſſim caſſa fuere. Ipſeque Peruvianus Cortex imminuit quidem, ſed non ſuſtulit Febrem; isque alias & debilioris pulſus animator, & frequentioris moderator nullam unquam in conſueto ægri pulſu mutationem produxit. Egregius *Boerhaave* cenſebat in ejusmodi pulſu Acre adeſſe, quod moveret validius, & craſſum quod minora vaſa obſtrueret. Acrimoniæ ſingularis ſpecies nullis unquam ſignis determinanda fuit, ſed ſuſpicionem ejusdem latentis nonnulli tum juvenilis vitæ, tum virilis, formabant errores: Verum nec Mercurius, nec ſaturata Sarſæ parillæ decocta, quidquam profuerunt.

Atque ita ad vitæ terminum properabatur. Crurum tumor ſenſim ad genua, femoraque conſcendens, prioribus ſe junxit ærumnis. Sponte ſæpe ſua, medicorum hortatu nonnunquam, Sedlicenſibus aquis abundanter ſe purgantibus, depellere has aquas, ſed fruſtra, anniſus eſt. De-

mam

mum ultimo vitæ menſe anxietates, interno in pectore dolores, reſpiratio nonnihil debilis, appetitus proſtratus, exploſio flatuum continua; dolor brachiorum vagus, ac tumor; tuſſis per ſemihoram & ultra continuans, cum ſputis aut feroſis, aut mucoſis, aut, quod rarius tamen, purulentis; decumbenti impoſſibilitas, inſomnia, vitam fere intolerabilem reddiderunt, metumque, ne forſitan Hydrops pectoris, aut tetrius quid in thorace generaretur, incuſſerunt. Gravis per ultimum octiduum Peripneumonia denſum ac phlogiſticum ſanguinem iterato pertuſa vena oſtendit. Tandem anxietatibus auctis, jamque perpetuis expiravit.

Invenimus in Cadavere cranium craſſum cum copioſa diploe; ſinum longitudinalem vacuum fere; in cranio, ſupra orbitam dextram, plagam denarii magnitudine carioſam, cui meninges accretæ, ipſumque eodem in loco cerebrum leviter inde mutatum. Sub pia Matre toto quidem in cerebro, ſed in ſiniſtro hemisphærio plus, effuſum ſerum. Piæ Matris vaſa turgidiora ſanguine, in hemisphærio dextro. Ventriculi ſuperiores fere vacui; plexus choroidæi exſangues, ac veluti repleti muco. Aeris nonnihil cum pauco admodum cruore in Arteria Cervicali *Willisiii* Et quos in ventriculo quarto plexus choroidæos ſolemus invenire, horum hic ne reliquias quidem. Nervos opticos ante coalitum quidem æquales, poſt eundem vero ita inæquales reperiimus, ut ſiniſter ab ipſo coali-

tu,

tu, ad usque orbitam, craſſitudine dextrum longe ſuperaret. In thorace nullus hydrops, neque pus; pulmones obſcure rubri, hinc inde lividi, flaccidi ita, ut hinc inde inter attactum diffluerent fere, at vero nihil omnino purulenti. Aſperæ arteriæ annuli cartilaginei plane oſſei erant; oſſei & illi Bronchiorum: horum priores ad Bronchiorum initia, diviſionesque ſua oſſea extremitate, ſed interna Bronchiorum membrana tecta, intra cavum aereum, idque pluribus in locis, utrinque prominebant. Cor magnum, ſed flaccidum, coagulato cruore utroque in cavo plenum, parietibus ſuis, ac potiſſimum ſiniſtris, extenuatum valde, columnis carneis in utraque cavitate inſtructum exilibus, debilibusque. Valvularum mitralium margines ſiniſtri cordis duræ, fereque oſſeæ, ex ſeſe genuerunt quandam penitus oſſeam ſubſtantiam, oblongamque eandem, & phalangi primæ digiti minimi magnitudine parem, in cor ipſum ſua pendulam gravitate. In Abdomine Ventriculus decem librarum, capta menſura, capax, non craſſus. Magnum Omentum. Jecur, Splen, Pancreas, Renes, maxime dexter, debito longe flaccidiores. Copioſa, fuſco-flava, Bilis. Ad Genitalia nihil repertum vitioſi.

Oſtendit hæc, ni fallor, Hiſtoria anatomica abunde id, quod dixeram, poſſe ſcilicet eſſe præſentes in corpore Aneurysmatum cauſas, citra eorundem ſymptomata. Cor utroque in cavo flaccidum, extenuatum, extenuatius in ſiniſtro,

ſtro, oportuiſſet aneuryſmaticum fieri. Corpus oſſeum mole adeo magnum ad mitrales Venæ pulmonalis valvulas intime, lataque baſi, nexum, cum ſanguine a pulmonibus omni momento in ſiniſtrum cor pulſum, ac proinde hoc cor præternaturaliter irritans, viciſſimque contrahente ſe corde ad valvulas repulſum; corpus, inquam hoc, & cor, & venam pulmonalem, perpetuo irritans, ſanguiniſque tranſitum turbans, debuiſſet neceſſario hoc cor extenuatum reddere aneuryſmaticum, & Venarum pulmonalium communem alveum vehementer variсoſum.

Ut cauſa Aneuryſmatis ſine effectu, ita Aſthmatis, Dyſpnœæ, Orthopnœæ, manifeſtiſſimas cauſas, citra horum morborum in vita præſentiam in cadavere experti ſumus. Non enim annuli Aſperæ arteriæ tantummodo, verum & Bronchiorum vel ſi mavis intimorum Bronchiorum fruſta cartilaginea, plane oſſea erant, quæ ad majorum Bronchiorum diviſiones intra cavum aereum notabiliter prominula, cum inſpirato, tum expirato aeri, impedimento & offendiculo eſſe eminentia ſua, & coarctatione, debuerunt. Attamen non niſi brevi ante mortem, ab hiſce cauſis, quas longa modo dies generat quidquam Aſthmatici, affinibusque illi ſymptomatibus ſimile pertulit æger. Interim non advertimus in quinquagenario homine cartilagineorum horum annulorum naturam in oſſeam mutari, ſed ſolummodo, & nonnunquam, in-

decre-

decrepito ſenio; ut bene notat incomparabilis *Morgagni lib. 2. Epiſt. Anat. Med. 15. Artic. 18. pag.* 133. Nihilominus obſervavimus in ægro noſtro Reſpirationem illibatam, profundam, fortem, lentam, non mutatam a motu & loquela, conſtantem; verbo talem, qua meliorem habere nemo mortalium poſſit. Ergone oſſea hæc degeneratio ſolius invincibilis tuſſis, non aliorum morborum cauſa fuit? In hoc homine ſic videtur ſaltem.

Verum & Apoplexiæ variorumque capitis morborum cauſſas idem geſſit, quos habuit nunquam. Pauculum ſeri ſupra cerebrum effuſum, quod integris ejus membranis & craſſum, eſſe, & pelluciditate vitreum, videtur; quodque perſectis membranis, tenuis modo lympha eſt; Apoplexiam, Mortes ſubitaneas, Paralyſes; Convulſiones, ſæpe producit, ut me toties Anatome docuit, ut caſuum anatomicorum Collectores referunt, ut evidentiſſimis exemplis, tum *Valſavæ*, tum ſuis, *Morgagni* demonſtravit, *Lib.* 1. *Epiſt. Anat. Med.* 4. Equidem affuere ex hiſce Convulſiones; ſed an hæ inde? Dubitatum fuiſſe, innui ſupra, num a viis primis haud oriundæ, quod flatus, ore pulſi, harum paroxyſmos conſtanti lege terminarent. Sed demus neque hinc easdem ortas eſſe; demus a cauſis in encephalo agentibus; id quod tam ſæpe obſervamus, Ventriculum fuiſſe ſpasmodice affectum; nonne ex Anatome conſtitit bi-

nas notabiles causas, convulsionibus generandis aptas natas, in cranio repertas esse? Serum scilicet effusum pauculum, & caries cranii cum concretione membranarum, & cerebri degeneratione, ad locum cariosum: quarum posterior ad id longe potentior priore adparet.

Interim utravis harum ortas convulsiones credideris, mirari mecum debebis, quod causæ hæ mechanicæ ultimis octo vitæ mensibus integre siluerint. Nunquid vis Fol. Aurant. adeo energica, ut causas tales mechanicas liget, ne queant ultra effectus producere suos?

Quam ardua aliquando res, morborum diagnosi, Quam indignum honori artis, velle in ejusmodi consultationibus ob fallaces similitudines aliquid ita propugnare, ut haud ita sentientium famæ inde detrahatur! Mortui sæpe veriora, quam vivi, loquuntur.

§. IV. Sed en haud absimilem casum! Juvenis 28. annorum sicci, &, ut videbatur, spasmodici Asthmatis, paroxysmis a biennio affligebatur, causæ, præter nimias forte lucubrationes, ignarus. Consuluerat me morbum per annum passus, dein alios, tandem me convenit iterum die 17. Septembris proxime elapsi. Contigit porro, ut eo tempore coram me, pluribusque Studiosis, paroxysmo invaderetur. Sederet suasi; renuit, mitius sibi esse, citiusque stanti paroxysmum terminari ratus. Respiratio anhelosa, cita, brevis; nisi ipso

ipſo eam ita cohibente, & retinente, ut cuncti horreremus. Unicum in respiratione cohibenda ſolatium ſitum eſſe teſtabatur. Pulſus eodem tempore parvus, tempore rythmoque inæqualis. Spatio 5. aut *6.* minutorum terminabatur acceſſus; poſt quem rite valentem ſe ſemper ajebat. Quandoquidem ſelectiſſimis remediis a variis Medicis præſcriptis tanto tempore fruſtra uſus eſſet, autor fui, ut quovis trihorio aut etiam bihorio ſumeret guttulas 5. *6.* 7. cum aqua ſpiritus ſalis ammon. cui ad perfectam ſaturationem additus eſſet ſal ſuccini volatilis; ſumeret autem ſpiritum hunc ſine calce viva paratum, ſiquidem paratus cum illa, non efferveſceret, adeoque perfectum non indicaret ſaturationis punctum; notante ita in Chemia ſua *Hofmanno*. Bene inde habuit, uſque ad 21. Sept. cum perfecte ſanum ſe perhibens, circa horam 10. veſpertinam paroxyſmo correptus, ad horam dimidiam poſt mediam noctem expiraret.

Die 24. Sept. Anatomen feci, præſente Viro Illuſtriſſimo *Mac-neven ô Kelli*, inclytæ Facultatis Medicæ *Pragenſis* Directore per univerſum *Bohemiæ* Regnum, ac Profeſſore, Clariſſimo Domino *Pachner*, Fundationis *Windhagianæ* Phyſico laudatiſſimo & circumſtante magna Studioſorum corona.

Pulmo dexter univerſus pleuræ, diaphragmati, ac jugulo accretus; anterius ad Sternum quidem levius, ad poſteriorem autem inferio-

remque thoracis partem firmius, indissolubiliter vero ad jugulum, quin & ipsi inter se mutuo coaluerant lobi. Notabamus autem qua parte lobus superior jugulo cohærebat, inæqualem duritiem, ac tubercula fere cartilaginea, continentia partim pus saniosum, partim duram ac ferme caseosam materiem. Pulmo sinister perfecte sanus, undique liber.

Annuli asperæ arteriæ, Bronchiorumque tum annuli, tum frusta cartilaginea, rigiditate osseam æmulabantur naturam, ut mecum clari, qui adstabant, Viri, studiosorumque seniores, judicabant.

Cor magnum valde. In pericardio aqua modica. In corde utroque, inque vasis majoribus, imo & perscissis multis minoribus, fluidissimus, absque vel minima alicubi concretione polyposa, sanguis; contra quam in iteratis toties luctis, & animæ retentionibus, expectari poterat. Cor dextrum tenue valde in parietibus, sinistrum valde crassum, durum, ac rigidum. Capax satis cor dextrum ut tres digitos junctos, eosdemque fere medios, capere posset; capacissimum adeo sinistrum, ut totus pugnus in eo absconderetur, vertereturque. Copia in utroque fluidi sanguinis, in dextro major.

Aorta arteria ampla valde a basi cordis usque ultra suum ita vocatum angulum; inde parum angustior, sensim denuo dilatabatur in amplitudinem duplo majorem, ad iliacas fere usque; ita quidem, ut ibidem primo longitu-

dine

dine sex latorum digitorum dilatata, tandem solitam capacitatem, Iliacas datura, affectaret.

Ventriculus magnus, altitudinis quidem solitæ, sed duplo majoris latitudinis. Ingens hepar, ponderosum, compactum, lobo sinistro suo magnam sinistri Epigastrii plagam explens. In vesicula fellea bilis tenuissima, colore ichoris, aut loturæ carnium rubicundioris. Splen durus admodum, figuræ triangularis, angulo acutiore ventriculum contegens. Colon totum contractissimum & vacuum.

Igitur cor dextrum, ratione sinistri, parvum ac debile; cor sinistrum duritie ac densitate non modo robustum, sed non sufficienter flexile atque obsequiosum, capacitate autem aneurysmaticum. Aneurysmatica magna sui portione Aorta. Pulmo in toto latere dextro vicinis partibus concretus, in lobo superiore intime connatus, & tuberculis durissimis ultra medium obsessus. Hæc, inquam, & multa, & capitalia, vitia deteximus, interea dum nulla in vita signa Aneurysmatis sive Cordis, sive Aortæ; nulla signa affecti primario a cohæsione, a corruptione, ab annulorum cartilagineorum rigiditate, pulmonis, comparerent. Et cum causis adeo valentibus morborum tum gravissimorum, tum perpetuorum, non adfuit integro biennio nisi periodicus morbus cum intermedia sanitate, qui similitudinem gessit affectionis spasmodicæ mesochondriacorum forte musculorum quam

 deten-

detento, dilatato, calefacto, rarefactoque aere, ſolvere conabatur.

§. V. Terminarem hanc hiſtoriam, niſi obviam eundum foret iis, qui forte mirabuntur, minus verſati in Anatomicis, quod inter cauſas majorum morborum hic videar cohæſionem cum pleura pulmonum collocare. Imitatus fui varios *Sepulcreti anatomici*, ac *Medicinæ ſeptentrionalis* Autores; imitatus etiam *Boerhavium Inſtit.* §. 835. Sano autem ſenſu hæc intelligenda ſunt.

In cadaveribus ſecandis raro deprehendimus liberos ab omni cohæſione pulmones; ut haud inepte *Diemerbroeckius* tertiam aut quartam mortalium partem, hac cohæſione minore majoreve laborantem, ſuſpicatus fuerit; idque ſæpenumero ſic; ut nulla ejusdem in vita ſigna, aut ſuſpicio, affuerint. E contrario, in graviſſimis, iisdemque annoſis pectoris, pulmoniſque morbis, nullam, aut vix memorabilem adhæſionem detegimus, ut hoc ipſo capite bina obſervatione conſtitit. An nihilominus his poſitis nulli ab hac cauſa aut poſſibiles morbi, aut inevitabiles? Difficilius admittunt, qui pulmones pleuræ perpetuo contiguos eſſe ſtatuunt. Demus autem verius hoc ſyſtema eſſe eo, quod id neget, an ideo cohæſio hæc nunquam morbifica eſt? An ſufficienter conſiderant illi, quanta interſit differentia inter pulmones pleuræ, exhalante rore intermedio, ſemper admotos, liberos tamen ſanosque; & pulmones ſive totos,

ſive

five medios, cum pleura unitos, & non raro, eodem rore deficiente, induratos? Equidem ad experimentum provocant, quos toties a morte inventa cohæsio integra, sine ejusdem in vita notato indicio. Sed quærant primo hi diligentius apud casuum collectores num vera narrent? Examinent, num frequentes sint casus connatorum undique pulmonum, cum respiratione in viventibus illibata? Asserere ausim vix paucos inveniendos fore. Hinc 2do dico unico pulmone connato, altero libero; vel datis minoribus utriusque, alterutriusve pulmonis adhæsionibus, videri nonnunquam sic assuescere naturam, ut homines quidem initio male habeant, quales utique novi, deinceps vero assuescant, nec multo ante obitum tempore notas ejusdem exhibeant. Verum an ideo nulli, qui inde male habeant? Et cognovisse me tales puto; & descriptos ab observatoribus ejusmodi casus lego qui nullam aliam notam læsæ respitationis causam, præter hanc, notent; & magnum *Boerhaavium* hanc etiam morbi recensentem causam deprehendo. Sed tertio, demus tandem inventos in cadaveribus pulmones undique connatos utrosque, respiratione in vita neutiquam læsa, qualem unum, alterumve casum ipse descripsi, an ideo integra hæc concretio ex morborum erit expungenda causis? Anatome detexit cerebrum cum membranis suis æque exacte implere calvariam, quam pulmones, secundum multorum sententiam, exacte semper repleant thoracem:

Ergone connata pia meninx cum dura, arctiuſque hæc cum illa concreta, nunquam venient inter cauſas recenſendæ morborum? Præſertim cum ex anatomicis conſtet hæc ſic geſta in vita fuiſſe, nullis comparentibus ſignis? Certe & inculpate hæc tolerata fuiſſe novi; ſed ſimul, aut Apoplexiæ, aut Epilepſiæ, aut Convulſionis, aut maniæ, aliorumve capitis nervorumque morborum, unicam extitiſſe detexi a morte cauſam. Pericardium ſecundum *Halleri* in *Addendis* ad *Tom. I. Elem. Phyſ.* ſententiam, exacte tegitur perpetuo a ſuperficie cordis „ niſi quantum tenuis aquula intercedat; an ideo pericardium cum corde concretum nunquam extiterit cordis palpitantis, aliorumve morborum, origo? Experientia mea in cadaveribus propria, notisque a ſcriptoribus caſibus, novi & inculpate quandoque hunc cordis cum pericardio coalitum toleratum, at ſæpius non, niſi cum vita penitus miſeranda, geſtum.

Si tamen quis a me petierit quid cauſæ credam, cur hos pulmonum, cerebri meningum, pericardii, coalitus, hi inculpate ferant, graviter illi? reſpondeo quidem in genere, ut ſupra, videri nonnullos ſic ærumnarum aſſueſcere cauſis, ut validis vitæ viribus easdem ſuperent: alios vero eſſe, quibus vita imbecillior nequeat earundem cauſarum ſoffocare activitatem, attamen inſufficientem ad plures caſus ſolvendos hanc reſponſionem eſſe facile quisque perſpicit, qui mecum conſiderat hiſtorias autoribus,

& etiam

& etiam a me *Tom. I.* hujus operis, communicatas, quæ pro omni responsione doceant nostram crassam vitæ humanæ, ejusdemque latitudinis, ignorantiam. Videantur in hanc rem *Vindiciæ* meæ contra *Hallerum*, a pag. 232. ad 236.

Tandem ex hisce & innumeris tum in Partibus prioribus, tum a casuum collectoribus recensitis, sectionibus anatomicis, evidenter capimus causas mechanicas, fixas, validas, diuturnas, perennium morborum, in corpore humano latere, quæ vel nunquam in actum ducantur, vel per paroxysmos duntaxat, vel etiam perpetuos generent morbos: unde qui malo non perpetuo perpetuas negaret causas, sæpe vehementer falleretur. Causæ hæ perpetuæ, si morbum continuant, proœgumenæ simul & procatarcticæ causæ vicem gerunt; sin vero intermittentem, videntur proœgumenæ præsentibus sæpe carere procatarcticis. Cur autem causæ completæ & proximæ, vere existentes, morbum non generent, ad hoc supra respondi.

CAPUT V.

De Hydrope Cystico, & Hydatidibus.

§. I. *Repetitur mirus feminæ morbus, qui longe lateque descriptus* Tomo II. *ac tandem ejusdem additur per mortem finis. Stupenda Anatome, doctrinam, illustrans de Hydatidibus. Quæstio de usu ac natura ventriculorum superiorum cerebri.* §. II. *Jecur scirrhosum in vita visum, a morte inventum est mirifice hydaticum.* §. III. *Binæ Hydatides Mammarum, quas scirrhi in cancrum vergentis larva nobis imposuisse, ipsa chirurgica enucleatio nos docuit.* §. IV. *Glandula ingens Thyroidæa, præter quodcumque fere genus tumorum, exhibuit nobis quoque ingentes Hydatidas, aquosas, ichorosas, saniosas, sanguineas.* §. V. *Induratos glandularum, partiumque glandulosarum, tumores, haud raro mentiri naturam scrophulosam, scirrhosamve, variis exemplis, tum a Clarissimo* Morgagni, *tum a propria experientia petitis, demonstratur.* §. VI. *Miranda origo Hydatidum in Viro, quæ specie Herniæ inguinalis incompletæ, scirrhosorumve in ventre tumorum, nos luserat, Anatome detecta.* §. VII. *Examen universæ de Hydatidibus doctrinæ, quæ tandem apparet potius quid non*

sit

ſit Hydatis, quam quid ſit, expoſuiſſe. §. VIII. *Cuduntur ex cunctis hucusque enarratis Theoremata decem pathologica, & practica.*

§. I. IN variis hujus operis partibus multus fui, longusque, in hoc articulo; talis denuo futurus, eo quod ſimilium obſervationum finis nunquam detur.

Inchoabo a retexendo filo, quod abruptum fuit quandoquidem feminæ hujus calamitatibus mors finem impoſuit, adeoque cauſas morbi obſcurioris rimandi fecit copiam.

Anni 1760. autumnum, maximamque hyemis partem, incommode ac miſere citra auxilium tranſegit, quia auxilium noluit. Anno 1761. Febr. 3. me iterum convenit, monſtroſo plane, ac veluti in acumen prominulo ventre, citra vel minimam, excepta exigua ſiniſtri Epigaſtrii plaga, fluctuationem.

Tertiam Paracenteſin petivit. Diu ſuper illa inter nos deliberantes, dubii pependimus. Conſtabat enim ex prioribus & Abdominis laborare, & Cyſtidis hydrope. Hydrops abdominis autem nunc, ut dixi, fluctuatione vix percipiendus erat. Interim urſit adeo vitalis indicatio, adeo proxime ſuffocanda mulier nobis viſa eſt, adeo anxietates arcebant ſomnum, ut integris ſeptem ſeptimanis oculis non vidiſſet illum, adeo denique citam operationem a nobis per DEUM flagitabat, ut paracenteſin demum eo epigaſtrii a latere umbi-

umbilici loco, quo levem fluctuationem nos percepisse supra monui, instituerims; ea videlicet spe, ut aquæ hydropicæ abdominis certo quodam corporis positu, lenique abdominis ab inferioribus eo ducta directaque pressione, hinc totæ effluerent.

Spes autem hæc fefellit nos. Qui locus fluctuare nobis visus, is verus saccus fuit, plenus humore glutinoso, tres pollices profundus, nec fere quidquam, præ tenacitate effundens.

Porro infelix nostrum conamen incussit nobis metum, ne ad aperturam, id quod in similibus solemne, Gangræna fieret. Hinc tussi quidem mistura cum Oxym. sq. prospexi, Gangrænæ autem Cortice. Unde sola Gangræna averruncabatur, cetera vero symptomata increvere, nauseæque ac vomitus frequentissimi, pertinacissimique, una cum deleto penitus appetitu, se prioribus adjunxerunt.

Quod hanc calamitatem unice moderabatur, vinum fuit. Unde per aliquot dies nihil ipsi dedi, quam ovorum vitellos cum vino & aqua conquassatos, pauxilloque tosti panis. Præterea Enema injectum quotidie est. Mirum sane quantopere hinc refocillaretur mulier, quam blando somno inde recrearetur, quamque bonum appetitum, ac digestionem etiam aliorum ciborum inde nancisceretur! Unde lares suos repetere avida, nosocomio dimitti petivit. Abiit 5. Martii.

Tandem, ultimoque, ad 10. Junii reducebatur,

batur, ventre tumidiſſimo, cum ejuſdem leviore fluctuantis liquidi veriſimilitudine, cum vaginæ prolapſu, oculis ac facie collapſis, pulſu vix percipiundo, jamque in tertium diem continuato vomitu. Vomitu ad ſextum diem ſuperato, calamitates reliquæ auctæ ſunt; ipſaque inſomnis, delira, & integro triduo cum morte luctata, expiravit Junii 17.

Factu difficilis anatome fuit, eademque adhuc difficilior explicatu. Ita ut qui præſens eandem non viderit, ejuſdem legitimam idam vix formare ſibi poſſit.

Ut in vita, ita in cadavere nihil non extenuatiſſimum, ſolo ventre excepto. Animus erat, ablatis integumentis ac muſculis, Peritonæum prudentiſſime aperire; quo in ſitu immutato & acuminatum tumorem, & totum contemplaremur abdomen. Conamen vero hoc noſtrum eluſit idem Peritonæum, indiſſolubiliter, ac frequentiſſime, cum contentis in ventre partibus, connatum. Pertundendum ergo ubique fuit, eoque facto gelatum flavum, ſeparatis in loculis incluſum, prodiit undecumque. Digitus ſingulos intruſus in loculos, aliorum loculorum ſepimenta detexit; e quibus pertuſis, preſſisque, liquor priori ſimilis, præ tenacitate vix fluens, prodiit.

Lento demum, ac tædioſo, ſordidoque plane examine, conſtitit degenerascentem uterum non eſſe, qui corpus adeo prominens in abdomine produceret, ut forte ſuſpicati

eramus.

eramus. Uterum enim invenimus mole naturali minorem, vaginam autem ejus elongatam & productam ad altitudinem illam, quæ quatuor digitis latis altior pelvi esset. In latere sinistro Ovarium durius quidem, sed mole non majus, parvaque cum tuba. Uterus apertus facultatem dabat stylo prudenter subeundi orificium Tubæ dextræ, atque ita docuit hanc tubam ad latum ab utero digitum mox abire in saccum ingentem sic, ut totum hoc monstrosum abdomen tam in sinistro hypogastrio, ac ventre, quam in dextro, expleret. Crassus prætetea hic saccus erat, informis, interne politus, ac glutinosissima sanie repletus.

Deprehendebatur autem idem duos includere tumores; alterum suo in fundo prope uterum, ovalem, depressum, palmæ manus magnitudine parem, polita membrana vestitum, ast loculis simili glutinosa sanie refertis divisum; alterum in suo dextro latere, rotundum, rubrum, tuberosum, biennis pueri pugnum æquantem.

Cum Ovarium dextrum non inveniremus, alterutrum horum tumorum suspicabamur Ovarium esse, verosimilius autem eum, qui utero propior; idque ita contigisse, ut tuba primo Ovario extenso accrevisset, ac postmodum inferiora Ovarii præternaturaliter circumplexa, idem demum intra suum cavum locasset.

Atque hi quidem tumores ii erant, qui in cavo sacco prominebant: ceterum plures cernere erat, minores, majores, unum pugno majorem, intra

cras-

crassam sacci substantiam locatos, ob idque internam ejusdem externamque superficiem inæqualem admodum ac tuberosam efficientes. Erant & hi, haud secus, quam priores, sanioso glutine repleti.

Porro in Epigastrio erat sacci fundus. Dixeram saccum replere cum dextrum sinistrumque hypogastrium, tum ventrem: non replebat tamen spatium anterius circa umbilicum, infraque eundem, spatium, inquam, illud, in quo venter quandam adparens acuminatus, graviditatem mentitus erat, ut relatum est. Erat igitur in spatio descripto alius peculiaris tumor, magno sacco anterius adnatus, capitis humani magnitudinem æquans, posterius planus, anterius protuberans, compositus quoque numerosissimis Hydatidibus, per sua latera mutuo accretis, hincque referens totidem separatos loculos, hic tenues, ibi densos, membranis tuberosos, omnes autem tenacissimo glutine, in alio fuscescente, in alio flavescente, alio iterum viridescente, repletos.

Jamque Peritonæum aliud spectaculum dabat Concreverat siquidem id cum sacco magno, in toto ejusdem ambitu, quo contiguum illi erat; verum ita, ut Peritonæum esse crederet nemo nostrum. Etenim, & qua parte saccum magnum contingebat, & qua reliquum cingebat abdomen, & qua viscera abdominis includebat gerebat, ubique tubercula plurima, quæ in loculos divisa, eandem glutinosam materiem contine.

tinebant: eorundemque loculorum ope etiam Hydatidibus cum magno illo ac glomerato ad umbilicum tumore intime & eommiſtum, confuſum, deprehendimus.

Vix Inteſtina cognovimus. Ea quippe, tam craſſa, quam tenuia, adeo inter ſeſe commiſta erant, adeo concreta & connata, ut primo intuitu nihil minus quam inteſtina referrent. Vera horum ratio erat quod Hydatides in univerſo Inteſtinorum ambitu, & in utraque Meſenterii, ac Meſocoli ſuperficie excreviſſent, inter ſeſe coiviſſent, ob idque ita omnia inteſtina inter ſe mutuo adunaſſent, conglomeraſſent: contraxiſſentque, ut nihil inteſtinis ſimile referrent. Sed & Hydatidas easdem glutinoſiſſimus ichor, ſaniesve, expleverat. Interea mirabamur veſicam urinariam loco locatam ſuo, ita ut a peritonæo ſuo in loco ſervata illa, vagina & ſurſum excreviſſet, uti antea dictum, & deorſum relaxata eſſet, cum prolapſum formaſſet; ſuo tamen cum veſica nexu manſiſſet immobilis. Forte pondus incumbentis ſacci impedivit veſicam ſurſum pergere, & vaginam ſequi: dum e contrario in hiſtoria relata degeneraſcens teſticulus dexter, recto inteſtino immoto, veſicam urinariam viri in criſtam Ilei ſiniſtri usque dimoviſſet, adeoque urethram elongaſſet.

Thoracis anguſta valde capacitas. In dextra camera Gibbum Diaphragmatis diſtabat a ſummo jugulo digitis latis quatuor, quinque digitis

tis in ſiniſtra. Pulmones nec mali, nec compacti, nec ullibi pleuræ, niſi verſus jugulum, accreti. Cor in dextro ventriculo Polypum gerebat magnum, atque album, adſcendentem in in Arteriam Pulmonalem; in ſiniſtro ſuo ventriculo duplo minorem, eumque cum alio, qui in Auricula, polypo, connatum.

Vaſa Piæ Matris ſanguine turgida. Ventriculi laterales, ſive ſuperiores cerebri, vix guttas lymphæ paucas gerebant; egregie licet diſtenti, magni, fornicati. Quid cauſæ, cur, ubi omnia in cranio tam plena, ut mox a compreſſione externa ablata cerebrum excreſcat in fungos, tamen vacuos toties a nobis repertos hos ventriculos non comprimat, non deleat, vis reliqua molis cerebri, ſanguinisque appellentis? Cur in vacuis ventriculis Plexus Choroidæus non perpetuo aneurysmaticus, varicoſus, hydaticus?

Si totam anatomen reſpiciamus, quid monſtri Mortales ſæpe ſinu alunt ſuo! Quam frequens mutatio exiguæ tubæ Fallopianæ in maſſam enormen, ac prope incognitam! Sed cauſa, origoque, tot millenarum in quovis viſcere, in quavis membranacea parte, Hydatidum, quæ aſſignanda demum? Confer cum hisce hiſtoriam Hydatidum in ventre feminæ, *Tomo I.* Obſcuram totam hanc Medicinæ pertem eſſe ſequentes confirmabunt Hiſtoriæ.

§. II. Erudituſſimus Medicus, noſocomii Hi-

ſpanici vigilantiſſimus Phyſicus, *Hazenohrl*, ejusque ſolertiſſimus Aſſiſtens *Laſcovitz*, 14. Febr. hujus anni, copiam mihi fecere hepatis hominis, pridie ibidem denati, una cum morbi hiſtoria.

Juvenis 24. annorum, tumido Epigaſtrio quidem toto, in medio autem ac dextro longe tumidiore, a quadriennio laboraverat. Impedimento id tamen non erat, quo minus Chirurgiam addiſceret, jamque in Noſocomio Hiſpanico Aſſiſtentis Chirurgiæ munere fungeretur, donec 4. Febr. acute decumbere ceperit. Die febris quinto delirare cepit, inque nonum delirans, obiit.

Nihil lymphæ in tumido ventre, ſed jecur monſtroſæ molis, ac pluribus veluti ſcirrhis videbatur obſeſſum. Horum unum Vir præſtantiſſimus cum ſuo Aſſiſtente aperuerat, cumque inſoliti quid ibidem detegeret. Hepar cum reliquis tumoribus intactum ad me mittere decrevit. Igitur ille aperto iſto tumore magno, in viſceris hujus lobi dextri anteriore parte, utcumque verſum lobum minorem ſito, mox erumpentem, inque ſeſe inſilientem Lympham ad plures, ut putat, menſuras, (inopinato quippe in caſu vas ad manum haud erat) ſtupens vidit. Elapſa autem Lympha, invenit membranam albam, craſſam, multis in plagis diaphanam, excavatum in jecinore locum exacte quidem contingentem, verum nullibi adhærentem illi, cum eove connexam. Hanc loco repoſi-

positam, una cum Hepate toto ad me misit.

Membranam dixi, quod, qua alia eam voce nominem, non habeo; verum quo sensu alias membranam vocamus, eo sane membrana vocanda non erat. Alba quidem crassaque erat; sed sive bono nudoque oculo, sive microscopio intuebaris, nullis omnino sive vasis sive fibris apparebat composita; ovi albumini ad latam patinam effuso, atque cougulato, quam simillima; lacerabilis ita, ac si cultro quis eam pericidisset. Erat etiam lævis, politissimaque excavati jecoris superficies.

Jamque alterum eodem in lobo tumorem aperiens, deprehendi Hydatidas, non, ut in priore, quæ totum cavum exacte expleret, unicam, sed numerosas, libere fluctuantes, citra vel minimam alicubi adhæsionem, citra ullius pedunculi vestigia, ejus molis inter sese differentiæ, ut minimæ vix lineam in diametro haberent, deinde crescente ordine majores pollicis essent, imo & sesquipollicis diametri.

Cavum tertium in lobo sinistro similes omnino Hydatidas gerebat.

Deinde quarto similes reperii non in cavo hepatis, sed in magno eoque oblongo corpore, quod ad lateris extremi sinistri lobi superiora accretum, figura Lienem referret, quodque tamen Lien non esset; eo quod is, in cadavere, separatus ab illo tumore, inventus fuisset. Aquam continuit cum omnis generis Hydatidibus.

 Qui-

Quintus locus erat a latere dextro prioris maximique cavi, hepar tam profunde excavans, ut pugnus in eo locari posset; isque non, quemadmodum omnes præcedentes, aqua limpida, verum amurca nigra, tactuque arenacea, repletus: membrana porro unica, explens totum cavum, hanc amurcam continebat, lacera hinc inde ac complicata, & ab aspera amurca adhærente valde indurata.

Pars dextra superiorque lobi dextri continebat *Sextum* cavum, priore majus, biloculare, crassa itidem ac pingui amurca plenum.

Vesicula fellea paucam quidem, attamen flavam bilem habuit. Pararuntne Hepatis non excavati portiones hanc bilem? An vera ipsius Cystidis felleæ parata fabrica fuit?

In altero, tertioque, ac quarto cavo, multas hydatidas confractas reperire fuit, unde forte aqua illa, in qua reliquæ integræ libere fluctuarunt. In quinto & sexto nulla aqua, sed amurca.

§. III. Scirrhum in Cancrum vergentem olim cum dexterrimo Chirurgo in *Hollandia* enucleaturus, obstupui, ablatis integumentis, inchoatoque enucleationis opere, tumorem subito frangi, effluente aqua copiosa, totam concidere mammam. Curato vulnere recrevit tumor, qui magnos excitans dolores, ablatus non fuit; femina, nescio a quo morbo, brevi extincta.

Contigit mihi idem *Viennæ*. Doctissimus Chirurgiæ

rurgiæ Professor *Leber*, egoque, certo statuebamus verum in Mamma scirrhum adesse, liberumque eundem, & enucleandum. Sub operatione constitit pugni magnitudinis Hydatida esse, quæ a circumcreta, compressuque indurata cellulositate inæquali, scirrhi inæqualitatem referret. Habebat pellem externam albam crassam, lacerabilem, nihil omnino aut fibrosam, aut vasculosam, ea de causa non fractam duntaxat, quantumvis debilem, quod ab integumentis & circumcreta indurataque cellulositate æqualiter premeretur. Præter Lympham, qua turgebat, continuit quatuor exiguas hydatidas, liberrimas, pedunculi vestigio omnino carentes.

§. IV. Glandulam Thyroidæam tumentem nonnulli *Austriacorum* habent, plus *Styri*, his magis, *Carinthi*, omnium autem minime *Tyrolenses*, amplissimæ salubrisque Provinciæ incolæ; quibus tamen ab Autoribus familiarissima dici solet: hos, inquam, omnium minime eidem obnoxios esse, bis beatam hanc provinciam peragratus, attentus in rem, expertus sum.

In cadavere horrendam mole Thyroidæam glandulam nactus, publice dissecui. Mecum Auditores mirabantur nullum fere genus tumorum dari, quin in hac sola Thyroidæa inveniretur. Hic enim Steatoma, ibi Atheroma, alio in loco Purulentus tumor, in alio Hydaticus, in alio erat coagulatus sanguinis, fluidus fere in alio, imo hinc glutine loculus plenus erat, ali-

bi calce cum sebo mista, &c. Hæc autem omnia in una eademque Thyroidæa glandula.

§. V. Anno 1757. in *Tomo I. Rat. Med.* varia exempla attuli similium tumorum, maxime in cadavere pueri decennis addidique ibidem quosdam similium tumorum plane incurabiles esse; alios curari quidem, sed redire; nonnullos vero perfecte curari, non redituros. Curabiliores profecto hydaticos tumores pronuntiabimus, cum fracta aut consumta pellicula, resorberi lympha possit, & membrana hydatica fundi, indurataque cellulositas inflammando, suppurandoque consumi. Sed & omnis sorbilis materia, ut puta sanguis, ichor, pus, sanies, aqua, serum, cum sorberi a massa humorum possit, collabentes suos tumores exhibere sæpe debet. Unde hi vel sponte, vel post data remedia non raro evanescunt, iterum, vel minime, redituri.

Uxori optimi *Morgagni*, *Epist.* 50. tumor nuci avellanæ par, forma, duritie, magnitudine, subito de nocte evanescit; redit; repente iterum disparet, non rediturus.

Et ejusd. *Epist. n.* 27. „ Ipsam vero glan-
„ dulam, Febri nulla prævia, sensim intume-
„ scere, & duram fieri, non secus, ac alias in
„ collo subjectas, cum in strumas grandescunt,
„ nimis omnibus notum est, quibus magnum
„ plerumque negotium facessunt, Medicis &
„ Chirurgis. Nonnunquam tamen longe facili-
„ us, quam sparari posset, resolvuntur. Sic in
septenni

„ ſeptenni Puella *Veneta* Parotidem memini „ duram factam, ac valde tumentem, nec ſine „ dolore jam tangendam, omni quæ ſubſtite- „ rat, paulatim quidem, ſed penitus, diſcuſſa, „ materie, ad naturæ modum rediiſſe, uno, ut „ vidi inunctionis ex *Oleo Philoſophorum* auxi- „ lio.

Pergit ille porro: „ De Strumis autem *Va-* „ *lisnerium* noſtrum audivi haud ſemel teſtan- „ tem, cum ruſtica mulier filiolam ad ipſum „ adduxiſſet ſtrumoſam, ipſe autem ut pauper- „ culæ & puellulæ, nihil niſi vinum tenue ſu- „ mendum imperaſſet, in quo inſecta, quæ A- „ ſellos vocant, eſſent macerata, mulierque ex „ iisdem vel plura, quam ipſe dixerat, in vi- „ num ſemper injeciſſet, plurimasque urinas ſic „ moviſſet, exacto menſe cum filia rediiſſe, non „ ſine ſui admiratione perſanata.

Idem *Morgagni Epiſt.* 50. *a n.* 31. *ad* 36. plura exempla habet durorum tumorum, a ſola materie liquida eosdem extendente. Omnium vero notabiliſſimum *Epiſt.* 29. *n.* 12.

Similem & nos, hoc ipſo ineunte anno, in noſocomio habuimus. Mulier quadragenaria, biennio antea enixa, ſuum primo infantem, deinde cum eodem & alium lactat. Viſa aliquantiſper id ferre inculpate, demum medio Martio 1761. dolore lateris affici cepit, idque in æſtatem usque. Ablactato tunc infante utroque, venaque ſeca, ſenſim quidem lateris dolorem abiviſſe ajebat, ambas vero mammas in

tumores duros, a ſe mutuo ſeparatos, mammamque vehementer extendentes, ac valide demum dolentes, permutatas eſſe.

Conſilium empiricum adplicandi ad dorſum Nuciſtæ folia, ea ſpe, fore ut inde mammæ emolleſcerent, ſcrupuloſe ſequitur; ita ut trium ſeptimanarum ſpatio, quinquies die, integrum horum foliorum manipulum dorſo admoveat. Ceſſanti demum ab hac adplicatione, tumor in dorſo obſervatur Avellanæ magnitudine, quo mole ſenſim aucto, dolentes tumidæque mammæ pedetentim minuebantur; dorſique tumore, binos viriles pugnos exſuperante, ita concidiſſe mammas, ut quæ toroſas easdem, formoſasque habere ſolebat, vix nunc earum exhibere nobis reliquias poſſet.

Pauperrima cum eſſet, & publicæ inſtructioni apta cenſeretur, a Viro Exp. & Practico feliciſſimo *J. Schreibers* ad noſocomium noſtrum miſſa eſt, 9. Jan. hujus quem vivimus anni. Acceſſerat prioribus ærumnis, quod a 14. diebus ſingultu, tuſſi, ac meri cruoris ſputo frequenter laboraret. Igitur capitis inſtar tumorem video, eumque a metaſtatica mammarum materie natum ratus, fluctuantemque in eo deprehendens materiem, pertundi curavi. Copioſo pure cum ſanguine effluente, vix imminuta apparebat tumoris moles. Plurima celluloſitas ſemilacera indies magnis ſolvebatur laciniis, concidebatque ſic demum tumor, ut ſeſquimenſis

ſpatio

ſpatio curaretur.

Quæſtio eſt utrum ſponte Naturæ facta ſit materiæ ad dorſum transmigratio, an vi foliorum Nuciſtæ? Vis aromatica, ac proinde ſtimulans, his foliis ineſt: vim ſolventem, diſſipantem, roborantem, legimus iisdem adſcriptam eſſe. Et egregius *Fr. Hoffman* laudat oleum Nuciſtæ ut paregoricum; & *Eſſentiam Nuciſtæ*, cum ea *Croci*, & *Aqua Anhaltina*, pro linimento loci ſpasmo affecti.

Experimentis iteratis quæſtio hæc determinanda eſt. Interim quod ſupra relatum, & a *Morgagni* obſervatum, denuo hic confirmatur: materiem liquidam duras reddentem tumidasque partes, poſſe vel integre, vel pro parte; ad tempus, vel perpetuo; deſerere has partes, & vel novas ſibi vias tumoresve formare, vel conſuetis corporis viis eliminari.

§. VI. Anno 1744. ineunte, Vir procerus, euſarcos, tenebricoſa nocte cadit de Promontorio *Delphenſi* in flumen præceps, undaque ægre ereptus, & per ſumma frigora iter plurium dierum, publicus Reipublicæ Nuntius, proſequutus, tumorem percepit in inguine lævo: quem, quod moleſtus non eſſet, celavit integro anni ſpatio. Anno 1745. inchoante, tumor pollices fere quatuor in majore diametro, duos in minore, habens, levem ſiniſtri cruris cum ſtuporem creare, tum dolorem, cepit. Cumque jam prava, ut mox patebit, ſymptomata ſe jungerent, me cum binis Chirurgis in

in consilium vocavit. Tumor ipse inveniebatur durus, inæqualis, indolens, sub expansione Aponeurotica obliqui externi musculi veluti ex Abdomine natus, ac partim sursum, partimque deorsum sese extendens. Attactu tumoris vix doluit homo, sed vagas imo in ventre anxietates (sic enim ajebat) passus sæpius est, easque nocte adeo molestas, ut lectum relinquere pluries cogeretur: Alvus vix, nisi vi, mota unquam, urina parca, nausea frequens, vomitus sed parcus idem rarusque; una cum cruris sinistri œdemate. Ambigua primum Herniæ femoralis signa, ambigua deinde signa tumoris scirrhosæ prope duritiei; tumoris qui longa radice intra pelvim productus, Intestinum Rectum, & Vesicam urinariam premere videbatur, animos nostros in varia auxilia frustra convertisse facile quisque per se videt. Levia denique animi deliquia, accessere quæ ægrum 25. die, ex quo affueram ipsi, sustulerunt.

In Cadavere invenimus tumorem illum intus cavum, plenum ichore, muco, & puriformi quadam materia, ex inguine continuatum per sinistram pelvis partem, Rectumque inter ac Vesicam interponentem se; &, ut in inguine, ita quoque in pelvi, tumoribus cavis muco, ichore, pure, repletis, constantem. Hydatides præterea duas in sinistro, eodemque admodum magno, Rene, alteram diametri semipollicis, alteram pollicis integri, ambas autem non ad

Renem

Renem, sed intra ipsius magni Renis corticalem substantiam reconditas. Cætera omnia in corpore bona.

Igitur terror, violentia præcipitis casus, frigusque & tunc, & in itinere deinceps perceptum, Hydatidas in Peritonæo generarunt, quæ sensim durioribus callosisque involucris instructæ, nervos & inguinalia vasa, intestinum rectum, vesicam, suis in functionibus turbarunt, quæque, lege consueta, anxietates, nauseas, vomitus, vigilias, leipothymias, ipsamque mortem, demum genuerunt.

Multis igitur observationibus sic collectis atque enarratis, operæ pretium fore videtur in naturam tumorum Cysticorum, præprimis autem Hydatidum, pathologice inquirere.

§. VII. De Hydatidum, non quo sensu *Hippocrates* veterumque plures, sed quo nos eas intelligimus, origine, fabrica, progressu, fuit dudum ab Anatomicis, Medicisque disceptatum; certi tamen quid nunquam adhuc prolatum. Scripsere de Hydatide in *Sepulcreti* Tom. II. *Spigelius*, *Th. Bartholinus*, *Diemerbroeck*, *Etmuller*: in *Actis Acad. Reg. Sc. Paris*. Viri egregii *Maloet*, & *Morand*; in *Actis Edimb.* egregius *Monroo*, Comment. Literalia *Norimbergensia*; & sparsim plures, ut *Warthon*, peculiari tractatu *Bidloo*, *Hofmannus* quoque, & egregius *Boerhaave* in *Epist. de Glandulis* ad *Ruischium*, ut etiam dissertatione peculiari doctissimus *Grasbuis*; præterquam quod nonnulli Græ-

Græcorum Medicinæ parentum earundem meminerint.

Collectis horum omnium ſententiis, fuere I^{mo}, qui a degeneraſcentibus ipſis glandulis Hydatidum deduxerint originem. Non ſufficienter hæc ſententia experimentis fulcitur. Dum in glandulosa fabrica humor contentus eſt, degenerem fabricam glandulæ detegimus, & in cadavere maxime: in plerisque autem Hydatidibus, quarum data hiſtoria a nobis fuit, nihil ſimilis fabricæ detectum eſt, imo prorſus contrarium. Id porro huic ſententiæ concedemus, quod glandulæ ſæpius inventæ fuerunt a materia aquoſa, ichoroſa, ſanguinea, purulenta, ſanioſa, diſtentæ, atque induratæ, haud vero id, quod omnis tumor, quem aqua, aliusve enarratorum humorum implet diſtenditque, glandula ſit.

II^{da} Sententia illorum eſt, qui naſci hydatidas in vaſis Lymphaticis credant ſicque generari, ut tale vas inter ſingulas quasque, quibus ſcatet, valvulas, in globum extendatur; dum nempe ab obſtaculo quocumque Lympha oppoſito motu remeat, ſicque ipſa ſibi viam claudit. Cenſeo hoc modo non niſi unicam poſſe Hydatidem naſci, & non ingentes illos, ſive Hydatidum racemos, quales uterus non raro format, emittitque, ſive innumeras illas ſolitarias Hydatidas. Etenim reflua contrario ſenſu Lympha, dum unam erigit valvulam, ſimul ſibi viam ad reliquas valvulas præcludit.

III^{tia} Sententia vermes ad Hydatidas fabricandas

candas necessarios credit. Verminosa Pathologia, luxuriantis ingenii fætus, hypothesibus innumeris nixa, probata nunquam, nisi paucis experimentis, quæ, ut recte monet *Morgagni*, ad casus peculiares, haud vero ad universam Pathologiam spectent; hæc inquam toties resuscitata, & sponte corruens, etiam hic ejusmodi sortem nacta est, ut fere nemo posthac fuerit, qui hypothesin hanc, de origine Hydatidum ab uno, alterove aut fictam, ut resuscitatam, tueri ausus fuerit.

IVta Sententia fert valvulas Lymphaticorum vasorum, dum Lympha contrario nisu per illa fluere cogitur, impleri ab eadem, & turgere: Lympham hanc stagnantem lentiores, tenacioresque partes, a suo centro ad circumferentiam pellere; nasci sic membranam externam illam: præterea ab intestino motu ejusdem Lymphæ, in hoc semel formato cavo, produci, a loco quopiam, ceu centro, quemdam motum, qui motus, dum ab illo, ceu centro, ducit crassiora, simul ad aliquam ab illo centro distantiam format novam rotundamque pellem; adeoque sic rationem se dare credunt Hydatidum minorum, in majore libere fluctuantium.

Ingeniose sane hi: utinam tam vere! Ac primo quidem tria, quatuorve, simul supponunt, absque ullo argumento, quo vel unum suppositum firment. Deinde Hydatidas credunt inter quasque Lymphaticorum vasorum valvulas, eo, quo explicuere modo, formari. Ergo haberent sem-

ſemper degeneraſcentem membranam, in eaque fibras, vaſaque, pro extremo involucro. Cur ergo toties & libere fluctuantes Hydatidas, & Hydatidas majores, in quibus cæteræ innatent, invenimus haud alio involucro donatas, quam illi ſimili, quod a coagulante ſe ovi albumine, album, ſciſſile, minime vaſculoſum, fibroſumve, formatur? Si hoc pro ſe aſſumſerint, aſſeruerintque id inde probari, quod ſupra de generatione mira involucrorum Hydatidum dixerant, unicum modo, quod regeram, habeo. Demus paulisper illis hanc involucri nativitatem; vel ipſum vas lymphaticum, in quo hydatis eo modo formatur, conſtanti lege involucrum hydaticum circumdabit; vel hydatis formata findet ſuum vas lymphaticum, & cadet: Si hoc ultimum ſtatuunt, rogo 1. cur nunquam ibidem, ubi hydatides in viſcere excavato invenimus, ſimul invenimus, vaſorum Lymphaticorum, præternaturaliter & extenſorum, & diffractorum, exuvias? reliquias? veſtigia aliqua? Rogo 2. ſi hydatis frangendo vas ſuum lymphaticum ſe liberat, quomodo demum millenos hydatidum explicabunt racemos? Et tandem quod ad 2. ſententiam dixi, id hic convenit: ſi a retrogrado Lymphæ motu, preſſaque valvula hydatis fit, non fiet unquam in toto illo vaſe niſi unica: via ad cæteras valvulas præcluſa, erecta una.

V^ta^ Sententia, ob ineluctabiles priorum Sententiarum difficultates, in cellulis membranæ

adi-

adipoſæ aut celluloſæ hydatidum ponit originem. Et graves quidem in arte Viri hanc ſententiam amplectuntur. Tum quod cellulofitas major minorve ubique reperiatur, ubi inventæ hydatides. Tum quod videantur in celluloſa ſubſtantia nonnunquam cellulæ, quarum aliæ pus, aliæ aquam, aliæ ſebum, gelatum, &c. gerunt, ſicque hydatidum intellectum facilitare videntur. Tum denique, quod cellulæ adipoſæ videantur habere in ſeſe minores cellulas, ac veluti ſepimenta, ad explicandas hydatidas, in hydatide inventas, apta nata.

Verum & maximis hæc ſententia eſt implicita difficultatibus. Sumamus generata in hac membrana Hordeola dicta, ſumamus Atheromata, Steatomata, Meliceride, &c. án unquam quis vidit involucra horum, quemadmodum ea, quæ deſcripſi, Hydatidum, cocto albumini ovi ſimilia colore, conſiſtentia, craſſitie, dilacerabilitate facili & abrupta?

Quamvis igitur a ſex mille ferme annis occaſiones videndi Hydatidas mortales habuerint; & quidem primo in pecore, quod ab origine mundi Deo offerendum, primo, num quid morboſi non haberet, luſtrandum eſſet, deinde tum in pecore ad uſus philoſophicos adhibito; tum in hominibus, qui vel ad durabilem conditu-ram poſt mortem præparabantur, vel ad uſus anatomicos, pathologicosque luſtrabantur: quamvis, inquam, gens humana per numeroſa adeo ſæcula Hydatidas frequentiſſimas viderit, nihil tamen

tamen certi, quam certas obſervationes, habet; meliusque, quid non ſint, quam quid ſint, docere poteſt. Ita ut in theoretica contemplatione Hydatidum nos doctiores non reperiamus, quam ante mille pluresque præterea centenos annos ſe fatebatur *Aretæus Cappadox Lib. 2. de cauſ. diut. morb. Cap. 1.* ubi hiſtoria Hydatidum in abdomine repertarum relata. „ Unde, „ inquit, id genus veſiculæ eruperint, via haud „ facile reperitur - - - - & qualis ſit ipſarum „ generationis modus, quid dicam, nihil certi „ habeo.

§. VIII. Nihilominus ea quæ certa obſervando novimus, hæc Pathologicos in uſus nos multa docent.

Ac primo quidem Hydatidas plerumque ab ejusmodi continente materia formari, quæ ni undique partibus ſive ſolidis, ſive fluidis, ſulciretur, æqualiter, diſſiliret, contentumque effunderet humorem.

2do Generari ſic in corpore humano corpora organica morboſa, quæ ſive fibroſæ, ſive vaſculoſæ naturæ, ne vel minimam quidem umbram habent. Bis modo *Morgagni* vaſa videre ſibi viſus eſt; raro & in paucis, vaſa detexi ego: in centenis millenisque nulla vidi. Vicina celluloſitas degeneraſcens, atque adhærens, imponere poteſt, ut falſo habeatur pro vero Hydatidis involucro.

3tio Non ſemper pellucidam in hydatide inveniri materiem, ſed quoque haud raro glutinoſam,

ſam, vix fluidam, vix ductilem, deinde ichoroſam, ſanioſam, purulentam, imo terreſtrem, ut continentem ſuam tunicam incruſtet, induret; colore denique albam aut flavam, aut fuſcam, aut plane viridem, aut etiam nigram.

4to Hydatidas vel racematim inter ſeſe, diviſim tamen, cohærere, pedunculo pendulas, haud raro oblongas, atque pyriformes, vel ſolitarias, liberaſque hærentes, ſive in majori Hydatide in viſcere aliquo, ſive in cavo abdominis; vel denique complures Hydatidas mutuis concreſcere lateribus, ut favo apum, quam Hydatibus, ſimiliores ſint.

5to Inertem bullam aquoſam, levi digiti attactu deſtruendam, ejus eſſe potentiæ, ut creſcendo, a ſeſe removeat compactam viſcerum maſſam, & quidem duram adeo, ut illa Hepatis eſt. An pro dilatatrice cauſa neceſſariam fingemus animam, quemadmodum eam neceſſariam eſſe, ut uterus, ovulo in eodem hærente, diſtendatur, *Stablianorum* quibusdum placuit? Utique noſtro in caſu petulans hæc anima condemnanda valde, & caſtiganda foret. Sufficiat nobis obſervata phyſica alia haberi, quæ a *Mariotte*, *Boerhaave*, *S' Gravezande*, *Muſſchenbroek*, exculta, a nonnullis vero male intellecta, pejuſque adplicata, egregiam ſuppeditent hujus phænomeni explicationem.

6to Nullam omnino noſtro in corpore partem, plagamve dari, quæ ab hoc morbo immunis præſtari queat. In Utero, in Ovario,

in Tuba, in Inteſtinis, in Hepate, in Renibus, in Peritonæo, in Omento, in Pulmonibus, in Plexu Choroideo, in Mammis, in Genu, in Glandula thyroidæa, in Glandulis colli, vidi ipſe: in longe numeroſioribus partibus, imo in ipſa cordis ſubſtantia, optimus vidit *Morgagni*.

7mo Non modo in partibus cæterum naturaliter conſtitutis, verum etiam ita degeneraſcentibus, ut monſtra potius, quam partem corporis referant, Hydatidas inveniri, ut abunde docuit hujus capitis §. I.

8. Sponte ſaepe easdem rumpi, ruptasque demum in viſcerum ſuperficie cicatricem adeo naturalem relinquere, ut quisque facile juraret vulnere olim ibidem inflicto natam hanc cicatricem eſſe: quemadmodum in cadaveribus rem invenit *Morgagni*. Unde ſerio animadvertit in Medicos & chirurgos, qui, inventa cicatricula, publice teſtati ſint cor gravi vulnere quondam laboraſſe, aut Uterum, aut Jecur, &c. Hinc prudentiæ eſſe, ſi quis ſimile quidpiam in *contenta* parte deprehendat, ut ſimul cicatricis veſtigia quærat in parte *continente*, antequam contentam illam partem vulnere quondam affectam fuiſſe aſſeveret.

9. Cum ſimilitudo tanta ſit inter Hydatidas, Atheromata, Steatomata, Scirrhos, & Cancros, tum quod durities ſæpe æqualis ſit; tum quod degeneraſcens celluloſitas inæqualitate & duritie tumores duros & inæquales, & aſperos refe-

referat, qui tamen minime ſcirrhoſi ſint; tum denique quod tumor quiscumque, premendo nervos, dolores excitet: hinc ab una parte prudenter & caute procedendum eſſe in definienda, determinandaque natura tumoris, ab altera parte nihil certius eſſe, quam quod vel errantem noſtram vel dubiam ſententiam, dies corrigat vivo adhuc homine, qui tumorem habet, aut denato ſaltem.

10. Hydropas, cum multis hydatidibus junctos, ſi ex caſuum, morte alias detectorum, ſimilitudine, ſuſpicamur adeſſe, nec remediis internis, nec paracenteſi, curabiles eſſe; excepto forte uno alterove, qui narratur, caſu: hinc cum vitalis indicatio præprimis hic urgeat, cavendum eſſe a remediis draſticis, ne vires concidant, & evacuantibus paucis, maximeque regimine roborante, vitam quodad ejus fieri poſſit, protrahendam eſſe. Hinc forte haud penitus ineptam hanc regulam eſſe: „ Is Hydrops omnium maxime curabilis eſt, qui omnibus ſuis „ ſignis manifeſtus ab *Hippocrate Libro* 2. *Prorrhetic. Edit. Foes pag.* 89. „ deſcribitur: ſignis, inquam, perfectæ atque illibatæ ſanitatis, excepto ſolo Hydrope. Novi equidem durum, quinimo ridiculum nonnullis videri *Hippocratem*, ſibi tot illæſas functiones reſervantem, ad bonam formandam in Hydrope prognoſin, ut rari profecto dentur, de quibus bene augurari liceret, Hydropici: neque me latet vel ideo pluribus *Hipprocatem* vituperari, quod ipſi horum

complures vel tuto, jucunde, brevique, vel etiam nonnullos laboriose, ab hoc morbo restituerint, quibus vix media affuisset pars earum, quas requisiverat Cous, conditionum: novi, inquam, hæc omnia; nihilominus velint, nolintque illi, tandem mecum fateantur necesse est, nunquam fere turpius auguria ab eventu derideri, quam in Hydrope: adeoque nihil eo esse certius, quam Hydropicos eo esse curabiliores, quo pluribus functionibus gaudeant illibatis; & vice versa, eosdem eo plus subire discriminis, quo illarum plures læsas habeant. Atque hoc totum, hoc unicum, quod magnus sibi voluerit *Hipprocates*. Quapropter si Hydrops hominem multum lædat; si neque remediis, neque auxilio paracenteseos obaudiat; si redeat, curatus quantumvis visus; si post punctionem æger ventrem tumidulum servet, idque maxime inæqualiter; si vires haud constanter emendentur; &c. justus Medicorum metus est, ne palliativa tota fuerit, quæ facta sit, cura; ne viscera sive valdopere, sive irreparabiliter, obstructa, indurata, scirrhosave sint; ne saccati tumores, ne præprimis legio adsit Hydatidum. Cumque in his omnibus aut magnum in curando laborem in nonnullis, aut curam absolutam in pluribus nullam, Medici experiantur, jure utique merito *Hipprocates*, quo fausta caneret, tot requisivit conditiones.

Proderit profecto hæc nobis observatio, ut haud illos imitemur, qui continuo in Hydrope

pe pertinaciore nihil non tentantes, debiles alicunde ægrorum vires ultra projiciant, atque eosdem, ut ita dicam, ante fata necent; sed meliora ab *Hipprocate*, Virisque *Hipprocaticis*, edocti, eam in dandis, applicandisque auxiliis prudentiam adhibeamus, qua viribus, præprimisque Vitalibus, religiosissime parcamus.

CAPUT VI.

De Intestino in Inguine perforato, & Excrementis inde foras expulsis.

§. I. *Vulnera aut Sphaceli Intestinorum tam simplicia, quam cum jactura substantiæ, sæpe lethalia, non raro curabilia, sive cum labefactata deinceps sanitate, sive cum eadem præterpropter integra. Casus enarratur feminæ, quæ inflammatione, dein Sphacelo Inguinis laborans, omnia Ilei morbi symptomata patitur; apertoque deinde Inguine fæces, ac semicocta alimenta, inde emisit. Circa trihorium a comestione elapsum, solidiora alimenta colore ac consistentia sua ad ulcus manifestant se. Ipsum intestinum Ileum apertum esse vero simile est. Demonstratur Ileum ad magnam a Colo distantiam stercora gerere, ita quidem, ut libram Mercurii vivi, pridie epoti, stercorum substineat obstaculo. Vis valvulae* Tulpianæ

 abole-

aboletur nonnunquam ſic, ut ſtercora & clyſmata ore expellantur, & ut nihilominus in vivis maneat homo, integreque convaleſcat. Diagnoſis morbi. Prognoſis ſequitur; ſed ad eandem formandam Hippocrates *conſulitur; Ad* Hipprocatis *ſententiam examinandam, in opem vocatur experientia Medicorum*. §. II. *Unde primum referuntur ex* Vatero *tres caſus, quorum unum Coli, duos Ilei eſſe, ſuſpicio eſt, integra tribus redeunte ſanitate*. §. III. *Deinde caſus* Faſchii *apud* Juch *in Colo obtinens, cum curatione imperfecta*. §. IV. Malavallus *binos refert caſus, alterum affecti inteſtini tenuis, alterum craſſi, cum perfecta cura: meminitque audacis Agyrtæ, ad faciliorem herniæ introductionem inteſtina incidentis*. §. V. Seidelius *a* Schenckio *laudatur, ut morbi ſimilis, Ileum forte occupantis, curam integram referens*. §. VI. Ramdohr *apud* Heiſterum *hominem integre curat, latam portionem Gangrænoſi Inteſtini abſcindendo, & abſciſſas utrimque oras ad ſe mutuo adducendo, uniendoque*. §. VII. Albini *miles* 20. *annis a vulnerato Colo elapſis, apertum id in Epigaſtrio ſiniſtro exhibet*. §. VIII. *Idemque monſtrat miles* Bouchardi, *tertio anno a ſuſcepto vulnere*. §. IX. Kalſchmidii *homo a gangræna Ilei curatur cum ano adſcititia*. §. X. *Notabilis per omnia caſus* Pfaffii, *cum integra cura, quamvis Ileum variis vicibus peſſime affectum viſum* §. XI. Maichanquez *ſingulari arte curat Ilei vul-*

vulnus. §. XII. Mangetus *integram curam describit Intestini sclopeti maj ris globo perfossi.* §. XIII. *Idem* N. C. *referunt a globis tribus.* §. XIV. Mangetus *narrat ex Ileo herniofo*, pro Bubonocele *aperto, alterum periisse, alterum integre curatum fuisse.* §. XV. Wagnerus. *quadruplicem curam refert. Ileo intestino in 2. vel 3. vulnerato viso.* §. XVI. Spöring *similiter* §. XVII. *In* Acad. Reg. Sc. Par. *integra cura fit, partim exciffo, partim a natura separato Intestino tenui, ad octo latos digitos.* §. XVIII. *Mira historia separatæ magnæ Coli portionis, valetudine integra succedente, Autore Magnifico* Kestler. §. XIX. *Ex neglecta Hernia inguinali perforatio, & transsudatio fæcalis, vita salva, sed imperfecta.* §. XX. *Modus exponitur, quo ejusmodi aperturæ solent in inguine nasci.* §. XXI. *Dilata hucusque prognosis ægræ nostræ tandem fit, &* Hippocrates *vindicatur.* §. XXII. *Indicatio, & cura.* §. XXIII. *Mira circa tussim.* §. XXIV. *Multi ægri in Nosocomio pinguescunt.*

§. I. VUlnera Intestinorum simplicia persæpe lethalia esse, certissimis constat omnium sæculorum testimoniis: at vero eadem hæc, simplicia non modo, verum etiam cum notabiliore eorundem portionis jactura, sive integre curabilia esse, sive cum labefactata plus minus sanitate, experimentis comperimus.

Latus differenti se hic nobis aperit, spatiosusque campus! Porro ut commode atque utiliter spatiemur, duce utamur notabili casu, quem nostrum nobis nosocomium suppeditavit.

Femina 37. annorum, rarioribus, hisque levioribus, hystericis passionibus exceptis, illibata valetudine perpetuo usa, beato partu ter felix, & a quinquennio, ex quo non peperit, rite menstruans, secundo die Februarii, ultimo elapsi, enarrando nunc morbo corripitur.

Scilicet sana surrexit, elapsa autem una alterave hora subito Hypogastrii dolore corripitur; cujus causam errore quopiam se posuisse negat: neque enim suillas carnes, pridie moderate captas, una, cum sale conditis rapis, edulii genus utique haud insuetum sibi, tanti causam doloris credere se posse. Dolori se calor junxit, clausaque integro quatriduo alvus. Quarto morbi die vomitus, isque assumtorum, accessit. Vocatus tunc demum Medicus, venam illico jubet in pede tundi, potumque purgantem, tribus vicibus exauriendum, præscripsit: at vero hunc revomuit actutum; moxque dein stercorea vomuit. Interim cum tempus menstruum adesset, menses suos solitis suis sex diebus hoc tempore passa est.

Vomitum stercoris detestabilem, tum ore percepit continuo ægra, tum horruit in excipulo sæpius evacuando maritus. Porro nunc primum advertit parvum inguinis dextri tumorem.

Febr.

Febr. 8. alvus pauca, exhibito pulvere, ſucceſſit; & bis iterum ſecta vena auctus in inguine tumor eſt, quem herniam eſſe Medicus cenſet. Vocati autem duo Balneatores herniam eſſe negant, ſed alius, incerti ſcilicet, generis, tumorem declarantes, emolliens cataplasma, ſæpe renovandum, ſuadent.

Cum a ſecundo cataplasmate, nimium calente, inguen veluti ureretur, credit in pejus actum cum tumore eſſe. Saltem pergentibus cunctis ſymptomatibus, ipſoque vomitu ſtercoreo, tumor inguinis 14. Febr. nocte ruptus eſt, fuditque primo oleum lini, quod enemate injectum ad unc. iv. fuerat, deinde materiem fœtore ſtercoream. Atque ab hoc tempore vomitus penitus ceſſavit. Conati ſunt injectis enematibus materiem tam ſtercoream, quam ſemicoctam, alimentoſamque, ad alvum determinare, ſed incaſſo ſæpe labore. Tandem 25. Febr. alvus ſponte prodiit, quemadmodum & 26. & 28. Febr..

Hucusque res, me inſcio, perrexerat, quando egregius Medicus *Schrebeirs* miſerrimam hanc primum inviſens, ejusdemque miſertus, tum & de publica Studioſorum utilitate ſollicitus, me convenerit, num intra noſocomium ſuſcipere illam vellem, proponens? Extemplo afferendam juſſi; ita ut 28. Febr. ante veſperas allatam jam examinarem, deprehenderemque viribus ac pulſu debilem, cætera bene valentem & appetitu gaudentem. Aderantque ad vulneris labia cibi

bi semicocti. Digiti porro a vulnere spatio, vulvam versus, aliud vulnus detego, quod ipsa mulier ignorabat adesse. Explorando detego hoc vulnus sub musculis communicare cum vulnere primario, haud vero in cavum se penetrare abdominis: vulnus autem primarium, externe pollicis latitudine, oblongum, sensim brevius angustiusque, in cavum Intestini penetrare; stylumque ab ejusdem externo latere, longitudine digiti, & ultra, ad extremam ossis Ilei cristam pergere, ita ut inter expansionem tendineam, & peritonæum fistula ibidem formata esset.

Vidimus 1. Martii trihorio postquam jus cum farinaceis coctum comedisset, totam vulneris aperturam oppletam his farinaceis; ita tamen, ut pars hæc esset assumtorum exigua, & alvus prodiret naturalis, bene compacta, fæcalis, colore utcumque grisea.

2. Martii dura copiosaque alvus. Quæ brevi post undecimam comesta Brassica fuerat, in vulnere primum adparuit ad horam pomeridianam secundam. Ita & Radices Dauci 3. Martii. Defuit hoc die alvus. Ad 4. Martii immissum enema, incredibilem produxit copiam fæcum, colore griseam, partim pultis instar, partim ingentes compactam in massas. Martii 5. & 7. alvus nulla. Ad *6.* & 8. clysma immissum eduxit copiosam.

Brassicam, & Daucum, & Farinacea juri incocta, vidimus intra trihorium ad vulnus adparere, nunquam autem maturius, quantumvis fæ-

ſæpius vulnus intra id tempus detegeremus. Dubitamus tamen aliquando an non nonnihil prius? Dubio eximendus dedi ipſi ruberrime tingentem miſturam; verum nihil inde ad vulnus. An quod ſaliva, ſuccis gaſtrico & enterico, jure carnium, epota aqua, diluta nimis? Hinc alio die poſt Braſſicam dedi elixa Ceraſa. Verum & hoc die exacto fere trihorio, non prius, primum Braſſica, & elapſo præter propter ab aſſumtione quadrihorio, una cum Braſſica exuviæ Ceraſorum. Sex ab aſſumtione elapſis horis denuo pelles Ceraſorum.

Quærebatur nunc, quodnam Inteſtinum vulneratum eſſet? Tenuene, an Craſſum? Ab una parte, Colum perforatum eſſe excrementa ſuadebant, quæ a principio de vulnere copioſa, parciora dein, prodierant: ſuadebat præterea olei lini, in anum injecti, per inguen elapſus.

Verum ab altera parte, breve illud trihorii tempus, quo aſſumta in vulnere comparebant, Ileum penetratum eſſe videbatur innuere. Objici poteſt continua ad vulnus irritatione, eademque forſitan per Inteſtinorum tractum continuata, res deglutitas veluti ſollicitari, quo maturius deſcenderent. Reſpondeo me negare minime ab irritamento hoc deglutita citius forte ad hunc locum adparere, adeoque me nihil inde ad phyſiologiam in ſano corpore concludere: ſed ſimul adverto præter celeritatem, etiam deglutitorum immutatam naturam Ilei vulnus potius indicare, idque a Bauhiniana Valvula remotius:

præ-

præsertim quod ea, quæ alvo reddebantur, bene cocta essent. Etenim demonstravi *Tomo I.* nonnunquam Intestinum Ileum, ad 2. ad 3. imo fere ad 4. pedum a valvula Coli distantiam, fæcalem colligere materiem. Igitur non repugnat vomitui stercoreo probabilis alias Ilei perforatio: potuit enim is ex materia in Ileo contenta exortus fuisse. Similisque omnino nostra doctissimi *Kalschmidii* ægroto esse videtur, qui in 15. diem Ilei morbi symptomata passus, demum periit, atque a morte exhibuit Intestinum Ileum, ulnæ a Colo distantia, stercore repletum, sic quidem, ut integram Mercurii vivi libram, pridie haustam, exacte sustineret.

Si quis opponat verosimile non videri, ut nostræ feminæ in casu, quæ fæcalis materies in Ileo adfuisse supponitur, copiosum vomitum stercoreum per integros novem dies continuasset; tum quod stercoris in Ileo præsentia rarior sit, tum quod inveniatur, si adsit, parcius: respondeo primo ad casum præsentem exponendum sufficere, ut ejusmodi materies nonnunquam in Ileo adsit; secundo ignorare nos quamnam fæcum copiam Ileum quandoque possit continere. Inveni aliquoties scybala pauca, alia vice stercus liquidum copiosius: *Kalschmidius* vero ad ulnæ a colo distantiam usque repletum Ileum; quæ profecto quantitas vomitum fæcalem pluribus continuare diebus posset.

Sed contra; si cum quantitate & diuturnitate

e vomitus ſtercoracei, jungamus olei lini, enemate injecti, per vulnus exitum, videmur vix poſſe, niſi in Colo, vulnus locare.

Imo videmur poſſe. Demonſtravi enim Tom. I. in morbis Iliacis Coli valvulam enormi Inteſtini dilatatione ſic aboleri, ut vix reliquias ſui ſuperſtites exhibeat; quemadmodum in conſervatis Tympanitici inteſtinis ſæpe ſoleo Medicinæ Studioſis demonſtrare. Hinc ſi habeamus exempla deletæ ita valvulæ, ut e Colo patula in Ileum via ſit; ſi deinde habeamus exempla reſtitutæ ſanitatis etiam poſt certiſſimum argumentum deletæ vis valvulæ, quemadmodum hiſtoria pueri *Tomo I.* ſuppeditat, nulla eſt in caſu præſenti explicando difficultas, ſi ſtatuamus inchoante morbo viam hanc præternaturaliter patulam fuiſſe, per eandemque oleum lini vulnere effluxiſſe.

Diagnosis proinde patet: Inflammatio valida Inteſtini Ilei, Peritonæi, Aponeuroſeos muſculorum obliqui interni, obliqui externi, forſitan etiam transverſalis, peſſimum Ileum genuit; Inflammatione autem in ſphacelum verſa, portio inteſtini Ilei, Peritonæi, Aponeuroſeos, Integumentorum, corrupta excidit, reliquitque hoc foramen.

Dubia Prognosis, imo valde prava; tum propter graviſſimam in Medicina autoritatem, tnm propter evidentiſſimam experientiam.

Ac primum quidem magni *Hippocratis* autoritas prognoſin admodum pravam dare jubet. Sed

Sed mitigant hanc Autores quam plurimi, eosque inter haud pauci, qui *Hippocratem* hic, si ullibi, insimulent falsi. Neque defendam *Hippocratem* ego, neque condemnabo, Historia medica candide tradita num forsitan quod in Illo obscurum, quod dubium, quod contrarium, adparet, illustratura sit, legitimumque conversura in sensum, sequentia docebunt.

Hippocratis igitur *Aphorismus* 18. & 21. *Sect.* 6. sic habet: „ Cui persecta est Vesica, aut Cerebrum, aut Cor, aut Septum transver- „ sum, aut aliquod ex Intestinis tenuibus, aut „ Ventriculus, aut Hepar, lethale. Si ex Inte- „ stinis tenuibus aliquod dissectum fuerit, non coalescit.

Lindenianam interpretationem sequutus, monendum habeo, *Persectionem*, Διακοπην hic *Hippocrati* significare, interprete in hunc locum *Galeno*, Intestini tenuis magnum vulnus, id ad extrema usque dividens, abscindens, integram ejusdem continuitatis solutionem faciens, ἐς τὸ πέρας, ad extremum usque: & quemadmodum *Philotheus*, autor, ut *Lindanus* censet, secundi sæculi, in Comm. ad hunc locum, δι' ἀβύσσου τομήν, sectionem ad profunda, aut per fundum, penetrantem. 2. Θανατῶδες, & Θανάσιμον, haud innuere semper absolutam morbi, vulnerique, lethalitatem, sed etiam non raro eorum aut pravitatem, aut majus minusve periculum. Confer *Aph.* 4. *N.* 16. cum 5. *N.* 1. & 4. & 2. *N.* 2. *cum* 4. *N.* 67. Cui lubet multos Apho-

Aphorismos conferre cum variis *Coacarum*, *Prorrheticorum*, *Epidemicorum*, aliorumque *Hippocratis* operum textibus, is de eo, quod hic assero, brevi convincetur.

Ne longus sim, ob idque tædiosus, referendis iis, quæ multi Interpretes; alios alii transscribentes, in hos textus commentati sunt, facta producam duntaxat, quæ Prognosin longe firmiorem formabunt, quam omnia alia opinionum commenta; quæque forsan veritatem, *Hippocratis* stantem a parte, demostrabunt. Nec referam, quippe ad rem nihil facientes, quæ multiplices enarrantur, Cultrivororum, Insectivororumque historias; cum suspecta sit fides multarum: uti neque casus illos, qui numerosi & apud Autores extant, & quotidiana experientia confirmantur, mortis post vulnerata intestina, maxime tenuia, observatæ; siquidem id genus vulnera periculi plena esse apud omnes in confesso est.

§. II. Eximius *Vaterus*, merito ab incomparabili *Morgagni* in hanc rem laudatus, refert 28. annorum hominem, qui & multa sæpe devorasset, & æstuante corpore gelidam bibere copiosam solitus esset, inguinis tumorem advertisse, quem Medicus & Chirurgus Herniam rati, Brachierio atque Emplastris curare anniterentur. Aucto cum pessimis Ilei symptomatibus tumore, *Vaterus*, in opem vocatus, abscessum deprehendit, qui, adhibitis biduo maturantibus, ruptus, primo copiosum pus ingenti cum leva-

mine

mine fudit, ſequentibus vero diebus cubitum longos lumbricos, & ſemicocta alimenta. Spem tamen haud abjiciens *Vaterus*, datis remediis traumaticis, balſamicis, ac roborantibus, vidit demum hominem integræ redditum, conſtantique ſanitati.

Ob rationes antea datas Inteſtinum Ileum apertum fuiſſe fit veriſimile: *Vaterus* integre a ſe curatam mulierem, cui Colon in inguine apertum eſſe arbitrabatur: itidem ſanatum virum a ſe fuiſſe, cui Hernia ſuppurata, extrorſumque rupta eſſet.

§. III. In Diſſertatione, qua C. *Juch* haſce *Vateri* obſervationes propugnavit, obſervatio ex *Cl. Faſchio* habetur hominis, qui, in Bubonocele ſphacelata, excrementa alvina, una cum inteſtini Coli portione, per inguen excrevit, in vivisque, licet imperfectius manſit. An cum ano factitia?

§. IV. Diſſertationum inauguralium de Chirurgia, a ſolertiſſimo *Hallero* collectarum, Tomo V. ea *Adriani Malaval* ob binos eſt memoranda caſus.

1. Feminæ in Bubonoceles operatione, *Inteſtinum tenue* de Gangræna ſuſpectum, vino, ejusque ſpiritu, calefactis irroratur, reponitur. Primo ſedantur, tandem ſilent prorſum prava quæque ſymptomata, proditque alvus. Decimo vero die, inguine rupto, exeunt continuis *6.* vel 7. ſeptimanis excrementa. Attamen conſolidatum vulnus eſt, poſtque menſes binos ſat firma reſtituta valetudo.

2. Mu-

2 Mulieri in eadem operatione, eodem cum felici in principio eventu, rumpitur ad 7. diem Inteſtinum foras, & continuis 15. diebus ſtercora fudit. Die 20. alvus prodiit, & *Octidui* ſpatio conſolidata apertura ſanitatem optimam adduxit. Cum nulla ante diem 20. alvus, totoque illo tempore excrementa inguine proflua, perforatum videtur Colon fuiſſe.

Ad confirmandam ejusmodi vulneris lethalitatis negationem, herniaria methodus cujusquam *Circulatoris* enarratur, qua ille ad faciliorem Inteſtini elapſi introductionem, illud larga inciſione aperire ſolebat,

§. V. Affertur etiam ex *Schenckii* libro tertio *Seidelius*, feminam producens, quæ octavo tumoris inguinalis die primum potum, idque intra *horæ ſpatium ab eodem aſſumto*; deinde etiam portiones carnium, ac panis, aliasque alimenti ſolidioris reliquias, aperto de inguine miſit: aſſumtis autem medicamentis adſtringentibus, conſolidantibusque, nec non adhibitis vulneri Sarcoticis primo cibos, tandem & potus, retinuit, *ſexque hebdomadum ſpatio elapſo* penitus conſolidata apertura, convaluit. *Ileum* penetratum fuiſſe videtur.

§. VI. Celeberrimus *Heiſterus*, ut rem certiſſimam, narrat in Chirurgiæ Cap. 116. *Guelpheryti* contigiſſe, ut in incarcerata Hernia Chirurgus Ducalis *Ramdohr* partem notabilem Gangrænoſi Inteſtini exſcinderet, utraque extrema ad ſe adduceret, quo exciperent ſe mutuo, ea-

que tunc leviter circumligaret: effectum hinc, ut bina hæc extrema coirent, alvusque deinceps naturaliter semper flueret.

§. VII. Celeberrimi ac nobilissimi *Albini* miles, *Adn. Acad. Lib.* 2. cui *Colon* in prælio *Rameliensi* vulneratum, mansit quidem vivus, verum elapsis deinceps 20. annis *Albino* adhuc ostendit in sinistra Epigastrii regionem suam factitiam alvum, cum tunicæ villosæ prolapsu tam superioris quam inferioris vulnerati Intestini portionis.

§. VIII. Similem prorsus historiam *Mangetus* in *Bibl. Med. Tom. II.* ex *Bouchardo* refert, ea differentia, ut post tres annos ab inflicto vulnere suum virum is viderit; suum vero militem post 20. annos *Albinus*.

§. IX. Doctissimus *Kalschmidius* in *Act. N. C. Vol. 9. N.* 4. Vetulam profert, quæ antiquæ Herniæ incarcerationem passa, ejusdem operationem octavo demum die subiret; Intestino, (& ut ipse dicit, Ileo,) ita corrupto, ut intolerabili cum fœtore prosilirent fæces. Ubi alvus diu nunc podice, nunc inguine prodiisset, demum post bimestre vedi pag. 308. ulcere exivisse; at vero utrum perfecte consolidatum inguen fuerit, an manserit in inguine anus, ex enarratione colligi certo non potest.

§. X. Doctissimus *Pfaffius Nov. Act. N. C. Vol.* 2. *Obs.* 12. hunc notabilem casum refert. Homo 28. annorum biennis herniæ oscheoceles incarcerationem præ nimio messis labore patitur,

tur. Binorum Balneatorum laboribus Hernia, quo die morbi non additur, reponitur quidem, verum non cessant Ilei morbi symptomata, atque tunc primum accedens Autor stercora reperit vomentem. Petitis auxiliis undecumque, mitigat quidem symptomata, alvumque copiosam solvit, verum adeo non tollit morbum, ut tumor, dolorque scroti, & redeuns intolerabilis abdominis cruciatus, quo morbi die non adjungit, oriatur. Gangræna nata, jubet, aperiant tumidum scrotum; e quo mox flatus & excrementa prorumpunt. Balneator altera die plura in parte foraminula per sondam explorans, invenit in Intestino prope testem nucleos Cerasorum, quorum quadraginta eduxit, sequenti autem die multo plures. Notat porro historia ægrum, reposita primum hernia, copiosa Cerasa una cum nucleis declutiisse; notat quoque violentam adeo tussin adfuisse, ut prodirent cruenta sputa. Cognito intestini vulnere, enemata ultra non injecit, omnibus Chirurgis, ut ipse putat, ea tunc condemnantibus, sed Suppositorium immisit, advertitque crassiora alvo, inguine vero tenuiora, prodire. Jamque, nescimus quo die, novus in inguine tumor natus, suppuratus, & arte apertus, tum pus dedit, tum fæces liquidiores: inguine nunc hæc ejiciente, scroti apertura sensim coivit. Novus tandem, isque priore altior, abscessus in inguine observatur, qui apertus, pus non fæces, fudit: tandem & hoc, & illo, sensim consolida-

 tis,

tis, sanitas completa successit.

§. XI. apud *Mangetum Bibl. Med. Tom. II.* D. *Maichanquez* narrat ex vulnere angustiore, quod uxori inflixerat maritus, demum excrementa prodiisse,, dilatato parumper vulnere ad-
„ paret *Intestinum Ileum læsum.* (Digito forte
„ explorando deprehendere potuit canalem an-
„ gustiorem, cellulis carentem,) „ placuit in
„ casu desperato periculum facere, nec ægra 25.
„ annorum dolores recusabat, modo vita dona-
„ retur. Intestinum caute acu alligari curo cu-
„ ti, recentisque laridi lamella interposita, ut
„ fæcibus alvinis pateret transitus, cutem jun-
„ gere jubeo; quod & factum; potiones præ-
„ scribo vulnerarias, quibus ad stuporem cura-
„ ta est, binosque enixa est liberos annis se-
quentibus.

§. XII. *Mangetus* ibid. ex *Carolo Patino* refert fuisse hominem, cui globo sclopeti majoris abdomine perfosso, prope umbilicum, demum die quinto globus ano ejectus fuerit, & perfecta cura, *exacto mensis spatio* successerit.

§. XIII. *N. C. Decad.* 3. *ann.* 4. referunt curam similem globis tribus ano ejectis; aliamque Rustici, postquam una cum fæcibus nucleos Cerasorum foramine inguinis, sponte aperto, ejecisset.

§. XIV. Et de duobus, quibus Chirurgi pro Bubone aperuerant ipsam Bubonocelem, unus quidem intra paucos dies obiit, alter autem, cui per 14. dies excrementa exierant; *sex septimana*-

manarum spati, integram vulneris consolidationem nactus est: tandemque & tertius, cui ex *cœso punctim Ileo* chylus effluxerat, curatus integre fuit; referente *Hardero* apud *Mang.* ibid.

§. XV. Idemque ex *Wagnero*, qui ex variis id refert autoribus, narrat *Ileum transversim perscissum*, & extra vulnus prolapsum, sutura cum vulnere intercedente, penitus coivisse: in alio integram curam observatam esse, post aperturam vermibus erodentibus factam; tandem *Hafniæ* quemdam, erosione etiam a vermibus facta, integre esse curatum; alterumque, cui ex sphacelata hernia umbil. nuclei prunorum jam cariosi exivissent.

§. XVI. In *Actis Suecicis Stokh. an.* 1746. notissima mulieris historia est, cui venter rodente & erumpente Tenia, sæpius apertus, iterumque ad tempus consolidatus fuerit.

§. XVII. In Hist. *Acad. Reg. Sc. Par. anni* 1723. ex suppurata Hernia Chirurgus suscepit ossa pedis ovilli N. 16., exciditque gangrænosi intestini portionem latorum quatuor digitorum; similemque circiter portionem, post hac a natura separatam, invenit. Expectabat porro, ni moreretur homo, anum factitiam verumtamen observans sensim minus inde exire, dedit ipsi alimenta solidiora, & vidit *spatio 33. dierum* inguen clausum.

§. XVIII. Et quid demum de casu cogitandum, observato a magnifico Archiatro *de Kestler*, anno hujus sæculi 1729, fœminæ scilicet, cui

in incarcerata Hernia visa esset periisse integra portio, semipedem longa, intestini Coli: claudente nihilominus accurate se apertura, alvoque totis, quibus deinceps vixit, annis naturaliter fluente? Profecto totam a sphacelo separatam Coli portionem, cum exsiccatam eandem, intusque linteo carpto infarctam, sollicite Vir magnificus reservasset, ad me examinandi, ac Studiosis demonstrandi, causa miserat. Ipsum Colon esse, & tota ejusdem substantia, & Ligamenti vestigia, saltem illius tertii, a *Morgagni* & *Winslovv* descripti, Mesocolo tecti, & quæ aderat adhuc Mesocoli portio, evidenter docebant. Igitur sollicite scrutabamur qua demum lege notabilis adeo Intestini portio sphacelo solvi, apertoque excidere inguine potuisset, intereaque temporis, non adductis ad se mutuo, ut alibi factum notavimus, utriusque extremis, excrementa a Cœco sic pervenissent ad anum, ut neque anus nasceretur in inguine, neque intra cavum abdomen decideret quidquam?

Res sane nobis incomprehensibilis visa est, nisi concederetur, quæ exciderit, Intestini partem, ejusdem vel tunicam externam esse, remanente interna; vel tunicam esse internam, superstite externa: ut sic, reservata quadam tubi continuitate, excrementa tuto versus anum devolverentur. Verum mox hujus Dilemmatis falsitas apparebat, cum sola interna pars Intestini non habeat ad se accreta ligamenta, nec

con-

connatum Mesocolon; cumque externa Intestini portio integra solvi minime potuisset, manente continuitate Coli ope tunicæ internæ: neque enim portio hæc separata lata & per medium fissa membrana erat, sed clausum intestinum; quod utique hac forma minime separari potuisset, continuitate tubi intestinalis permanente ope tunicæ internæ,

Tandem veram totius phenomeni rationem & causam sic videbamur intelligere: Intestinum inflammatum, qua parte Mesocolo hæret, accubuit Peritonæo in inguine, eidemque accrevit: gangræna incipiente, tunicæ Intestini variæ a se mutuo dissolvebantur: gangræna pergente, lata in inguine facta apertura est: ita soluta interna pars intestini, cum *totius* intestini anterioris parte, cum peritonæo cum expansione tendinea, & integumentis, foras prolapsa est. Habet ergo prolapsa portio cavum integrum, a cujus anteriore parte hæret Mesocolon, ligamentum tertium, omniumque Intestini tunicarum portio, & cujus reliqua pars interioribus Intestini tunicis tantummodo componitur.

Sed statuimus antea tempore inflammationis diræ Intestinum Colon, qua parte Mesocolon habet, accubuisse & late concrevisse, cum peritonæo. Necesse igitur fuit ut, prolabente extra inguen interna Intestini parte, cum omnibus concretis partibus a facie ejusdem anteriore, ut, inquam, Colon externa sua parte in ventre, integrum, firmiter suæ aperturæ oris

cum peritonæo cohæserit, ita ut nihil in cavum ventrem dilabi potuerit eorum, quæ a Cæci sacco aut Intestinis tenuibus deorsum, anum versus, descendunt.

§. XIX. Sub finem anni 1745. negligens herniam femina incidit in symptomata morbi Ilei, quæ demum aperta alvo brevi evanuerunt. Attamen dum morbum curasse videbamur, aperuit se inguen, fuditque paucam, serosam, flavam, ac subinde vere stercoream materiem. Capto Clariss. *Albini* consilio, laboravi cum Chirurgo novem mensium spatio antequam locus clausus esset; optima interea vigente sanitate. Locus molliore quidem, sed apto admodum Brachierio firmabatur, ne rediret malum. Attamen sex cum dimidio elapsis annis, denuo aperitur, citra symptomata ulla prava, citra stercoream materiem. Nescio, quem finem res habuerit, quum ad ultimam aperturam, illam, cum Patria, reliquerim.

§. XX. Docent omnia hæc exempla siccatis ab inflammatione partibus, alterius cum altera cohæsionem fieri, antequam inguen aperiatur: sic quidem sæpe ut nihil in cavum ventrem, sed per inguinis aperturam; eave clausa, per podicem cuncta exeant.

Haud tamen eodem ubique modo. Vulnera instrumento in Abdomen inflicta, plus periculi habent effundendi cavum in ventrem stercoris, & semicocti chyli. Docet id notabile exemplum a *Mangeto*, ut teste autopte, relatum ho-

minis, qui ſic triangulari inſtrumento ſauciatus, ut vermes excrementaque ſiniſtro inguine exirent, ſexto demum poſt decimum die moriebatur; idque exhibebat præprimis memorandum, quod Inteſtini Coli labia jam tum undique, firmiterque, & exacte, cum vulneris labiis coiviſſent: unde mors unice inde ipſi contigerat, quod fæces intra ventrem pulſæ eſſent, priusquam perficeretur expoſitus mox coalitus, ſæpe ſat cito, ut, datis exemplis conſtitit, contingens.

§. XXI. Atque ita Prognoſis, petita & dilata hucusque, formari demum potuit.

Prognoſis igitur primo fert ſummo ſemper in periculo eos verſari, quibus inteſtina, potiſſimumque tenuia, aut vulnerentur, aut gangræna aperiantur: cum, vel integra aperti Inteſtini cohæſione cum Peritonæo nondum facta, fæces, crudusve chylus, intra cavum abdomen dilabi, certumque proinde efficere interitum queant; vel etiam, fæcibus quidem extra Inguinis aperturam prorumpentibus, gangræna vero in ſphacelum jam converſa, late nimis diffuſa per Inteſtinum corruptio ſit. Hacque lege veridicus agnoſcitur *Hippocrates*, qui morbum non indiſcriminatim Inteſtini cujusque, ſed Inteſtini *tenuis*, ut determinate utroque in Aphoriſmo loquitur, θανάσιμον, vel θανατῶδεν, appellans, eum valde periculoſum, eſſe indicavit. Confirmant hanc Strages, quas adeo multiplices omni tempore ſolet deſcrip-

tus hucusque morbus edere. Et si per Διακοπὴν intelligere debemus vulnus usque ad fundum omnia penetrans, & dividens, ut supra constitit, etiam vere pronuntiavit Intestinum ipsum post διακοπὴν non coalescere libero, ut antea modo; cum illud facie anteriore uniri cum Peritonæo, & reliquis læsis in vulnere partibus, iisdemque firmari, obturari, supplerique, ex observatis chirurgicis & anatomicis constet. Ut profecto inique admodum in *Hippocratem* ii Autores declamarint, qui numerosi, illum hac assertione vehementer errasse, asseverarint.

2 Eorum, qui inde non pereunt, multos dari, quibus sanitas omnino integra non redeat, aperta manente inguinis, ventrisve, alicubi apertura, per quam, ceu anum, natura suas spurcities, fœtore abominabiles, hominemque per omnem vitam humana societate fere privantes, de corpore eliminet.

3. Horum nonnullis alvum nunquam ultra per anum emitti, imo in Intestinum Rectum & Colum, utpote collapsum, enemata immitti amplius non posse; ut *Vaterus*, *Bleigni*, &c. habent: nonnullis vero manere aliquam sive fœcum, sive materiæ mucosæ, tenacisve, per Intestinum Rectum excretionem; ut *Acad. Reg. Sc. anni* 1701. *Platerus*, *Hildanus*, *Bleigni*, *Palfinus*, *Cheseldenus*, *Albinus*, viderunt.

4. Reperiri etiam, quos Artifices peritissimi, adductis ad aperturam vulneris ambabus separati Intestini oris, invicemque unitis, atque ad vul-

vulnus alligatis, ita percurarunt, ut continuaretur canalis inteſtinalis a ſummis ad infima uſque, & alvus lege naturali deinceps ſemper proceſſerit.

5 Paſſim his, qui integre curati, adeoque ad perfectam ſanitatem rediiſſe perhibentur, Inteſtinum manere loco læſionis anguſtius, prætereaque ad locum vulneris adfixum & connatum, ob idque cauſam pravorum quandoque ſymptomatum, imo lethi ipſius exiſtere: conſtare quippe ex hiſtoria Medica, & confirmari notabiliſſimis exemplis, anatome demonſtratis, ab egregio *De la Peyronie Tom. I. Act. Acad. Chir. Par.* truculentiſſimos dolores Colicos hinc naſci, dum Inteſtina materie aut flatibus nimium turgeant, ſpasmiſque torqueantur; imo vi ſpasmorum, aut impletioue nimia rerum indigeſtilium. Inteſtinum ad locum adhæſionis dilacerari, & abdomen fœcum impletione lethali turgere, Accretionem hanc Inteſtini cum abdominis partibus confirmatam *Heiſter* vidit, in femina eadem, quæ integre ſana ab operatione *Ramdhorii*, anno poſthac pleuritide occubit. Unde id hominum genus ſemper de hiſce præmonendum eſt. Atque hiſce omnibus ita conſideratis, clare patebat in femina noſtra Prognoſis. Vel enim morituram gangræna partis affectæ; vel gangræna abdominis, ſi forte inteſtinum in toto vulneris ambitu necdum hæreret exacte cum Peritonæo, ita ut in cavum ventrem fœces a ſuperioribus deſcendentes,

tes, facile & subdole dilaberentur : vel victuram quidem, sed cum molesta in inguine ano: vel curandam integre quidem, attamen cum proœgumena permanente caussa variorum morborum, ni caveret sibi, imo & mortis. Videatur super his omnibus Ill. Præses, *Cap. de Vuln. Abd.*

§. XXII. Indicatio fuit vires conservare, auferre impedimenta consolidationis, vulnus purum, atque ab aëre tutum, molle & humidum conservando, alimenta eligendo ea, quæ quotidiana experientia docebat omnium minime per aperturam exire, & alvum propterea libera clysmatum ope perpetuo servare. Enemata enim, formidanda, ut supra vidimus, quando Colum apertum, necdum agglutinatum est, ne in cavum abdominis cadant, hic tuto injecimus, eo, quod *Ileum* læsum crederemus.

Vidimus his scopis conferre alimenta facilis digestionis, & cum consuetudine plebejorum convenientia. Jus carnium præprimis indicatum, omnium maxime vulnere diffluebat; uti &, quæ siti sedandæ necessaria, aqua. Hinc Cerealia, ac Farinacea varia, incocta juribus proderant, & aquæ potus ita moderatus, ut parva admodum copia sumeretur, & sitis potius emulsis sedaretur spissioribus. Usus demum docuit alimenta solidiora, pauca quidem copia simul, sed repetita, omnium maxime ad consolidationem facere. Præsertim si jaceret mulier tota fere die in lecto. Ulcus interea tectum primo

fuit

fuit cataplaſmate emolliente ; deinde Emplaſtro Diachyli cum gummi , ſuperpoſito cataplaſmate , poſtea emplaſtro defenſivo rubro , tandem eo , quod dicitur *Fernelii ad rupturas* . Tertio menſe potuit ſine nocumeuto aliquantum ſedere, tandem & ſurgere, ambulare, operari, ſine incommodo. Advertimus porro haud ſimul & ſemel ulcus clauſum ; ſed ita, ut primo per 1. 2. dies, dein per 4. vel 7. clauſum eſſe videretur , ac poſthac denuo aliquot extillantibus guttulis humeſceret. Contigit ſic, ut mulier hæc intra binos menſes curata dici potuerit, excepto hoc repetente aliquoties ſtillicidio ; curata vero integre perhiberi non potuerit niſi menſe inchoante ſexto, quando levis hæc ulceris veluti ſudatiuncula ceſſavit , non reditura Juvit ad integram conſolidationem vinum marte & cortice peruviano medicatum.

§. XXIII. Symptomata aliena nulla ſe junxerunt morbo, toto curæ tempore, niſi tuſſis, cujus nulla indagari cauſa potuit , morigera tamen demulcentibus ac paregoricis. In homine *Pfaffi* notavimus tuſſim moleſtam atque violenta *Albini* miles tuſſi vexebatur, quotiescumque aërem frigidiuſculum ad nudum Inteſtinum admiſiſſet, nec antequam recaluiſſet ſedanda . Obſervando potius hæc diſcimus ; quam Phyſiologice explicamus. Neque Inteſtina, Menſenterium , ac variæ abdominis partes duntaxat, hanc obſervationem ſuppeditant, vedi la pag.317. quos pertinax tuſſis comitetur ; mox his curatis evanida. Et quis-

quisnam ſubinde, mearum auditorium ſcalpendo, haud tuſſiat; Acriorem, pertinaciorem, & ad omnia rebelliorem tuſſim obſervavi nunquam, quam in Puerpera olim, attamen, ejecto pudendis corpore oblongo, calloſo, veluti incantamento curatam. In diagnoſi, ac cura morborum, obſervationes ejusmodi uſum habent. Bis diarrhæam paſſa eſt, Rheo, & Lyſimachia victam.

§. XXIV. Egreſſa demum noſocomio eſt, pinguis & toroſa; id quod in ægris noſtris toties obſervantes, minus remediorum vi tribuimus, quam vitæ, ab omni cura & ſollicitudine vacuæ, ſomno pleniori, quieti, optimo alimento.

CAPUT VII.

Varia.

§.I. *Puellæ, Atreſia laborantis, de qua anno* 1761. *Hiſtoria completa.* vedi p. 317. §. III. *De Calorem generantibus cauſis aliis præter attrium, imo abſente attritu.* §. IV. *De Obſervationibus clinicis Noſocomii.* §. V. *De* Febre Hæmorrhoidali, *deque Obſervationibus Noſocomii circa* Hæmorrhoidas §. VI. *Ad Quæſtionem de Bezoardicis remediis, toties a graviſſimis Practicis exploſam, jamque nihilominus renovatam, Reſponſio.* §. VII. *Non-*

Nonnulla de Miſtura Viennenſibus *dicta* Hofmanniana. §. VIII. *Quædam, quæ ad* C. XV. §. V. *omiſſa fuere*. §. IX. *In quosdam Criticos*.

§. I. QUæ *Atreſia* laboraverat puellæ hiſtoria anno ſuperiore data eſt, ſed incompleta, felici exitu terminata fuit. Tumores in abdomine varii, copioſaque in Vagina calloſitas, methodo interna, externaque ibirem enarrata, atque ad Octobris citciter exitum continuata, ſenſim fuſa ſunt, menſesque rite fluere interea ceperunt: ita ut perfecte ſana die 5. Nov. 1761. domum perrexerit, & hoc menſe Septembri proxime elapſo ob ventriculi vitium me conveniens, teſtata ſit menſes ſibi copia ac tempore debitos adeſſe, nullosque aut in ventre tumores, aut nullam ad pudenda ſupereſſe calloſitatem. Novo ſane argumento Corticis peruviani præſtantiæ; licet enim alia remedia præter hunc dederimus, prout ſuperiore parte deſcripſi, tamen juſto cuique rerum æſtimatori evidenter adparebit Cortici potiſſimum adſcribendam victoriam eſſe.

§. II. Cum anno ſuperiore de viſcerum cavorum dilatione agerem, eademque nunc incraſſari, nunc extenuari, nunc ejusdem manere craſſitie in dilatatione, oſtenderem, evitari non poterat quin ſermo incideret in uterum, veluti cavorum viſcerum fere principem, propriaque obſervatione typis necdum edita, quod de

de eo demonstratum esset, confirmantem. Addam propterea, quam præsens annus academicus suppeditarit, novam confirmationem.

In tertium mensem gravida vapulat a marito, pedibusque ad hypogastrium conculcatur. Venter posthac ratione graviditatis crevit quidem, sed admodum inæqualiter: ita ut dextro hypogastrio ille sensim tumidior, ac tandem sub menses ultimo admodum turgens observaretur, suspicioque Gemellorum, quorum in medio alter, alter sinistrorsum, locatus esset, animis innasceretur Obstetricantium. Denique 31. Jan. hujus, quem vivimus, anni, partus ingruere dolores. Recte tum uterum situm, tum fœtum, arbitrata obstetrix, prægnans serio cooperaretur, adhortata est. Cum autem minime promoveretur partus, alia obstetrix, & tertia, & quarta, atque ordine hoc & octava vocatæ, socordem esse, quod cum Natura fœtuque haud cooperaretur, parturientem clamarunt. Unde tandem inhumanus maritus, duplex, ut patebit, homicida, verberibus illam, quo cooperaretur, adegit. Illucescente inanium partus dolorum septimo, eidemque fatali die, optimæ spei Studiosus, inque arte obstreticia magnæ dexteritatis D. *Hopf*, invenit in ore uteri humerum infantis, & secus illum funiculi partem, portionemque placentæ. Cum educturus infantem, hæc omnia loco movere deberet, ac ferme removisset, subita ingensque hæmorrhagia feminam sustulit.

Ad-

Adductum mox ad me uterum examinavi. Facie anteriore sectus ille, infantem eximendi gratia, distentus mansit, ubique fere pollicis habens crassitiem. In perscissa transversim hac crassa substantia vasa inventa numerosa sunt, angustiora, ampliora, & quæ calamum scriptorium facile caperent, nonnulla, omnia autem fere vacua. Necesse porro fuit ut hæc ipsa vacuitas, & tempestatis frigus ingens, horum vasorum lumen, uterique crassitudinem, multum imminuerint. Quo loco placenta fuerat, cernere erat vestigia multa lacunarum. Idque notabile præprimis, quod uterus in ambitu placentæ fibras musculares referret bene multas; cujusmodi fibræ *Ruischio* ideam musculi fætum pellentis, placentamve, generare quondam potuere. Portionem crassi hujus uteri, demonstrationis ergo, servo in liquore.

Quod vero partum adeo difficilem reddiderat, ac crudele mariti facinus arguebat, erat uteri substantia, dextera sui parte abeuns in Steatoma figuræ fere rotundæ, pendensque pondere medico libras tredecim & quatuor uncias. Ovarium utrumque naturaliter sese, una cum tubis, habebat. Præ enormi igitur hoc Steatomate necesse est uterus & rigidus, & pro parte repletus fuerit, adeoque dolores partus in fœtum directe agere non valuerint; imo potius ipsum Steatoma, urgentibus hisce doloribus, corpus infantis compresserit, neve rite exiret, impediverit.

§. III. Obſervationes Thermometricas noſtras, circa varium gradum caloris, in varia ſanorum ægrorumque corporum conditione, ac ſtatu, nec non circa ipſarum calorem gignentium cauſarum diverſitatem, multis hujus anni academici experimentis ita reperiimus confirmatas, ut data dudum de iis ſententia undique ſarta tectaque videatur. Inter multas obſervationes, cum prioribus noſtris easdem, referenda hiſtoria videtur, quæ hac æſtate, in Acutis morbis publice tractandis, obſervata eſt.

Femina 37. annorum Febre continua putrida laborans, (quæ nobis obſervata immortalis Coï de fallacia judiciorum in diebus non bonis, cum materia haud rite cocta, veridica omnino eſſe, uſque in quartam hebdomadam, demonſtravit,) die morbi 4. 5. & 6. perpetuo conquerebatur de interno calore urente, caloremque 6. 8. 10. 12. gradibus naturali intenſiorem in Thermometro notabat; interea dum ego, dum nonnulli Medici adſtantes, dum tota Studioſorum cohors, vix unquam in pulſu motum febrilem notabilem palpabilemve, imo potius pulſum bonum, plenum, æquabilem, deprehenderimus; dein die 7. 8. 9. 10. & Thermometrum, & ſenſus ægræ, & attactus noſter, & febrilis admodum pulſus, calorem magnum una demonſtrarunt. Ut merito putem nihil certius, demonſtratiusque eſſe hac propoſitione: Caloris cauſam indubitato eſſe mutuum vaſorum humorumque inter ſeſe, nec non ipſa-

ipſarum humorum noſtrorum particularum attritum; at vero neceſſario caloris cauſas longe alias, quam hunc attritum, in rerum natura exiſtere; quandoquidem calor tum ad ſenſum, tum ad thermometron, isque & intenſus admodum & diuturnus; toties in homine repeřiatur, penitus abſente, omnium votis, attritu. Miror ab iis, qui hujus veritatis teſtes oculati aut fuerunt, aut eſſe potuerunt, haud ita pridem in publica Theſi indirecte eandem oppugnatam eſſe.

Conſtitit quoque, experimentis infinities repetitis, medium horæ quadrantem ſufficere, ad hominis explorandum cum thermometro calorem, additis ad notatum tunc gradum gradibus binis. Solet quippe 1. calor verus, isque haud ultra augendus, quadrantis horæ ſpatio notari, 2. a ſemiquadrante ad quadrantem binis tantummodo gradibus augeri. Unde liquet ſemiquadrantis ſpatio haberi determinatum caloris gradum, additis duobus. Vix enim ex quinquaginta vicibus ſemel continget, ut hæc regula fallat; &, ſi rariore caſu, ſaltem haud ultra dimidium, integrumve gradum, fallit. Sed hæc ea conditione dicta ſunto, ut thermometrum & bonum ſit, & bene ab initio veſtibus ac ſtragulis tectum, dum ſub axilla ponitur

§. IV. Obſervationes Clinicæ de Acut. morborum cruditate, de coctione perfecta & imperfecta, de eadem ichoata & completa, de

ſtatu morborum, de diebus indicatoriis & criticis, de Metaſtaſi varia, de morbis novis ex præcedente acuto natis, de urina, de pulſu, de reſpiratione, de varia Hypochondriorum in Acutis conditione, de ſignis ex habitu corporis petendis, æque variis functionum læſionibus; hæ inquam, obſervationes nos demum omnes convicerunt veraciorem in tota Bibliotheca, Scholave medica, Autorem *Hippocrate* non dari. Quod cum ita ſe habeat, merebitur ſane hæc materies, ut Deo vitam largiente viresque, *P*ars hujus operis ultima integrum *Hippocratem*, ad lectos ægrorum demonſtratum, & confirmatum, compendio exhibeat; quo demum omnes ad *Hippocratem*, Virosque Hippocraticos, & admirandos, & ſequendos, incitemur.

§. V. Doleo ex male intellecta doctrina mea Theſes quodammodo erroneas ſæpius a Medicinæ Candidatis proferri publice. Amans illos, perpetuoque amaturus, & jam ſæpius hoc ipſo loco veram meam ſententiam paucis elucidavi, & circa quasdam nondum recenſitas Theſes ſequentibus elucidabo.

Propoſitum iterata Theſi fuit, *Dari Febrim Hæmorrhoidalem*: poſtremaque vice defendenda ſimul propoſita fuit Hæmorrhoidalis fluxus crebritas, Viennenſibus, quam cæteris omnibus, notabilior.

Quid illi nomine *Febris Hæmorrhoidalis* intelligant, id plane ignorare me fateor; ignorabunt forte quoque Theſium autores. Oportet enim

enim hoc nomine intelligant Febrim, vel quæ ab Hæmorrhoidum affectione, obstructione, inflammatione, suam ducat origniem, vel quæ Hæmorrhoidum fluxum pro crisi habeat. Porro neutro modo hanc febrim licebit hæmorrhoidalem vocare.

Non priore modo; nam in libro unde hoc nomen mutuati sunt, signa nulla enarrantur prægressæ alicujus affectionis hæmorrhoidalis: e contrario verbis notatur disertis post febrim jam natam, nec raro alterum, tertiumve diem jam numerantem, tumentes demum apparuisse Hæmorrhoidas.

Neque etiam posteriore modo. Narrat enim morbi historia admodum frequentem hanc febrim fuisse, attamen vix esse inventos paucos, quibus aut a Nura, aut ab arte, promotus hic fluxus fuerit: multos vero nisus duntaxat hæmorrhoidales, citra fluxum earundem, perpessos esse; irritoque hoc nixu, citra alias substitutas, sive a Natura, sive ab arte, evacuationes, cito integreque convaluisse.

Demus autem, quod dari non potest, a pauco eorum, numero qui infrequenti admodum febre hac fluxum hæmorrhoidalem a Natura, arteve, passi sint, totam febris naturam desumi oportere, ideone *Febris Hæmorrhoidalis* appellanda est? Eodem sane jure inflammatoriam aut acutam quamcumque febrim, vocares Alvinam, vel Mensentericam, quæ alvo judicetur; Renalem, quæ per urinas; quæ emesi, Vomitoriam;

quæ ſputis, Sputatoriam; quæ catameniis, Menſtrualem; quæ poſt aurem tumoribus, Paroticam; & ſic porro. Eſt igitur loquendi modus, qui e ſcholis medicis petitus non eſt: quemque Autores harum Theſium ad lectos ægrorum, me demonſtrante, non didicerunt.

Qualisnam ergo eſt, de qua hæ Theſes, febris? Febris eſt talis indolis, ut ſimilem ſui in tota hiſtoria medica non habeat: quippe in ſumma, imo in increſcente Cruditate, bonis jam gauderet perturbationibus criticis; quæ irritis, nec per alias excretiones ſuppletis, ad evacuandum niſibus, brevi tutoque judicata eſſet: cum e contrario perpetua atque æterna Naturæ lex ſit, ut Criticæ perturbationes, ſi profuturæ ſint, cocta materie, bonoque die compareant; utque morbi minime judicentur ab irrito ad evacuandum conamine, niſi eidem alia evacuatio conveniens, atque ſufficiens ſuccedat; aut niſi, defectu etiam hujus, vagi materiæ morboſæ errores homines diu torſerint, &, multis occiſis, demum quosdam poſt diuturnas ærumnas in vita ſervent. Quemadmodum in illa Epidemia apud *Hipp.* Epid. lib.1. pag. 941. 945. Foeſ. in qua nullæ omnino criſes obſervabantur, aut nullæ ſaltem, quæ id, quod inceperant, perficerent.

Objiciet mihi forte quisquam benigna Reſolutione eos fuiſſe curatos, quibus irrito Naturæ conamine, nec aliunde ſuppleto, cita contigerit perfectaque ſalus; adeoque famoſam hanc fe-

febrim, veluti ſui ſimilem in Medicina non habentem, a me deſcribi non oportere.

Verum qui ſic cenſeret, is leges & conditiones benignæ Reſolutionis, ad gravem, ad periculoſam, ad inflammatoriam hanc febrim, contra omnem Medicinæ legem, experientiámque, adplicaret. Secundo non adverteret idem, hac ſua prolata ſententia, illico rationem concidere totam, ob quam vocetur febris hæc Hæmorrhoidalis.

Atque hæc de nomine hujus Febris ſufficiant. Supereſt additamentum videre ad Theſin de febre hæmorrhoidali ultimo defenſam, adjectum: „ Et Hæmorrhoides Viennenſibus, „ quam aliis Nationibus, magis familiares ſunt: „ ut merito de his ſuſpicentur ſæpe Medici.

Paucis Lectorem hic volo. Nonus jam annus eſt, quod & in ipſis ægrotantibus, & in ſcriptis Tyronum in gratiam typo editis, & in Cathedra, genuinam *Hippocratis*, id eſt Naturæ, tradiderim de Hæmorrhoidibus doctrinam: qua conſtitit vere Criticas dari Hæmorrhoidas, tum in Chronicis, tum nonnunquam Acutis in morbis, hasque a Medicis attente obſervandas eſſe, juvandas, ac promovendas: dari præterea Hæmorrhoidas ſymptomaticas: dari etiam noxias plane, & perniciоſas: tandem autoritate & axperientia eos damnandos eſſe cum Medicos, tum Plebejos, qui omnium fere morborum curam ab Hæmorrhoidibus, vi promotis, expectarent. Hanc meam ſententiam Theſibus de hac re publice editis cognitam,

 Clari

Clari Viri, quorum alii calidis in regionibus, alii in frigidis, Medicinam faciunt, literis ad me datis confirmarunt.

Quod autem maxime Medicinæ Studiosos de Hæmorrhoidum apud *Viennenses*, universosque *Austriacos*, natura convincere debuit, numerus est bis mille & ultra hominum, quorum exactissima historia adhuc prostat, qui, ipsis circumstantibus, examinabantur, & quos inter vix quatuor extitere, in quibus ipsa Natura hæmorrhoidum fluxum indicaret. Igiturne, post tantam experientiam, ipsis adstantibus captam, *Viennensibus*, *Austriacisque*, Hæmorrhoides præ aliis familiariores? Hæmorrhoides saltem illæ, quæ se aperiundas clament? Minime; nisi velint eas frequentes hic esse, atque pro crisi notandas, quas, Natura non indicante, Medici & Chirurgi hominibus sponte crearunt: verum tunc nullatenus intellexere me in *Tractatu de Hæmorrhoidibus* docentem, atque omnium sæculorum autoritate demonstrantem, qua demum ratione Medici has considerare, & circa easdem gerere se debeant. Doleo profecto has Theses ipsis inconsideranter elapsas esse, id præprimis veritus, ne qui alibi gentium easdem legant, vel animum in studendo socordem, vel in proferendo aut obstinatum aut malevolum fuisse, suspicentur.

§. VI. Eodem prope modo res habet erga *Febres malignas* dictas, quibus Petechiæ, Miliares, aliave exanthemata, se jungere solent. Pro-

Propriis ad lectos ægrorum experimentis, numerosa Tyronum semper cingente corona, petitis ac repetitis; libro meo de *Febrium Divisionibus*, (in quo præcipuorum cujusque Nationis, præsertim Germanæ, Medicorum, suffragiis luculentissimis suffultus fui); nec non *Tomo Rat. Med.* I. demonstratis, Medicinæ Studiosi convicti fuerint oportet de veritate afferti, statuentis malignitatem morborum sæpe a methodo medendi unice gigni; petechiales autem & miliares efflorescentias perquam raro Naturæ curantis esse opus: præcipue dum hæc invictis experimentis confirmata viderunt in spatiosissimo nosocomio Hispanico, ab eruditissimo, sagacissimoque ibidem Medico discipulo quondam meo laudatissimo, *G. Hazonobl*, edito tractatu anno 1761. An igitur mirari me non oportuit, quod e schola Viennensi Pathologici prodierint, qui publice edidere hanc Thesin: „ Sed etiam absque calido regimine erumpunt exanthemata, non „ igitur aut febris miliaris, aut alia, a calido semper oritur regimine, aut bezoardico medicamento, *Praxis*. Et dubitari potest an unquam a bezoardico medicamento „ exanthema enasci visum? Profecto cum ejusmodi opinione in ægrorum perniciem nonnulli abuti possent, cogor paucis eandem examinare.

Vera in eo dixere a calido regimine, aut bezoardicis, *haud semper* exanthemata nasci; neque unquam id asserueram, sed *sæpe*: & si non

exan-

exanthemata, ſaltem alia frequentia mala. Potuerant, debuerantque meam circa hæc mentem clare percepiſſe, in *Vindiciis* meis contra Apologiam *Ill. Halleri*; quas *Vindicias*, ut verbo hic moneam, Vir quispiam, æque in Theoreticis, quam in Practicis, præcellentiſſimus, confirmaturus eſt, numeroſo plane experimento & vivis in brutis, & potiſſimum in vivis hominibus, multis coram teſtibus, magnisque ſuis ſumtibus, capto. Hinc hiſce non immoror; quæ vero ad Bezoardica, & ad regimen calidum ſpectant, hæc paucis tangam.

Varii generis Bezoardica ſunt. 1. Bezoardicum *animale*, confectum ex Hepate & Corde Viperarum, ſiccatis in ſole, inque pulverem redactis. *Lemmery* pharm. univ. Ratione ſalis alcalini & obeſſe in febribus putridis poteſt, augendo, quæ ad putredinem adeſt, diſpoſitionem; & nocere poteſt movendo ſudorem eo morbi in ſtadio, in quo aut nihil movere licet, aut ſaltem non ſudores.

2. Bezoardicum animale aliud eſt *Lapis Bezoar*, præſertim Orientalis. Pluries hunc ad experimentum in Noſocomio revocavi, ſiquidem Augustissima, pro munificentia ſua, promovendarumque ſcientiarum amore, copiam hujus lapidis mihi fecerit. Præter alia experimenta quondam publice capta, hæc 13. & 14. Julii hujus anni cepimus. Lapis nucis moſchatæ minoris magnitudine, per horam in unc. iv. aquæ frigidæ immiſſa, dabat aquam grate amaram.

Reli-

Relicta per 10. horas amarorem eidem aquæ topiæ conciliavit nauſeoſum, & omnibus nobis, quotquot guſtaverimus, abominabilem. Unde merito concluſiſſe videmur infuſionem ita dictam Lapidis Bezoar, cum aqua aliqua aromatica, aut cum vino, ut plurimum fit remedium movens eſse, ſtimulansque ad ſudores. Referri huc & Bezoar Occidentalis, Pedra del Porco, Factitius Lapis de *Goa*, &c. &c. ſolent.

3tio Bezoardicum *minerale*, vocant Antimonium fixatum cum ſpiritu nitri; id quod parum calcinatum, corroſivum; quod multum calcinatum, iners; quod juſto modo calcinatum, prodeſſe in morbis poteſt. Bezoardica varia mineralia ab aliis metallis parantur.

4to Remedia elapſo ſæculo, prioreque hujus, quod agimus, ſæculi parte, titulo Bezoardicorum famoſa varii generis erant, quemadmodum apud *Michaelem*, *Ludovicum*, *Schröderum*, *Herculem a Saxonia Techmeyerum*, *Barbette*, *Etmulerum*, innumerosque alios Scriptores medicos, præſertim *Germanos*, legimus. Sic erat v. g. Miſtura contracta Bezoardica, ſic vocata, binis aſſumenda doſibus compoſita ex dr. 1. Miſt. ſimpl. Ludovici, & dr. ſemis Liq. c. c. ſuccinati. Hæc autem Miſtura ſimplex Ludovici ſic parabatur: ℞ ſpir. tart. rectificatiſſimi p. III. ſpir. urinoſi volatilis, & ſpir. vitrioli novies ſublimati, āā p. 1. Totum hoc, ceſſante efferveſcentia, miſceatur cum ſpiritus Theriacalis V. partibus, & per retortam deſtilletur. Si nunc huic

ſim-

ſimplici dictæ miſturæ Camphora, Opium, & Santalum, addebantur, vocabatur Tinctura Bezoardica. Alia quoque Miſtura Bezoardica celebris erat hæc: ℞ Aq. Rutæ, Scorzoneræ, a unc. ij. Miſt. ſimpl. Ludovici dr. 1. Spir. fulig. rect. gt. XXX. Syr. Scordii dr. IV. m. pro binis doſibus. Ubi vero poſt hæc data ad ſudores delirium imminebat, dabant ſequens: ℞ Aq. Cord. Herc. a Saxonia unc. 1. Aq. cinamomi dr. IV. Aq. Theriac. camph. dr. ij. c. c. eſſentificati, vel, loco ejus, Sal. Vol. c. c. Scrup. 1. Salis vol. ſucc. Grana X. Syr. Flor Tunicæ dr. IV. Ad ſudorem vero una doſi tunc eliciendum dabant Tinc. Bezoard Ludovici dr. 1. Scrup. 1. ſpir. c. c. Ad normam porro hanc innumeras invenire eſt formulas apud Autores ſupra laudatos, aliosque.

Porro quod omnia hæc Bezoardica in morborum principio data, repetitaque, calorem jam nimium augerent, non movenda moverent, turbarentque coctiones, flos Hippocraticorum virorum, *Sydenham*, *Baglivus*, *Boerhaave*, *De Gorter*, *Ill. Præſes*, ipſeque etiam clariſſ. *Fridericus Hoffmannus*, unanimiter ſeſe horum uſui oppoſuerant; veluti malignitatem ita dictam in morbis, ac varii generis efflorescentias, petechias maxime ac miliares producentium foventiumque: quemadmodum videri compendio poteſt *Tract. de Febr. divis*.

Quod *Hoffmannum* hic cum cæteris laudem, perverſe concepta de egregio hoc viro opinio

me

me cogit: ubique enim condemnat regimen calidum, & Alexipharmacorum, Bezoardicorumque usum; compendio autem capite *de Febre purpurata* §. II. Quam graviter, inquit, „ dein calida & alexipharmaca medicamenta „ noceant, docuit sane uberius experientia, qua „ constat *eadem*, *cum æstuoso regimine*, in cau„ sa esse, quod ingruente primum novo hoc „ morbo (miliari) omnes fere perierint, quum „ jam sub temperata methodo plurimi evadant. „ Quin liberalior tantum infusorum, & deco„ ctorum calidorum potus, sudorem nimium „ movendo, & serum plus justo exhauriendo, „ officit." Equidem suasit nonnunquam *Bezoardica*: sed qualia? Scilicet *sua*; ex c. c. non usto, Lap. Cancr. Antim. diaph. & Cinnabari. Non sunt hæc communi notione *Bezoardica*.

Et in *Cap. de Febr. epid. exanth. sive petechizante*: „ Ex medicamentis, inquit, Alexiphar„ maca, salia volatilia, Bezoardica calida & „ spirituosa, licet ceu efficacissima vulgo com„ mendentur, plus damni, quam emolumenti, „ attulerunt, præsertim liberalius, & cum ca„ lido regimine exhibita. Dissolutionem enim „ sanguinis elementorum promoverunt, & ob „ id majorem petechiarum fecerunt copiam; „ vel Cephalalgias etiam, anxietates, inflam„ mationes, vel etiam sudores copiosos, susci„ tarunt. Quin novimus his ad præservationem „ cum regimine assumtis, MOX IPSO CONTA„ GIO CORPUS fuisse affectum.

Et

Et ut innumeros similes locos prætercam, inſtar omnium ille eſt, quem habet *Cap. de Febr.ard.* „ Notandus vulgaris, admodum tamen „ perniciosus ERROR PRACTICUS, quo primis „ ſtatim diebus, liberali manu, eſſentias Be- „ zoardicas, & Alexipharmacas porrigere ſue- „ ſcunt MORBORUM ARTIFICES, AD MALI- „ GNITATEM, UTI STOLIDI PUTANT, A „ CORDE PELLENDAM. Hæc enim, ſi ſanguis „ reduntat, æſtum inflammatorium magis au- „ gent, & febrem graviorem, & diuturniorem, „ reddunt; quin ſi alvus ſimul diutius clauſa, „ SANGUINEM NIMIUM RESOLVENDO, EXAN- „ THEMA PARIUNT.

Ut & *Cap. de Purpura Chronica*: „ Multo vero minus . . . eſſentias & tincturas Bezoar- „ dicas, hic morbus ferre poteſt, ſed potius ex „ ex illorum uſu ſemper augetur, magisque ac- „ cenditur. Vidimus certe mitioris alias genii „ purpuram Chronicam, febris & vehementiæ „ ſymptomatum prorſus expertem, . . . horum, „ & regiminis uſu IN MALIGNAM FUISSE „ CONVERSAM. . . . . . Et in genere id „ quoque pro comperto eſt Purpuram, quo ci- „ tius, & impetuoſius, per medicamenta, & „ calidum regimen expellitur, EO FACILIUS „ & LEVISSIMA DE CAUSA EVANESCERE, „ & INTERIORA REPETERE.

Magnorum igitur horum Virorum exempla ſemper in praxi ſequutus, ea nunc in nonum annum Medicinæ Studioſis ita demonſtro, ut

de

le veritate moniti clarorum horum Virorum
nullum dubium supereſſe poſſit. Et nihilominus,
quis credere poſſit! ejusmodi reperiuntur, qui
ſchola mea vix egreſſi, publice ſuſtineant du-
bitari poſſe num a Bezoardico medicamento na-
tum unquam exanthema ſit? Erubesco dum Vi-
ennæ ejusmodi proponi video, & me ideo circa
hæc explico, ut dum boni practici alibi hæc
legent, noſcant ſaltem ex me non hauſta, ex
mea ſchola petita non eſſe.

§. VII. Ejusdem propemodum farinæ eſt,
quod in alia Theſi inaugurali circa Miſturam
ita dictam *Hoffmannianam* eſt prolatum: „Mi-
ſtura Hoffmanniana haud recte *criminatur* in fe-
„ bribus, non tantopere ſtimulat, ac dragma
„ nitri in libra una vehiculi," Nihil hic, ni-
ſi vitioſum, profertur. Etenim 1. non deter-
minatur copia Miſturæ, quam Celeberr. *Hoff-
mannum* ipſum, varia copia, varia ingredien-
tium proportione, dediſſe, ex lectione omnium
ejusdem operum conſtat. Oportuiſſet profecto
prius exacte determinare vehiculi, contentique
in eodem doſin, antequam minus ſtimulans,
quam dr. 1. nitri in Libr. 1. vehiculi, ſtatuere-
tur. 2. Autores ejusmodi Theſium in noſoco-
mio non didicerunt nitrum ſemper hac propor-
tione ad vehiculum dari oportere ægris. Vix
quatuor libræ dragmam nitri capiunt, quando
a ſtimulo vel minimum metuimus, præſertim
dum ægri copioſe bibunt. Sed 3. ſi miſtura
hæc, ante natum *Hoffmannum* jam obſoleta,
Hof-

Hoffmanniana debeat vocari, per me licet, nam & sic cum cæteris ipse soleo; modo *Hoffmanni* prudentia, & circumspectione, adhibeamus eandem. Optimus enim ille Vir curam tradens *Febrium continuarum putridarum*, curam *Febris ardentis*, curam *Inflammatoriorum quorumcumque morborum*, vix hujus misturæ, eive similis, meminit; longe alia, eaque sæpe adposita satis, præscribens: interea dum quamplurimi Medici, contra mentem, consuetudinemque *Hoffmanni*, Acutos suos ægros ab ipso morborum principio, perque totum eorumdem decursum, hac mistura infarciunt totos. Tandem 4. quandoquidem Absorbentia acidis saturata, adeoque etiam Mist. *Hoffmanniana*, auxilii aliquando præstantis sint in morbis, quos diuresi curari Natura docuerit, ut nonnullæ sunt Dysuriæ, & quidam cum valido pruritu cutanei morbi, quales eorundem vires in ægris nosocomii demonstravi; facile per se quisque percipit remedium hoc diureticum iis in morbis & damnosum esse, posse, & damnosum sæpe esse, in quibus tota Schola Hippocratica cane pejus & angue vetat, quidquid, Natura non indicante, imo repugnante, crudos, ob idque ad motum bonum ac salutarem ineptos, movere possit humores: in eo occupata unice, ut coctionem promoveat, viasque excretorias omnes expediat sic, ut paratas easdem, aptasque omnes, inveniat post coctionem Natura, perque harum unam, pluresve, morbosam eliminet materiem.

§. VIII.

§. VIII. Ad male intellectam meam de lata pulmonum cohæſione cum pleura ſententiam, utrum ſcilicet morbifera dicenda illa eſſet, an non; alibi reſpondi: neglecta tamen neceſſaria animadverſione in citationem plurimorum Autorum, qui apud Ill. *Hallerum Elem. Phyſiol. Tom. III.* pag. 122. vel Lobi, vel alterutrius, vel Pulmonis utriusque omnino concreti, in genere; veluti *integræ cum integerrima reſpiratione cohæſionis*, teſtes fuiſſe perhibentur.

Itaque regero 1. Cunctorum, qui hic laudantur, Autorum numerum valde exiguum eſſe, præ numero illorum, qui hanc adhæſionem ſive aliquam, ſive integram, morboſam notaverint.

2. Haud vero omnes illos Scriptores id teſtari; quod teſtati eſſe Ill. Viro *Hallero*, videantur.

Primo enim Juvenis apud *Ill. B. van Swvieten, Comm. Tom. I.* pag. 510. non habuit adhæſionem dimidii pulmonis, ut *Hallerus* ſcribit, ſed dextri pulmonis tantummodo *medii lobi*. Addere neceſſario hic debeo, Ill. Præſide notante, juvenem, ante fatalem Apoplexiam, Hæmoptoïcum fuiſſe.

Secundo, quæ ex *Actis Haarlemenſibus* notatur cohæſio, *ſiniſtri* quidem totius pulmonis fuit, ſed non geſta inculpate. Additur enim reſpirationem fuiſſe a novem & ultra menſium ſpatio *valde impeditam*.

Tertio inter illos, qui integram cohæſionem

cum integerrima respiratione observaverunt, recenseor & ego, *Rat. Med. Tom. I.* minus æque tamen. Sic namque scripsi ibidem „Nec „ vitiose respiravit quatuor primis diebus, uti „ neque post peripneumoniam curatam, nisi „ sub mortem. Respiratio tantum fuit natura„ rali brevior, pulsusque naturali paulo cele„ rior ac debilior, vix tamen inæqualis." Præterea operam navaturus omnem, qua juxta leges physiologicas vitæ modum explicarem hominis, qui totum thoracem, pleuram, diaphragma, pulmonem, pericardium, cor, vasa majora, mediastinum, in unum solidum sic concretum habuerat, ut harum partium nulla potuisset seorsim moveri; amplectebar, ut longe commodiorem, illorum sententiam, qui pulmones perpetuo statuunt contiguos pleuræ; & nihilominus rem hanc totam, ut mihi inexplicabilem, cogebar dimittere. Unde profecto qui hac mea historia uti vult; ad probandam integerrimam cum universo accreto pulmone respirationem, tum plus dicit, imo utcumque contrarium potius, quam ego; tum si quid prius probaret, consequeretur quoque necessario id, quod omnia mox enumerata viscera partesque in unum solidum perfecte concretæ, integerrimam & circulationem, & respirationem, non læderent. Quia igitur quod nimis probat, probat nihil, mentio non fuisset hujus casus facienda.

Quarto *Boyleus* inter eosdem numeratur. Verum

rum nec ille *integrum* Pulmonem adhærentem vidit, nec cum illo integre adhærentem *intergerrimam* notavit *respirationem*. Ait quippe se vidisse Pulmonem *multis in locis* adnatum, qualisnam vero respiratio fuerit, ne meminit quidem.

Quinto idem testari narrantur *Acta Edimburgensia*, *Act. Tom. II.* Acta quidem hæc nonnullos incompleto coalitus notant, sed egregii Viri *Waugh*, & *Lovis*, respirationis notabiliter in vita læsæ meminerunt; & ad adhæsionem completam, cujus *Hallerus* mentionem facit, doctis. *Andrew St. Clair*, respirationem, quamvis æstate mortem præcedente emendatam notet, eandem saltem antea admodum difficilem, atque cum tussi pertinaci, nocturnisque sociatam describit sudoribus: præterquam quod, si quid probaret hæc historia, una probaret, quod absonum, pulmones, ut pleuræ undique adnatos, sic eosdem TOTOS tuberculis caseosis, vomicisque purulentis PLENOS, respirationem integerrimam non lædere. Typographo metam urgente, deficit tempus reliquos laudatos in *Elem. Phys.* Autores consulendi.

3. Demum assero multorum in Anatome minus versatorum Sectionibus diffidere, prudentiæ sæpe esse; cum in casuum Collectoribus haud desint, qui inter cohæsionem fibrosam, & aliam sive mucosam, sive inflammatoriam, sive serosam nuncupandam, de qua toties Partibus prioribus egi, quæque brevi ante mortem fit, haud sufficienter interstinxisse videantur.

Quos porro si expunxerimus, numerus tandem illorum, qui notabilem integrumve pulmonum ad vicina coalitum, cum illibata respiratione, observaverint, exiguus omnino adparebit.

§. IX. Refutatio a me expectabitur forsitan iniquarum quorundam animadversionum, publicis Novellis insertarum, in & in meas contra Ill. *Hallerum* editas *Difficultates* ac *Vindicias*. Verum cum ab una parte harum animadversionum Autores se ipsos refutarint, ineptissimos se demonstrando, qui de rebus Medicis tolerabile quid proferant, cum ab altera parte, quemadmodum paulo ante monui, eximium opus, meris, iisdemque numerosis experimentis, Halleriana refutaturum, ad typum paretur, aliusque Vir in Italia celeberrimus simile contra *Hallerum* opus paret; æquitas a me hac vice poscit, ut hos Scriptores publice non prostitutam, sed ipsis potius suam ipsorum crassam & ineruditam Criticem condonem.

CAPUT VIII.

Varia de Sudoribus in Morbis acutis.

§. I. Hippocratica *tota noſtra Methodus eſt.* §. *II. Longus* Hippocratis *textus ex* Progn. *limitatur, & ſuis exceptionibus traditur, ex ipſo* Hipp. §. III. *Morbi nomina exemplo* Hipp. *quærenda.* §. IV. *Quæſtio an ſudor in ægra noſtra 7. die contingens, Criticus eſſet, nec ne, utrinque agitatur. Quandonam ante ſudorem criticum rigor præcedat oportet, quandonam non? Licet ſudores optimi ſint prægreſſi, nihilominus in alios morbos incidere ægri, imo & in mortem, poſſunt. Ea occaſione exponunttur quidam textus* Hipp. & Gal. §. V. *Multi iterum textus* Hipp. *de ſudoribus continuis aut frequentibus explicantur, triſtique confirmantur exemplo.*

§. I. HIppocratis methodus ea noſtri Noſocomii eſt; Hippocratis eſt, quam ad lectos ægrorum ſequimur, norma: non proprie quia ejus, ſed quia purum eſt Naturæ ſtudium, nullis aut innixum, aut ſociatum hypotheſibus. Uti ad hoc demonſtrandum plura ſpecimina toties dedi, ſic etiamnum, quo Medicinæ Studioſis hæc norma maneat alta mente repoſta, & quo promiſſis, alibi de to-

totius doctrinæ Hippocraticæ adornando compendio datis, stare incipiam, notabiliora quædam referam.

§. II. De sudoribus ab lectos ægrorum frequens sermo est; qui, ut Hippocraticæ doctrinæ accommodandus, textum Prognost. Libri ut basin agnoscit. „ Sudores optimi quidem per „ omnes morbos acutos, qui diebus judicatoriis contingunt, & penitus febre liberant. „ Boni vero quicumque toto corpore orti, „ ostendunt ægrum facilius ægritudinem ferre. „ Pessimi autem frigidi, quique circa caput „ tantumodo, faciemque, & cervicem, oriun„ tur. Ii namque cum acuta febre mortem, cum „ mitiore vero morbi longitudinem, præsigni„ ficant: qui & per totum corpus eodem mo„ do, quam secundum caput, fluunt. Qui ve„ ro Milii formam referunt, & circa cervicem „ tantum pravi, boni autem qui guttatim, & „ exhalantes, contigunt. Atque hoc in totum „ de sudoribus animadvertendum est, quod non„ nulli ex dissolutione corporum, alii vero ex „ vehementia inflammationis oriantur." Et „ Coac. n. 572. „ Sudor optimus sane, qui febrem die judicatorio tollit; utilis autem & qui „ allevat; malus vero frigidus, & ubi caput „ duntaxat, & cervix insudat. Nam & tem„ poris diuturnitatem & periculum denuntiat."

Dum ad hunc textum doctrinam clinicam accommodamus, semper memores sumus legis ejusdem nostri in Arte Dictatoris, qua Natu-

ræ

ræ aberrationes & exceptiones attendere caute jubeat, doceatque etiam bonis cum ſudoribus morbos nonnunquam aut lethales, aut longos, fieri; tum & defectum ſudorum bonorum ita aliunde ſuppleri, ut & citum ſequatur, & tutum judicium. His cautelis progreſſi, quousque Artis præcepta indubitata, quousque dubia *Hippocrates* eadem tradiderit, intelleximus. En porro exemplum.

Femina 26. annorum, febre continua acuta, una cum repetentibus ſæpe doloribus capitis, atque pectoris, decumbens, die morbi quinto ad noſocomium noſtrum adducta eſt. Maculas ſubpurpureas paucas in pectore mox in illa deteximus, ad dorſum, in ventre. Subdubitantibus Medicinæ ſtudioſis num forte publicum morſus non forent, paulatim conſtitit ejuscemodi non eſſe: 1. Quia ſæpiſſime in morſu pulicum punctulum diſtinctum rubicundius reperitur, lætior in ambitu rubeo. 2. Quia ſenſim loca palleſcunt, ut paucis poſtmodum horis, ſaltem die altera, aut vix, aut nulla, reperias veſtigia. Nihil tale in hac ægra; nam & maculæ hæ integra, quam occupabant, plaga rubræ æquabiliter, & centro conſpicuo carentes, nec ante diem morbi 12. evanidæ; an ad Petechias ergo referendæ?

§. III. Quærebatur morbi nomen? Acuta febris cum cephalalgia ad Phrenitidem ſæpe referenda eſt, præſagitve ſaltem illam; eadem cum laterum dolore, ad Pleuritidem. At vero

utriusque loci dolor, nec preſeverans, neque explens pleuritidis aut phrenitidis definitionem, relinquebat nobis acuti ſolam febris ideam. Igitur morbum vocavimus febrim continuam putridam, imitati Magiſtrum, qui Epid. 1. hiſtoriam *Cleonactidis* ſic infit: „ *Cleonactidem*, „ qui ſupra *Heraclium* decumbebat, ignis, id „ eſt febris ardens, vehemens ordine vago pre„ hendit: dolebat autem ab initio capite & „ ſiniſtro latere." Quemadmodum igitur ille morbo, quem vagi capitis laterisque dolores ab initio concomitabantur, nomen febris ardentis ſervaverat, ita & nos nomen ſynochi putridæ.

Secundum indicationem, in ſimili morbo formandam, bis ipſi Vena ſecta eſt, data alimenta, potulenta, medicamenta, qualia ejusmodi ægris *Tomo* I. *Rat. Med.* nos dare ſolere deſcripſi. Sudor eam die ſeptima prehendit, isque calidus, univerſus, copioſus, ſex horarum ſpatio, tam inſigni cum morbi levamine, ut poſt placidam noctem, ſola ſupereſſet capitis gravitas die octavo; febre prorſum cum cæteris exulante ſymptomatibus

§. IV. Quærebatur eſſetne judicata ægra διὰ τέλεος?

Utique dies criticus erat, & qui pro criſi ſudor optimus. Aphor. 4. 36. Morbi autem conditio hæc erat: Cruditatis ſigna urina habebat, alvusque, usque ad initium ſudoris: interim ipſa febris poſt ultimam miſſionem ſanguinis cujusdam coctionis ſigna tulerat, perque illud

illud ipſum remiſſionis tempus ſomnus inquietior, ſubdelirium, levis nauſea, criticam quandam perturbationem ſubinſinuare potuerant, maxume cum brevi poſt ſudor tantus, tantoque cum levamine, ſequeretur.

Verum defuerat rigor ante ſudorem. Rigorem autem ſudores criticos præcedere oportere, *Hippocrates* lib. I. Epid. in *Cleonactidis* hiſtoria, in qua admirando Laconiſmo ſuo ſylvam obſervationum integram comprehendit, nos docuit. Simulque retulit, eo quod rigor ante ſudorem defuiſſet *Mulieri*, *quæ in littore habitabat*, licet ipſa poſt ſudorem febre omnino vacaret, tamen quinto febris ardentis die ſymptomata rediiſſe cruditatis, nec ſanatam ægram, niſi ad undecimam obrigeſcens, nova febre corriperetur, ab eaque tandem die decimo quarto judicaretur vomendo, ſudando. Quare eodem libro I. Epid. edit. Foëſ: „ Plerique ægrotan„ tium circa Criſin rigebant; ac præcipue ii, „ quibus non fluebat de naribus ſanguis: rige„ bant autem hi, & ſudabant."

Hinc in *Zoïli* pag. 1203. Hiſtoria. Neſcio, inquit, quomodo ille ſine Rigore judicaretur. „ Et „ dein ſudores non decernentes enarrans, ſubjun„ git: Absque Rigore eſt die 14. judicatus. „ Oſtendit tamen poſtea, quam imperfecta ejusdem judicatio fuerit.

Itaque defectus rigoris de ſudoris jubebat dubitare bonitate, ad criſin ſufficiente, ab altera parte

parte consulenda erat, quam de sua ipsa regula fecerat *Hippocrates*, exceptio. Quippe refert „ Epid. 4. pag. 1131. *Menandri Vinitorem*, „ non esse, ut quidem sororem *Timenæi*, ri- „ gores passum, quamvis judicatione absolvere- „ tur, eo quod alvum perturbatam, ac liqui- „ dam, ab initio morbi habuisset."

Ad hanc exceptionem explicandam juvat decimus, isque obscurior, textus libri VI. Epid. cum *Galeni* explicatione. Textus sic habet: „ Ante rigorem Urinarum suppressiones, si cum „ bonis signis processerint, & alvus dejecerit, „ somnique affuerint." In quem *Galenus* dum historiam *Menandri* elucidat: „ Igitur si alvus „ plura dejecerit, Urinæ suppressæ fidere non „ convenit ad futurum rigorem præsentiendum: „ at si alvus fluxa non sit, proximamque esse „ morbi judicationem prænoveris, ægrotum ri- „ gere, sudareque, necesse est."

Cum igitur ægra nostra, quemadmodum Vinitor *Menandri*, perturbatam aliquomodo ac liquidam habuisset ab initio alvum, judicatio æque bona & perfecta, quam illa *Vinitoris*, censeri poterat. Verum ita censendo non fuissemus mentem *Hippocratis* rite assequuti. Crebritate enim observationum ille didicerat haud modo, qui horrore præcedente caruissent, verum etiam qui illum præcedentem habuissent, sudores, incertæ prognoseos esse, donec status insequens judicationis confirmaret certitudinem: quippe integre judicari quandoque ægros sudorum horum alte-

alterutro, unicâ sæpe alios repetitâ vice; imo non ſemper inde ne a morte quidem ægrum præſervari: Ita *Charion*, ex potus abuſu in febrem ardentem lapſus, licet die 7. poſt rigorem acute febricitans, diffuſoque per totum corpus ſudore manans, certo quodam modo judicatus videretur, nihilominus die nono novum inſultum paſſus eſt; & graviorem die 14. cum ſudore; aliumque die 17. novo cum rigore, febre, ſudore; ac tamen non niſi 20. die (quo demum modo non narrat,) abſolute judicatus eſt. Et *Dromeadæ* uxor, licet ter ſudorem cum rigore experta, nihilominus *6.* die periit.

Igitur toties horum omnium exempla auditoribus in noſocomio demonſtrata, in pronuncianda ſententia cunctari omnino jubebat. Docuitque eventus haud inanem fuiſſe cautelam. Ægra noſtra die 8. *9.* 10. calido balneo crurum inſidens, vomuit. Urinam hypoſtaticam die nono miſerat. Die undecimo alvum coctam, bilioſam. Die 13. vix veſtigia macularum. Die 14. optime ac blande purgabatur ab unciis quatuor aq. Lax. Vienn. noctemque dato paregorico tranſegit tranquillimam. At vero die 15. febre invadebatur tanti caloris, ut 104. gradum Therm. Fahrench. æquaret; qualem febris in illa necdum attigerat. Die 1*6.* mane calor 10*6.* veſpere 10*9.* gradus notabat. Vomitus interea, dura alvus, urina jumentoſa. Die 17. febris cum cephalalgia, vomitu flavo, flava alvo, ac pultacea, quater miſſa. An tandem

dem vomitu judicata alvoque? Fere quidem; integre autem nondum. Etenim diebus insequentibus cum urina hypostatica vires rediere, pulcreque restitutæ sunt functiones; caput autem vertiginosum mansit, & hebes, & grave. Unde purgans cum paregorigo repetitum: nihilominus a die 23. vagi observabantur colici dolores, noctu quam inter diu graviores, vomitusque frequentes. Et hinc, & quod oculorum album id innueret, & quod brevi ante ægritudinem vermes bis ore expulsisset, haud immerito vermium nata suspicio est. Datis ideo cum antihelminticis, tum purgantibus, demum sanitatem integram 34. die adepta est.

§. V. Atque hæc de sudore critico; de eodem vero aut continuo, aut frequenti, paucis videamus. Sudores frequentes aut continuos, vi productos morbi, nunquam in Nosocomio salutavimus salutares, sed vel in mortem, aliosve in morbos tendentes, vel demum, hisce cessantibus sudoribus, animadvertimus aut per alias vias, aut per bonum sudorem, febres judicatas.

Confirmatam proinde ubique Hippocraticam veritatem conspeximus. Epid. 1. *Erasin*, qui 5. die morbi sui periit, febres aderant ad mortem usque cum sudoribus. Et Epid. 3. ægr. 4. *Phreniticus homo* primo die habuit sudorem copiosum, assiduum, toto corpore dimanantem; ita & die altero, & tertio, cum symptomatibus gravibus, quarto vere periit. Cur *Euxeni*

uxor,

uxor, Epid. 7. pag. 1234. ſeptimö poſt remiſ-ſionem die obiit? Sudores affuerant ab initio per totum corpus; iterumque morbo medium agente curſum Cur *Nicolai* filius die 7. mortuus? Quia præter alia ſymptomata prava notat Hippocrates Epid. 7. pag. 1234. illum per morbi crudum ſtatum bis ſudaſſe. Cur *Philiſcus* Epid. 1. pag. *966.* die *6.* cum ſudoribus frigidis extinctus? primo ac tertio crudi morbi die ſudaverat.

Sic viri immortalis doctrinam intelligimus, quam diverſis operum ſuorum docuit locis. Prorrh. 1. text. 58. „ Sudor in febribus acutis co-
„ pioſus malus eſt." Et mox initio 2. Epid.
„ In ſiccis caloribus magnis, febres ut pluri-
„ mum circa ſudorem; ſin vero ipſis duranti-
„ bus leviter ac guttatim pleure ceperit, fe-
„ bres eædem jam ab initio ſudores copioſio-
„ res, difficilioremque criſin, quam alias, ha-
„ bent: licet tamen haud ita difficilem, quam
„ ſi a morbi ipſius ratione, aut natura, pro-
„ fluerent." In *Phrenitico*, in *Euxeni* conjuge, in filio *Nicolai*, in *Philiſco*, veritas conſtitit effati Hippocratici Coacar. nº. 574. „ Qui una
„ cum febre incidit ſudor, malus eſt." Et qui-
„ dni? *Τὰ κρίσιμα ἐς βελτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω*, dixerat Epid. 2. ſect. 2. „ Haud
„ ilico cum morbo appareant ea, quæ in me-
„ lius judicent." Et quare non debent hæc ab initio apparere? Reſpondet ibidem pag. *999.*

Τὰ

Τὰ προκρινόμενα ἢν ὠμῶς κριθῇ. „ Quæ in cru-
„ ditate præmature judicant, morborum recidi-
„ vas faciunt, & si non has, tunc Crises aut ma-
„ las, aut nullas: quin & si copiosiora, perni-
„ ciosa sunt."

Ex quibus liquet quantopere & *Hippocratis*, & nostræ experientiæ, illorum Medicorum adversetur methodus, quæ ab initio ad excretiones quascumque, potissimumque sudoris, vires intendat omneis; methodus, inquam, quam optimus *Boerhaave* adeo damnavit Aph. §. 715, 716. „ Sudor," inquit, „ *in initio* acutæ fe-
„ bris cujus causa paullo pertinacior, —— si
„ perennat, orbat sanguinem liquido diluente,
„ reliquum inspissat, obstructiones facit lethales;
„ sanguine postea vix diluentibus, vel resolven-
„ tibus auscultante; unde omne fere acutorum
„ genus produci potest." Longus forem omnia, quæ in hosce binos textus *Boerhaavii*, ut & in 610. ac 698. *Illustrissimus Commentator* habet, referendo: sufficiat monuisse cuncta eo collineare, ut penitus codemnet cum *Boerhaavio* lecti, conclavis, aëris, medicamenti, calorem, in communibus, quorum causa pertinacior est, acutis; & ut multis, potissimumque tribus diversis in locis, resumat æternas *Sydenhami* laudes, „ quem,
„ ait, generose, animose, ausu generoso, se so-
„ lum fere, primumque, communi torrenti op-
„ posuisse."

Triste hujus exemplum vidit Nosocomium quondam. Italus homo a primo, ad quintum diem

diem febris, putridæ acutæ, potu Theano copiosissimo, lectoque ac cubiculo calido, profusissimos sibi elicuerat sudores, a quibus vehementer debilitatus, meam demum implorabat opem. Pergente sudore die 6. & 7. nauseas passus est, ventrisque dolores, die octavo copiosissimam alvum, ab 8. die ad 10. qua mortuus est, perpetuos sudores. Mala utique arte infelix homo per primos quinque morbi dies crudam moverat materiem, sanguinemque exsiccarat; unde die 6to. criticorum infidissimo, ad ventriculum & intestina materiæ morbosæ perturbatio nata; octavo die, non critico, evacuatio quidem alvi flava ac copiosa, sed ceterum sanguis adeo spissus, ut tranare per minima non potuerit, debilitasque observaretur tanta, ut nec movere artus, nec in lecto se erigere, citra animi deliquium, posset; ac præterea, ab octavo die ad mortem usque, sudor a sanguine sic condensato, ut aquosa epota haud ultra secum commiscere posset, perpetuus manaret. An palpabiliore testimonio doctrinam datam possumus confirmatam videre? Caput XXI. funesta exempla plura suppeditabit.

CA-

CAPUT XX.

Varia de Crisi morborum.

§. I. *Observationes* Hipp. *de morbis sine Crisi terminantibus; ad Resol. benignam minime referendis.* §. II. *Ejusdem observationes de Crisi perfecta.* §. III. *De Crisi imperfecta cum recidiva.* §. IV. *Ejus mos agnoscendi Crises, quæ alios in morbos tendant, imo quæ in mortem: regulæ ejus de Criseos bonitate & perfectione judicandi.* §. V. *Perfectæ Crises, quæ imperfectæ videbantur, & versa vice. Crises cum perniciosis symptomatibus bonæ. Ea occasione differitur de urinis nigris, quæ per se lethales, nonnunquam tamen cum bona Crisi apparuere. Attamen una ægra excepta quotquot post urinas nigras convaluere, non nisi post plures ærumnas convaluere.* Galeni, *& multorum cum illo, de urina nigra errores hypothetici. Et in chronicis urinam nigram laudamus, factâ bonâ Crisi, formidamus faciendâ.* Pisonis *textus & casus non docent contrarium.* §. VI. *Crises bonæ & perfectæ cum pravis, alio modo, urinis, pravis sputis, &c. Crises malæ, imo mortes, bonis cum sudoribus, cum bona, imo hypostatica urina.* §. VII. *Ad firmam prognosin tamen urinæ bonæ passim requiruntur, ad easque* Hipp. *attendit cum ma-*

xume

xume. §. VIII. *Bonæ ac pravæ urinæ solæ prognosin non formant: jungenda illis semper signa reliqua. Bonæ, insolitæ licet, Crises. Ad generalium regularum exceptiones perpetuo attendendum; ea vero lege, ut haud ita exceptiones consideremus, ac si regulam generalem auferrent. Pulcherrimnm* Hipp. *in hisce exemplum.* §. IX. *Solæ ne urinæ morbos judicent? Probatur.* §. X. *Difficile sæpe exordium determinare acutorum: qui hic se gesserit* Hippocrates? §. XI. *Agitatur quæstio num, Crisi bona contingente, prædici possit fore eam perfectam, aut non perfectam? Regulæ* Hipp. *omnem hic nobis prudentiam suadent. Morbi sive lethales, sive periculosi, nonnunquam formantur insciis ægris, inscio medico. Historia ægrotantis adjungitur, quæ multa confirmat dictorum.*

§. I. EX *Hipp. Gal. Aretæo Capp*, ceterisque subsequentium Medicinæ Corryphætis, summus in arte *Boerhaavius* dedit nobis succinctam descriptionem cruditatis, coctionis, criseos, evacuationisque criticæ, in morbis acutis, Inst. §. 922. 925. 926. 928. & a 931. ad 940. His, ut per se perspicuis, non immorabor, recensurus duntaxat quas ipse *Hippocrates*, quas nos post illum, exceptiones in norma generali observandas deteximus.

Atque ut ab *Hippocrate* ordiar, observavit ille 1°. Morborum finem citra Crisin. tra-

dens illam, quam in *Thaso* observaverat, constitutionem morborum, 20. 40. 80. die judicatorum, „ Erant etiam, subjungit, quibus ne „ quidem sic, sed errabunde, & nulla obser„ vata judicatione, febres desinerent. „ Eademque in urbe grassantibus postmodum febribus continuis remittentibus, Tritaiophyis dictis, notat „ ægrotantium plerisque febres absque ju„ dicatione desiisse. „ Praxi Medica in 29. annum occupatus, necdum potui casum aut observare talem, aut demonstrare.

Cum simile quid, raro tamen, post *Hippocratem* unus notare alterve potuerit, *Boerhaave* prudenter Inst. §. 913. „ In morbis acutis, „ ait, qui in humoribus consistunt, disponitur, „ *ut plurimum*, certo tempore, materies morbi „ ita, ut fiat subita mutatio morbi in sanita„ tem vel &c. " Quæri potest num morbi, qui citra crisin finiebantur apud *Hipp.*, ad sanationem per *Benignam resolutionem* referendi sint? Verum cum in Resolutione benigna inter cætera requiratur benigna morbi materies, & in Historia data ab *Hipp.* materiei perquam malignæ signa obtinuerit, ἀκρίσιμοι illi *Hippocratis morbi* per benignam Resolutionem non explicantur. Essetne hæc variarum rationum una, cur *Hipp.* dixerit Aph. 2 -- 19. „ Acutorum mor„ borum ȣ᾽ παμπαν, non omnino, non ab„ solute, non citra ullam exceptionem, tu„ tæ sunt prædictiones sive mortis, sive sa„ nitatis? " Etenim si nihil critici in morbi sa-

na-

natione observatur, etiam nihil certi Medicus ad præsentem futurum morbi statum, pronunciare potest.

§. II. Ut morbos descripserat ἀκρίσιμως ita descripsit multos διὰ τέλεος, δι ὅλυ, integre, judicatos. Sæpe adhuc addit: „ Neque morbi est facta reversio. " Fatendum tamen est neque „ unum neque alterum sæpe adjunxisse morbis, quos simpliciter judicatos tradidit, licet & perfecte, integreque, & citra morbi reversionem, essent judicati. Crises tales perfectas Nosocomium exhibuit multas.

§. III. Descripsit judicationes cum reversionibus, quæ frequentes admodum ipsi visæ; ita quidem ut Epid. 1. integram viderit constitutionem, in qua nullus servaretur, nisi post recidivam, reconvalescerentque quotquot relapsum passi essent. Ut *Hipp.*, ut omnes Medici, ita & in nosocomio nos frequentes relapsus cernimus. Est alia ratio cur *Hippocrates* in laudato mox aphorismo fassus sit, acutorum morborum haud esse tutas citra ullam exceptionem prædictiones. Sæpe sæpius cernimus Crisin omnibus numeris absolutam, integramque post eandem brevi redeuntem sanitatem, dum interea primo, altero, tertio, quaternario dierum elapso, morbus idem, aut similis, aut prorsum alienus, redeat. Contingitque subinde, ut de qua Crisi, num perfectam dicas, valde dubitares, eandem perfectissimam salutes; quamque arbitratus perfectissimam esses, hanc doleas fallentem. Ad talia in

nosocomio data exempla ipsum hunc aphorismum adplicare soleo, & una cum Medicinæ auditoribus prudentiam disco in danda prognosi.

§. IV. Judicatos *Hipp.* vocat, quibus varia tamen incommoda, eademque sæpe gravia, post Crisin acciderint, imo quorum nonnullos mors abstulerit. Libr. judicatos appellat, quibus parotides postliminio suboriebantur; iisque nec dimittentibus, nec suppurantibus, vel Diarrhœa biliosa nascebatur, vel Dysenteria, vel crassarum Hypostasis urinarum. *Metonem* Epid. 1. judicatum die 5. pronuntiat, cui nihilominus post judicationem pervigilium ac delirium leve nonnunquam affuit, a quibus non nisi crebriore narium hæmorrhagia est liberatus. Ibidem *Clazomenium* nobis refert die 20. Judicio liberatum, qui tamen ad diem 40. multa passus, demum mansit Amblyops. inter judicatione absolutos retulerat *Scymni fullonis ancillam*, & *Cratistonactam*, quos, licet parotidibus suis critice suppuratos, mors dira abstulit. Sic etiam videmus apud ipsum morbi crisin in mortem describi. Et Epid. 3. *Euryanactis* filiam narrat 6. die judicatam, quæ postea, & ut videtur circa 19. diem legitur obiisse. Sane si ad constantes judicationes perpetuo addidisset suum *per totum*, suum *omnino*, aut *perfecte*; si ad imperfectas vel nihil addidisset, vel, ut Epid. 1. morbus judicatus quidem, sed *intermisit* tantum; historias morborum suorum accuratius traditas *forte* gauderemus. Haud

Haud vero id *Hippocrati* ita visum, idque merito, est. Exemplo hoc ipso suo prudentem cautelam docuit posteritatem. Dixerat Aphor. 2 — 12. & *quinquies* in Epidemicis repetiverat: „ Quæ in morbis post Crisin relinquuntur, re„ cidivas facere solent." Porro recidivas aliquando letales esse demonstraverat. Hinc mos illi perpetuus invigilandi post Crisin ægrotis. Crisin esse perfectam ex aliis non noverat signis, nisi rerum post eandem eventu. Hinc toties additit οὐκ ὑπέστρεψε Debuit ergo suos in ægros perpetuo attentus fuisse, ut vel integra vel imperfecta ægrorum in sanitatem illibatam constantemque restitutio, vel mutatio in alium morbum, vel recidiva nonnunquam letalis, sibi primo innotescerent, antequam, quam jam Criseos nomine donaverat, vel veram, vel personatam duntaxat fuisse, asseveraret.

§. V. Dixeram superius crises, quæ numeris omnibus videantur absolutæ, sæpe minime absolutas esse, & quæ imperfectæ admodum adparerent, has integras fuisse rerum constare eventu. Cum id in nosocomio toties visum, operæ pretium erit altius, ac præcipue ex *Hipp.* repetere.

Cum urinis plane nigris & subnigris, seu tenuibus, seu cum contentis quoque nigris, Crises acutorum morborum observamus bonas.

Attamen nihil in praxi Medica certius ac testatius est summa nigrarum urinarum pernicie.

Consulamus hunc in scopum universam Medicinam.

Hipp. in progn. „ Viris, mulieribusque, om„ nium pessimæ urinæ nigræ, sicut pueris a quosæ. " Et Coac. nº. 580. „ Pestifera autem est „ inter urinas & quæ hypostasin habet nigram, „ & quæ ipsa quoque est nigra: sed pueris pe„ stifera est magis aquosa. "

Unde *Hipp.* describens febres ardentes lib. I. Epid. 1. „ a quibus plerique omnes morie„ bantur " addit: „ Urinæ his erant nigræ, „ tenues, & paucæ. " Exemplis præterea urinarum nigrarum pravitatem demonstrat. *Pythio in Thaso*, post urinas primo subnigras, deinde nigras, 10. die mortuus legitur, Epid. 3. *Mulier in Cyzico* cum urinis nigris tenuibus, deinde oleosis, 17 die periit, ibid. *Muler in Thaso ad frigidam decumbens*, 80. die interiit, notante sic *Hipp.* „ Urinæ huic perpetuo nigræ, te„ nues, & aquosæ fuerunt, " ibid. *Adolescens* „ *in Foro Mendacium* post urinas subnigras obiit 7. die, ibid. *Femina in febre ardente post puerperium* 7. die expiravit, urinis 5. & 6. die paucis, tenuibus, subnigris, ibid. 1079. *Philiscus* habet die 3. 4. & 6. urinas nigras, 6. die moritur, Epid. 1. *Erasinum* mors die 5. abripit post urinas nigras. Epid 1. Abderæ, *Apollonius* in mortem incidit 34. die cum urinis, quas *Hipp.* scribit, ex quo ipsum in morbo viderit, fuisse nigras Epid. 3. *Silenus* morbi die 11. extinguitur, cum toties nigras uri-

nas,

nas aliquando cum hypostasi nigra reddidisset.
Hoc *Galenus* libr. I. Cris. cap. 12. *Charter.* tom. 8. „ Pessima igitur est omnis urina deni„ grata, adeo ut neminem unquam servatum „ viderim ex iis, qui talem urinam minxe„ runt: Exceptiones quasdam adjungit, sed quæ ad rem non faciant; agit enim *Hippocrates* in his ægris, non de urinarum contentis, sed de ipsa urina subnigra nigraque. Hinc quod Galenus, hoc textu, quod *liber Galeno adscriptus de urinis*, cap. 20. quod *liber de urinis ex Hipp. Gal. aliisque* subjunxere: „ Minus ve„ ro perniciosa est si solum id, quod subsidet, „ nigrum fuit; atque adhuc minus, si solum „ enæorema, ac multo minus etiam, si nebu„ la:" hæ, inquam, exceptiones locum hic non habent, quandoquidem de ipsa urina nigra sermonem facit *Hippocrates*, non de contentis.

Equidem negavit omnino *Galenus* urinam nigram existere posse, quæ simul tenuis esset: negarunt idem cum *Galeno* Auctor libri *de urinis Galeno adscripti*, liber *de urina ex Hipp. Gal. aliisque*, ut & *Theophilus Jætrosophista libr. de urinis*, qui omnes libri apud *Charterium* tom. 8. inveniuntur. Et cur negarunt? Quia causam nigredinis urinarum hypothesis illorum ab atra bile deducebat; quæ cum crassa esset, non posset urinam nigram simulque tenuem exhibere.

Miror *Galeni* aliorumque errorem, miror eo-

 rum

rum erga *Hippocratem* irreverentiam. Error est crassum liquorem nigrum non posse aquæ limpidæ copiosæ conciliare nigredinem sic, ut aqua hæc cum nigredine sit tenuis, atramenti enim crassamentum exiguum nigram reddit copiosam aquam, haud ablata ejus tenuitate. Hic tamen adeo palpabilis error seducere hos Auctores eo potuit usque, ut, quod tot locis vidisse se testetur *Hippocrates*, non suspiciant, imo se simulent ignorare. Unde recte *Lud. Mercatus* vol. 1. lib. 2. asserit illos omnes urinam nigram posse tenuem esse *oscitanter* negasse, toties nigram ac tenuem demonstrante *Hippocrate*.

Duretus in verba Hippocratis: *Pestifera autem est inter urinas, quæ & hypostasin habet nigram, & ipsa quoque est nigra:* „ Pestifera est „ inter urinas, de qua sperabilis nulla curatio „ est febris acutæ, cujus ardore talis mejendo „ emittitur."

Quamvis igitur omnium testimonio urina vere nigra letalis sit, idque tot confirmavit *Hippocrates* exemplis, videmus tamen & cum iisdem servatos ægros, & una cum illis crisim bonam factam.

1. *Metoni* ad 5. diem judicato urinæ subnigræ erant, tam ante, quam post Crisin. Haud omnino recte *Hippocratem* intellexisse *Foësius* videtur, dum de *Metone* scribit: „ Urinæ istæ „ nigricantes, etsi taceat *Galenus*, non sine magnæ naturæ efficacitate, potuerunt esse salutares, ut in acutis morbis contingit, qui per

„ uri-

„ urinas judicantur, ut multas pleuritides ju-
„ dicatas scimus per urinas nigras, *crassas tamen*:
„ & quæ solent urinæ nigræ salutares esse, fe-
„ re crassæ sunt; *tenues* letales." Etenim sub-
nigras urinas, earumque subnigrum enæorema *Hipp.* refert ante crisin fuisse, ergo non crassas, utpote in quibus enæorema non apparet: post crisin vero urinarum cum tenuitate nigricantium diserte meminit

Epid. 3. *Mulier in Thaso austera & aspera* habuit ad diem 3. urinas nigras ac tenues, cum enæoremate valde rotundo; eademque nocte perfecte judicata sudoribus est, & catameniis.

Epid. 1. *Herophon*, post nigras tenuesque urinas, est judicatus imperfecte die 9. perfecte autem 17.

Epid. 3. *Heropytus* urinas nigras habuit, & tandem convaluit.

Epid. 1. *Epicratis uxor* judicata est post urinas tenues, ac subnigras.

Epid. 3. *Nicodemus* 24. die integra judicatione absolutus est, post urinas tenues ac nigras.

Igitur sex exempla apud *Hipp.* prostant servatorum ægrorum, quibus urinæ aut subnigræ aut nigræ fuere: & quod ipse, idem alii magni practici observarunt.

Si *Galenum* per se ipsum explicare debemus, etiam sic censuisse reputandus est. Ipse enim, qui dixerat, ut vidimus, eorum, qui in acutis nigram minxissent, se servatum vidisse nemi-

minem, ille ad casum *Mulieris austeræ & asperæ*, ait: „ Urina licet esset nigra nihil attulit „ periculosi: quod retenti menses essent „ magis melancholici.' Imo in comm. ad *Mulierem quæ ad frig. aq. in Thaso decumbebat*, „ Quandam novi," inquit, „ quæ talibus (nigris) „ urinis magna copia evacuatis, ἀφελκυ- „ θεῖσαν, opem perceperit."

Prosper Alpinus lib. 7. cap. 14. *de Præsag.* non malas urinas esse nigras judicat, si cum copiosa hæmorrhagia narium, ut in *Metone*; aut cum largis catameniis, ut in *Muliere austera*, observantur.

Ludovicus Mercatus laudato mox loco: „ Tamen ad salutem," inquit, „ aut ad mortem „ prædicendam, non est solum nigra urina con- „ sideranda, sed alia signa salutaria, aut dele- „ teria adjungere oportet, & inspicere an bene „ exeant, vel male. Namque diffidendum non „ est interim dum virtus constat, ut statuit „ *Avicenna*; quantumvis ab omnibus urina le- „ talis habeatur."

Prosper Martianus in *Coac.* n°. 580. commentatus, *Mercati* sequitur sententiam. vide edit. Rom. 1626.

Hinc cl. *Rega*, *diss. de Urinis ut signo*, „ in „ æstate anni 1727. ait, vidi ego hic *Lovanii* „ duorum ægrorum, qui adhuc superstites sunt, „ urinam per plures dies atram valde, cum se- „ dimento quoque nigro." Non addendo autem utrum acute an chronice hi laborarint, minus forte

rte probant bina ejus exempla, ut patebit ox.

Sed *Plempius* fund. lib. 5. sect. cap. 5. in cutis malignis nigram urinam quandoque cricam salutat.

Porro inquirendum est, cur uno tempore omis denigrata urina absolute letalis habita fuet, alio tempore minus fuerit?

Hippocrates raro ratiocinando, sed simpliciter passim phenomena enarrando, parum quoue hic explicat; nisi quod in febre ardente pidemica, de qua supra actum, narret & plerosque in ea febre urinas nigras habuisse, & lerosque periisse: tum in historiis variorum grorum suorum, qui nigra minxerint, aut laores nimios, aut calores ardentes, aut victum ravum, aut Bacchum, Veneremve, morbi nter causas recenseri oportere: denique in onnullis humores melancholicos esse consideranos.

Numquid hinc celebris illa nata distinctio, uam post *Galenum* omnes magni scriptores practici foverunt, qua causas urinarum nigrarum artim deducerent a cruore per violentiam febrium exusto, partim ab ipso humore atrabiiario; qui quidem ante morbum existeret, vi utem morbi valida moveretur, misceretur que umoribus? Saltem eo collineant omnes ut nigram urinam semper quidem periculosam valde xistiment, longe vero perniciosiorem illam, uæ a corrupto, & exassato per ardores sangui-

guine, quam quæ ab humore melancholico orta ſit, pronuntient: & cum menſtruum ſanguinem retentum ſolerent melancholicum fieri credere, hinc *Galenus* in Comm. ad *Mulierem moroſam* ſupponit ipſi urinas nigras minus noxias fuiſſe; quale quid cum ipſo cenſet *Duretus* edit Leyd.

Attamen motu humoris atrabiliarii in acutis *Hippocrati* nihil pernicioſius viſum. Paſſim in Coacis, in Prorrh. in Aphor. id videre eſt. Vid. Aph. 4—22. 23. 24.

Sane ſi videamus eorum qui, narrante *Hipp.* ſervati ſunt, hiſtorias, excepta *Muliere aſpera & moroſa*, habuere omnes poſt Criſin aut perfectam aut imperfectam, prava ſymptomata varia, Criſes perfectiores, nigrarum urinarum in colorem meliorem mutationes, alias excretiones ſalutares. Unde etiam *Hipp. Coac.* 577. & in *Progn.* vel ſolas nigras lividasque urinarum nubeculas damnavit; & *Prorrhet* 1. n°. 4. inter alia Phrenitidem ex urina decolori cum nigro enæoremate præſagiit; dein *Coac.* n°. 581. letale pleuriticis dixit ſedimen nigrum in urina porracea, & demum *Coac.* 582. „ In errantibus febribus nigræ nubeculæ quartanam „ denuntiant; decolores urinæ enæorema nigrum habentes, cum pervigilio, & perturbatione, phrenitidem; urinæ cineritiæ vero cum „ dyſpnœa, hydropem prænuntiat."

Unde quod *P. Alpinus*, quod *F. Plempius*, aliique, ejusmodi urinas nonnunquam Criticas ap-

ppellarint, id ſecundum *Hipp.* & celeberrimos
usdem Commentatores, haud aliter capimus,
telligimusque, quam quod in his ægris, Cri-
os tempore, una cum nigris urinis, apparue-
nt hæmorrhagiæ narium, uterive, ſudores,
c. qui morbum aut integre, aut imperfectius
dicantes, ſimul indomabile illud, & vix co-
ile, letiferumque per ſeſe, de corpore expu-
rint: pari profecto ratione, qua Petechiæ &
Iiliaria, dum cum aliis evacuationibus pro-
impunt, critica quibusdam vocantur.

Exceptionem quidem Auctores petunt chro-
icis in morbis, dum hepar, lien, aliæve ab-
ominis partes, ſua atra bile, Criſeos in mo-
em, exonerent ſeſe, vel dum melancholicorum
ntermittentes febres nigris judicenter urinis.
ateor & tales formidandas me Criſes vidiſſe,
ptaſſe vero ne viderem unquam. Qui hiſtori-
m Bilis atræ ex *Hippocrate* bene poſſidet,
ropriaque praxi demonſtratam tenet, ille de-
num novit quid non timendum ſæpe ab atra
ile mota, & quod, etſi aliqui fortunatiores
mergant, poſt ejusdem expulſionem validam,
omitu, alvo, urinis; ejusdem motus nihilo-
ninus ſit perpetuo formidandus. Ideo *Hippocra-
es*, & cum flore practicorum *Boerhaavius*,
deo anxie ac ſollicite inculcarunt nobis, ut
e movenda bile atra ne cogitaremus quidem,
onec eandem ſic primo immutaſſemus, ut ta-
is haud amplius eſſet, neve unquam prodiret
oras, niſi ſic mutata, mitigata, ſoluta, atte-
nua-

nuata, dilutaque foret, ut antiquæ naturæ plurimum depoſuiſſet. Verbo repetam, ſi in melancholica quartana febre urina nigra Critica dicenda ſit, Criſin hanc infidam ſic gaudent practici prægreſſam, ut formident futuram; eamque ob cauſam quartanam talem cortice, cæterum contrario, moderentur ſic, ne bilis atra in motum ducta occidat.

Difficultatem contra hanc ſententiam movere quis poſſet ex obſerv. *C. Piſonis* lib. de Coll. ſer. ſect. 3. cap. 9. Agens hic auctor de Colica Pictonum, & de ea Colica nephritica, quæ Pictonicæ perquam ſimilis, bonas ſe narrat obſervaſſe urinas, quæ ſic atræ eſſent, ut ni quis attente conſpexiſſet, a nigro ſanguine tinctas crediciſſet, tumque ſubjungit: „ Ejuſmodi urinæ atræ mihi ſane olim fuere „ in autumno familiares, & per pluſculos dies, „ vel etiam quindecim, aſſiduæ; ſed fere iis „ poſt aliquot dies dolor Nephriticus, a me „ deſcriptus, ſucceſſit. Alias cum nullam aliam „ injuriam iis ſuccedentem expertus eſſem, plu„ rium ægrorum deinceps poſtea querelas ſuper „ iis compoſui, & animi anxietatem, earum „ occaſione obortam, longe faceſſere juſſi" Hinc quiſquam forte concluderet urinas nigras tam peſtiferæ naturæ minime eſſe, quam hucuſque deſcriptæ ſint.

Sed regero 1. ſummas easque multiplices auctoritates pro ſententia de harum pravitate urinarum laudatas, unica hac obſervatione Piſonia-

iana, eaque omnino extraordinaria, non eli-
i. 2. Ex ipſo Piſonis textu abmiguum fieri an
ere nigra ejus urina fuerit? Et an non po-
ius ſic nigredinem retulerit, qualem toties in
hronice Nephriticis contuemur, quæ a ſan-
uine commixto penitus videatur nigreſcere,
uamvis non ea, de qua hic agitur, urina ni-
ra ſit. Calefacta urina differentiam demon-
trat. 3. In renibus ac veſica urinaria, ut &
n omnibus ſive naturaliter cavis, ſive præter-
aturaliter excavatis, corporis partibus, ejus-
nodi humorum aut ſolidorum degeneres muta-
iones ut conſiſtentia, & forma, ita & colore,
ios experiri, cujusmodi circulatio humorum non
oleraret, ſed a quibus extingueretur: nihilo-
ninus degeneres has conditiones longo ſæpe tem-
pore tolerari, quia extra circulationis veluti
erritorium ſunt. Hoc modo vidi in chronica
Nephritide, vidi in Dyſuria, ſic alcalinam pro-
leuntem urinam, ut mictionis momento vehe-
nenter effeveſceret cum aceto. Sic Piſonis ne-
phritici urina, non atra de ſanguine ſecreta,
ſed corruptum atque atrum transeuns antrum,
atra reddi potuit.

Ergo, quo ad theſin propoſitam redeamus,
Criſin quandoque fieri bonam cum urinis, &
Hippocratis & Auctorum practicorum pene uni-
verſorum, teſtimonio, vel abſolute per ſe leta-
libus, vel ſaltem ſummopere periculoſis, di-
ſcimus.

§. VI. Quod de urinis nigris vidimus, idem
innu-

innumeris in ægris nosocomii nostri observamus de urinis tenuibus, de urinis fœtidis, de urinis bonam nunquam gerentibus hypostasin. Cernere e contrario datur in summa acutorum cruditate vel alvum quæ naturalis sit, aut etiam quæ flava ac pultacea conditione critica dici queat; vel urinas perpetuo hypostaticas, interea dum capit morbus augmentum, immo dum tendit in mortem; vel inflammatoriis morbis pectoris sputa cruda, cum alvo urinaque adeo coctis, ut morbus inde judicatione integra absolvatur; vel respirationem bonam, cum perpetua morbi cruditate, viceque versa signa quævis coctionis cum respiratione fere desperata.

In hisce difficultatibus pro more ad *Hippocratem*, ceu ad sacram anchoram, confugere, antequam diagnosin ac prognosin formemus, solemus, examinaturi quid circa hæc observaverit ille, quî in hisce se gesserit?

Epid. 7. in historia *pueri Eratolai* dysenterici mirarum terribilia tot symptomata, graphice ibinem descripta, unico in homine posse contingere, ab homine posse tolerari, posse post tot tantaque eundem sanescere hominem. Ast in media enarratione *Hippocrates*, interrumpens filum orationis, jubet attendamus ad id, quod πνεῦμα ὁποῖον ὑγιαίνοντι, respiratio haud aliter ipsi, quam sano homini solet, contigisset.

Ibid. *Cydis* sive *Cydios filium* legimus morbo terrifico, diuturno, affectum, & (quia neque de morte, neque de alio morbo ulla mentio,)

io,) sanitati restitutum. In tanta calamita
um pravitate unicum notat memorabile: „ Πνεῦ-
α δὲ ἐπιεικῶς διὰ παντὸς μέτριον: respiratio per
, omnia, fere semper, erat moderata: "
Dixerat in prognosticis, sæpiusque repetive-
, rat: Oportet considerare respirationem vim
, habere magnam in cunctis morbis acutis. "
Unde adeo sollicitus fuit respirationis modum
plerorumque ægrorum suorum, ac *pravæ* ma-
xime in lethalibus, enarrare. Hinc quamdiu bo-
nam respirationem cernimus ægrotantium, con-
cludimus spem vitæ magnam superesse, quod
aut illibata, aut perpaucum læsa tantum, innu-
mera organa esse oporteat, a quibus vitæ de-
pendeat perennitas, quodque cruditatis etiam
summæ coquendæ spes bona affulgeat. Hinc
nunquam desperabundi? Nunquamne tristis est
facienda prognosis? Non tristis, sed utcumque
dubia tamen. Vel enim nobilis hæc functio
perennando universam morbi cruditatem emen-
datura, coctura, expulsura est, sanitatemque red-
ditura; vel, copia ac malignitate crudorum hu-
morum aucta, functio bonæ respirationis læde-
tur, ac delebitur, unde mors; quamdiu vero
bona manet, bonam spem format.

Hipp. Prorrh. n°. 102. „ Qui sopore op-
, pressi, circa initia tenuiter exsudantes *cum*
, *urinis coctis* οὔροισι πέποσι ardentes, citra ju-
, dicium perfrigescentes, rursum ex brevibus
, intervallis peruruntur, torpidi, soporosi, con-
, vulsi, perniciem habent. "

Galenus qui bonis urinis nimium ubique fidit, voluit pro τὸ οὖρον πέπον, ἐπίπονον: ſed 1. omnes fere auctores hic ſe *Galeno* opponunt, dicentes lectionem eſſe genuinam τὸ πέπον; addunt quidam, ut *Jacotius*, ſe in moribundis coctam, imo hypoſtaticam, vidiſſe. 2. Quod *Hipp.* hic, idem ſignificat *Coac.* 180. verbis iisdem, & convenit cum ſenſu *Coac.* 579.

Quod *Hipp.* in hoc loco notat de bonitate urinarum in ſumma morbi pravitate; quod *Jacotius* in peſſimo morbo de urina hypoſtatica obſervat: idem in Juvencula brevi ante mortem cum peſſimis morbi ſymptomatibus per plures dies obſervavi.

Epid. 2. *Bion* eodem tempore & crudas habuit urinas multas, & criticam naris ſiniſtræ in ſplenitide hæmorrhagiam; relapſum licet deinceps paſſus, ſervatus eſt.

Vidit *Hipp.* Coac. 582. diuturno tempore crudas urinas, cum cæteris omnibus ſignis ſalutaribus, tam frequenter, ut auſus fuerit regulam inde condere criſin per abſceſſum prædicendi.

§. VII. Attamen ab alia parte ad firmam prognoſin, certamque ſalutem urinas cum cæteris bonis ſignis bonas paſſim requiri ab *Hippocrate* eſt certo certius.

Pro parte id jam vidimus in tot hominibus, qui poſt urinas nigras ſubnigrasve, perierint; pro parte id docebunt ſequentia: *Coac.* n°. 575. „ Urina in febribus albam, levem ſedimen habens,

bens, celerem liberationem denuntiat:" prosequitur deinde reliquas bonas urinæ conditione in acutis requisitas, maxime vero fortunatam acutorum curam præsagit ex varia urinarum bonitate in magno textu libr. *progn.* Unde ad mortem *Hermocratis* Epid. 3. addidit. „ Huic „ ad usque finem & surditas permanebat, & „ urinæ prodibant vel turbidæ, rubræ, non „ subsidentes, vel albæ, non coloratæ, nec „ enæorema habentes." Quæ ibidem mortua legitur *Iliaca mulier*, hanc notat paucas habuisse tenuesque urinas. Idemque in *Mulieris post abortum febricitantis*, deindeque mortuæ, historia advertit. Epid. 3. *Mulier in foro Mendacium*, quæ die 14. mortua est, minxit die 8. multum crassumque inscia, die 10. mane multum ac nihil subsidens. Et in grassante morbo, quæ multos sternebat, lotium perturbatum fuit, multum atque pravum. In pessimo genere febris ardentis, ac phrenitidis: „ Urinæ copiosæ, tenues, „ nec critici quid, aut levantis, habentes. „ Et „ paulo post: „ Vel enim densæ erant, vel nullo modo habentes aut coctiones, aut utiles „ purgationes. *Homini Calvo*, ad 4. diem „ mortuo, copia urinarum prodiit, nunquam „ bonarum." Illius qui 4. die *Phrenitide periierat* „ urinæ tenues fuerant, parva enæoremata habentes, διεσπασμένα, divulsæ, non „ subsidentes." *Pario* ad 120. diem mortuo urinæ fuerant perpetuo malæ.

Memorabile quoque magnum Virum lib. I.

Epid. pag. 953. suspicari ne *Bioni*, *Cratiae*, *Aretonis puero* & *Mnesistrati uxori*, ideo post prægressam judicationem dysenteria fuerit suborta, quod post judicationem urinas reddidissent dilutas multas, liquidas, ac tenues.

§. VIII. Porro hæc ita, quemadmodum jam monui supra, non sunt intelligenda, ac si ob solius urinæ pravitatem, sedimentique defectum, *Hippocrates* desperatas credidisset ægrorum res; verum proprie tunc, quando, una cum urinæ vitiis, cruditatis notabilioris indicia in excretionibus reliquis, & præprimis in vitalibus aderant functionibus: erat enim perpetua sibi & inviolabilis lex haud judicandi unquam ex unico signo, sed ex multorum collectione, ut patet ubique. Hanc Coï immortalis legem & nos observantes, nunquam boni quid ad lectos ægrorum præsagimus, si multa alia prava signa pravas comitentur urinas: nunquam spem sinu fovimus, si una cum optima urina, & quidem constanter hypostatica, alia signa perniciosa, functionum potissimum vitalium læsarum, animadvertantur. Quod autem de urinis, hoc quoque de aliis quibuscumque signis sive cruditatis, sive coctionis, dictum velim. Et e contrario quotiescumque in laterum pulmonumve inflammatione cum sputis aut nullis, aut pravis, aut paucis, bona alvus seu sola, seu bonis sociata urinis, levaret pulmonem, viresque repararet collapsas, nunquam prognosin infaustam formavi, lætique mecum medicinæ studiosi plu-

ſi plurimos pectore inflammatos vel ſine ullis bonis ſputis, vel cum bonis duntaxat poſt criſin prudentibus, egregie curatos ſalutarunt. Sed bona alvus, & probe hypoſtatica urina nunquam inani ſpe animos lactaverunt noſtros, quando partes alias, easdemque nobiliores, cruditate nobiliore laborare cernebamus. Pariter egimus ad inſolita: haud parcius enim laudavimus illa, modo prodeſſent, quam ſi conſuetas ſuas obſervaret Natura leges. Præiverat exemplo *Hippocrates* ſuo Epid. 1. Noverat conſueta lege febres ardentes ſolvi ſudore, alvo, urinis, hæmorrhagiis; aſt didicit tamen poſtea eos qui urinas aut nihil aut parum modo hypoſtaticas, & plerumque dilutas admodum reddidiſſent, modo inſolito dyſenteria curari. Rarior ſane pleuritidis per ſudores judicatio; *Anaxionem* tamen libr. I. Epid. licet 27. die cocta ſputa ejiceret, legimus nihilominus perfecta judicatione non fuiſſe abſolutum, niſi largis, qui de toto corpore, ad 34. morbi diem profluerent, ſudoribus.

Equidem *Carolus Piſo* de Coll. ſer. ſect. 3. cap. 9. putavit haud inſuetum eſſe ut ſudores pleuritidem judicent, idque ſe in pleuritico cive *Pontano* obſervaſſe, quinimo *Hippocratis* id ſe auctoritate confirmare poſſe. Verum legitimam hanc *Pontani* civis pleuritidem fuiſſe & ipſe poſtea pag. 254. dubitavit, & nos dubitamus cum illo; deinde quem laudat coacarum 393. textum, is haud videtur nobis id, quod ipſi, ſignifica-

 re,

re, niſi alio ſenſu & modo. „ In his igitur, „ ait *Hippocrates* ibidem, & omnibus qui pul„ monum affliguntur morbis, bonum quidem „ eſt facile morbum ſuſtinere, dolore defungi, „ ſputum prompte expuere, facile ſpirare, ſiti „ eſſe vacuum, reliquum corpus æqualiter in„ caleſcere, ac molle eſſe. Ad hæc ſomnos, „ *ſudores*, urinæ eductionem, laudabiliter fieri; „ quibus contraria mala ſunt. Quandocunque „ ergo bona hæc omnia *huic ſputo* (quod mox „ ante deſcripſerat optimum) adfuerint, ho„ mo ſervabitur." Clarum eſt ſudores hic ab *Hippocrate* laudari, & alvum bonam, bonaſque urinas, ſed tamen ſic, ut ſputa morbum præcipue judicent, id quod non ita in *Anaxione*; licet laudabilia ſputa ad 27. diem ejeciſſet, eguit tamen ad judicationem abſolutam ſudore 34. diei.

Hæc nobis animo præſentia, multa utique dubia levant, multa etiam quæ certa credideramus, dubia reddunt, artiſque genuinos obſervare terminos docent; quæ tantummodo vere certa pro certis, pro incertis ac dubiis dubia tradit. Sic ſcilicet hæc nos docent plures exceptiones, ſeu Naturæ a conſueto tramite aberrationes, ut muniti quidem ſimus, dum occurrunt nobis, aſt nihilominus ad conſuetas ejuſdem leges nos indeſinenter conferamus, niſi nos illa, vi phenomenon aliorum, cogat exceptionem a regula ſua generali agnoſcere.

Suo iterum exemplo id docuerat admirabilis per

per omnia *Hippocrates*. Ecquis Viri in arte certitudinem & fiduciam non ſtupeat, dum animo meditantem ſuper conſuetas Naturæ vias Epid. 7. illum cernit! *Fullo in Syro*, præter alia prava ſymptomata, urinas poſuit citra ſedimen limpidas, & citra evacuationes criticas ullas; & ad diem 18. certe non criticum, judicatur. Stupefactus primo titubat *Hippocr.* & qui demum hoc portentum explicet, anxio animo volvit. Ea occaſione *Nicoxeni* recordatus, qui quoque citra ſudores aliaſve evacuationes, die 7. ſic judicatus eſſet, ut belle ſumeret ſuas ſorbitiones, ſuum vinum, ſuum uvas inſolatas, ſed quem 17. die deprehenderit in peſſima poſt criſin tam infidam recidiva, ut ab ea illum non niſi magnos poſt labores die 20. ſervaſſet, & ſanaſſet; intelligit ejuſmodi criſeos perfidiam, eaque probe confirmatam videt perpetuam ſuam experientiam: ſed eo minus, cur *Fullo* in ſanitate perſeveret, capit. Tandem incidit ipſi in mentem, quod *Fulloni* enema ex *Thapſia* paratum injectum ſit, rogatque num forſitan paradoxi cauſa lateat in eo, quod alvus enemate ſæpius mota, morbi eduxerit materiem? ſicque febris citra ullas evacuationes alias, rariore cæterum diei minime critici exemplo, judicata ſit? Alvum non videtur conſpexiſſe, firmiorem ſententiam alioqui prolaturus.

Quod porro *Cous*, non niſi ejuſmodi conjectura arrepta, hoc problema ſolvere ſe credit poſſe, nos convincit de ejus obſervationu certitu-

titudine inconcussa, doctrinæque æternitate. Simulque fateor, inter tot naturalium legum exceptiones, me nunquam in acutis, in quibus resolutionis benignæ spes nulla esset, neque in privata praxi, neque in publica, quemquam sine quapiam evacuatione judicatum vidisse; eamque ob causam semper & prædixisse, & eventu confirmasse, aut recidivas, aut alios morbos, aut mortem, si casus talis observaretur.

§. IX. An idem judicandum, ac metuendum, si morbus acutus citra ullas evacuationes, præter eam hypostaticarum urinarum, judicatus esset? An vero, etiam cæteris evacuationum criticarum feriantibus organis, solæ urinæ sic omnem morbi materiem critice eliminare queant, ut tuta sequatur integraque judicatio?

Profecto rariores sunt casus, in quibus morbi acuti per unicam modo excretionis viam plane judicentur; adeoque, quemadmodum frequenter non contingit, ut cæterarum evacuationum unica duntaxat totam morbi materiem eliminet, ægrumque perfecta judicatione absolvat; ita quoque frequens ea urinarum non erit. Veram tamen crisin acuti morbi ut olim in praxi, ita in nosocomio vidi; sic quidem ut cæteræ excretiones aut naturales omnino essent, aut plus minus cruditatem redolerent; urinis vero hypostaticis constanter emissis morbus levaretur, reliquæ excretiones emendarentur, & perfecta sequeretur judicatio.

Hoc idem *Hippocrati* sic visum esse ejus ope-
ra

ra arguunt. Epid. 1. „ Atque in hoc statu
„ (febris ardentis) ex quatuor maxime signis
„ servabantur hi, quibus *aut* ex naribus san-
„ guis profluxisset, *aut* copiosæ urinæ, quæ mul-
„ tam eandemque pulchram hypostasin haberent,
„ per vesicam exivissent, *aut* qui per alvum
„ turbulenta biliosa tempestive demitterent, *aut*
„ qui fierent dysenterici. Multisque contigit ut
„ non ab uno horum descriptorum signorum
„ judicarentur, sed ut plurimi per omnia de-
„ currerent, graviusque habere viderentur. Sed
„ hi omnes, quibus ista contingerent, incolu-
„ mes evaserunt. Mulieribus etiam & virgi-
„ nibus contingebant quidem hæc præscripta si-
„ gna omnia; *quibus autem h.rum quidquam*
„ bene fieret, vel muliebria liberaliter appare-
„ rent, per hæc servabantur & hæc judicabant.
„ Nec periisse ullam novi, quibus *horum quid* bene
„ successisset. Nam *Philonis filia*, cum libera-
„ liter sanguis de naribus fluxisset, ideo mor-
„ tua est, quod 7. die, (quo judicabatur,)
„ intempestive utique, cenasset.

Epid. 2. metastases ex imperfecta crisi fu-
turas expectat, nisi urinæ eruperint. Ergo cre-
didit morbi materiem, quæ in corpore restita-
verat, critice excerni urinis posse.

Ibidem in *Scopi* acuto morbo, ut etiam pag.
1085. vocat urinæ hypostases *Corporis in morbis*
purgationes. „ Οὔρου κάθαρσις πολλὴ, inquit „ καὶ
„ πλήθει καὶ ὑπόστασει. Urinarum purgatio
„ multa erat, tum copia, tum subsidentia. "

dam-

damnatque urinas „ nec coctiones, nec probas „ purgationes habentes " laudat illas, „ quæ „ probæ essent per vesicam expurgationes.

Epid. 1. „ Quibus febre judicatorie desinen- „ te parotides, in febribus cum dolore subor- „ tæ, neque conquiescunt, neque suppurantur, „ eos diarrhœa biliosa, *vel* dysenteria, *vel* cras- „ sarum urinarum hypostasis liberat: quale quid „ *Hermippo Clazomenio* evenit." Videmus ite- „ rum urinas hypostaticas dignitate & præstantia „ critica certare cum alvi criticis evacuationi- „ bus.

Epid. 4. „ Hæmorrhagiæ erant, & per uri- „ nas purgatio & crisis. Αἱμόῤῥωι, *καὶ οὔροι-* „ *σιν ἡ κάθαρσις, καὶ ἡ κρίσις.*

Ibid. „ diserte affirmat *Menandri Vinitori*, „ cui alvus circa initia liquida fluxerat, nunc „ vero substiterat, per solam urinam judicatio- „ nem contigisse. *Καὶ τὸ οὖρον ἐκρίθη.*"

Epid. 3. describens malignum in febribus erysipelas, in pessimos artuum, pudendorumque abscessus abeuns, „ illud vero ipsis inerat," inquit, „ ut quæcumque abscessum facerent ad „ suppurandum, si *vel* tempestiva, opportuna, „ alvi perturbatio, *vel* probarum urinarum „ transmissio fieret, per ea ipsa solutio proce- „ deret."

Unde & Aphor. 4—74. statuit a futuris alioquin in morbo abscessibus ægros urinam, quæ crassa reddatur albaque, liberare; liberationem vero hanc citius contingere, quando abscessuum futu-

ſuturorum materies duplici via eliminetur, narium hæmorrhagia & urina. Igitur pari paſſu urina procedit hic cum hæmorrhagia, ut paulo ante cum critica alvo.

Coacarum 575. „ Urina ſubrubra, habens-„ que ſubrubram hypoſtaſin, atque lævem, ſi „ quidem ante ſeptimum diem fuit hujusmodi, „ ſeptimo die (aut ſeptimam febrem) ſolvit. „ Εβδομαῖον ἀπολύσε.

Aphor. 7—54. criſin iterum certam declarat urinis dicendo: „ his per venas in veſicam pi-„ tuita verſa, morbi ſit ſolutio: „ Hunc Aphorismum *Duretus* vocat graviſſimum ſuper urinæ materie, *& ſuper Criſi per eam ſuſcepta & editi*.

Coac. nº. 207. „ Ex acutis morbis, in fe-„ bribus ardentibus maxime tubercula ad au-„ res exoriuntur, ac, niſi critice ſolvantur, & „ matureſcant, *aut* ſanguis ex naribus profluxe-„ rit, *aut* urinæ craſſam hypoſtaſin acceperint, „ ægros interimunt." In quem textum *Proſper Martianus* advertit *Hippocratem* in prognoſticis laudare in acutis mitioribus urinam hypoſtaticam per omne morbi tempus, non qua ſignum coctionis, ſed qua ſignum mitiſſimi morbi, & materiei benignioris, *unde morbi ſolutio evenit per ſolam ejusdem urinæ excretionem*: Criticas deinde urinas non differre ab ea libri prognoſticorum, nam eos referens *Hipp.* modos, per quos febres ſolvuntur, urinam concoctam appoſuit, inferens ſolam urinæ coctionem

nem *absque alia evacuatione*, ad morbi ſolutionem facere. Et quid clarius in hanc rem dici poteſt, quam dixit *Hollerius* lib. 3. ſect. 3. Coac. „ Atque aliquando judicari pleuritides „ multa urina & bilioſa micta ſcripſit *Hippo-* „ *crates*. Et nos vidimus pleuritides graves diſ- „ ſolutas urinis multis, craſſis, & nigris; con- „ verſa, ut *ſenex* ſcripſit, deorſum materie: „ quod certe minus mirum videri debet, quam „ peripneumonias urinis ſolvi." Et „ Pus in „ pulmone effuſum, a natura attenuatum; trans- „ mittitur in venas, & arterias; atque hinc „ modo ad renes, modo ad inteſtina, dimitti- „ tur: mirabili Naturæ providentia, omnia mo- „ liente, ut ſalutem ægro quærat.

Eundemque in locum *Jacotius*: „ Ex quo „ fit, ut per urinas pulmonis vomicæ critice „ expurgari poſſint."

Et *Pr. Alpinus* lib. *6*. cap. 1*6*. „ Per uri- „ nas plures Acutorum morborum fuiſſe judica- „ tos & nos vidimus, & *Hippocrates* in Epid. „ ſe vidiſſe ſcripſit." Addit deinde ex *Galeno* ſigna, quibus criſis per urinam futura prænoſcatur, ſi nempe deſunt ſigna omnis cujusque alius evacuationis futuræ; poſtea ſigna a ſe obſervata adjungit, ubi præter ſigna *Galeni* ponit morbum non admodum eſſe vehementem, hypogaſtrium grave ac dolens, & in veſica veluti inflationis perceptionem.

Unde recte *Jacotius* in libr. IV. Comm. Coac. urinam ſic Criticam conſiderat in ſua natura.

ra, ut ipſa ſputa pulmone ejecta.

Et *Boerhaave* §. 1016. Inſtit, ubi n° . 1. uandam hypoſtaticam urinam toto morbi tempore emiſſam conſideraverat, veluti indicium ptimumque morbi præſagium, deinde n. 2. Urina multa, ait, alba, ſtranguriosa cum ſedimento copioſo alboque, critico tempore emiſſa, *ſanat*, *&* *abſceſſus tollit*. „ Etiam . 938. omnes criticas evacuationes recenſens, uta, alvi fluorem, urinam, hæmorrhagias, c. urinam iterum ut paris ad criſin efficaciæ dignitatis, quam ſputa, quam alvi fluorem, uam hæmorrhagias, conſiderat.

Jure igitur concludere videmur, exiſtente ter ægros noſtros eo quandoque caſu, ut præer urinam criticam nulla prorſum alia evacuao contingat, non minus fauſtam prognoſin andam eſſe, cæteris paribus, quam ſi in aliis, ut per ſolum ſudorem, per ſolam hæmorrhaiam, aut ſola ſputa, aut alvum, morbi exellatur materies.

§. X. Cum ex omnibus hucusque dictis paeat, quod ad criſin bonam determinandam oporeat, dies morbi accurate notare, adeoque mori principium exacte definire; haud citra diffiultatem id efficere ſæpe non poſſumus. Non aro namque apud multos, potiſſimum plebejos, ontigit, ut, ſeu ingenio, ſeu morbo, ſtupidi, gnorent qua die, qua diei hora, primum mori experirentur inſultum, & ut quotiescumque e integro examinentur, vacillent. Ubi nunc

ab

ab eorum consanguineis, necessariisve, id rescire non datur, res dubia manet. Hi tamen numero sunt pauciores. Dantur autem numero plures, qui initia morbi exacte teneant, sed ubi dubites utrum cum incommodis principio perceptis acuta, qua laborent, febris una occeperit, an vero accesserit postmodum. Lassitudines spontaneæ passim adfuere; sed hæ Aphor. 2.—5. æque morbos futuros denuntiant, quam præsentes. Dolores capitis, artuumque, inappetentiam, nauseam, haud minus acutos morbos præcedere, quam comitari, docent nos ægri, qui ab ipso nos convocantes principio, hæc symptomata sæpe ante primum febris insultum patiuntur. Ambigui itaque sæpe hærentes in nosocomio, Oraculum pro more consulimus.

Epid. 3. *Herophytus* rectus incedens, ὀρθοστάδην, & obambulans, capite autem dolens, videtur jam a principio febricitans ab *Hipp.* credi, ex symptomatum, quæ a principio cephalalgiam concomitabantur, syndrome.

Sed ibidem pag. III. *Apollonius* videtur diutius ante febrim male habuisse, *erectus licet & obambulans*; acutæ autem febris initium non habuisse, arbitro *Hippocrate*, nisi quando per intempestivum potum, intempestivumque carnis bubulæ esum, inciperet incalescere.

Mulier in Thaso morosa & aspera Epid. 3. die prima incommodi percepti, licet *erecta & obambulans*, ejusmodi symptomata habuit, ex quibus *Hippocrates* febris inchoamentum cum

pri-

prima symptomatum origine notaverit.

Qui post cœnam in somno horrore correptus, Epid. 7. surrexit mane capite gravis, horruit, vomuit, gravitas capitis perseveravit, sub noctem remisit, ad usque secundi diei meridiem. Rursus inhorruit tum, noctemque tulit molestam. Haud tamen ante tertium diem symptomatum horum, cepit *Hipp.* febris acutæ notare initium, quæ demum, ut videtur, ad 14. diem morte terminata est. Facile nos in historia ægri febrim initio jam adfuisse suspicaremur, sed *Hippocrates* ex signis quæ hic non memorat, v. g. ex defectu caloris, ex pulsu, certus fuit, quod hominem non sit, nisi tertio die, aggressa.

Epid. 7. Anamnesin refert *Anaxenoris*, quod Lienosus scilicet & pravi esset coloris, quodque obortus sinistro in femore tumor derepente evanuisset. Data hac Anamnesi, morbum præsentem sic infit: „ Neque multis post diebus „ ad lienis regionem exorta est illi per initia veluti Epinyctis, insuperque tumor, ac dura „ rubedo. Post quartum autem diem febris ar„ dens suborta est, & in ambitu omnia livida „ apparuere, ac veluti putrida. Mortuus est „ leviter antea purgatus, mentisque compos." Vel ægrotum ante quartum diem vidisse *Hippocratem* oportuit, vel ex *Thessalo*, *Polybio*, *Draconte*, aliisve, historiam morbi adeo accurate tenuisse, ut Epinyctidi, rubroque tumori febrim defuisse, eamque haud nisi post 4. diem accessisse, statuerit,

Epid.

Epid. 7. *Epicharmi puer* primo die necdum febricitasse videtur, sed apepsiam contraxisse, id est cruditatem ex deambulatione, qua excalefactus supponitur fuisse, & ex potu, quo frigido æstuantem ex motu sanguinem condensaverit, omnemque perspirationem suppresserit. Ab introversa transpiratione ad ventriculum nausea orta vomitusque. Altero die anxietatem passus emeticum sumsit ex aqua cum aceto & sale. Post pituitæ vomitum, rigor primum ac febris major. Quarto die morbi totius, scilicet tertio die febris, mors.

Epid. 3. *Philistes in Thaso* diu capite doluerat, & soporosus ante morbum acutum decubuerat: Morbi vero acuti, cujus die 5. obiit, initium *Hippocrates* notavit duntaxat ex quo in morbo abusus potibus esset.

Hisce, similibusque muniti observatis, dum minime stupidi ægri sunt, probeque existunt memores antegestorum, exacte, opinor, determinare novimus, utrum cum ipsis primis perceptis incommodis, an vero postliminio ortus sit, quo laborant, morbus acutus. Febris enim indicia, majore calore, cæterisque symptomatibus sociata, hic juvant; licet plures pauperum suos, quibus victum quæritent, labores, per unum, pluresve dies, adhuc continuarint. Diffitendum tamen non est dubium superesse nonnunquam tale, ut incertitudo per totum morbi decursum perseveret, nec morbus ad demonstrationem regularum Hippocraticarum ullo modo sit accommodandus.

Quæ

Quæ si ita se habent, an non capimus, quam inique nonnulli Hippocraticarum legum de diebus criticis inconcussam negent veritatem & constantiam? Si primo non utantur prudentia *Hippocratis* in determinandis acutorum initiis; si secundo non abstinent ab applicandis hisce regulis ad casus incertos; si tertio, ut bene notat optimus *Baglivus*, contra leges Hippocraticas naturam præpostera medicatione interturbent; habebunt unde perpetuo in *Hippocratem* invehantur, dum in se solos invehi illos oporteret, dumque suis invectionibus falsis *Hippocratem* magis confirment, quam oppugnent.

§. XI. An, Crisi bona contingente, certo determinare possimus, utrum ægri perfecta judicatione absoluti sint, an vero recidivam timendam habeant, aliosve morbos?

Ne absolute unquam hic determinent, auditoribus meis Auctor perpetuo sum. Exceptis enim casibus, ubi Epidemiæ natura talis est, ut omnes fere recidivent, qualem *Hippocrates* sic describit Epid. I. „ Haud scio an eorum „ cuiquam, qui superfuerunt, rite factæ recidivæ „ non recurrerint, omnesque, quod sciam, servabantur, quibus hoc recidivæ genus contigerit:" exceptis observatis Epidemiæ, in qua vix recidivæ apparent, qualem *Hipp.* describit Epid.2. ajendo. Nec nisi admodum paucis recidivæ contingebant:" hisce, inquam, „ exceptis, innumeræ causæ existunt, quæ recidivam morbi ejusdem, quæ morbos ex acuto

alios, quæ demum cum optima crisi mortem inferre queant; adeoque summam in præsagiendo nobis inculcent prudentiam. Causæ hæ ab ipso morbo petendæ sunt, ab ægro, ab assistentibus ipsi, a Medico, ab errore Pharmacopæi &c.

1. Ab ipso morbo vel corpore morboso pendere ejusmodi casus, docent nos quotidiana observata. Novi ex regulis criticis requiri criticæ evacuationis eam constantiam, ut omnis morbi materies de corpore expellatur: Quis porro Medicum certiorem reddet fore ut, quam laudet, quam gaudeat critica evacuatio, ejus sit constantiæ? Ex causis nobis ignotis; ex non sufficiente virium expultricium robore; ex facili recessu materiæ per circulationem motæ in nobiliora loca; ex angustia finium minimorum canalium, quos permeare critice motus, expellendusque humor, debeat, optima crisis quæ gaudia excitaverat, in luctum vertit. Ne longus sim, qui historias ægrorum apud *Hippocratem* attente revolvit, pluries has similesque bonæ sed non perennantis, criseos, reperiet causas.

2. Ipsi ægri vix judicati, animi passionibus, errore regiminis, diætæ, imaginatione venerea &c. bonæ suæ perdunt judicationis effectum. Cur *Philonis filia*, quo ipso die optime judicata erat, periit? Intempestive cœnando debilem obruerat naturam, vasaque debilitata sua copiosiore chylo inferciverat, quam illa essent, transmittendo. Quare *Moscho* die 14. ut de-

be-

bebat, bene judicato, tam peſſima recidiva? Ἁμαρτάδες βρωμάτων ἐγένοντο: Die 17. errata in ciborum ratione contingerant. Cur *Scopus* Epid. 2. poſt criſin Synanches inciderit in alvi ſegnitiem, febrimque continuam? Φλαύρως διαιτηθέντι reſpondet *Hippocratis*: improba utebatur diæta. Si aëre nimis libero utantur, dum v. g. criſis per ſudores fit, continuat, imo aliquando, ut *Sydenham* in quodam morbo advertit, 24. horis perſeverare debet, aër frigidior imprudenter admiſſus omnem noſtram ſpem ilico fallit. Præterquam quod aeris mutatio ſpontanea morbos mutet, eorumque ſymptomata. Fuerat *Perinthi*, Epid. 2. aër in Epidemicis morbis ſiccus diu calidusque; aſt cito mutatur in humidum a copioſa minutiſſimaque pluvia: tanta hinc in acutis mutatio, ut qui iis non niſi ad finem contingerant, ſudores, jam ægros ab initio invaderent. Ponamus tale quidquam contingere dum v. g. nunc fit critica per alvum aut urinam evacuatio: mollitudo cutis aëre calido humente nata, allicit motam per circulationem morboſam materiem, quæ forte, apta quidem ut ſyſtemate meſenterico, aut renali, excerneretur, minus apta erit, quæ per cutaneos evacuetur poros, criſimque ſic turbatam monſtret.

3. Ab iis, qui ægro adſint, inſerviant, adeant, turbari critica evacuatio poteſt. In irato ob uxoris moroſitatem viro, in alio quem uxoris cum alio viro adſtantis zelotypia torquebat,

viſitantium hominum importuna multitudine, vidi anxietates ortas, criſesque turbatas. Nec deſunt, qui res eo tempore haud concedendas ad manducandum aut bibendum ſuadeant, obtrudant; id quod ne Medico ſubolſiat ſæpe religioſe cavent; ſique ille quid ſuſpicatus, interrogaverit, præfracte negant, culpamque turbatæ naturæ in Medicum impudenter refundunt. Cum a tot tantisque rebus fortunata judicatio morbi turbari queat, quis non videat, quam plena dubiæ aleæ ſit, quamque circumſpectum eſſe oporteat in prognoſi?

4. Ad evacuationes criticas a Medico medicamenta, quæ eo usque data fuerant, incaute continuata, imprudenter ablata aut mutata; evacuatio critica quod nimia crederetur, ſuppreſſa, imminutave, vel quod minor falſo ſupponeretur, imperite aucta; nimia Medici in uſu alimenti aut potus, indulgentia, virium intentione reſtaurandarum, ut ad laborem ſuſtinendum æger ſufficiat; aut diæta continuata, quæ in vigore morbi bona, jam inſufficiens eſt: famulorum pharmacopolæ forte errores in paranda, apportandave, medicina, & millena id genus alia, criticam evacuationem turbare, minuere, augere, ſufflaminare poſſunt.

5. Quid quod Criſes ſint, quæ videantur perfectæ, nec tamen ſint? Quæ ſanitatem reparaſſe appareant, nec reparaverint tamen? Intereaque temporis homines quid vitii in corpore alere minime credantur, & nihilominus alant?

alant? Hoc genus vitia nonnunquam a bona natura ſic coqui, alvoque, aut urina, aut per ſpirationis organis, tam blande eliminari, ut æger prorſum ignoret, credibile omnino eſt; ſed ſæpius poſt ſimulatam aliquantiſper ſanitatem, varios in morbos erumpere, teſtatiſſimum eſt. Deſumatur a Variolis exemplum. Hiſce ſic defuncti, ut perfecta valetudine frui videantur, ſi vena tundatur, fundunt æmulum pleuriticorum ſanguinem. Cum omnibus propemodum Varioloſis meis, *Sydenhamo* docente, ſemel, bis, ter, a curatis variolis ſanguinem detraxerim, potero centenis confirmare, quod hic affero, exemplis. Porro ejusmodi cruor in corpore circumductus, videtur in multis ſic ſenſim ſubigi, ut attenuatus inſenſibiliter eliminetur, aut etiam ſic, ut diatheſin phlogiſticam amittat; attamen, quod dolemus toties, poteſt ſubitaneis in cute tumoribus furunculos generare, abſceſſus ad articulos, ad oculos inflammationes, ſuffuſiones, cataractam, amauroſin: ad aures baruëkoiam, ſurditatem; ad pulmones aut vomicas aut puris continua ſputa, variaque ad viſcera & partes, alia atque alia, formidandos morbos creare. Haud eget confirmatione theſis, quam, heu nimium! demonſtratam mecum dolent omnes practici, ſi poſt variolas venæ ſectiones negligantur. Multi quidem inter variolarum curationem & erupturos poſtea morbos, languent; verum non deſunt plures, qui, ut monebam mox, ferant hanc diatheſin inſenſi-

 les,

les, inſcii, usque ad tempus, quo alius inde erumpat morbus.

Sane miri caſus, quos ſuppeditat praxis, millies mihi in memoriam revocant ſententiam *Hippocratis*, quam inexperti rident, experti mecum veriſſimam agnoſcunt. Libr. I. de Morbis de Abſceſſibus agens, qui multis in pulmone, ſæpe lethales, naſcuntur, addidit „ eſſe, qui ob bo„ num corporis habitum eosdem in ſe fieri, „ ne ſentiant quidem." Binos memorabo quos hac æſtate habui caſus. Vir nobiliſſimus in Moravia, totus toroſus, ac ſanus, vomicarum ingentium in thorace latitantium prorſum ignarus vixit, donec in prandio ab oſſiculo aviculæ imprudenter quidem, ſed feliciter, deglutito, maximas pateretur anguſtias, & ſub conaminibus extrahendi oſſiculum excitata tuſſicula, ſubito pus expueret, horrende fœtidum, ad plures libras; poſt aliquot dierum quietem denuo plures libras; atque ſic per 7. 8. vices, ut vix auſim deſcribere dolium, quod pure plenum eo tempore evacuaſſe ſe æger affirmet. Norunt mecum caſum bini celebrandi in arte Viri, qui ægrum tractantes, mecum ſuper eo ſæpius conſuluere, doctiſſimus *Sagar* Phyſicus, meritiſſimus circuli *Iglavienſis*, Botanices ſimul ac Hiſtoriæ naturalis eximius Cultor; & doctiſſimus Dominus *Magh*, Archiater nobiliſſimæ & excellentiſſimæ Comitis viduæ *de Liechtenſtein*, in praxi medica colenda & promovenda eminens, & quod magis mirabar, bimeſtri ſpatio vix

vix inde exacto, vidi nobilissimum Comitem in prædio meo suburbano me visitantem, adeo sanum, & torosum, ut quid in ejus valetudine culparem, invenirem prorsus nihil. In curatione ejus lac, aqua Selterana, mel, opium, cortex Peruvianus, primas tenuerunt.

Dixeram diathesin phlogisticam longo tempore in corpore circumlatam, haud raro, absque formato primum sacco, ex sanguine videri immediate transudare, dilatata vasa pulmonalia, aut bronchialia, atque purulentorum sputorum forma expui, ut incautis vomicæ pulmonalis videatur evacuatio esse idque ideo præcipue quod longiore sæpe tempore hæc continuet sputorum ejectio. Casus plures variis in hac *Rat. Med.*, anatome demonstratos, communicavi; dabo alium confirmatum sanitate. Nobilissimus vir ex rheumatismo dimidii anni, ex morbillis deinde, & angina, incidit, anni abhinc spatio, in magnam debilitatem, & in induratum valde hepar, deinde in febrim tertianam. Solvente ac deobstruente remedio, succis herbarum potissimum, curata febris fuit; iisdemque remediis, aqua selterana, atque continuato cataplasmate ad durum epigastricum, hepar denuo molle factum est, vires rediere, somnus, appetitus; ut demum declinante æstate munere suo publico fungi æger, itinera quotidiana curru, aut equo, sanitatis ergo, peragere potuerit, & exceptis flatibus sæpe torquentibus, integram videretur sanitatem adeptus. Ast subito, ineunte

Septembri, raucus fit, moxque tuſſiendo pus coctum album copioſum commode, unica tuſſicula expuere cepit & toto menſe Septembri & Octobri continuavit, ſanitate interim, liberrimoque ſemper pulmone, perſeverante. In excellentiſſimo Comite priore latuit omnes enormis copia puris, vomicis contenta pulmonis; in poſteriore, diathesis purulenta ſanguinis magna & copioſa, non niſi numeroſiſſimis innotuit ſputis.

Ergo dubia prognoſis danda ſemper eſt, bona quamvis fiat evacuatio critica, & nunquam poſt eandem dum videtur abſoluta eſſe, nimia indulgentia erga ægrum utendum, ne noſtra culpa quod forte inſenſibiliter exiviſſet, vel recidivam, vel novum morbum faciat; neve in ipſam Medicinam, aut Medicos, refundatur recidivæ, aut deterioris, cauſa.

Addere juvat hiſtoriam ægrotantis lethalem, quæ tum per ſe ſingularis eſt, tum egregiam facit plerorumque hucuſque dictorum ανακεφαλαίωσιν.

Femina 27. annorum, quæ veris variolis bis ſe laboraſſe aſſeverabat, leviorem que dabat virulentæ gonorrhœæ ſuſpicionem, morbos acutos pluries perpeſſa, menſes ſuos aliquando interruptos, ſemper irregulares tempore, copia autem paucos, habens, tandem 15. Auguſti proxime elapſi horrore ac frigore, ſpatio 5. horarum corripitur, magno ſuccedente calore. Triſti neceſſitate coacta, laſſum ſuum ac dedolatum corpus

pus ad hortenses labores iterum admovit, superstite ad prandium & cœnam aliquo appetitu. Die altera laborem hortensem eadem difficultate prosecuta, tandem die tertio ingravescente morbo lecto surgere non potuit, æstu laborans ingenti, siti intensa, cephalalgia apositia, artuum omnium dolore, vigiliis, &c. Pulverem quo suaderet sumsit, modice sudavit. Die quarto maculis rubris sibi cutem tingi advertit, vespere evanescentibus. Die quinto maculæ renatæ; pedes, manus, venter, pauculum intumuere. Die sexto eadem. Huc usque & alvum quotidie habuerat, & nunquam dormiverat fere. Die septimo inchoante, mox ubi ad Nosocomium SS. Trinitatis adducta esset, ad nos adferebatur.

Femina hæc quamvis primis morbi diebus labores suos prosecuta esset, *erecta & obambulans*, ὀρθοστάδην, ex regulis tamen datis judicabatur a nobis acute ab ipso initio laborasse, adeoque acuti ac maligni morbi diem nunc septimum agere. Cum in summo æstu, notante thermometro Fahren, in umbra gradum 81. caloris, febriente corpore laborans valide sub dio, tenuiora humorum suorum dissipasset, incrassasset, reliqua, dein sine auxilio bono, cum intempestivo sudorifero, jacuisset, mirum minime est petechias accessisse, morbumque evasisse malignum.

Symptomata porro, die 7. inchoante, hæc invenimus; cephalalgiam, artuum gravitatem, vehe-

vehementem ſitim, cutem aridam & urentem, aridam linguam, reſpirationem difficilem, fortem ac celerem pulſum, ventrem tumidulum, dolorem, attactu auctum, in latere dextro, eoque inferiore, thoracis, petechias tandem, & ad femora vibices, quæ tamen ex aliquot horis coloris intenſitatem multum dimiſerant.

In toto morbo, undique examinato, nihil non crudum. Petechiæ, & errore natæ, &, quod morbus indies incraveſceret, vere ſymptomaticæ; ergo tuto, *Sorbaitii* conſilio, negligendæ, ac ſi non adeſſent; & febris acuta, tanquam plane cruda tractanda. Unde vena ſecta eſt, diluentia, nitroſa, expectorantia remedia præſcripta, cataplasma dolentibus adplicitum locis. Poſt V. S. reſpiratio paullo facilior fuit; petechiæ, quæ jam illi ad nos intranti minuebantur, plus diſparuere, veſpere vero, quamvis in parvo ſomno leviorem ſudorem, humidamque poſtea ac calidam cutem haberet, vix ultra niſi ex veſtigiis relictis cognoſcebantur.

Veſpere cum calore 102. graduum cephalalgia ingens, & ferme ſuffocans reſpiratio, alteram V. S. ſuaſerunt. Symptomatum inde remiſſio.

Inchoante die octavo, licet calor 100. gradum thermometri non tranſcenderet, febris tamen magna fuit, pulſu minus, quam pridie, ſuppreſſo. Preſerverantibus ventris utcumque doloribus, continuatum cataplasma eſt, & injectum emolliens enema, quod copioſa ſtercora ſolvit, eduxit.

Suffo-

Suffocans respiratio, quæ die 7. ad meridiem, & ad seram vesperam affuerat, hoc die octavo ad 9. matutinam minus violente, ad 2. pomeridianam post levem horrorem violentissime ingruit, ita ut, ne suffocaretur penitus ægra, tertiam V. S. tentaremus: verum vix fluente sanguine, & imminente animi deliquio, sub stragulis reposita est, & aceti frigidi aspersione ac frictione sic recreata, ut facilius respiraret. Calorem notabat tunc eo, qui pridie, majorem; graduum scil. 104., percipere se affirmabat sub sterno corpus veluti durum, ac dolens, quod in paroxysmo auctum respirare prohiberet.

Ex his phænomenis suspicati, ne præter acutum morbum, spasmodici quid respiratorios afficeret nervos, dedimus inter remedia dicta nonnunquam lene neuroticum, spiritum C. C. succinatum, mistum cum tantillo diacodii, & admovimus vesicantia. Nihilominus ad mediam septimam subdelirare cepit, valde febricitavit, vehementer sitivit, & cum cute primum jam humida sudare cepit ad octavam, sudore per totum corpus profuso, cum somno perturbato. Urinam tunc reddidit, quæ boni coloris enæorema suspensum habuit. Nox valde inquieta, quietior ad auroram somnus parum modo læsam respirationem ostendebat. Mane febris minor, & calor tantum 100. gr. Vesicantia operabantur.

Signa bona plura hic aderant. Sudor, post hor-

horrorem, universus, symptomatum emendatio, somnus tranquillior, febris sedatior, calor minor, bonus vesicantium effectus, urina bona.

Verum contingerant hæc media octava morbi die, quæ non critica: Coctionis signa ante sudorem non adparuerant, & dies 9. continuis omni hora variantibus anxietatibus, pectoris, & febribus, transacta est. Ergo nihil critici in sudore prægresso. Porro hoc 9. die observavimus dormienti, quam vigilanti, respirationem liberiorem, quod acuto morbo spasmorum adjunctorum confirmavit suspicionem. Interim hoc toto die pulchre fluxere vesicantia; bonique fuit urina coloris, calor 101. gradum tantum notavit. Nox insequens molesta, sudor frequens.

Die 10. inchoante pulsus fortis ac celer, ad meridiem moderatus; cephalalgia continua toto morbo, sudor indesinens, apositia. Post meridiem permutationes, perpetuæ respirationis ac febris, cum somno, ut videbatur, placidiore, aliquoties capto. Enema alvum copiosam, stercoraceam, eduxit.

Subnascebatur interim suspicio num febris hæc referenda non foret ad speciem illam, quam libro *de Febrium divisione* Capite 9. descripsit, quam postea vidit, accuratissime descripsit, feliciter curavit, egregius *Lautter*; qualis si foret, cortex peruvianus ilico præscribendus esset.

Verum species illa febrium ad intermittentes uri-

urinis, ac maxime pulsu, referendam se esse docet; nostra febris erat continua remittens utroque hoc signo. An vero etiam in continuis remittentibus si malignitatem redolerent, non dedimus sæpius summo cum effectu Corticem? Utique daturus fuissem, nisi bonæ eousque & naturales urinæ circa tertiam matutinam, mox instante 11. die in vere hypostaticas pulchre mutatæ, jussissent paulisper expectare eventum morbi.

Die igitur 11. vere critico, post hypostaticas urinas, placidus somnus, facilior respiratio, multus, isque universus sudor, sputa pauca glutinosa. Hocque die quinquies missæ urinæ, habebant omnes sedimen album, læve, æquale, copiosum. Febris moderata sic, ut post meridiem vix ultra perciperetur.

Igitur habebamus hic plurima bona signa, quæ bonæ Criseos, criticæque evacuationis, certitudinem ad salutem indicabant; sive evacuationes sudorum & urinarum, primumque apparentium sputorum indicium, sive insignem morbi, ejusque symptomatum, emendationem, intuearis.

Principiis vero imbuti Hippocraticis, cavimus a certitudine prognoseos, visuri num bonorum signorum gauderemus constantia. Prudenter sane: nam ad 8. vespertinam reversio anxietatis in respirando; quæ ad 10. remissior, tandem ad 2. adeo vehemens, ut intra horam vitam una ademerit.

An malum, postremos sudires prægressio caruisse horrore? Sed alvus per totum morbum libera fuit. An spasmi motam, & critice probe excernendam, natura tamen sua crassiorem, materiem morbosam, sic in angustiis pulmonum compresserint, ut tota simul substiterit circulatio? Nunquid, simili casu denuo se offerente, cortex peruvianus non foret audacter ab initio exhibendus, tanquam antispasmodicorum princeps? Si optime hypostaticæ urinæ formidolosas se ostendat aliquando, ut hic, ut & ex *Hipp.* & seq. patuit, an non imprudenter imitaremur *Galenum*, tantopere bonis fidentem urinis, ut ex iis solis prognosin credat posse formari?

CAPUT X.

De Morbis acutis cum Petechiis, aut Miliaribus.

§. I. *Petechiæ & Miliaria rarissime, si unquam, Critica sunt; frequentissime symptomatica; symptomaticorum vero plurima factitia: quod quamvis demonstratum pluries, nec dum animis patrium evellere errorem potuit.* §. II. *Hinc natæ Tironum objectiones, & scrupuli, contra demonstrata. Objectio* 1ma. *de Aphthis est. Ostenditur hanc ipsam objectionem evincere tum Miliaria factitia esse, tum brevi occidua fore,* 2da. *Objectio ponit si, quæ de calida*

lida methodo, ut Miliaria generante, dixerim vera essent, Miliaria & antiquiora, & universaliora esse oportere: Respondetur argûmento a pari, quo objectio refutetur. 3. Objectio supponit, quamvis Viennæ *calida methodus vix in usu sit, tamen & in urbe, suburbiisque & in omnibus nosocomiis, etiamque in meo, Miliaria frequentissima esse: adeoque falsum esse, quod eadem generet calida methodus. Respondetur, salvo honore multorum præstantissimorum* Viennæ *Medicorum multos medicos, ipsamve plebem, vel utrosque, aut calida medicamenta, aut calidum regimen, aut utrumque, vehementer amare: deinde præterquam a calida methodo, etiam pluribus aliis de caussis illa generari: Falso accusari meum nosocomium, demonstrari Diariis hic communicatis; utpote quæ & rarissima in illo Miliaria, semper symptomatica fuisse, doceant. Animadversio in imperitos, qui maculas rubras, & sudamina, cum Petechiis & Miliaribus inepte confundunt. 4. Objectio statuens exanthema hoc, ob regularem oriundi, crescendi, decrescendique tempus, criticum dicendum esse, nihil probat: id textu* Hippocratis, *plura alia adhuc docentis, ostenditur* 5ta. *Objectio supponit ideo critica esse Miliaria, quod eadem moderari, mutare, minuere non liceat, ut quidem id, quod vere symptomaticum: Respondetur summo ægrorum emolumento, & licere, & oportere* 6ta. *Objectio comparat illa cum Variolis*

&

& Morbillis, *ponitque male a me negari*, *quod ut hi illis*, *sic illæ his*, *superveniant*: *respondetur paucis exceptionibus regulas universales non destrui*: *adeoque jure me negasse*. 7ma. *Objectio me ipsum ut idiopathica descripsisse*: *respondetur negando*. 8va. *Objectio condemnat meam in Miliari febre methodum*, *V. S. eductione ægrorum ex lecto*, *vesicantia &c. Respondetur demonstrando V. S. necessitatem apud* Germanos, *deinde* Sydenhami *exemplo a* Boerhaavio *&* illustrissimo Præside *laudato*, *meam methodum commendari*. *Vesicantia id non facere*, *quod supponit objectio*, *demonstratur observatis*; *verus demum illorum usus & effectus ostenditur*. 9. *Objectio nititur testimonium* Fr. Misericordiæ *annihilare*; *probatur non modo verum fuisse*, *sed novis constare & firmari experimentis*. 10. *Objectio agit de omisso* maximam partem *in latino* Lautteri *textu gallice reddendo*. *Respondetur quod incuria fecerim*, *idem vitium in eodem textu gallice reddendo paulo inferius commissum esse ab iis*, *qui ob id me carpant*. 11. *Objectio spectat contradictiones notatas in libro doctissimi Domini* Hazenohrl: *Responsio demonstrat*, *aut imaginarias has objectiones esse*, *aut malevolas*. *Objectio* 12. *de usu candelæ ad detegenda miliaria*, *& responsio*. *Objectio* 13. *supponit me perperam* Hoffmannum Fuchsium, Triumphium, *in meas partes laudasse*; *respondetur laudari in meam senten-*
tiam

tiam debuisse, eo quo laudavi sensu non vero in eo sensu, quo adversarii velint, & qui meus non fuerit. §. III. *Epilogus hujus capitis necessaria.*

§. I. Ex quo Medicinam, idque *Viennæ* potissimum, feci, per observationes, quas in nosocomio meo, & apud Ægros in urbe atque suburbiis in consilium vocatus, plurimas habui, dudum didici duo hæc: 1. Clarissimum meum in Cathedra Viennensi Antecessorem, & augustissimæ Imperatricis Eleonoræ Archiatrum, *Paulum de Sorbait*, ante 100. fere abhinc annos, verissime *de Petechiis*, extra pestem contingentibus, scripsisse *Univ. Med.* quod essent motus *noxius* ac *symptomaticus*; & *Expulsio symptomatica*, cujus tam parum noxia esset retardatio, ut extantibus iisdem venæ sectio tuto instituereture. 2. Incomparabilem *Sydenhamum* 80. abhinc elapsis annis in *Schedula monitoria* justissime non modo similia de Petechiis, de Maculis purpureis, & de Miliaribus, testatum esse, verum etiam raro a natura, sæpius mala arte extorqueri, luxisse.

Hinc elapsis propemodum quatuor annis in dedicatione Thesium de Div. Febr. ad auditores meos hæc dixi: „ Dantur Exanthemata Petechialia, & Miliaria *critica*; dantur mere *symptomatica*; dantur denique *accidentia*, aut „ *accidentalia*, ut vocant, prava arte producta. „ Pestilentiosis temporibus Critica frequenter, „ fre-

„ frequentius ſymptomatica, deſcibuntur Au-
„ ctoribus: tempore autem minime peſtifero;
„ Exanthemata hæc tum critica, tum ſympto-
„ matica, rariora ſunt, accidentia vero, fatali
„ ſcilicet arte genita, frequentiſſima."

Poſt editum hunc librum, magis convictus fui, magisque, de tanta utriusque, Exanthematis, veluti critici, raritate: ita ut vix critica dari, ſpondeque generatorum Exanthematum pleraque, ac fere omnia ſymptomatica eſſe; cæterum ſymptomaticorum in *Germania* numeroſiſſimorum pleraque eſſe factitia, audacter ſtatuam.

Hinc in omnibus fere quæ edidi opuſculis medicis, hanc veritatem propoſui, ſtatuminavi, unguibus defendi roſtrisque: ut demum omnes, qui Medicinæ addiſcendæ cauſa ad inclytam hanc Univerſitatem confluunt, dictis convicti factisque, ad extinguendum hoc peſſimum, ac ſæpe lethale ſymptoma, animum admoveant, dum ipſi per ſeſe praxin exercebunt.

§. II. Sed altiores egit radices patrius error, quam ut exantlatis hucusque laboribus evellatur animo. Id me docent ipſi Medicinæ Tirones, quos converſatio cum vetuſtioribus Medicis, quos male relata exempla, quos horror omnis ejus quod novum dicitur, licet ſit præjudicata opinione antiquius, ita præoccupavit, ut ſylvam objectionum collectam mihi ſæpe objiciant, ad quas toties reſponſa ipſis dedi, quibus videbantur convicti recedere; haud ita tamen, quin

con

convictionis obliti, sæpius ad me redirent, crambem recoquentes antiquam.

Cum porro salus publica suprema lex sit, & cum nosocomii nostri Diariorum collectiones, quas opuscula *de Rat. Med.* referre solent, in usum studiosorum præcipue evulgentur; operæ prætium erit, in hac octava ejusdem operis Parte, easdem tum amplius evulgare, tum elucidatius exponere, ut demum omnis de illorum animis auferatur hæsitatio. Quo autem utilius atque efficacius id exequi possim, putavi nihil ad id accomodatius fore, quam recensionem earundem objectionum, quas mihi contra meam sententiam opposuerunt, & ad quas responsa, quæ dudum dederam, nondum rite intellexisse eosdem deprehendo. Nosocomii observata simul ad objectiones easdem dirigam, & applicabo.

I. Objiciunt mihi sæpe problema, quod Ill. Med. Præses L. B. *van. Swieten*, capite *de Aphthis*, Medicis proposuit illis, quibus occasio rem propius examinandi, quam sibi, ut Archiatrorum Comiti, liceret, frequentissima adesset; *utrum scilicet Miliarem morbum inter, & Aphthas, tanta intercederet affinitas, ut quod apud Belgas Aphthæ, id Miliaria apud Germanos essent*; unde concludunt *non posse Miliaria dici factitia, quia factitiæ non sunt Aphthæ*.

Quidquid ex problemate concluditur, æque problematicum manet, quam problema ipsum. Verum demus non esse problema, sed demonstrationem; quid inde? Profecto Miliarium in

Germania ruinam necessario præfatur.

Belga natus, & spatio 19. annorum luculenta ibidem praxi exercitatus, certi quidquam & novi de aphthis proferre potui; utpote qui pluribus annis posterior magni *Boerhaavii* in Coll. Pract. auditor fuerim, quam Ill. Præses; & qui integris novem annis post. Ill. Viri abitum praxim ibidem exercuerim.

Aphtharum nomine quid intelligatur proprie, ex definitione *Boerhaavii*, & Commentario Ill. Præsidis cuique notum est. Antiquitus videmus eo nomine potissimum intelligi puerorum morbum, & etiam exedentia adultorum ulcera, quæ cancri aquatici, vel ulceris Nomæ nomine, nunc describimus; minime vero aliquod symptoma, vel evacuationem criticam, quæ in acutis creberrima conspiceretur, ut quidem postea. *Forestus* in *Belgio* potissimum sic de aphthis agit, ut dixi: addit vero libr. 14. in Scholio ad obs. 22.: „ Ast Aphthæ quæ in febribus „ in morbis acutis, & in pestilentia, & quæ „ frequentius in periculosis febribus apparent, „ ex flagrantibus exhalationibus etiam in perip- „ neumonicis, ut sæpe vidimus, raro non di- „ ro augurio spectantur." *Sennertus* in Germania prax. lib. 2. part. 1. cap. 18. ut infantum morbum describit; sin vero adultos occupat, ad malignitatem morborum acutorum refert.

Ex quo vero regimen & medicamenta calida *Belgis* per integrum fere sæculum acceptis-

sima

ſima fuere, aphtharum frequentia tanta ibidem fuit, ut gauderent & ægri acutum morbum quandoque ſine aphthis curari. Luxerat quidem diu infamem ob illas Patriam ſuam *Boerhaavius*; verum triennio ante ſua fata vidi, audivique, venerabilem Senem gloriantem, & exſultantem, quod indies aphtharum crebritas minueretur, ſpemque ſui interitus daret, eo quo Hippocraticæ methodo, multitudine ſuorum diſcipulorum ſenſim inductæ, inciperet, pergeretque cedere error antiquus.

Hoc adeo verum, ut ipſe ego, ultimis Batavæ meæ praxeos annis, celebresque mecum in Patria practici, teſtarentur, vix bis ter in anno aphthas ſe in adultorum acutis cernere morbis; læti ob id inprimis, quod inciperemus hoc modo carere ejusmodi in acutis ſymptomate, quod criticæ evacuationis honeſta appellatione vix eſſet recenſendum. Equidem *Boheraave* Inſtit. §. 938., & Aphorism. cap. *de Aphthis*, ad criſin eas retulerat; ſed ad qualem? Ad difficilem, laborioſam, periculo plenam, ac ſæpe lethalem; raro ſcilicet ortam a natura febris, ſed, Aph. 991. probl. 3. *maxime ſi medicamenta, victus, regimen, calefacientia* (*aut adſtringentia*) *initio hujus morbi data*. Agnovit eas absque calefacientibus naſci, ſed ſimul ab iisdem naſci *maxime* aſſeverat. Ergo agnovit quoque aphthas *factitias*. Hinc minime in Collegiis mirabamur, quod magnus ille vir, *Sydenhamum* imitatus, nobis tam ſerio inculcaret, ut in initio

 ejus-

ejusmodi febris, quæ adjunctam Diarrhœam & Dysenteriam haberet, & in quarum fine alioqui essent adpariturae aphthæ, purgans daremus *quo ejusmodi Aphthas præcaveremus*. ibid. probl. 4. Si autem jussit nos aphthas, ne nascerentur, præcavere, agnovit aphthas negligentia medici factitias; aphthas, inquam, quæ in fine morbi haud affuissent, si medici in morbi principio suas partes explevissent. Eodem prorsus modo hic *Boerhaave* egit, quo ante 100. fere annos *Sydenhamus* agebat, dum bubones, parotides, antraces, periculosas sæpe febris pestilentialis crises, tam salutariter sudore 24. horarum, ac purgante, præcaveret, ut omnes inde feliciter emergerent; interea dum aliorum plurimi, quibus hæc Medici non præcavissent, desiderarentur. Vid. de Febr. pestil. & peste ann. 1665. 1666. Eodem denique modo, *Sydenhamii* ac *Boerhaavii* sapiens exemplis, Cl. *Allionius*, Miliaria, in febre ad illa disposita, ne erumperent, præcaveri docuit, bina ternaque venæ sectione, totidemque purgantibus; quam methodum ut saluberrimam toties expertus, vehementer laudat.

Itaque quo magis urgent adversarii problema hocce, eo magis statuminant, & roborant, sententiam nostram.

II. *Si Regimen, & calida medicamenta, miliaribus producendis apta nata forent, utique ad 16. sæculi initium, quo Sylviana methodus florere incepit, necesse est tunc illa adparuisse, & ex*

eo

eo tempore ubique, siquidem calida methodus exinde universalis fuit.

Transeundo errorem in Epocha Sylviana commissum, siquidem initium 16. sæculi, imo vix illud 17. nec dum *Sylvii* videre natales, virique opera prima ante 1664. lucem non viderunt; dicam calidam methodum dudum ante Epocham illam in Germania viguisse. Sed his transmissis argumentum argumento opponam, quo ejusdem imbecillitas patescat. Si congressus venereus posset luem veneream, ac gonorrhœam, creare, hanc & illam creasset jam ante numerosa sæcula, siquidem semper obtinuit ejusmodi congressus. Atqui ante finem sæculi 15. nullibi Europæorum locorum morbus hic notus fuit. Ergo eundem producere congressus venereus non potuit. Est quidem ridiculum argumentum; sed quo objectionis ridiculitatem demonstret, necessarium. Utriusque autem facti, argumento utroque contenti, rationem rogatus, fateor responsi nihil me invenire, quam, quemadmodum finiente sæculo 15. morbi venerei, ab impuro congressu contracti, primo in regno Neapolitano apparuere, & deinde reliquos ordine Europæos invasere, prout infectorum commercio succedente ordine utebantur; a qua tamen causa, licet antea millionesies & millionesies posita, lues venerea nunquam orta esset; sic post elapsi sæculi principium (eam enim epocham figere Riveriana suadent,) nata Miliaria esse ex regimine calido, a calidis medica-

camentis ab aëre aut non, aut non ſufficienter, renovato, ab eodem multorum hominum exhalationibus inquinato, ab interna corruptione humorum, illi ſimili, quam calida dicta generent, & forte ab aliis nonnullis cauſis; a quibus tamen cauſis nunquam antea generata eſſent Mera obſervatio eſt, cujus cauſam neque in Purpura, neque in lue Venerea, ingenio aſſequimur, naturæ utriusque corruptionis ignari.

III. *Frequentiſſima ſunt Miliaria Viennæ, & in omnibus noſocomiis, & in privatis, ædibus etiam quandoque reperiunda in meo noſocomio. Atqui Viennenſes Medici calida methodo tam parum utuntur, ut qui eosdem de illa accuſaverit, videatur de lana caprina diſputaſſe, neque ego certe calidis utor in noſocomio. Ergo non verum, quod ea calida methodus pariat.*

Reſervandum mihi reſponſum ad ea, quæ de *omnibus Noſocomiis* objiciuntur, admitto majorem, & ad minorem, ſalvo ſemper honore plurium Viennenſium medicorum, qui egregiam methodum curandi adhibere ſolent, morbosque acutos, in quibus exanthema prodit, ſic curant, quaſi illud non adeſſet, id quod mihi teſtati ſunt ſæpius; reſpondeo 1mo. formulas multorum Medicorum adeptum, certo me noſſe, & in noſocomiis, & in urbe, ſuburbiisque, plurimos reperiri Medicos, qui calidis Alexipharmacis, copioſo præprimis Croco, ipſo acutorum principio, perque univerſum eorundem decurſum, utantur, & hanc ſuam methodum publice laudare

dare non vereantur, ut virus, quemadmodum *Hoffmannus* Medicis pravis exprobrabat, de corde pellant. Extant innumeræ formulæ Hofmannianæ dictæ misturæ cum bona Croci dosi; formulæ linctuum pro tussi catarrhali, quibus suspicione aut latentis, aut saltem futuri exanthematis, crocus est admistus. Præsens in consultatione vidi celebrem Medicum, animadverso, ut postea patuit, culicum morsu, cardiaca calida ad exanthema, ut ajebat, foras ejiciendum, jam dedisse: methodo tamen a me, binisque aliis Collegis, in rationabilem mutata, æger absque vel minimo exanthemate brevi integreque convaluit. Advocatus ad consultationes, aërem nedum ægris, verum nec sanis, calore tolerabilem, sæpius deprehendo. Quin & animis adeo alte insitum calidi aërris præjudicium offendi, ut hora consultationis is, ne conquererer; moderaretur, moxque, abeunte me, incenderetur, quam fraudem, aliquando maturior interpellans, detexi. Plures etiam boni Medici apud me conquesti sunt, quod, quantacumque diligentia aëris commendarent, curarentque temperaturam, tamen vulgus æque nobile, quam ignobile, calidum perpetuo aëra, se abeuntibus, concilient ægris. An ergo falsum non est, quod, qui de hisce conqueratur, de lana cavillet caprina? An miremur, quod exanthemate infamem se Regia *Vienna* lugeat?

Resp. 2do. ut prava arte Miliaria alioqui defutura produci, sæpe conquestus sum, ita luce

cla-

clarius evici aliis occaſionibus, haud ſic calida medicamenta requiri, ac ſi, citra illa, petechia aut purpura gigneretur nunquam. Equidem etiam ſine medicamentis calidis aptum aëra eſſe, qui illa producat, calidiorem: adeoque a Medicis, temperatam medelam dantibus, Miliaria millies creari, dum aut ſtudio imperent, aut conniventia tolerent, acute laborantes calido in aëre foveri perpetuo. Demonſtravi pluries quoque purpuram eorum ſub cura produci, qui calidi remedii, calidique aëris oſores, vano interim metu ægros lecto ſæpius eximere, eorundemque propriis inquinamentis in lecto fœdatam athmoſphæram ſufficienter mutare, ac luſtrare, religioni habeant. Generari forſitan eadem facilius dum in ægris, lecto vix mutatis, venæ ſectiones fuerint omiſſæ; ſive præ defectu neceſſariæ diſtinctionis veram inter imaginariamque debilitatem, ſive præ generaliore, quam par eſt, perſuaſione inſequuturi cujusquam nocumenti, ſi ægris acutorum principio vena ſecetur, quando aut impetus humorum vehemens non ſit, aut cutaneæ ſperentur, expectenturve, eruptiones. Præterea docuit experientia toties, absque calidis remediis, abs calido aëre, Miliaria & Petechias produci, quando plures ægri, eodem in loco collocati, athmoſphæra mutua, aut non mutata, aut ſaltem haud ſufficienter, ut in bellis toties viſum, veſci cogantur. Quin etiam omnibus ſic a Medico directis, ut nullatenus exanthema gigni debeat, gigni nihilominus

nus idem, dum qui jam prius iſtud vel in miasmate alibi concepiſſent, vel aliis explicitis de cauſis ſibi comparaſſent, curandi ſuſciperentur. Tandem ſpontaneam acutis in ægris humorum corruptionem, ſpontanea exanthemata, penitus tamen ſymptomatica, & pernicioſa, generare nonnunquam.

Cum ergo tot exiſtant cauſæ, a quarum vel unica hæc exanthemata citra naturæ operam produci queant, nonne iniqua prorſum argumentatione concludere velint, exanthema ideo datis de cauſis non gigni, ſi earum vel unica deſit? Eodem plane modo concluderet quis febrim ardentem gigni poſſe nunquam. Optimus *Boerhaave* Aphor. 740 „ Cauſa, inquit, (febris „ ardentis) labor nimius, inter longum, æſtus „ ſolis, ſitis diu tolerata, uſus calefacientium, „ fermentatorum, aromaticorum, acrium, ve„ neris nimiæ, delaſſatio immodica, maxime „ æſtate, &c." Sex igitur ſeptemve varias, ſeorſimque ſubſiſtentes, febris ardentis cauſas enumerante *Boerhaavio*, licebitne negare hujus febris præſentiam, eoquod ad eandem præſentem ſiſtendam ex bis ſeptem deſuerit una, duæ, tres? Ut febris ardens non gigneretur, deeſſe oportuiſſet cauſſas omnes: data autem earum vel unica, generari potuit.

Sic una reſponſum habetur ad objectionem, petitam a viſo quoque Exanthemate in noſocomio noſtro. Nunquid ideo apud nos, citra bonæ naturæ operam comparere haud potis eſt, non

non porrectis licet medicamentis calidis? Ordine adplicentur exanthematum recensitæ causæ omnes ad ægros, qui eadem apud nos acquisiverint, & capiet facile quisque, quod aut a degeneribus prorsum humoribus, aut proprio neglectu, aut suscepto antea contagio, subinde debuerint nasci.

Dedi in variis *Rat. Med.* locis catalogum horum & omnium, qui unquam exanthematibus apud nos laborarunt; ex quibus antequam demonstrationem formem, recentiora nonnulla prius enarrabo. Anno 1762. feminam cum Miliaribus in nostro nosocomio acquisitis ægram habui, idque hunc in modum: per decem dies acutæ febris labore agitata femina, demum ad nos confertur. Die 15., non critico, Miliaria prodeunt notabili cum incremento morbi. Die 19. non critico, abundantior purpura. Die 21. non critico, post ingentem horrorem calor, sudor, copiosiora Miliaria, quæ & pauciora ante, & copiosiora post, auditoribus demonstravi; eaque demum sic, ut die 24. moriente ægra, tum essent copiosissima, tum aliquantisper a morte, adhuc bene prostarent.

Anno currente, ad 8. Aug. juvenculam suscepimus, quæ cum continua febre ædibus expulsa, ad feminam pauperrimam sibi notam se contulerat, ibidemque citra ullum auxilium ad medium tertium diem jacuerat. Inde in quoddam nosocomium, in quo exanthematicorum legio, delata, sex horis citra auxilium tantummodo

modo plurimum tecta, ac probe ſudans, manſit; inde ad nos ſella portatili bene clauſa conducta eſt, maculis petechialibus hinc inde jam conſpicuis, pectore anxia & tuſſiculoſa. Die 4. & 5. morbi alvus coctaললioſa, naturalis urina, ſudor levis, febris pauca. Ad meridiem diei quinti febris admodum magna, valido cum ſiniſtri lateris ventrisque dolore. Poſt factam ſanguinis miſſionem obdormivit, ac ſudore toto pomeridiano tempore diffluxit, maculis petechialibus inde non promotis, ſed ita ſenſim obſcurantibus ſeſe, ut ad 9. morbi diem ulla vix relinquerentur veſtigia. Quod autem notandum, poſt venæ ſectionem die morbi 5. factam, criſis facta videbatur ſudoribus & alvo, ita quidem, ut bona indies perſeverante alvo, cum urina exiſtente paſſim naturali ſemelque hypoſtatica, ad 10. diem inchoantem nullam prorſus febrem ultra deprehenderemus.

At vero 16. die menſis, morbi die 12., non critica, notavimus alba quædam, eademque parva admodum Miliaria in pectore, at ita inconſtantia, ut nunc conſpicua, hora vix elapſa, evanida, pauloque poſt iterum viſibilia eſſent. Idem morbi 13. die; perſeverante interim, quæ ante Miliaria affuerat, ſanitate. Die morbi 14. & 15. bene conſpicua, ſed minutiſſima. Die 16. 17. 18. 19. 20. mane quidem pauca, poſt meridiem vero plura. Die 21. mane plura, poſt meridiem pauciora. Die 22. vix viſibilia, 23. nulla. Cum puella hæc poſt criſin

ſin ſana vixiſſet, ita ut quovis die ambulans & ſedens extra lectum, nec ante eruptionem, nec ſub, nec poſt illam, ve minimum ægrotaſſet, templum, 1. Sept. adivit, ſilentio ſupprimens levem ventris dolorem. E templo redux vomuit, quæ comederat, fere, tam integra, quam in menſa fuerant. Levem inde experta febrim, ſudavit nocte multum, & ſana ſurrexit, manſitque.

Dedi jam alibi hiſtoriam feminæ, quæ ſub idem tempus, ad diem ſui morbi 5. purpureis maculis extantibus, ad nos allata fuerat, ſeptimoque die judicari viſa, ingens poſt hac negotium nobis faceſſerat; & alibi alius, quæ a triduo Petechiis tincta, ad 7. diem ad nos conducta, & ad 11. mortua eſt.

Ex cunctorum recenſione decem homines, ſpatio decem fere annorum numeramus, qui alterutrum exanthema, aut utrumque, in noſtro noſocomio acquiſiverunt. Horum porro decem, tres in noſocomiis, exanthemate infectis, aliquantiſper decubuerant; unus negligentia petechias ſibi comparavit. Quinta ad peripneumoniam neglectam, extra ædes noſtras, habuit Scarlatinam ad Miliaria, in noſocomio vero variolas & petechias, a degeneratione humorum ſubtiliſſimorum ſumma. Sexta ex morbo maxime maligno, cum mictu cruento, fere deſperato, petechias contraxit. In reliquis, morbus acutus per 4, 6. 8. 10. dies neglectus, jam motu, calore, labore, ſudore, in multos loci verſus

ſus errores, malignitatem jam contraxerat.

Cum exanthematibus jam conſpicuis quatuordecim ad nos allati ſunt ex noſocomiis aliis, privatisve ædibus.

Igitur ſpatio decem fere annorum 24, homines exanthematici in noſocomio noſtro fuere: Octo ſcilicet exanthemate petechiali, quos inter cum variolis una; undecim ſolo miliari: quinque utroque, eosque inter una cum peſſimis variolis, affecti.

Horum quatuor diem eruptionis reliquere incertum; novem quidem die aliquo critico habuere eruptionem, novem vero die non critico, duo in reſtituta poſt morbum ſanitate: verum in horum nemine criticæ evacuationis notam ſuſtinuerunt; aut enim in morborum acutorum incremento prodiere; aut ſi in ſtatu, decrementoque, cum ſymptomatibus pravis; ita ut inde perierint nonnulli, copioſo licet exanthemate tecti, pluresque ſive Cortice peruviano, ſive criticis evacuationibus aliis, ſive utrisque, ſervati fuerint: judicato, curatoque jam morbo, ſupervenere Miliaria, absque ullo præeunte concomitante, ſubſequente, ſymptomate.

Hisce igitur mature conſideratis, capient facile ſtudioſi noſtri cur morbus hic a Natura raro, ab arte vel caſu ut plurimum genitus, etiam noſtro in noſocomio compareat? compareat autem adeo rariſſimus, ut utroque exanthemate ſimul ſumpto, vix quinquies inibi biennali advertatur ſpatio? &, ſi numeremus eos

mo-

modo, qui illud in noſocomio acquiſiverint, unicus modo ſingulo detur anno? Præterquam quod in hac enumeratione liberalem juniorum quorundam Medicorum in numerando modum de induſtria imitati ſimus, ne quid cavillent; haud vero, eandem approbemus. Si enim pauculas illas maculas rubras, vel purpureas, quas *Sydenham* paſſim: quas *Boerhaave* pluribus in locis, a petechiis diſtinguendo ad peſſimam humorum corruptionem referunt; ſi præterea quasvis puſtulas miliaceas, ſudore genitas, quas Patres Greci ἵδρωα vocarunt, Latini *ſudamina*, *papulas ſudorum*, quales ut ſano in æſtivis ſudoribus, ſic ſudantibus ægrotis ſæpe obveniunt; ſi, inquam, hæc omnia ad Petechias, & Miliaria relegemus, tunc ab orbe condito, per univerſas mundi plagas, petechiæ & miliaria ſunt ἐνδημικώτατα. Hoc autem negatur ab omnibus. Quam incongrue ergo miliaciis illis ſudaminibus, in ſudore critico nonnunquam prodeuntibus, criſin morbi clamitent per Miliaria fieri! ſed *nova* data occaſione, de hiſce latius: Dives enim differenti ſeges mihi adeſt. Capient quoque quantopere præter veritatem mihi objecerint, quod Miliaria ſolent, *etiam fatentibus nobis*, & diebus prodire criticis, & morbi afferre, omniumque ſymptomatum, inſigne levamen. Contrarium prorſus ex allatis vident exemplis. Si præterea videant, quæ in hoc ipſum notarint, viri, eruditione aut praxi aut utroque clari, *Pourchon*, *Trumphius*, *Fuchſius*, *Klei-*

Kleinius, *Hazenohrl*, *Lautter*, erunt de iis, quæ profero, convicti. Et qui multitudine observationum cæteros antecellit cl. *Allionius*, qui ipsius ex professo de Miliaribus, tanquam naturaliter genitis, differuerat, nonne disertis scripsit verbis hæc; „ Tertio aut quarto die, (ainbobus criticis) exeunt pustulæ, septimo, & „ octavo, plerumque lethales: minus funestæ, „ quas dies sexta (criticorum insidissima) af„ fert. Et per manipulos & cohortes, incerta „ die ac hora, fit hujus exanthematis expul„ sio. „

Jurene ergo, an injuria, Discipuli mei ex *Thes. de febr. Divis.* colligant criticum me pronuntiasse miliare exanthema? Conqueror pluries objectiones, quas refutandas susceperam, aut jam refutaveram, nihilominus tamen veluti meam propriam sententiam laudari, pari, ni fallor, injustitia qua quis *Sydenhamum*, toties calidam methodum refutandam assumentem, veluti calidæ methodi celebraret Patronum: aut qua quis assereret *Davidem* Regem in Psalmis 13 & 52. Dei negare existentiam, quando impiorum sententiam oppugnaturus, referret quid ipsi in corde suo dicerent.

IV *Crisin Miliaria referunt*, inquiunt mihi studiosorum nonnulli, *regulariter procedendo*, *certamque efflorescentiæ*, *exsiccationis*, *ac desquammationis servando periodum*.

Sat superque responsum, quod ad tertiam objectionem dedi, hanc quartam diluit, ut in-

ſalutatam hanc prætérire poſſim. Verum cum Diſcipulis meis nihil non debeo, dabo illis & aliquam hujus objectionis refutationem peculiariorem. Neſcire me fateor quid in mentem venerit ipſis, quod allatis de cauſis Miliaria critica vocent? *Hippocrates* ſaltem tale quid, propter has cauſas, criticum non vocaſſet. Graſſabatur populariter *Perinthi*, Epid. 2. Febris ardens, quæ ut plurimum die 14. judicabatur ſudoribus, at vero in ipſa æſtate ſudores jam a principio comites habebat; prætereaque die 7. (critico) die 8. (non critico) die 9. (critico.) „ *Τρηχύσματα ἐν τῷ χρῶτι κεγχρώδεα, τοῖ-* „ *σιν ὑπὸ κωνώπων γινόμενοις μάλιστα ἴκελα* „ *ἀναδήγμασιν, οὐ πανὺ κνεσμώδεα.* Aſpredines „ in cutæ miliaceæ, culicum morſibus maxime „ ſimiles, oboriebantur, haud multum tamen „ prurientes. *Ταῦτα διετέλει μεχρὶ κρίσεως*, hæc „ ad usque criſin perſeverabant." Ergo erat ſymptoma peculiare in hac febre ardente, quod & diebus criticis, & non criticis efflorefcens, perdurans diu, & periodum diſparendi ſervans, morbum nedum judicabat, verum ad morbi criſin, nempe ſudorem, diſparebat. Ergo Exanthemata regulariter procedentiæ, certamque efflorefcentiæ, exſiccationis, desquamationis, periodum obſervantia, nec *Hipp.* nec ulli in hunc *Hipp.* locum commentatores, ad criſeos naturam & genium ea de cauſa retulere.

Plura ſane hoc in textu nos *Hippocrates* docet. Ac primo quidem, ut jam dictum, regu-

las

las crescendi evanescendique servantem efflorescentiam, minime tanquam criticam, sed tanquam mere symptomaticam, consideravit. Secundo crisin neutiquam huic tribuit, ast sudoribus diei 14. Tertio, in hac ardente febre, quæ tam benigna, ut ipse testetur illam nihil habuisse maligni; & ut, licet ab initio sudores perperam adessent, tamen pauci inde morerentur; in hac, inquam, febre, adeo benigna, agnovit excretiones dari symptomaticas, contra illorum sententiam, qui ideo negent symptomatica posse Miliaria haberi, quod sæpe in benignis acutis contingant, in quibus illi credunt tantam homorum non dari degenerationem. Et morbum benignum salutavit *Hippocrates*, & in benigno morbo exanthemata descripsit symptomatica.

Dum igitur accusamur quod Crisin acutæ febris non Miliaribus, sed aliis, aut simul, aut postmodum contingentibus evacuationibus, adscribimus auctore id facimus *Hippocrate*. Ut enim ille agebat in descripto exanthemate, ita nos symptomaticam Petechiam ac purpuram habemus, eo quod utraque die erumpat & critico; & non critico quod eruptio in die critico pejor sæpe demonstretur, quam in non critico; quod cum eruptione, postque eandem, morbus sæpe ingravescat, morbique symptomata; quodque, etiamsi morbus in melius vertatur, tamen ea in meliorem conversio minime exanthemati symptomatico, sed aliis criticis perturbationibus & evacuationi-

bus potius adſcribunda ſit, quæ morboſam eliminantes materiem, ſimul illud ſymptomaticum crudumque exanthema, quod ſecundum *Allionium* coctionem non patitur, pellant foras.

V. Attamen inſtant: *Symptomatica dici hæc exanthemata nequeunt, eo quod ſymptomatica, ſi modum excedant, ſupprimere, minuere ſaltem, liceat, oporteatque: nunquam vero Miliaria; ni mortem velis, pejorave morte creare ſymptomata.*

Profecto ut Symptomaticos in acutis ſudores, ut *Sydenham* Collegæ ſui Petechias, ita *Allionius*, noſque cum ipſo, ægrorum e lecto exemtione, venæ ſectione, enematibus, cortice peruviano, ſymptomaticos hoſce motus moderamur cum bonis ægri rebus, totoſque auferimus. Ergo ſunt Symptomatica exanthemata.

VI. Comparant Medicinæ Tirones *Miliaria ac Petechias cum Variolis & Morbillis, naturali ortu, progreſſu, effectu; id me perperam negaſſe arbitrati, quando ſcripſi Variolas & Morbillos non ſupervenire Miliaribus ac Petechiis, ſic ut penitus prodeant, creſcantque, quemadmodum quidem hæc illis; contrarium nempe ex Camerario, & Albrechto, N. C. Sodalibus, demonſtrari.*

Cum Tironibus multæ ineptiæ condonandæ ſint, & ad has reſpondebo. Primo ex quinque rationibus, ob quas hanc comparationem, libr. de Febr. Diviſ., negaveram, quatuor ſuppreſſere, ac, veluti illas quatuor non adduxiſſem, unicam quintam arripuerunt. Attamen arripiundæ

dæ erant omnes quinque, ut ſtringeret cauſa negati. Secundo etiam hanc, quam memorantur unicam, mutilarunt. In Febr. Div. ſic ſcripſeram: „ Variolæ & Morbilli non ſuperveniunt Miliaribus & Petechiis, ſic ut penitus prodeant, & creſcant, ſicut quidem hæ illis, ſed tantum eo, quo dictum eſt, modo." Porro illa alibi dixeram: „ Miliaribus enim, aut Variolis, aut Morbillis, „ aut Scarlatinis, Patechiæ ſuperveniunt; & „ vice verſa Variolæ, Morbilli, Miliares, ad „ Petechias accedunt, vix elevantes ſe, mortemque denunciantes propinquam. „ Communem obſervationem ſic me expoſuiſſe crediderim. Rogo enim practicos quoſvis, num eandem utrimque conſuetudinem obſervent ſic, ut eo modo Variolæ Miliaribus & Petechiis superveniant, quemadmodum hæ ambæ illis? Num, quo in loco Miliares & Petechiæ frequentiſſimæ ſunt, ſic in illis Medici expectant Variolas & Morbillos, quemadmodum in Variolis ac Morbillis, Petechias aut Miliares? Si igitur nudo, quo ſcripſi, ſenſu verba mea intelligantur, eam referre ſententiam cenſeo, quam tenent mecum Medici omnes. Verumtamen exempla proſtant Variolarum Petechiis ac Miliaribus ſupervenientium. Admitto utique illa; utpote qui ſimile elapſo jam ſexennio protulerim. Sed num rariores exceptiones ſubvertant communes naturæ leges? Tunc nullas leges Medicina haberet, nullas Phyſica tota, nullas

alia quælibet ars; semper enim aliquid est, quod extra easdem divaget.

VII. *Sed ipsemet ego*, pergunt, *in Febr. Div. Miliarem morbum velut idiopathicum, & gravissimum quidem, descripsi, cujus illa esset proprietas, ut morbosam materiem ad corporis deferret superficiem.*

Nunquid, qui sic fantur, mea volverunt attente? Videant ergo revolvendo me morbum nunquam idiopathicum vocasse, sed descripsisse talem, qualem Natura rarissime, causæ aliæ numerosæ passim, generent. Minusne factitia lues venerea est, quod Auctores Syphilici eam describant tanquam morbum gravissimum, cujus illa proprietas sit, ut solida æque quam fluida corrumpat? An inde sequitur luem veneream morbum esse, in quem unusquisque ex communibus vulgarium morborum causis incidere queat?

VIII. Ajunt mihi Medicinæ Tirones se Medicos, veteris opinionis tenaces, advertere *acriter invectos, & quotidie invehi, in methodum, quam in exanthematicis tractandis observem: ægre illos ferre me venam secare, me ægros lecto eximere quotidie, &, si ferant, per aliquot horas in sedili collocare erectos; me vesicantia admovere, quæ longe acrius solida fluidaque humani corporis agitent, stimulentque, quam, de quibus conquerar, calida stimulantia: interea medicos se frequentare, quibus quotannis innumeri exanthematici curandi committantur, qui tamen* in

in febre ſimpliciter miliari venam non tundant, qui Ethmulleri conſilio ægros hoſce compluribus diebus lecto haud eximant, qui veſicantia nunquam, niſi efflorefcentia retrocedente, ac debilitato vehementer inde ægro, admoveant.

Medicinæ Tirones, qui his viſis auditiſque in data ipſis doctrina vacillant, manifeſte docent ſe nec ad ea, quæ apud alios viderint, nec ad illa quæ in noſocomio noſtro ſibi demonſtrata ſint, accurate ſatis attendiſſe; nec ſufficienter ſe utriuſque methodi conſequentias & effectus ponderaſſe.

Profecto in initiis acutorum venam ſecantem non viderunt me unquam, quando vires vera debilitate proſternebantur, neque in ſchola medica didicerunt. At vero obſervare potuerunt in natione Germanica, quæ fluxui hæmorrhoidum ſive naturali ſive factitio, quæ frequenti admodum venæ ſectioni, plus juſto aſſueta eſt, quæ vorax præterea, vinoque indulgens ac cereviſiæ eſt, venæ ſectionem in acutorum principio, ſi nihil vetat, egregie conducere: neglectu V. S. ex benignis malignos, eoſdemque exanthematicos morbos, eſſe exortos; ſic quidem ut notare potuerint ægros, neglectu jam exanthematicos, inſtituta ac repetita ſanguinis non diſſoluti, ſed vere pleuritici, miſſione, e mortis ereptos fuiſſe faucibus. Obliti penitus videntur confirmatæ toties apud nos obſervationis *Sydenhamianæ*, de ea apparente debilitate in febribus, cujus cardiacum venæ ſectio eſſet.

Ut dubio procul inter caufas frequentioris alibi exanthematis miffio fanguinis, acutorum principio neglecta, recenfenda veniat.

Deinde caufam, cur rarius apud nos exanthema, evidentem femper habui, & indefeffus docui, effe quotidianam lecti refectionem: intra quod tempus ægri debiliores alium in lectum transferuntur; qui minus debiles per horæ quadrantem, horam, horasve complures, &, fi ferunt, bis die, in majore ac commodiore fedili collocantur. Hinc toties videre mecum auditores plures ægros, quibus omnia fymptomata, futuri exanthematis præfaga, adeffent, febrim duntaxat acutam, minime exanthematicam, fed fæpe benignam, effe perpeffos. Viderunt mecum alios, erumpente exanthemate ad nos allatos, tolerabiliter valde morbum hac methodo tuliffe, nec quenquam quid detrimenti inde unquam paffum effe. Ita ut longe alia & penitus contraria a noftra methodo obfervaverimus, quam apud alios divulgetur.

Nec infolita hæc noftra ratio, nec nova eft. Summorum in medicina virorum eft celebratiffima. Docuerat nos eandem dictis factisque immortalis *Sydenhamus*. Tempore febris contagiofæ variolofæ adeo abhorrebat ab ægris fuis lecto addicendis, *ut ejufdem addictionis effectus compararet cum intempeftiva cardiacorum eodem in ftadio exhibitione*. Sufficiebat ipfi, nec, ubi rerum arbiter erat, unquam aliter conceffit, ut ægri cubiculi ambitu fe continerent, *a lectulo,*

æque

æque quam a cardiacis, *abstinentes*: quarto vero die lecto adjudicabat: porro si benignæ ac discretæ essent variolæ, & calida tempestas, *quotidie per aliquot horas lecto exemtos detineri curabat*. Quo demum effectum, ut feliciter morbi progressus ac maturatio fieret, ægrique longe minore cum tædio morbum perferrent. Sin vero aut frigidior anni tempestas, aut eruptio copiosior id minus concederet, lecto quidem eosdem detinebat, verum & moderate tectos, &, foco in Camino mediocriter, bisque die duntaxat, accenso, quando hyems scilicet ingrueret, locum in lecto sæpe mutare jubebat, ne ad perniciosos hic semper sudores cogerentur.

Sed *Sydenhamo* objiciebant, quod nunc mihi; multos methodo prorsum contraria tractatos nihilominus convalescere. Respondebat vir candidus negari tamen non posse, quin quoque plurimi illa contraria methodo interirent, pluresque adhuc interituros, nisi vel a frigidiore tempestate, in quam fors inciderit morbus, vel a Phlebotomia, servarentur: tumque notabile hoc addit: „ Ex dictis, ut obiter attingam, „ facile erit vulgare illud problema solvere, „ quî fiat scilicet, ut perpauci adeo e plebe „ hoc morbo pereant, si ad eos comparentur, „ qui inter divites eodem *trucidantur*? Quod „ quidem vix ad aliam causam potest referri, „ quam quod ob rem domi angustiorem, & „ agreste vivendi genus, vix fiat illis copia sibi

„ bi nocendi, regimine magis accurato, ac de-
„ licatiore.

Quando nunc *Syndenham* in valde confluentibus ægros lecto addicebat, veniam concedebat ab hac in illam lecti partem corpus pro arbitrio suo transferendi, eosque, febre maturatoria adpetente, ad id serio monebat, imo per alios curabat illos in lecto versari. Si autem facies in discretis ad 8. diem flaccesceret, ac pallesceret, sudorque bonus eo tempore cessaret, & phrenitis oriretur, præter venæ sectionem, & paregorica, asseverat sæpe se ægros ab imminente morte præservasse liberiorem auram illis conciliando; quo ut rite fruerentur illos lecto aliquantisper surgere jubebat. Confirmat autem experientiam suam exemplis phreniticorum, qui post sedulitatem irrisam custodum externo aëri frigido, eique nocturno, se exponendo, servati sint; & exemplo juvenis, quem in variolis mortuum nunc a phrenitide habitum, lectoque exemtum, & in mensa, ut cadavera solent, positum, aër frigidior in vitam quasi revocaret. Coma variolosum eadem ratione tractans, *eadem sanguinis contemperatione* inquit, *& maculas purpureas vidi sublatas.* Urinæ suppressionem in variolis, acutisque aliis, ægrum lecto eximendo melius, quam per omnia alia remedia, curabat. Conqueritur alio loco vir præstantissimus, incautioribus quibusdam necesse videri, ut ægri in variolis lecto affigantur, eo quod sudores, in quos illi procli-

clives, cum facilius inde manarent, tum æstum moderarentur febrilem: ubi tamen sole evidentius esset, quod exsiccato hinc corpore ad diem undecimam quamplurimi vitam cum morte transmutarent. In malignis variolis, non ductus opinione, sed experientia firmatus, asserebat „ „ nec venæ sectionem, nec medicamenta di- „ luentia, & refrigerantia, per se periculum „ auferre; plus vero expectari oportere ab aë- „ re moderato ac renovato: sic quidem ut non, „ nisi nocte, lecto committendi essent, quibus „ confluentes illæ anomalæ variolæ erupturæ „ præviderentur. Et in genere confluentium „ semper usque in tertium & quartum erup- „ tionis diem vix, nisi nocte, lectum ægris „ concessit, sexto autem morbi die, scilicet „ tertio aut quarto eruptionis, cum ægri præ „ debilitate abstinere lecto de die vix poterant, „ eosdem, & ob virium defectum, & ob suf- „ ficientem pustularum copiam, lecto addice- „ bat, ea tamen lege, ut non plus tegerentur, „ quam sani consueverant, & in lecto se ver- „ terent sæpius, verterenturque, ne sudores, hic „ adeo noxii, prolicerentur. Quare & ipsos in- „ fantes cunis sæpe eximi curabat.

Patet igitur evidenter *Sydenhamum* haud solos eos condemnasse, qui aëre ac stragulis in lecto calefacerent, verum etiam hos, qui ægros in lecto simpliciter detinerent: Hoc porro inculcavit, ac repetivit, ursitque, sincerus ille & candidus vir, toties, ut hujus articuli necessi-

tatis ipſum oportuerit penitus convictum fuiſſe. Hoc ipſum tanti fecit, ut judicaverit non modo fruſtraneam ſine eo eſſe reliquam antiphlogiſticam curam, verum etiam ut deſcripturus in *Schedula monitoria* ſingularem epidemicam febrim, in qua *mala paſſim arte* gigni obſervabantur Petechiæ, Maculæ purpureæ, Miliaria rubra „ quæ licet ſponte ſua *nonnunquam* „ ingruant, *ſæpius* tamen lecti calore & car„ diacis *extorquentur* „ hæc ſumme notanda verba adjungat: *Æger jugem in lecto decubitum, quantumvis leviſſimis ſtragulis coopertus ſit, non ſine magno ſuo periculo experitur.*

Hæc porro incomparabilis ille veteranus multiplici annorum ſerie, non ex ludicra cerebri Phantaſia, ſed Natura duce, didicerat, innumerabiliterque viderat confirmata. Quicumque deinceps naturam imitati in medendo, *Sydenhamiana* veriſſima invenerunt. Et quod luculentius teſtimonium *Boerhaaviano*? *Variolarum adeo accurata Sydenhami deſcriptio, ut decies legi merenti, pauca modo addenda habeam.* Aphor. 1379. Quicumque Medici in Schola Boerhaviana Medicinam edocti, & cum *Boerhavio Sydenhamum* ſecuti, nihil non exacte verum ibidem deprehenderunt. *Boerhavii* jam ſeneſcentis diſcipulus, cum publico communicavi in Tomo I *Rat. Med.* Cap. 12. & in tractatibus quos de variolarum inſitione conſcripſi, propriam meam annorum multorum in variolis praxin, quæ Sydenhamianis, & ad hæc adje-

ctis *Boerhaavianis* , ad utraque autem additis propriis observatis innixa, felicitate curandi demonstrat, quam tuto ac proficue hac via eatur. Pediluvia bis die per universum morbi tempus a *Boerhaavio* ad methodum *Sydenhami* addita, quum eo tempore ægri in lecti crepidine, si debiliores; in sedili, si firmiores, erecti collocentur, adeoque atmosphæram adhuc frequentius mutent, hæc, inquam, utilitate sua magnopere se commendaverunt.

Quid quod etiam hæc praxis a multis illorum confirmetur, ac laudetur, qui oppugnent eandem? Obruta Europa fuit Dissertationibus de inoculandi variolas præstantia, eo præter alios fine summopere commendanda, & ubique introducenda, quod sedeant, quod ambulent, quod ludant, quod cursitent suo in cubiculo inoculati, tam in febre contagiosa, quam post plenam eruptionem; sic ut ne ægrotare quidem videantur, neve metus retropulsionis adsit ullus. Provoco ad complures scriptores, qui hujusmodi narratiunculis suos delectarint lectores. Quid igitur metuatur ne benigna miliaria, quibuscum ægri, ut ajunt, vix ægrotent sæpe, retrocedant, retrocedendoque necent? quid metuant ne erupturum quod creditur exanthema, extra lectum haud satis pellatur foras? An quod, ut suo jam tempore dolebat & conquerebatur *Hoffmannus*, exanthema miliare *factitium* ex facili retrocedat & necet? hoc aliquando contingere cum *Hoffmanno* & *Sydenhamo* arbitror

in

in Petechiis ac Miliaribus factitiis, nec non in variolis atque morbillis, quos copia ac malignitate methodus prava auxerit; cæterum quod *Sydenham* testatur, id plures mecum videre medici, Variolas, Petechias, Miliaria, copiosissima in denatis confertissimaque extare; sic ut mors eorum retropulsioni tribuenda non esset.

Dolendum interea est, quod exultans olim de excusso hoc pulvere Medicina, *Sydenhami* potissimum ac *Boerhaavii* laboribus, nunc denuo eodem conspergi contegique sic videatur, ac si nunquam fuisset excussus. Olim honori ducebatur magnorum horum virorum inhærere vestigiis; ab illis vero discrepare in gravioribus rebus, dedecori. Summa cum voluptate horum vituperia, illorum encomia, legimus apud Ill. *Hallerum* in Comm. super *Meth. Stud. Boerh.* Nec horum solummodo, sed & illorum, qui antequam medicina hoc inclytum virorum par venerabunda suspiceret, vel ob communem cum iisdem sententiam humano generi profuerant, vel ob contrariam nocuerant. „ Ab eo viro, „ (*Helmontio*) in Sylvium, aliosque medi- „ cos, amor transiit antacidorum, quibus in- „ numeræ malæ, in Germania inprimis, cu- „ rationes peractæ sunt." Hall. pag. 888. De *F. D. Horstio* Prof. Magdenb. „ Extant etiam pra- „ ctica, & non mala aliqua, ut calidæ cura- „ tionis in variolis refutatio. „ Pag. 891. Et „ „ *Franciscus de le Boe Sylvius, Hanoviensis* —— „ egregius —— auctor, tot laudes corrupit

„ no-

„ nova ad Helmontianam nata Theoria , qua
„ omnes fere morbos, & acutos omnes inpri-
„ mis, ab acido deduxit, alcalinis vero , &
„ quidem volatilibus, ſanare voluit ; neglecta
„ interim, aut non ſatis laudata V. S. atque
„ refrigerante diæta. " Pag.894. *Thomas Syden-*
„ *ham* meruit poſt *Hippocratem* primo loco re-
„ cenſeri, *non a grata ſola poſteritate*, ſed dum
„ inter vivos fuit . Eam laudem ſibi peperit ,
„ quod *ab omni Hypotheſi purus* , omnem la-
„ borem ſuum unice obſervandis morbis impen-
„ derit , eorumque curationem ab ipſa per fe-
„ lices eventus, inprimis præeunte Natura edo-
„ ctus, propoſuerit ; febres autem , rejecta ina-
„ ni veneni ſpecifici, aut acidi hoſtilis theoria
„ in univerſum per acida atque refrigerantia expu-
„ gnare docuerit." Pag. 895. *G.H. Welſch* ——
„ in praxi ſecutus eſt vulgarem ſui ævi me-
„ thodum. Calida & Bezoardica dedit in febri-
„ bus." Pag. 897. *J. Michaelis* , Profeſſor Lip-
„ ſienſis de Chemica ſecta, magnus medicamento-
„ rum compoſitorum calidorum & ſudorifero-
„ rum inventor , & ex eo ipſo Patriæ non
„ utiliſſimus , quæ his alioquin nimis indulget".
, Pag.897.*Caſp.Theophilus Bierling*,parum latinus
„ homo, & deditus formulis, quarum vim non
„ mediocrem ſub finem ſubjecit , *non tamen*
„ *abſque judicio fuit*, *qui præter ſæculi morem*,
„ *in Germania inprimis* raro exemplo venam in
„ variolis ſecuerit, calidam curationem rejece-
„ rit. " Pag. 901.

Et

Et quid volupe magis, quam ea encomia legere, quibus *Sydenhamum* sequacesque ejus, insatiabiliter extulit Ill. noster Præses? Videatur ad §. 715. & 716. Aph. Boerh. ubi, postquam in sudorum in acutis expulsionem, usumque croci, aliorumque calidorum remediorum, acriter animadvertisset, hæc demum addidit: „ Legi „ merentur de hac re illa, quæ passim in suis „ operibus habet *Sydenhamus*, qui generoso au„ su primus, & solus fere, se huic torrenti op„ posuit, & PERNICIOSAM HANC MEDENDI „ METHODUM GRAVISSIMIS ARGUMENTIS „ DEBELLAVIT, ILLIQUE CONTRARIAM FE„ LICI IN PERICULOSISSIMIS ETIAM MOR„ BIS, EVENTU STABILIVIT." Et ad problema *Boerhaavii* §. 698. *Cur lecti, aëris clausi, victus, medicamentorum calor, adeo hic noceat?* „ „ Perversa hæc methodus, " inquit Præses, „ inprimis invaluit, quia medici quondam fue„ runt in hac opinione, per sudores tutissime „ febrilem materiem de corpore eliminari pos„ se; atque ideo tepore lecti corporis omnem „ superficiem fovendam semper voluerunt. Ve„ rum uti optime demonstravit *Sydenhamus*, „ in fine morbi cocta & subacta morbi ma„ teries sic quandoque expellitur; in morbo„ rum vero initiis, importuna arte sic expres„ sis sudoribus, liquidissima pars sanguinis dif„ flatur, & MORBI SEMPER IN PEJUS RUUNT. „ Unde huic torrenti se generose opposuit ma„ gnus ille Vir, solus tunc fere. " Et ad §.

610.

610. ubi Boerhaave ſcribit: *Si itaque exorbitare deprehenditur circulatio, moderamen fit abſtinentia, victu tenui, potu aquæ, aëre frigidiuſculo —— medicamentis blandis refrigerantibus*; ſic Ill. Commentator habet: „ Elapſo ſæculo „ Medici fere omnes erant in illa opinione „ omnes febres tutiſſime & citiſſime ſanari poſ- „ ſe per Diaphoreſin. Hinc in calidiſſimo aëre „ ægros detinebant, ſtragulis tegebant, imo „ obruebant, ut nempe ſota corporis ſuperficies „ hoc calore, ſudoribus emittendis foret aptior. „ Verum magno ægrorum damno ſic ignes igni- „ bus addebantur, & enormiter exacerbabatur „ febrium impetus. Omnium maxime vero huic „ methodo inſiſtebant in illis morbis, quos cu- „ taneæ eruptiones comitabantur, quales ſunt „ variolæ, morbilli, &c. Primus fere ſe huic „ torrenti animoſe oppoſuit *Sydenhamus*, atque „ paſſim in ſuis operibus indicavit nihil per- „ nicioſius eſſe. "

Et quid miremur Ill. Viros *B. van Swieten*, & *Hallerum*, in *Sydenhamo* celebrando adeo fuiſſe profuſos? Laudes Viri antea paucis verbis omnes inclytus comprehenderat *Boerhaavius*, in Orat. *de Commend. Stud. Hipp.* dum primum conqueſtus quod inter recentiores de *Medicinæ uſu* ſcriptores, pauci, ſi ulli eſſent, veterum perfectionem attigiſſent, cum tamen Priſcos in cæteris artis noſtræ partibus longe ſuperaſſent, in hæc verba erumpit: „ Unum eximium „ habeo, *Thomam*, *Sydenham*, Angliæ lu- „ men,

„ men, Artis Phœbum, cujus ego nomen ſi-
„ ne honorifica præfatione memorare erubeſce-
„ rem: quem quoties contemplatur, occurrit
„ animo vera Hippocratici viri ſpecies, de cu-
„ jus erga Rempublicam Medicam meritis nun-
„ quam ita magnifice dicam, quin ejus id ſit
„ ſuperatura dignitas."

At quorſum hæc, forte inquient, de *Sydenhami* laudibus aberratio! Ut miremur hodiernam praxin eo iterum ruere præcipitem, unde *Sydenhamus*, Virique poſt illum in praxi ſummi, eandem tam fortunate eripuiſſent; hodiernam, inquam, praxin ſic tradi, colique, ac ſi ingentes illi, quos laudavi, Viri, ejuſdem regulas, natura duce inventas, nunquam poſteris tradidiſſent; venerandaque eorum nomina in tradenda praxi vix amplius reſonare. Doleo Artis fata! Interim probe noſcant genuini omnes Artis filii, dum alienam a laudatiſſimis his viris praxin coli cernant, ex mea ſaltem ſchola petitam non eſſe; ut qui primum in mandatis habeam Boerhaavianum, id eſt Sydenhamianum, id eſt Hippocraticum puræ naturæ ſtudium, unice tradere cum theoretice, tum practice; ſecundo, ut qui, etiam citra tale mandatum, nunquam aliam doctrinam traditurus eſſem, quam eam, de cujus uſu & certitudine tantorum annorum praxis certiſſimum me reddiderit. Unde etiam nunquam me defuturum polliceor, quin maſculam hanc medicinam tuear voce, & calamo, contra quoscumque.

Ut

Ut autem difficultatem hanc VIII. demum absolvam, debeo adhuc *Vesicantia* tueri in acutis. Postquam *Aræteus Cappadox* forte primus iisdem Medicus usus est, Medici plerique eadem magni fecerunt; cum vero, quemadmodum cum cunctis medicamentis comparatum est, haud omnibus ex æquo prodessent, *Caji*, *Massariæ*, *H. de Saxonia*, *Terilli*, *Baglivii*, *Hoffmanni*, *Veratti*, operâ, usum abusumque illorum rite intelleximus. Observatione practica propria ad eas Cl. horum virorum adjecta, constat mihi evidenter, Vesicantia prodesse, ubi vis vitæ debilior, quam ut morbum coquat; deinde, quando intentio est certam corporis partem irritare sic, ut in eandem major calor, rubor, dolor, humorumque advocetur, & acceleretur, affluxus; quo demum quæ pars a morbo præcipue afficiebatur, ea minus humorum accipiat, multaque vis morbi ex reliquis corporis partibus in unam veluti derivetur: præterea quando topicus dolor, cæteris immoriger auxiliis, irritandus eo fine est, ut, qua doleat, materies attenuetur, discutiatur, pellaturve foras: forsitan quoque quando in nervis aut motus tumultuarius, attenuata ac dispulsa agitante eosdem materie, moderandus; aut sufflaminatus, stimulo agitandus est. An evacuationibus aliis sufficienter institutis, dissolvant quoque cruorem phlogisticum? Sapientioribus hoc determinandum relinquo, id modo testatus, quotiescumque dolorem pleuriticum; ad Phleboto-

mias iteratas, cæteraque auxilia immorigerum, Vesicante brevi sustulimus; quando vesicans mihi in Pleuroperipneumonia omnem brevi sedavit dolorem, febrim non modo non intensiorem, sed moderatiorem fuisse, multoque faciliora sputa prodiisse. Proxime autem ad Vesicantia qui accedant, dropaces, phœnigmi, sinapismi, huc quoque referendi sunt. Vesicantia præprimis in parte quam rubefaciunt, solutis epidermidis cum dermate vinculis, Vesiculas excitant, quæ, maligniores si exceperis acutos, laticem, qui ad ignem concrescit, continent.

Ex phænomenis enarratis destruuntur ratiocinia praxeos vacua, quasi calorem in corpore præparato excitarent, eo, qui a calidis Alexipharmacis excitatur, formidabiliorem. Unde in præparatis, ut semper requiro, corporibus, ad intolerabiles capitis dolores, ad coma utrumque, ad deliria, ad pungentes dolores pleuriticos, ischiadicos, &c. salubriter adhibentur, humorum minime inde aucto motu. Et dum *Sydenham* in variolis consuesceret Allium pedibus adhibere, dum nos aut idem aut simile admovemus, sic calorem; dolorem, & metuendam adeo in Variolis phrenitidem, minui observamus, ut eandem ob causam febris ipsa adpareat moderatior. Quare & per totum variolarum decursum hæc salubriter adhibentur. Itaque si quis rogasset *Sydenhamum*, quid sibi vellet *execrationibus* suis in alexipharmaca, quæ tam parce dentur, ut qui in eadem invehatur de lana

di-

disputet caprina; ubi ordiri debuisset ab execratione Vesicantium? Utique solita modestia sua vir candidus respondisset, se a calida methodo experiri in febribus caloris augmentum, a Vesicantibus autem & Epispasticis, post requisitas evacuationes admotis, haud modo non auctum, sed imminutum calorem; hic cessare oportere ratiocinia; hic solam consulendam esse, quæ jugis ac sedula ad lectos ægrorum, & minime in musæo, comparetur, experientiam.

IX. Quædam supersunt minoris momenti in Discipulorum objectionibus, ad quæ tamen & ipsorum, & veri amore, respondendum est. Ac primo quidem referunt mihi *a multis falsam haberi, quam ad corroborandam sententiam meam a R. R. Fratribus Misericordiæ mutuaveram observationem; vigere quippe apud ipsos eodem semper modo ut olim, & olim ut nunc, exanthematicos morbos.*

Quæ de raritate Miliarium in Nosocomio Monasterii horum fratrum in *Tract. de Febr. Divis.* cum publico communicavi, hæc ex diariis depromseram, quæ suos in usus sibi exaraverat Rev. Frater *Bertrandus*, noster Collega expertissimus, confirmata testimonio reliquorum fratrum, Conservavi hæc mihi, ut cui lubet ostendere ea possim. Qui vero dubitet de Diariorum illorum fide, me imitetur, olim subdubitantem; & ut ego tunc, & postea, & haud ita pridem, ita ipse Monasterium intret, examinetque ægros; inter 140. 150. quorum ple-

 rique

rique acute degunt, ſæpe 1. 2. 3. ſæpe nullum, quem Miliaria tegant, inventurus, idemque ab expertiſſimo Viro, digniſſimo illius Noſocomii Phyſico *Guarin*, cunctiſque confirmari Fratribus, auditurus: qui & id addent, quos paucos exanthematicos habeant, iis dudum domi aut neglectis, aut prave tractatis, exanthema jam paratum expulſumve fuiſſe, antequam ad ipſorum deferrentur noſocomium.

Ergo reſumo, quam olim feceram concluſionem: Si non a cauſis peculiaribus, quas toties jam memoravi, verum a cauſa cunctis communi, Miliaria orirentur. Fratres Miſericordiæ iisdem, æque ac alia noſocomia quædam, ſcaterent: atqui ſæpe raros, ſæpe nullos, in tanta acutorum ægrorum turba habent eiſdem affectos. Ergo.

Inquiſivi ſæpius in methodum ipſorum, & tractatu de *Febr. Div.* plurima dixi. Id modo & Exp. Phyſicus, & Fratres, addunt, quod nulla dies ſit, in qua ægrorum lecti non bis penitus reficiantur, niſi vires id omnino vetent. Quantum id ad avertendos cutaneos morbos in acutis conferre debeat, demonſtravit ſupra *Sydenhamus*; demonſtrat experientia quotidiana.

X. Objiciunt ſtudioſi *a me in Gallica ad amicum Epiſtola minus fideliter ex lingua latina in Gallicam verſum eſſe textum Lautteri, ſiquidem illo maximam partem Miliarium factitiam ſcribente, ego illud pro* maxima parte *in transferendo omiſerim*,

Fa-

Fateor illud *pro maxima parte* omissum esse, sed negligentia, non vero peculiari intentione: cum enim tantum hoc probandum suscepissem, quod Miliaria *pro maxima parte* factitia essent, non indigebam Lauteriana experientia, nisi quatenus idem, quod ego, probaret. Demonstraturus quippe quod idem ille, quod ego, diceret, frustra plus dicentem induxissem. Sed ridiculum est nugis ejusmodi inhærere. Oporteret alioquin rogare num is, qui in eodem textu Lauteriano Gallice vertendo, ubi in Latino est, *ad incitas* fere *redactus*, redderet *deja reduit à l' extremite*, omittendo *presque*, an inquam, talis homo aut alia editione operis Lauteriani usus esset, aut malitiosius illud *fere* omisisset?

XI. Laudantem me ore scriptisque egregii *Hazenöhrli* opus super hac materia mirantur studiosi, cum videatur ipsis hic Auctor sibi minime constare. *Primo quod scripserit anno* 1760. *pauca sibi obtigisse Miliaria, dum interim ipsi Studiosi Hispanicum nosocomium frequentantes, copiosam inibi miliarem repererint.* 2. *Miliaria in nosocomio eodem Studiosi viderunt & benigna, & morbi cum emendatione, ut capere proinde nequeant cur Medicus ille eadem critica esset neget.* 3. *Eundem qui scripserat anno* 1760. *pauca exanthemata se vidisse, mox asserere quod multoties, quod sæpius, emicuisse viderit.* 4. *Illa saltem exanthemata factitia appellari neutiquam posse, quæ nec ipsi Auctori ibidem Physico, nec ejus Chirurgo, pepercerint:*

Ut paucis multa comprehendam, an me mecum dissentientem sincerus homo suspicabitur, dum in cathedra v. g. dico pauca Miliaria mihi in nosocomio obtingere, & dum paulo post auditoribus assero me in urbe, ac suburbiis, eadem sæpe multoties, pluries, emicantia observare? Ita nullam in libro egregii hujus Medici contradictionem infert, quod pauca miliaria viderit in suo nosocomio, quod plura viderit alibi, sive in altera sui nosocomii parte, cui non præerat ipse, sive in sua privata praxi. Quin quod eadem in *multis* non critica, *multoties* cum morbi gravamine contingentia afferat, an id eodem ipso anno, & non potius multorum serie didicerit annorum? Quod vero *sæpius* studiosi Miliaria apud ipsum viderint, quod viderint etiam *benigna*, nemo inficias ibit qui noverit quoties turmatim Milites ad ipsum deferrentur, quibus exanthema jam erupisset, aut in procinctu staret; haud vero multa ipsi apud eum videre tunc, quando pauca haberet. Quod Chirurgus ejus gravi exanthemate anno 1760. decubuerit, quid mirentur? Debuerat is etiam alteri Nosocomii Hispanici parti prospicere, ubi exanthema erat *epidemicum*, ut publica scripta testantur. Qui igitur inter exanthematicos diu noctuque versabatur, nunquid eundem demum exanthematicum mirari oportet? sed an conclusio legitima est; quia ille Chirurgus in parte ea Nosocomii Hispanici, ubi exanthema epidemicum, etiam

etiam exanthema contraxit; ideo etiam exanthema plurimum fuit in qua parte Nosocomii *Dominus Hazenokrl* Medicinam faciebat? An quod eruditissimus ille Nosocomii Physicus an. 1757. diu noctuque inter exanthemata versatus, demum contagione iisdem quoque gravissime corriperetur, concludere possint exanthema etiam frequens apud ipsum triennio post animadverti oportuisse? Aut quod illi bini ex contagio in exanthematicos morbos inciderint, ideo non esse verum quod factitia exanthemata dentur? Nescio demum, quid sibi velint.

Quod autem clarus idem vir Miliaria, una cum aliis evacuationibus coctis erumpentia, neget critica esse, nec his, sed evacuationibus illis aliis, criseos concedat prærogativam; id ideo fecit, quia aliter facere Medicus rationabilis non potest. Sat superque probatum est Miliaria & Petechias nunquam critica, semper vero esse symptomatica: demonstrationes plures attuli. Quid ergo de iisdem, una cum aliis bonis evacuationibus conspicuis cogitandum, nisi quid pravum, quid indomabile, bonitate Naturæ simul expelli de corpore, dum cocta expelluntur. *Hippocratis* alumni, dum ad sudores criticos, urina tenuis nigra; dum ad hæmorrhagias criticas, gangrænosa alvus; dum ad alvum criticam, sputa ichorosa simul compareant; criticam evacuationem salutamus, non pessimam quamque crudam, sed vere coctam; una gaudentes Naturæ robur tale, ut cum optima

tima evacuatione ſimul corrupta & nocitura eliminentur.

Sed offendit illos hæc explicatio, eo quod apud Exp. Virum hunc viderint Miliaria admodum benigna; adeoque non ea, quæ cum urinis, nigris, cum gangrænoſa alvo, cum ſputis comparentur ichoroſis.

Profecto videre benigna talia, ſed etiam viderunt, benignis copioſiora, maligna. Quid ergo ex illis paucis benignis concludant oportet, niſi, quemadmodum apud me pluries alvum criticam, cum pravo ſputo, in pectoris inflammationibus ſic viderint, ut aliquando valde mitis morbus appareret, facileque alvo judicatus & urinis; ita Miliaria, quantumvis mala & ſymptomatica, citra ulla malignitatis indicia adeſſe poſſe, & morbum aliis criticis evacuationibus benigne ſolvi, ac judicari?

Rogant me an ſaltem illa Miliaria, quæ, criſi jam facta, & doctiſſ. *Hazenohrl*, & ego, vidiſſe nos teſtamur, non ſint vere critica, aut metacritica; qualia plura *Hippocrates* deſcripſerit, quando a priore criſi morbi materies haud fuiſſet eliminata ſufficienter?

Quod toties demonſtratum eſt criticum dici minime poſſe, non poteſt iterum aſſumi, ut criticum: adeoque inanis tota hæc quæſtio eſt. Sed undenam ergo illa Miliaria judicato penitus morbo? Forte a contagio. Si homo levi venereo contagio, nec dum ſe manifeſtante, affectus, in morbum acutum inciderit, morboque

que abſolute judicato, prodeuntem gonorrhœam aut bubonem percipiat, utique non vocabimus gonorhœam aut bubonem morbi acuti, jam judicati, criſin, ſed effectum contagionis ante morbum contractæ.

Contagium porro miliarium in urbe, quæ iisdem adeo ſcatet, contrahere facile eſt; quandiu vero in corpore latere poſſit, antequam effectum edat, incertum. Sufficiat contagia alia noſſe, quæ diu lateant. Rabidi canis, inſitarum variolarum, veneris impuræ, contagia ſæpe brevi, aliquando multo latuiſſe tempore, antequam in nervum erumperent, practica obſervata demonſtrant.

An miliaria tamen talia prodire, poſt criſin acuti morbi abſolutam, ſic poſſent, ut nulla ægritudo obſervaretur, nullave febris?

Profecto poſſent, cum deſcribantur apud Auctores miliaria dicta chronica, quæ vel in ſanitate illibata, vel perfecta morbi criſi, homines ſic adoriantur, ut ſæpe non ægrotent. Provoco ad teſtimonia publica. Inducor fere ut credam chronica Miliaria, quæ in aliis cum nonnullis incommodis, ſine febre; in aliis ſine febre, aut ulla moleſtia, ut v. g. ſcabies, ſæpe efflorеſcunt, plurimum deberi ejusmodi contagio, quod diutius breviusque latens, demum chronice effloreſcat, ut *Hazenohrlus*, ut ego, poſt abſolutam acutorum criſin aliquoties obſervavimus.

Sed nondum finis objectionum. Vehementer Me-

Medicinæ Tironibus displicent hæc ejusdem Auctoris verba: Sed vidi *multòties* illos, qui conferto exanthemate scatebant, gravius longe „ ægrotasse iis, qui pauco macularentur:" Rogant me an ejusmodi ratiocinium non sit practicis contrarium observationibus? Multoties, inquiunt mihi, vidimus, qui copiosa sputa redderent in morbis pulmonicis, gravius longe ægrotare iis, qui pauca expuerent: Vidimus, ajunt, *multoties* homines febre ardente detentos, qui die critico egregie sudantes, gravius longe ægrotarent iis, qui parum tantum. Nunquid inde juste quis concludat nec sputa, nec sudores critice morbos judicare?

Benigne ferant Medicinæ Tirones, me respondentem, si ad acutorum crises in nosocomio meo attentiorem animum adplicuissent, si Hippocraticæ doctrinæ vel levissimam conservassent memoriam; se talem objectionem mihi facturos non fuisse. Etenim dum die critico bonæ contingunt, copiosæque evacuationes, v.g. sputorum in inflammatione pectoris, sudoris in febre ardente, solent omnes, quotquot talia fiunt se melius habere iis, qui parum aut expuant, aut sudent. Ab una enim parte evacuatio critica magnitudini morbi respondeat oportet; unde Priscorum axioma: *Nihil paucum criticum*: ab altera parte emendatio morbi, ejusque symptomatum, in signis bonæ criseos haud infimum locum tenet. Ita ut studiosorum objectio duplex supponat falsum. Sin vero rariore casu, (ne-

(nequaquam autem *moltoties*, id enim falsum,) post ejusmodi sputa, sudoresve copiosos, ægri gravius longe ægrotarent iis, qui modo paucos haberent, referendæ hæ evacuationes forent ad κρίσιμα μὴ κρίνοντα, & infidæ cum *Hippocrate* perniciosæque, declarandæ.

Sed superfluum, & inane est, ad similia argumenta attendere; cum enim sat superque demonstratum sit Petechias & Miliaria ne vel umbram criseos habere, refutat se ipsum omne argumentum quod critica eadem falsa supponit.

XII. *Cum videant Studiosorum simpliciores quomodo Medici alii apud ægros suos accensa utantur candela, examinaturi num pectus, collumque exanthema ferat? dubitant an fors ideo nosocomium nostrum pauciora non exhibeat exanthemata, quod candela haud semper lustremur.*

Crudum dubium, cruda solutione dignum. An quod cænaturus luce candelarum indigeam, quo, ferculis patinisque distinguendis sim, etiam candelam pransurus petam? cura nostra est acutos maxime ægros iis in lectis collocare, qui cortinis apertis, plenum lucis jubar admittant, adeoque exanthemata vel minima actutum revelent. Imo ægros lecto exemtos plena die mecum studiosi solent, num efflorescant, examinare. Sin vero loci angustia, & major ægrorum numerus, nec non si insignis debilitas ægri in lucem vetat eum adducere, aut dies in hyeme tenebricosior sit, candela utimur accensa. Quapropter dum dies plena plus candelula illuminet,

net, & e contrario ægri alibi paſſim ſic locentur, ut Medicus eos luſtraturus candela egeat, arbitramur nos in exanthematum detegenda præſentia eſſe cæteris certiores. Minutulorum artifices craſſiora opera ad candelæ lucem, ad plenam diem ſubtiliora, reſervant. Addiderim Exp. Dominum *Guarin*, & omnes Miſericordiæ Fratres, ob plerorumque ægrotantium ſitum candela uti, nec tamen ideo invenire exanthemata.

XIII. Tandem propoſuerunt mihi ſtudioſi dubium circa Cl. *Hoffmanni*, *Fuſchſii*, ac *Trumphii* allatam *libr. de Febr. Div.* auctoritatem; *& quidem ſic, ut Cl. Hoffmannus, ſtatuens exanthematicos hoſce morbos cum ſponte genitos, tum vere criticos eſſe; ut Fuchſius, miram de cura uterini ſphaceli per remedia externa theoriam proponendo ſuſpectus, deinde exanthema violente extortum cum euphoria procedere, quod impoſſibile, docens; ac præterea exanthemata puerperis uteri inflammatione laborantibus, ante nonum puerperii diem ſalutaria eſſe contra me ſtatuens; tandem Trumphius, qui haudquaquam de ſudoribus, ut Miliarium genitoribus, verum ut Miliarium comitibus, diſſeruerit, ac datis dedita opera calidiſſimis Bezoardicis, & Miliaria expectaverit, & eadem inde nata ſalutaria eſſe pronuntiaverit; ut hi, inquam, tres admodum inidoneè a me ad confirmandum meam ſententiam adhiberi ipſis videantur.*

Si tres hoſce Auctores ideo laudaſſem, quod me-

mecum censerent raro sponte naturæ miliaria & petechias gigni; utique male laudassem: si hosce viros ideo celebrassem, quod calida in exanthematicis morbis non commendarent; falso eosdem celebrassem: cum vero eam ob caussam illos laudaverim, quod amare de iis Medicis conquesti sint, qui vel exanthemata producerent, ubi cæteroqui futura non fuissent, vel qui regimine calido uterentur in morbis, quibus exanthemata supervenire possent; tunc justo titulo hos omnes in meam sententiam citare potui & debui. Relegant ergo Discipuli mei & quid probare voluerim, & quid allati dixerint Auctores, pudeatque ipsos se, omnia tumultuario commiscendo, mihi intentiones varias imputasse, quas nec cogitaverim unquam, nec cogitare quidem potuerim.

§. III Triste sane ac tœdiosum est, temporumque, notat iniquitatem, toties dicta repetere oportere, cogique ad respondendum objectionibus, quas, si non malevolus animus, saltem defectus attentionis in audiendo, legendo, reminiscendoque, pepererit. Ast vero Publici ego servus, publicæ amator promotorque salutis, elucidare hanc disputationem debui; qua demum a Tironum mentibus quævis hæsitationis nebulæ dispellerentur? Interest *Austriæ*, totius interest *Germaniæ*, tam clara in luce Sydenhamianam collocari Boerhavianamque doctrinam, ut cujus miserandæ pestis, sive indies sævius grassaturæ, sive maximam partem propulsandæ, arbi-

arbitri ſint, ſerio jubeant exulem de finibus agere ſuis. Eſt mihi cordi hoc negotium, nec plane ingratos meos cineres *Germanis* fore hariolor, quando ab hac funeſta plaga pene immunes, me adjuvante & urgente, ſe redditos eſſe recordabuntur. Feliciora vivimus tempora, diesque gratiores, quam ut publicam ſalutem Nationis erroribus immolaremus.

Interim animos juniorum Medicorum ad ſanam doctrinam amplectendam ea eriget experientia, quam complures, qui mecum ſentiant, frequentem habuerunt. Egregius *Klein*, cujus opus honorifica præfatione exornandum eſſe Ill. *Haller* cenſuit, ſe deprehendiſſe declarat „ Ex-
" anthemata ſimplex accidens eſſe, & ſympto-
„ ma; nec critici quid, nec ſalutis ſpem face-
„ re" Cl. *Allionius* Taurinenſis Profeſſor eadem in acutis, ſummo cum ægrorum emolumento, prævenienda eſſe, ſpeciali tractatu evicit. Celeberrimus *Valcarenghi* in Regia *Ticinenſi* Univerſitate Prof. primarius, in *Spec. Pract. Cremonæ* 1761. edito in Quarto, aperte evicit nec ea Miliaria, quæ in febribus ſuppuratoriis, nec ea, quæ in veris acutis adpareant, critica eſſe; hinc cum laudato *Allionio* omnem curam eo dirigi oportere, ut in hiſce dictis morbis non prodeant: meamque denique, de Miliaribus & Petechiis factitiis ſententiam, ſua confirmat experientia. Egregius *Glas*, Comm. 7. de Febr. multus eſt in demonſtranda Miliarium artificioſa generatione, & nocumento. Eximiorum Virorum

rorum *Hazenohrl* & *Lautter* tractatus, eadem propria experientia confirmantes, jam laudati sunt toties. Plures Medicorum, qui in ultimo truculento bello militibus curandis operam navarunt, serio mihi testati sunt, Miliaria & Petechias invenisse sese copiosas aliquoties, quo loco alii, sive calido regimine, sive aëre haud satis renovato usi, præcessissent; pauca vero, ac sæpe nulla in nosocomiis, quibus præfuissent ab initio. Laudabilissimus studii Naturalis, Botanices, ac Medicinæ cultor *Cramer*, dignissimus *Pontis ad Leytham* Physicus, pluries mihi narravit, dum plura millia *Borussorum* captivorum anno 1757. & 1758. suæ curæ demandati essent, inter 300. eodem tempore, acute ut plurimum, laborantes, vix quatuor aut quinque exanthemata passos esse; illos vero quatuor vel quinque, aut nimium tectos, aut arcte conclusos se reperisse, antequam sibi demandarentur: Leuca autem a se distante Pago, ubi ab initio morbi calida methodus in usu erat, vix ægrotasse quosquam, qui exanthemate non macularentur; a militibus in incolas contagium transiisse; pluresque, una cum medico suo, exanthematum genitore, mortem occubuisse.

Quando igitur Medicinæ studiosi, & Medici juniores, qui in nosocomio meo demonstratam veritatem viderunt, serio hæc dicta revolvunt animo, an non gravis molestia, quæ ægros sub calido regimine premat; an non periclitans adstantium sanorum salus; an non formidabile di-

ſcrimen, quod in calido regimine a minimo, eoque fere inevitabili, frigore exſurgat; an non tot ægrorum perditio, qui vix priori morbo ſuſtinendo pares, altero, eoque ſæpe calamitoſiore, torqueantur; an non acutorum, inflammatoriorumque morborum dubia, propter imaginariam exanthematum curam, alea; an non præſens ipſorum medicorum periculum contagionis & mortis; an non demum omni velamento denudatus patrius error; adhortari, incitare, animare, cogereque ipſos debeant, ut in acutis morbis curandis inclytum *Sydenhamum*, admirentur, ſequantur?

Præter inſignia hæc emolumenta, quæ, exanthemata haud ultra faciendo, univerſo generi humano conciliabunt ilico, etiam eidem ſupremum hoc beneficium præſtabunt, ut contagio ſenſim imminuto, dira tandem plaga ceſſet, nec ultra, niſi in ſumma humorum corruptione, appareat.

CAPUT X.

Problemata de Scorbuto.

§. I. *Cur nobis ſcorbutus, quam Antiquis, notior? Quosnam potiſſimum affligit? Scorbutus alcalinus, muriaticus, acidus, differt ab acrimonia ſpontanea alcalina, muriatica, acida.*
§. II. *Daturne talis triplex ſcorbutus? an autem unicum modo eſſe nonnulli recentiorum vere*

re demonstrarunt? Cum plura ad id observata requirantur, quam illi attulere, ut lis dirimatur, testimonia plura examinantur, & varia diaria marina consuluntur; ac 1. *quidem* Jacobi Quartier. 2. J. van Linschoten. 3. Duodecim Nautarum, *qui soli de naufragio, & hybernatione in* Nova Zembla *superstites, post varios errores in patriam redierunt.* 4. Guill. Corn. Schouten. 5. *Classis* Nassovicæ. 6. Laurentii F. Haan. 7. Friderici Maartens. 8. Trium navium *missarum ad novas terras australes detegendas.* 9. *Navis dictæ* Barneveld. 10. Guillelmi Dampier. 11. J. Egede. §. III. *Putridus scorbutus esse Marinis evincitur, idemque cum terrestri; quæritur porro, cum terricolis mitior redditus sit; an eædem causæ etiam mitificare eundem maricolis possint? Hinc cognoscendæ marini scorbuti causæ forent. Causæ sufficientes non sunt aut marinus aer respirationi adversus, non aer humidus, non sal, nec vegetabilium succulentorum defectus. Cur vulgus marinum frequentissime, rarius navium proceres, afficiuntur? Machina* Suttoni *ventilatoria aeris humiditatem noxiam sæpe non tollit. Concluditur ex combinatis pluribus causis scorbuto Classiarios affici, quæ causæ navis proceres tangere nequeunt.* §. IV. *Scorbutus marinus & alcalinus esse unice adparet, & tamen remedio æque calido, quam frigido, sed semper ex Vegetabilibus succulentis, persanatur. Quæritur*

unde hoc? Pringleana *experimenta an id explicent? Quid in nautarum ſalutem ſuadendum ſupremæ poteſtati? Curaretne morbum aer purus?* §. V. *Parcimonia noſtra in dandis medicamentis, Nautarumque in iisdem devorandis aviditas, efficere videntur, ut longe citius efficaciusque nobis illi curentur.*

§. I. SCorbutus, morbus pro parte Antiquis notus, aſt vero, quia rarior, minus accurate, quam quidem poſterioribus ævis, deſcriptus. Cum enim in longis, tædioſisque navigationibus potiſſimum contrahatur, utique rarior fuerit morbus neceſſe eſt, quando naves littora duntaxat lambendo, novis ubique alimentis, nova ubique refocillarentur aqua; frequentior vero, ex quo ſævum mutandis mercibus æquor arando, diuturno ſæpe tempore per immenſa maria fluctuantes, commercium agunt. Ergo & in navibus jam multo numeroſioribus, plebeque onerationibus, dicta de cauſa ſcorbutici longe plures quam olim, & in continente quoque copioſiores, quod innumeri ex navibus in terram deportentur; quo tam ſcorbuticorum in regione numerum augeant, & morbum veteribus curatius cognoſcendi occaſionem exhibeant Medico.

Obſervatur ſcorbutus quoque frequentior populis Septentrionalibus, maris quippe plurimum accolis, 1. quod ibidem Athmoſphæra ſit, ob fluxum refluxumque maris, heterogenea, ac putre-

trescentia, in littore relinquentis, impurior. 2. Quod frigidiora incolent humidioraque loca. 3. Quod Borealium gentium complures magnam vitæ partem in nave transigant, scorbutoque affecti suos repetant lares. 4. Quod protractiore ibidem hyeme, vegetabilibus diutius careant. Quippe generaliter loquendo [exceptiones enim res habet, ut patebit,) in scorbutum cæteris proniores sunt, qui vegetabilibus diutius carent ut *Bachstrom*, ut *Anglorum* plures, demonstrarunt: ita ut v. g. in urbe diu, arcteque obsessa, cives, copiæque præsidiariæ, Scorbutum patiantur; interea dum, qui obsident, Scorbuto immunes vivant vegetabilium abundantia, quam liber ad exercitum aditus, ipsique horti suburbani, suppeditant.

Dum vegetabilia dico, intelligo succulenta: habentibus enim urbibus obsessis, & navibus, abundantiam cerealium, pisorum, fabarum, nihilo minus scorbutus in illis sæpe sævit. *Viennensis* Inclyta Facultas Medica Doctissimo *Cramero*, ipsam de scorbuto hungarico pessimo consulenti, antiscorbuticas herbas siccatas, hyems enim erat, & antiscorbutica destillata miserat; dolens autem respondet *Cramerus* nullum morbi levamen ab iis se consecutum esse. Patebit postea spiritus quosvis antiscorbuticos semper inutiles fuisse nautis.

Causa proxima ponitur esse sanguis rubra quidem parte crassus, serosæ vero partis una portio, mucosa; altera, acris; acris autem speci-

cificè: muriatica ſcilicet, acida, alcalina.

An porro ſimilis acrimonia acida, muriatica, alcalina in ſcorbuto, quam in humorum acrimonia ſpontanea, in qua etiam hæc triplex notatur acrimonia? Schola medica multam utriusque notat diſparitatem. In ſpontanea acrimonia cujuscumque ſpeciei ſit, haud notatur putredo, atque exulceratio, gingivarum: non illa dentium vacillatio; non dolor ille, immobilitaſque in genu, ſæpe cum tendinum cruris flexorum contractione; imo ne illa quidem matutina laſſitudo: in ſola ſpontanea acrimonia alcalina apud *Boerh. Inſt.* §. 912. notatur quidem putredo; in muriatica §. 914. rigiditas totius corporis: attamen conferenti has §§. cum capite de ſcorbuto *Boerh.* ingens apparet inter utrumque differentia. Deſcribitur in ſpontanea acrimonia alcalina, ſanguis diſſolutus; in ſcorbutica, ſanguis parte rubra craſſus; in ſpontaneæ alcalinæ ſero, nulla mucoſitatis mentio; in ſcorbuticæ acrimoniæ alcalinæ ſero pars mucoſa una eſt, acris altera. Sed in ſingula ſpontaneæ acrimoniæ ſpecie ſanguis omnibus in partibus, pro ſpecifica acrimonia, peculiari modo peccat; ut hinc acrimoniam ab acrimonia characteriſticè diſtinguas: in ſcorbutica vero ſingulæ ſpeciei ſanguis idem craſſus, ſerum partim craſſum partim acre: acre autem illud ſpeciem a ſpecie unice diſcriminat. Febris adeſt, abeſt, ſic ut in ſcorbuti definitione non contineatur, quamvis quædam detur ſcorbuticorum nonnullorum

pecu-

peculiaris febris. Quam Doctiss. *Murray* in suæ navis scorbuticis numerosioribus epidemicam petechialem, eandemque funestissimam descripsit, hæc contagio maligni morbi, non scorbuti, tribuenda erat.

§. II. Estne igitur diversa scorbuti species? Estne singula specificis suis curanda remediis? Gravissimi Auctores post *Eugalenum* & *Sennertum*, sic docuerunt; egregii autem Medici non defuere, qui acrimoniam quidem specificam agnoverint, curam vero indiscriminatim tentarint calidioribus dictis antiscorbuticis, & acidis, sæpe etiam inter sese commistis. Videntur igitur hi sua curandi methodo indicasse, quod specificam hanc in scorbuto acrimoniam minus admitterent. Quin etiam dum historias navales accuratius examinemus, & consulamus, fere in paradoxam opinionem incidimus, ac si unicam scorbuti speciem duntaxat esse stupendæ arguissent curationes.

Sed priusquam concludamus, expediet consuluisse eos, qui omnium optimam morbum, noscendi & curandi occasionem nacti, nobis sua reliquerint observata.

Occasionem de Scholarum doctrina circa scorbutum dubitandi, suppeditavit nobis opus tam utilitate, quam amœnitate, commendabile, Doctissimi Medici, *Richardi Walder*, quo iter præclari Architalassi *Anson* per orbis ambitum, testis oculatus complexus est. In hoc erudito opere invenimus innumeris exemplis, quorum

quodque centenos homines una capit, quæ proinde simul plures millenas sanationes referunt, hanc sententiam, veluti axioma positum, quod scorbutus navalis sit alcalinus, si putridus, sit qui vocetur calidus; de quo innumeræ historiæ nullum dubium reliquum fecerunt: quodque hic ipse scorbutus putridus tutissime, ac citissime curetur, tam copiosis antisscorbuticis calidis, quam frigidis; ita ut nautarum saluti æque conduceret copiosus Cochleariæ, Ceparum &c. usus, quam immensa Aurantiorum ac Limoniorum pomorum copia. Mox nos in limine offendit tale paradoxon axioma, cum scholæ subvertat doctrinam; unde memores Præceptoris monitus μηδὲν εἰκῆ, μηδὲν ὑπερορᾶν, consulamus prius alios scriptores marinos, examinaturi num idem, vel contrarium, illi experti sint, antequam Walterianum axioma, aut amplectemur, aut repudiemus.

Quod mihi primum occurrit, est Diarium *Jacobi Quartier*, qui jussu Regis Christianissimi *Francisci* I.; anno 1535. Americam Septentrionalem lustrans, hybernare cogebatur ad ripam fluvii *Canadæ*, prope locum nunc dictum *S. Crucem*; nautarum ingentem stragem hic scorbutus fecit, universalem brevi facturus, nisi incolæ ipsis indicassent arborem *Anedda*, cujus & cortice & foliis plurimi reconvaluere. Doctus scriptor A. *Montanus*, qui nobis hujus diarii copiam fecit, in sua *Americæ Borealis Historia* nihil attulit lucis, ut cognoscamus arbo-

borem: nec licuit apud *R. P. Hennepin*, apud *Denis*, apud *Martiniere*, aliosque, qui regionem illam peragrarunt, aliquam ejus descriptionem invenire. Nec in Doctissimi ac Nobilissimi Consiliarii, & Professoris, *Nicolai Jacquin*, *Historia Stirp. Amer.* aliquid habetur, cum ad eam in America latitudinem non pervenerit. Hinc ad alios, qui nobis nota magis antiscorbutica suppeditarint, nos conferamus.

In pluribus diariis variarum Classium Navalium, quas sub finem sæculi 16. sive Respublica Batava, sive Urbium Batavarum nonnullæ, sive denique cives ditissimi, miserunt ad viam tentandam, juxta *Muscovicam* ac *Tartaricam* oram, in *Chinam* ac *Japoniam*, strages nobis occurrunt, quas edidit scorbutus miserandas; eo quod expeditione qualibet infortunato admodum succedente, vel complures naves inter perpetuas atque insuperabiles glacies, montesque glaciales, naufragarentur; vel nautæ itineris tœdio, longitudine, periculo, confecti, proprios demum lares repeterent; vel in *Nova Zembla*, aut alibi, hybernare coacti, una vice ad unum usque perirent omnes, alia vice ex *Nova Zembla* in binis apertis scaphis, ex nave majore, glacie confracta, compositis, iter 400. milliarium in pelago errantes conficerent, donec demum ad extremam *Russiæ* oram appellentes, inde in Patriam, ex toto numero duodeni, redirent. Non immorabor aliis diariis, quam his, quæ ad scopum faciant.

J. van.

J. van. Linschoten in itinerario anni 1594. refert se appulisse in locum, quem *Waygat* appellant, alii *Nassovicum Fretum* mensis Junii 27. ibidemque detexisse inter gramina, aliasque herbas, *Cochleariam* copiosissimam, scorbuticorum illuc appellentium tutissimam refectionem.

Diarium duodecim illorum, quos retuli, post hybernationem in *Nova Zembla*, in Patriam rediisse, refert illos anno 1597. in insulam ignotam conscendentes, præ gaudio exclamasse ad visam primo Cochleariam, eo quod fere cunctos Scorbutus reddidisset pene immobiles; inde non comedendo, sed continuo vorando, se percepisse, non modo veras esse, quæ cochleariæ in Patria laudes darentur, verum etiam omni illam laudem superiorem; quandoquidem celerem adeo mutationem perciperent, ut, paucis post diebus, panem biscoctum denuo masticare, quod dolentes gingivæ, dentesque vacillantes, ante nequivissent, commode inciperent.

Data hæc exempla monstrant Scorbutum curatum Cochlearia: unde forsan quis suspicabitur Scorbutum frigidum, sive acidum fuisse, hincque herba alcalescente & calida sublatum; talem vero, si acida & acescentia antiscorbutica regio dedisset, non modo non curatum, sed in pejus versum, imo lethalem fuisse redditum.

Respondebunt nautæ iidem. Scorbutus redierat dum promontorium *Wardhus* petituri, multum in fluctibus aberassent. Appulere demum ad

ad extrema borealia *Lapponiæ* in portum *Colæ* vocatum, intimiusque se penetrantes, baccas *Rubi* copiosissimas deprehendere, quibus affatim comestis a Scorbuto convaluere omnes.

Fructus acido dulces copiosissime comedentes, curantur a Scorbuto iidem ipsissimi homines, quos antea eodem in itinere, eodem in climate, eodem cum victu, Cochlearia curaverat. Quid ergo de natura Scorbuti statuendum? Acida & Alcalina curarunt saltem eandem Scorbuti speciem.

Rubi copia ingens, ingens & Cochleariæ per boreales omnes regiones: in omnibus itinerariis utrumque describitur, & ad scorbutum ex æquo laudatur. *Denis*, quo tempore in *Canada* habitabat. Rubum ubique invenit tam copiosum, ac fertilem, ut qui suis de pratis eradicare vellent, non possent.

Ann. 1615. 1616. 1617. *Guillelmus Cornelii Scobouten*, Hoornanus, quo novas, transvecto freto *Magellanico*, terras detegeret, australem orbi partem circum navigans, refert cum tædiosi itineris longitudine, tum diversi generis commeatus, aquæ bonæ potissimum, penuria, potiorem nautarum partem scorbuto affectam esse; tentasse se dudum hinc inde insulam ut detegeret, & in continentem descensionem faceret ægrotantium; sed frustra. Scapha demum littus aliquod attingente, nautas herbam detexisse *Nasturtio Hortensi* similem, eamque dein adhuc copiosiorem in insula dicta *aquosa* ad

12.

12. gr. lat. auſt. Coctis inde pultibus abundanter comeſtis, ſcorbuticum nautam adeo levatum ſe percepiſſe, ut herbæ vires haud potuerint ſatis mirari.

In Diario Claſſis navalis dictæ *Naſſovicæ*, quæ undecim navibus conſtans, Architalaſſo *Jacobo Eremita*, ab anno 1623. usque ad 1626. vecta circum orbem eſt, nullas in principio detegimus ſcorbuti querelas; cauſa videtur limoniorum abundantia fuiſſe, quæ tanta nonnunquam, ut abuterentur, & ut claſſis primo anno numeraret 42. ſuorum Dyſentericos inde periiſſe. Poſtmodum vero, ut in longis ſolet tædioſisque itineribus, ſcorbuto aliam poſt aliam navem petente, deviando continentem quærere decretum fuit in procerum conſilio, limoniorum quærendorum, aliusve remedii antiscorbutici gratia: at vero nulla inſula detecta, deſervanda claſſe ob ſcorbuti immanitatem deſperatum eſt. Detegunt tandem inſulam *Annabon* ad gr. 111. lat. auſtr. nautæ & in inſula Aurantiorum copia incredibili repleverunt ſeſe, & bis centum milia eorundem ſecum in naves induxere. Ex eo tempore nulla ſcorbuti in diario menſio fit.

Scorbutus igitur natus in plaga mundi auſtrali, curatur antiscorbutico calido, Naſturtio Hortenſi; curatur antiſcorbutico frigido, pomis Aurantiorum & Liminiorum; eodem prorſum modo quo antea vidimus Scorbutum borealem integre curari calidis Cochleariis, & frigidis Rubis.

L. F.

L. F. Haan, in Hiſtoria *Freti Davidis* plagam Occidentalem in *America Boreali* notat, ut in qua creſcat ſpecies Rubi, humi repentis, fragorum ſapore grati, copioſiſſimi. Deinde totam Regionem deſcribens, arbores ferre eam nullas ait, ſed aliquas frutices, & baccas cerulеas, ſimiles Juniperi in *Norvegia* baccis: tum & copioſiſſimam *Lactucam*, quam ibidem *Groenlandicum acetarium*, vocant, & *Acetoſam*. Hæc lactuca & acetoſa pro incomparabili antiſcorbutico habentur, ut refert; ita ut iisdem plurimum veſcentes, incredibile quam cito, & integre, convaleſcant.

F. Maartens, Chirurgus navis *Hamburgenſis*, in Diario ſui itineris in *Spitzbergen*, & *Groenlandiam* ſuſcepti, inter cæteras plantas meminit *Cochleariæ* quam ibidem pro ſcorbuto, copioſiſſimam, & ſapore gratiorem, & in acetariis vehementer amatam, notat.

Joannes Egede, Danicus per 16. annos Miſſionarius in *veteri Groenlandia*, refert cap. 3. „ præſtantiſſimam viribus *Cochleariam*, incom„ paraaile adverſus ſcorbutum remedium, co„ pioſam ubique ad oras maritimas reperiri, „ ſapore autem haud acrem ita, amaramque, „ quam in regionibus temperatioribus. Stupendas „ cæterum per eandem ſe curas vidiſſe."

Anno 1721. a Societate Indiæ Occidentalis Batavæ miſſæ tres Naves, ut novas Regiones ad gradum lat. auſtr. 56. quærerent, eruditum habent hujus expeditionis diarium, cujus in

in capite 7. hæc de ſcorbuto leguntur: „ Apri-
„ lis 27. altitudinem attigeramus graduum 23.
„ min. 2. lat. auſtr. Hic demum incommoda,
„ diu obſervari cepta, quæ illos, qui longa
„ itinera mari conficiunt, inſequi ſolent, nos
„ gravius premebant. Quantus enim cumque
„ commeatus nobis datus eſſet, minuebatur ta-
„ men, ita ut quotidianæ portiones, ne tan-
„ dem deficerent penitus, indies parcius diſpen-
„ ſarentur. Quin & panem, cum communem,
„ tum biſcoctum, ſitus corruperat, quemadmo-
„ dum & reliquum, qui inſuper vermibus ſca-
„ tebat, commeatum. Percepta quoque & aquæ
„ ſenſim creſcens penuria; quare & parcius il-
„ la nautis cepta dari. Tandem & ipſa fæti-
„ da ac verminoſa, non ultra fuit ad ſitim ido-
„ nea, nec ad humectanda corpora, quæ enor-
„ mis calor exſiccaverat, apta, nec utilis ad
„ deperditas illorum vires reſtaurandas. "

Præter cæteros morbos „ Scorbutum inde de-
„ duxit, naſci ſcilicet illum oportere ratus, eo
quod ſicca eſſet, ac ſuffocans in mari atmo-
ſphæra, quod ſalita alimenta corrumperentur,
quod potabilis lympha deficeret, noctesque præ-
primis gelarent. „ Signa, ſcribitur in Diario,
„ morbi prima manifeſtantur ad gingivas, haud
„ tumidas duntaxat, ſed & nigras ac putridas;
„ hinc fœtens anima, hinc corrupti dentes va-
„ cillanteſque adeo, ut nedum navalem, ve-
„ rum etiam nec alium quemcumque cibum,
„ manducare queant. Inde porro per univer-
„ ſum

„ sum corpus morbus vagatur. Ad crura, ad „ brachia, ad alias partes, maxime vero ad „ genu, patellam, Maculæ visuntur, pulicorum „ morsibus similes, rubræ, purpureæ, lividæ, „ nigræ, una cum articulorum doloribus. „ Posthac brachia, coxæ, femora, hinc inde „ tument; livida sic aut nigra, quemadmodum „ alias a contusione fit. Palata videre est, quibus „ frusta veluti crassæ corruptæque carnis „ adhæreant, die a chirurgica ablatione altero „ renascentia. Multorum cernas horride tumidos „ vultus. Accedunt demum tremor, palpitatio „ cordis, tensio ventris, miseranda artuum „ contractura, vehemens sæpe dolor, „ & morbo penitus irradicato, mors: non ita „ quidem ut omnia hæc symptomata eundem „ hominem impetant; nam ad interimendum „ sufficiunt pauciora."

Remedia deinde prosequutus, Cochleariam quidem præstantem esse censet, sed recentem tantummodo, haud vero in spiritum evectam; cum is, inquit, calidior existens, tenuiora dissipet, figat crassiora. Cæterum in longis itineribus nihil reperiri prestantius, quam in continentem descendere, quo ægri sereniore aura aliquantisper vescantur.

„ Vix fari datur, inquit, quantum marinum „ hunc morbum aër mutet, emendetque, campestris; „ ac quantopere simplices *herbæ pratenses*, „ ipsumque vile adeo habitum *gramen*, vires „ exerceant curandi valentiores illis omni-

„ bus,

„ bus, quæ ut decantata remedia laudentur ?
„ Miror ſane Medicos illos, qui naves, quæ
„ ſua conſilia obſervent, a ſcorbuto immunes
„ fore obſirmata fronte aſſeverent. Etenim quæ
„ eorum remedia ad efficaciter præſervandum
„ alia, quam illa, *quæ ipſiſſima in longis defi-*
„ *ciant itineribus?*"

Inter medias has miſerias inſulam detegunt ad gr. 15. lat. auſtr. cujus nigri incolæ inſulæ afferunt producta: Nuces ſcilicet *Kokos*, & quandam herbam abundantiſſimam, amareſcentem, ſimilem per omnia *Naſturtio hortenſi*. Incredibile, ait quantopere inde reficerentur omnes; ita quidem ut, licet lapidibus fere obruti ab inſularibus fuiſſent, ni fugam capeſſiſſent, inſulam tamen *Refectionis* appellarent; quo nomine eandem poſthac in Geographicis mappis decoratam deprendimus. Eſt in eadem fere altitudine cum inſula ſupra dicta, ob inventas a nautis aquas *Aquoſa vocata*, in qua eadem herba & copioſiſſima deprehenſa eſt, & mirifice antiſcorbutica.

Anno 1719. navis *Barneveld*, poſt infortunatos per immenſum pelagum errores, appellens tandem ad ampliſſimam inſulam *Madagaſcar*, ad oram *Africæ* occidentalem, nautarum 120. ſcorbuticos in littus duxit, ſub tentoriis locavit, & poſt 14. dies pleroſque iterum ſanos in carinam recepit, nullo adhibito remedio præter ſpeciem *Nimphææ*, quam in aqua copioſiſſimam invenientes, tum juribus incoxere, tum more acetariorum comederunt.

In

In itinere circum orbem universſum *Guilliel- mi Dampier* legimus, qua ipſe vehebatur, navem depoſuiſſe ad Promontorium *Bonæ ſpei* ſuos Scorbuticos, eo quod ibidem quocnmque *fructuum olerumque* genere plerique brevi ſoleant convaleſcere. Non addidit Auctor numerum ſcorbuticorum, qui in hoc promontorium depoſiti fuerant, ſed convaluiſſe refert omnes, quatuor duntaxat, qui omnium peſſime in nave habuerant, exceptis.

Famoſiſſima Scorbuti cura eſt inſula *Sanctæ Helenæ*, inter 15. & 16. lat. auſtr. gradum. „ Raro fit," inquit *Dampier*, „ quin ſcorbutici hic amiſſam dudum recuperent ſanitatem. „ Fert inſula hæc herbas optimas, unde balneis „ per inſulanos adornatis rigiditas, immobilitaſve cruris percuretur: a ſuo autem ſcorbuto fructibus, oleribus, recentioribus alimentis, cito liberantur; ita quidem, ut qui penſili lecto ex navi in continentem ducti fuerant, elapſo octiduo pedibus incedant, imo „ ſaltent: juvat vero aura ſerena."

In tædioſo itinere ex *Nova Hollandia* ad idem promontorium, homines ſcorbuticos primum 20. perdiderunt; deinde vero morbo aucto, auctis itineris tœdioſi laboribus, putridaque exiſtente ad bibendum aqua, miſere omnino cum nautis agi ceptum. Interim navis præfectus, magnam in navi poſſidens *Tamarindorum* copiam, juſſit definitam cuique ad prandium portionem cum oryza dare; id quod om-

nes multum reficiebat.

„ Porro ita commune omnibus, ait, malum
„ erat, ut vix exifteret, quem immunem dice-
„ remus; malum fubdolè fic obrepens, ut ipfi
„ nos vix perciperemus ægrotantes, vixque do-
„ lentes; fed debiles quidem & inappetentes:
„ fubdolè, inquam, fic, ut plurimis eorum,
„ qui morti adpropinquarent, vix fuaderi pof-
„ fet fuo manerent in penfili lecto, donec de-
„ mum immobiles redderentur: quando vero
„ fe lecto immobilitate affixos cernebant,
„ condebant teftamentum, haud ultra biduum,
„ triduumve, calamitates protracturos fe certi."

§. III. Ubique quæ de ipfa morbi defcriptione & fymptomatibus diaria habebant, in mea relatione collegi, ut conftaret marinum illum fcorbutum, in nonnullis fymptomatibus, alia atque alia in nave, differentem, tamen præcipuis in rebus fic convenientem effe, ut fcorbutum putridum vere referat; conveniatque omnino cum eo fcorbuto, quem terricolæ habent: ita ut idem prorfum morbus effe appareat terra marique.

Subdolum hunc morbum lævius gentem borealem afficere obfervamus, ex quo tellus multis in locis fit reddita ficcior; aggeribus fic adornatis, ut externæ aquæ fecludantur, liber internis concedatur effluxus: ex quo ædes fic fuas conftruxerint, ut minus humefcant intus, ac liberiore perflentur aëre: ex quo durioribus alimentis plura ceperint molliora interponere, fic ut dies nulla tranfeat, in qua variis lactucis,

cis, oleribus, fructibus, non vescantur; crudis, coctis, elixis, tostis: ex quo Asiatici alias noxii, potus; sic saltem *Boerhaavii* sententia erat; corpora ab acrioribus, diluendo, magis liberarint: ex quo tandem se contra cæli inclementiam firmioribus vestibus muniverint. Quin & cæteris paribus, vita laboriosa admodum, in eadem regione boreali, sub eodem victu & aere, immunes omnino a scorbuto; aut levius saltem affectos, præstat aratores, fabros ferrarios, lignarios, &c. interea dum textores, sartores, sutores, pictores, phrigiones, viri litterati, gravissime afficiuntur.

Examinandum est undenam scorbutus in navibus? ut pateat num vel hæc, quæ terricolis mitiorem reddiderint, vel adhuc alia, maricolarum quoque mitigare tollereve scorbutum queant?

An igitur 1. ab aëre marino, ita ut ex mari quidquam exhalaret, quod aëri commistum, ipsum sæpe redderet respirationi ineptum, & ad scorbutum generandum aptum, ut quorundam opinio fert?

An 2. ab humidiore semper athmosphæra?

An 3. a salitis?

An 4. a penuria vegetabilium?

Ut primo generalem responsionem ad hæc omnia, deinde ad singula propriam, adornem, dico has quatuor causas ita universales esse, ut ex æquo omnes in nave afficiant, Gubernatores majores, minores, & Classiarios vulgares.

Conſtitit vero univerſali obſervatione claſſis *Anſonianæ*, aliorumque, nautas potiſſimum ſcorbuticos eſſe, minus eſſe præpoſitos minoris ordinis, adhuc minus præpoſitos majoris ordinis, omnino nihil fere Præfectos ſupremos. Cum igitur quatuor hæ cauſæ omnes ex æquo afficientes, non omnibus ex æquo ſcorbutum creënt, haud videntur ejus cauſæ appellari poſſe.

Doctiſſimus *Lind*, qui de Scorbuto tractatum Hiſtorico dogmaticum erudite & practice ſcripſit, dum examinat an ſalita ſcorbutum creent? egregie reſpondet non videri, quum ſal a putredine ea præſervet, quæ cæteroqui in putredinem proclivia ſint: cum 2. diuturniore tempore aqua marina, dira neceſſitate cogente, pota, ſcorbuticis haud nocuerit: quod tertio ſalita viſa ſint homines ab eodem præſervaſſe.

Obſervatum quippe fuiſſe, dum naves *Anglicanæ* cum *Batavis* conjunctæ, ſtationem diu peragerent, ne portu ſolveret *Gallica* Claſſis, *Anglos* ſcorbutum corripuiſſe non corripuiſſe *Batavos*: cauſa quæſita, conſtitiſſe id, quod claſſiariis *Batavis* bis in ſeptimana ex braſſica ſale condita pararetur prandium, *Anglis* vero minime: cæterum in omnibus idem utriſque regimen contingere.

Pergit Doct. *Lind* docere non eſſe, qui ſcorbutum faciat, ſalem marinum. Scorbuto affici ceptis, inquit, mox omnia ſalita auferuntur;
atta-

attamen morbus pergit, & furit. Præterea ſcorbutum natum oſtendit, non niſi recentibus carnibus veſcente nauta. Sic *Anſonii* claſſi, *Mexico* recedenti, inter medias recentes carnes morbum natum: *Cæſarias* legiones, Clar. *Cramero* notante, cum carnium recentium abundantia; *Ruſſicum* exercitum, referente *Nitſchio*, ſalitis carentem, in turpes incidiſſe ſcorbutos.

In quæſtione porro de Vegetabilibus, merito occinit Doctiſſimo *Bachſtrom*, in eo, quod & ad præveniendum, & ad curandum, ſint egregia: id urbes obſeſſas, id *Hollandorum* braſſicam confirmare lubens fatetur: attamen cenſet etiam hanc *Bachſtromii* eſſe limitandam ſententiam. Quod enim 1. de urbibus obſeſſis conſtitit, id in multis aliis obſidionibus, ubi ſimiles cauſæ exiſterent, non ita conſtitiſſe. 2. In media Vegetabilium abundantia ſcorbuticos effectos eſſe claſſiarios.

Exemplum terribile affert, quod egregius *Huxham* confirmat. Dum claſſis navalis Architalaſſi *Martin* in Freto Gallicano diu obſervabat Claſſem Gallorum, in ſumma abundantia vegetabilium omnium & optimarum aquarum, tanta afficitur Scorbuto, ut inter 4000. claſſiarios 400. numerarentur miſerrime affecti: ſic ut Doctiſ. *Huxham* cernens redeuntem in *Pleymuti* portum claſſem, graphice ac lamentabiliter conditionem deſcripſerit ægrorum. Unde Cl. *Lind* defectum Vegetabilium, ſcorbuti feracem, non niſi cauſæ occaſionalis vice fungi putat.

 Sed

Sed ut certius, quid de Scorbuto proferatur, quid causæ est, quod plebs navalis infima hoc morbo maxime laboret? minus, aut vix proceres? 1. Proceres navis & præpositi nautarum habent mutatorias vestes, ut madefactas exuere, siccas induere queant. 2. Lectos suos pellibus animalium munitiores adversus frigora, quam plebeii, habent. 3. Omnes suas vestes habent præpositi, quam classiarii, crassiores, arcendo frigori aptiores 4. Habent navium Gubernatores, & supremi Ministri, Tamarindos, Aurantiorum ac Limoniorum poma, horumque defectu varia Limoniorum genera muria condita, succum Limoniorum qui in doliis, & melius adhuc in lagenis diu servari possit, conditas sale brassicas, rapas, phaseolos, endiviam &c. vina, cerevisias lupulatas, &c. hæc omnia simul sumta & non vegetabilia sola, concurrere videntur, quo minus navium Proceres hoc morbo affligantur.

Vita laboriosa nautarum an non deberet illos eximere potius a Scorbuto, ita ut minus eo, quam Proceres, laborarent?

Si solus labor exercitus Scorbutum præcaveret, labor neglectus conciliaret, utique nautæ essent ab eo proceribus navis exemtiores; sed ut, non obstante sua vita laboriosa, magis tamen Scorbutum contrahant, plures inevitabiles ipsis causæ, evitabiles Proceribus, efficiunt; ut jam vidimus.

An machina *Suttoniana* apta non est, ad

Scor-

Scorbutum præcavendum in navibus?

Juvat ad aera puriorem reddendum, ac renovandum; in eoque ſane egregia nautis eſt: ſi autem humiditate diuturna peccet aer, nil machina juvat; cum pluvioſa tempeſtate expulſum aera humidum, humidus ſubſequatur. Unde graviſſimus *Anſonio* Scorbutus *Mexico* redeunti, & omni genere abudanti vegetabilium. Pluviis ſaturo aere explente naves, nulla dies ſerena illuxit, quæ navem permitteret ſiccari. Venti interim & procellæ ſpumantes undas in naves invehebant, nautas reddebant madidos & frigidos. Cum nunc inter cauſas occaſionales nulla ſit aere humido ac frigido pejor, cum is diuturniore tunc obtineret tempore, Scorbutum peſſimum naſci oportuit.

Ex cunctis liquet victum corruptum, aëra humidum ac frigidum, veſtes tenues & humidas, humidos tenueſque lectos, Vegetabilium ſucculentorum defectum, animi mœrores ac tædia longi itineris, una concurrere ad Scorbutum generandum; aera humidum ac frigidum, cum veſtibus & lectis nautarum frigidioribus, Scorbutum creare poſſe in media Vegetabilium opulentia; Vegetabilium defectum ſolum ſine humiditate & frigore & mœroribus, vix creare Scorbutum, ut optimus *Lind* in *Scotiæ* Montanis incolis, & in *Finnis* evicit.

§. IV. Ex mirandarum curarum collectione conſtat illas peractas eſſe herbis calidis, & frigidis; alcaleſcentibus, & acidis: *Cochlearia*, *Na-*

ſturtio, *Braſſica*, *Cœpis*, *Nymphœa*, *Lactuca*, *Acetoſa*, *Rubi baccis*, *fructibus Tamarindorum* aliiſque, maxume pomis *Aurantiis*, *Citreis*, ac *Limoniis*: quovis *graminum* genere: nec non quibusvis ſucculentis *Vegetabilibus*: *Vino*, *cerevisia*, *aceto*.

Quamvis remedia, quæ morbum curaverint, oppoſitæ ſint naturæ, Scorbutus tamen navalis, ſymptomatibus deſcriptus ſuis, unius modo ſpeciei fuiſſe apparet; maxime id concludere licet ex curatione eorundem hominum primo per cochleariam, deinde per Rubi baccas; ut ſupra conſtitit.

An vero Cl. Viri *Princle* experimenta, aceſcentis cochleariæ, dum chemicis quibusdam operationibus eandem exponebat, præcipuam difficultatem haud tollant, docendo unicum Scorbuti genus unico medicamenti genere curatum eſſe?

Si hæc experimenta aliis clarioribus eluciden-tur, lubens Viri Doctiſſimi ſententiam amplectar: verum ne huc uſque amplexus ſim, me alia experimenta remorantur. De acore in ipſius experimentis ex Cochlearia percepto, ideo non concludo acidum in Cochlearia adeſſe, quia didici propriis experimentis, dum alcalina vegetabilia, dum ipſa jura carnium, certum quendam corruptionis gradum conſequuta, quid acidi redoleant, id fugax acidum, licet ſyrupo violarum detectum, ideo non docere naturam rei acidam, cum brevi poſt totum abeat in alcali.

calinum. Ergo vix video, cur, ob fugax tale acidum, credamus & alcalescentia vegetabilia, & jura carnium, in corpore humano ut acida agere? Equidem in experimentis clarissimi Viri alcali volatile cochleariæ avolavit multum, indeque natura herbæ alcalina vehementer mutata est; sed an mutata tota? An mirande curationes putridi scorbuti ægris, armentorum instar, crudam de pratis herbam vorantibus factæ, præsens non habuere alcali, idque copiosum? Deinde in Pringleanis sufficiens distinctio inter fermentationem & putrefactionem desiderari mihi videtur. Desiderari etiam arbitror debitam distinctionem putrida inter & alcalina. Putrida multa cum acidis non effervescunt, donec certum adipiscantur putredinis gradum, quo fiant alcalina. Necdum etiam mea experimenta me convicere de vera putredine, etiam nondum alcalina, in vivente corpore animali. In tot morbis putridis, etiam conclamatis, dum sanguis vena tusa eductus, aut aliunde effluens, examinatus est, nunquam, ne in pessimis quidem variolis, putredinis signa vel minima mihi dedit *Mortono* putridus sanguis de vena exiliens descriptus, ob raritatem hic vix memorandus est. Et demum non datur in tota Chemia machina, quæ utcumque Machinæ humanæ similis sit: Comparentur alimenta & potulenta cum excretis secretisque omnis generis, an huic similem possideat Chemia machinam? Unde donec clari, quem veneror, semperque vene-

venerabor, Auctoris, experimenta elucidentur, cochleariam, nasturtium, allium, &c. vocabo calida alcalescentia, imo alcalina Antiscorbutica.

Nunquid ergo in vegetabilibus, præter prædominans acre, aliquid aliud est, quo sic operentur, ut acre illud nihil obsit, & illud aliud, quidcumque demum sit, curam scorbuti peragat totam? Foretne vis eorum saponacea? an aliquid aliud?

An non his, qui saluti publicæ vi muneris coguntur invigilare, incumbit ut supremæ potestati ea indicent, quibus horrendus hic morbus præveniatur? Et an inter hæc consilia etiam hoc salutare non suadendum: ut loco tantorum vegetabilium siccorum, parentur in doliis succulenta vegetabilia omnis fere generis sale condita, ut nunc pauca modo parari solent? Si Viri Clarissimi *Poissonier* aquas marinas levi negotio potabiles reddenti succedat conatus, laudes merebitur æternas.

An ad stupendas & celeres scorbuti curas plurimum non contulit aura serena, in quam ex navi deducti scorbutici inducerentur, & qua compluribus fruerentur diebus?

Purus, siccus, tepens aer, partem medicinæ in his expleverit necesse est, dum humidus frigidusque aer symbolam adeo magnam morbo generando contulisset: sed absoluta talis puri sicci tepentisque aeris necessitas non demonstratur ex eo, 1. quod ægri sæpe jacuerint in littore

sub-

ſub tentoriis, ubi certo & humidus aer, & frigidus ſæpe eſt. 2. Quod plures tales celeres curæ peractæ ſint, ægris in continentem non expoſitis, verum nave detentis. Curam vero fortunatiorem ac celeriorem bono cum aere expectare oportet.

§. V. Quid demum cauſæ, quod marini ſcorbuti, ejusque peſſimi ſæpe tam celeris, atque perfecta cura fuerit: quodque terricolarum ſcorbutus curam noſtram toties diuturnam, laborioſam, ac ſæpe impoſſibilem arguat? An doſis eſſet medicamentorum, quam ad guttulas, ad cochlearia, ad vaſcula aliquot nycthemeri ſpatio evacuanda, præſcribimus (interea dum hiſtoria marina homines curatos oſtendit illos, qui vegetabilia cruda integris manipulis, qui poma aurantia & limonia denario numero, qui præterea herbas & fructus, coctos, elixos, aſſos, juraque eorum, ad victum ſic adhibebant, ut nulla re alia veſcerentur?

CAPUT XI.

De Machina ad Curandum Ileum deſperatum.

§. I. *Communicantur duæ Epiſtolæ agentes de Machina, nuper in* Italia *excogitata, qua tres homines, Ileo deſperato laborantes, integræ ſanitati brevi reſtituti ſunt; referentes quoque facta in canibus eadem experimenta*. §. II. *Tra-*

Traduntur novem mea experimenta cum hac Machina capta; qua occasione etiam phænomena, quæ circa vermium in corpore animali domicilium, & circa vitales actiones, observabantur, noto. §. III. *Quatuordecim Corollaria tam Theoretica, quam Practica, ex dictis deducta.*

§. I. Ruditissimus ac solertissimus Medicus *Joannes de Videmar*, celeberrimus *Mediolanensis* Practicus, ad promovendam Medicinam natus, jam pluries de ejusmodi Machina ad me scripsit, quæ excogitata in *Italia*, ad desperatum Ileum morbum, præsente jam vomitu stercoreo, solvendum pluries admota, nonnullos homines mortis faucibus eripuisset, eosdemque spatio incredibiliter parvo reddidisset sanitati.

Primæ ejusdem literæ ad me datæ XII. Kal. Jan. 1762. sic se habent: „ Machinam, de „ qua alias sermo fuit, a Domino Physico *Molinari* huic nostro Fabro *Laurentio Mazzoni* „ demandatam, istuc brevi deferendam intelligo; ita binas alias historias, ad eam spectantes, quæ bis fortunatum obtinuere eventum, „ tibi communicatas volo; eaque simul in de„ natis per me capta experimenta coram Ar„ chiatro *Vandelli*, ejusque nepote D. *Domeni*„ *co Vandelli*, ut de ejus usu certiores apud „ Litteratum orbem rationem reddere queamus."
Et primo:

„ Ru-

„ Rustica mulier torosa, quartum agens lu„ strum, post magnam salsamenti, fructuum„ que horeorum, ingurgitationem, quatuor „ miliarium iter suscepit. Domum redux dolo„ ribus *ad ileum dextrum* vexatur, cum abdo„ minis intumescentia, vomitu, anxietatibus: „ nihil profuere enemata sæpius applicita, ni„ hil iteratæ V. S. nihilque fotus emollientes, „ & oleum lini magna satis copia epotum; ita „ *ut ad octavam diem* increbescentes, jamjamque „ morituram proclamantes, ut transferretur ma„ china, conscii suadeant nonnulli: qua appli„ cata magna tepentis aquæ copia quatuor „ dierum spatio, sed per intervalla, injecta, „ mirum! dextram abdominis intumescentiam „ se movere visum est, doloresque demulceri „ ceperunt, multisque brevi post dejectionibus „ liberata fuit.

„ *Frater Josephus Fidelis a Mediolano*, Ca„ pucinus, moribundis in Xenodochio adstans, „ quadragenarius, post diuturnam toleratam „ febrem vix reconvalescens, in vomitum fere „ continuum incidit, materiei primo aquosæ, „ viridescentis, magnæ copiæ, singultibus iden„ tidem comitantibus, nullisque trium dierum „ spatio sedibus. Omnibus in cassum adhibitis, „ fœtentes jam incipiebat vomere fœces. Re in „ angusto sic posita, adstans Chirurgus & Lithoto„ mus magni nominis *Dominicus Ocelli*, machi„ nam experiri solitus, ad eam confugiendam „ esse autumavit, motum peristalticum inversum

„ re-

„ revocandi ergo. Manu operi admota, paulatim, sed repetito, injicitur tepida: paucæ, sed crebræ redduntur sedes, (qui effectus machinæ hujus singularis & proprius alvum crebro irritandi,) brevi cessat emesis, permanente adhuc singultu; verum analepticis recreatus, integre convaluit, prout mihi retulit idem ægrotus.

„ Ad ea, quæ in denatis ipse animadverti coram testibus, nunc devenio. Nudatis igitur intestinis, aqua per machinam injecta paulatim præterfluere omnes intestinorum convolutiones, usque dum continuato per os exiret rivo, conspexi; ne guttula quidem in cavo abdominis ejecta, intactis, etiamsi satis extensis, intestinis; neque tam impleta ac distenta inveni, ut rupturæ periculum minarentur, quin majori extensioni locus foret. Iterato periculo in cadavere, cui Ileum pone valvulam apertum fuit, aquam vix ad libram injectam per aperturæ colum exire vidimus, nihil prorsum resistente valvula, haud secus, ac si nulla adesset: ex quo vera scripsisse *Matthæum de Gradibus*, *Guainerium*, aliosque, intelleximus, qui suppositoria in anum intrusa, abrupto vi filo, per os ejecisse ægrotantes nobis tradiderunt; quin imo digito immisso in colum, desursum versus absque ulla resistentia in ileum transivisse animadvertimus.

„ Nec per constructam Machinam istuc quanto

„ tocyus translaturam experti fuimus aliis duo-
„ bus in cadaveribus; hinc pari modo injecta
„ aqua ultra valvulam præterlapsa non fuit;
„ ita ut non semper æque constructam, neque
„ in omnibus æque validam esse feteamur opor-
„ teat; quemadmodum & *Hales* in canibus,
„ aliique in hominum cadaveribus Anatomici
„ annotavere. Horum duorum cadaverum inte-
„ stina ad spithamæ longitudinem, supra &
„ infra valvulam, de industria dissecui, atque
„ e corpore extraxi, in diem sequentem pericli-
„ taturus, quid inde esset. Injecta igitur in co-
„ lon aqua, in Ileum pertransiit; minime mi-
„ ratus sum, eo quod partes in situ quandam
„ habeant actionem, quam non retinent di-
„ vulsæ, quemadmodum partium usus in dena-
„ tis valde lacessitur.

„ In vivo cane de industria parato iterum
„ periculum fecimus, in eoque facillime tepi-
„ dam omnes intestinorum anfractus, ad pylo-
„ rum usque, pervasisse vidimus. Ex quibus
„ patet Instrumentum hoc nullum neque in vi-
„ vis conatum inferre posse; eo magis, quia
„ dum satis est, injectio de cessatione admo-
„ neat, atque extracto tubulo immediate post
„ rejiciat aquam." Hæc de Machina satis.

In secunda Epistola data *Mediolani* sept. Kal.
Jun. 1762. sic scripsit: „ Habes hic annexam
„ delineationem, atque descriptionem Machinæ,
„ clysteris vice adhibitæ. En casus! Mulier fere
„ quinquagenaria, colicis doloribus quatuorde-
„ cim-

„ cim dierum ſpatio vexata, nihil prorſum
„ per inferiora emittens, omnia evomebat, in-
„ caſſum adhibitis clyſteribus emollientibus, acri-
„ bus, ipſoque tabaci fumo, atque oleo amyg-
„ dalino cum hydrargyro deglutito, nec re-
„ petitis V. S. ac balneis, levari potuit. Ipſo
„ momento, quo Machinæ ope injecta fuit ſac-
„ charata, aqua, tot dejecit prædura ſcybala,
„ ut vix credi poſſit; quibus exacte inſpectis,
„ præmulti uvarum acini, jam multis menſi-
„ bus retro comeſti, reperti ſunt.

„ Verum quidem eſt, quod mulier hæc mul-
„ tos ſuſtinuit labores in aquæ violenta inje-
„ ctione, quemadmodum optime notat Exp.
„ *Hales* in hæmaſt. Exp. 25. ac parum affuit
„ ne in animi deliquium laberetur in fœcum
„ dejectione; aſt analepticis roborata, in diem
„ ſequentem injectione iterata, iterumque in-
„ terpoſitis aliquot diebus repetita, optima nunc
„ fruitur valetudine, quæ iliaco morbo mori
„ proxime videbatur.

„ Haud abſimilis ei hæc machina eſt, quæ
„ ad extinguenda incendia apud *Martin* deſcri-
„ bitur, in *Grammatica ſcientiarum*.

„ Jam in cadavere Machinam hanc experti
„ ſumus, vidimusque aquam ad pylorum usque
„ adſcendiſſe; aſt ignoro usque dum, an in
„ omnibus cadaveribus hoc eventurum ſit? Re-
„ petitis experimentis te commonefaciam. Du-
„ bium tamen eſt an, poſito quod æque eve-
„ niant in omnibus demortuis, in vivis pari

„ mo-

„ modo eventura ſint, (quemadmodum & tu
„ notas ſuper *Haleſiana* experimenta,) majo-
„ rem propter *Tulpianæ* valvulæ vim in his,
„ quam in illis.

Clariſſimus *Hales* loco citato, & tu quoque
„ in capite *de Tympanitide & Ileo morbo*, Me-
„ dicos admones ut hujusmodi caſibus enema-
„ ta excogitent tantarum virium, quæ inteſti-
„ norum obices tollere poſſint. Hæc tibi com-
„ municata hiſtoria ſatis evincit, quantæ ſit
„ efficaciæ ſimilis aquæ injectio.

His ita a digniſſimo viro perceptis curavi mihi juxta delineatam calamo effigiem Machinam ejusmodi parari: quam tabulam lubenter communicaturus eſſem, ſi in actis *Bononiæ*, aliusve Italicæ Eruditorum Societatis, non proſtaret brevi; & niſi, ut ante monitum eſt, fere ſimilis haberetur in *Martini Gram. Scient.*

Die Martis 28. hujus anni, primum experimentum in noſocomio fecimus in cane viva, mediocris magnitudinis. Injecimus tribus iteratis vicibus in inteſtinum rectum libras medicas unciarum XII. propemodum ſex aquæ tepidæ.

Poſt ſingulas injectiones canis incredibili impetu aquam cum ſtercoribus ad 4. 5. pedum diſtantiam expulit ano. Has tres injectiones ſpatio horæ quadrantis abſolvimus.

Liberata Canis per 3. 4. minuta ſpatioſum cubiculum circuivit, corpus poſticum totum madidum ubique affricans. Poſtea cucurrit ala-

criter, bene dormivit, ſaltavit, manducavit eo, & ſeq. die.

Violenta hæc vis, qua injecta aqua ad tertiam usque vicem reſiliret, nosque injectionem ter repetere cogeret, ſuſpicionem dabat an valvula *Bauhiniana* tranſitum non denegaſſet.

Unde die 29. & 30. & 31. Martii eodem modo experimentum repetivimus, eundem an effectum editurum eſſet curioſi. Et phænomena injectionis eadem erant, & æque bona canis poſt injectionem valetudo.

Unde 1. Aprilis experimentum ſic mutavimus, ut ano bene circum ſiphunculum clauſo, & cane melius intra manus firmata, ſex ad minimum libras continuata opera injecerimus. Porro dum libræ pene quatuor injectæ erant, canis vomere cepit, primo aquam, dein cibos, vermes tandem teretes vivos. Injectione interim pergente, vomitus rivi lati inſtar profiliit ad diſtantiam 3. aut 4. pedum.

Vis ergo machinæ continuatior reſiſtentiam valvulæ ſuperavit.

Animus erat ilico interna examinare. Strangulavimus canem, & aperuimus. Craſſa inteſtina modice, tenuia minus, ventriculus immenſe diſtentus erat.

Apertis colo & ileo, oblongum in valvula hiatum deprehendimus.

15. Aprilis ſano ac vegeto cani unica continuata vice, niſi quod ſemel quidquam alvus reſiliret, injecimus ultra octo libras aquæ tepidæ.

dæ. Post injectas 5. libras vomere cepit, pluriesque vomitum exinde repetivit. Paucis post minutis a sordibus canis mundatus, ac linteo siccatus, hilaris ac sanus fuit per plures dies; postea dimissus adiit ilico suum in vicinia herum, reditque adhuc sæpe nos blande salutaturus.

18. Aprilis in cadavere humano vires exploravimus Machinæ. Sexagenario major cum calculo in vesica in nosocomio obierat. Vesicam cum calculo primum eduxeramus, ne utilissima demonstratio, quam posthac communicabo, turbaretur. Injecimus tunc ope Machinæ tepidam per anum, quæ ut facilius progrederetur, intestina plurium manibus molliter compressimus, sic tamen ut aquæ progressum levatis sæpe manibus bene contemplaremur. Vidimus intestina crassa cito impleri; nonnullam quidem nasci ad valvulam remoram, sed brevi sublatam; injectam aquam momento citius intestina tenuia permeare; non extendi ea notabiliter; ventriculum autem valde turgidum fieri, oreque mox elabi aquam. Valvula hiabat; antequam vero perscinderemus, ex colo aquam in ileum promovere satagebamus, haud æque feliciter in quovis intestini situ: certus ac determinatus situs requirebatur, ut ex Cæci sacco aqua in Ileum transiret.

3. Maji canem masculum 16. mensium, fortem, nacti, experimentum iteravimus. Valida corporis contorsione & ejulatu tres primæ tepi-

dæ libræ vi expellebantur ano. Qua dein accuratius circum cannulam firmata, tres alias libras commode, & non interturbate, injecimus: aqua interim vomitu quidem valido, ſed eo, qui in primo cane obſervatus, debiliore, ejectabatur, cum paucis cibis, & teretibus lumbricis, ad tertiam usque vicem.

Decreveramus etiam hunc extemplo aperire; ſed cum inde minus recte, quam priores canes, ſe videretur habere, pepercimus ejus vitæ, viſuri an quid ab operatione infortunii obſervari daretur. Aſt hora elapſa canis per omnia ſe ſanum eſſe demonſtrabat. Cum haud illepidus cuiquam placeret, qui pro ſuo magno ac vetuſtiore cane libenter eum mutaret, dedimus illi noſtrum, poſtquam per novem dierum ſpatium certiores nos de ipſius perfectiſſima ſanitate reddidiſſemus.

Canem ergo majorem illum 12. Maji ad experimentum ducentes, ſpatio binis minutis breviore injecimus aquæ tepidæ 8. vel 9. libras, quæ incepere tunc violento ſaltu, minus tamen violento, quam in primo experimento, ore exſilire. Vomitus iterum ut in prioribus ter repetierat, isque ſingula vice copioſiſſimus. Materies ejecta partim aqua erat, partim copioſa caro, partim lumbrici teretes, digitum, ſesquidigitum, longi, valde graciles, partim copioſiſſima tenia, & gluten multum.

Apertis per longitudinem inteſtinis deteximus innumerabilium teniarum copiam, ſic ut cate-

na cohærentium ſibi cucurbitinorum vermium, ſive Aſcaridum planorum, hinc inde, forte per vim aquæ, fracta, plus vigeſies iret, rediretque per totam tenuium inteſtinorum longitudinem, glutine involuta copioſiſſimo. Lumbrici teretes Teniam concomitabantur ubique.

Peculiare in hoc cane fuit, quod Colon in medio ventre ſub umbilico originem haberet, rectaque deſcendens, mox Rectum formaret; longitudinem igitur una cum toto Recto 8. vel 9. pollices emenſum duntaxat: quale quid & in homine *Dionis* ſe teſtatur obſervaſſe. Ceterum breve hoc Colon ab injecta aqua probe elutum erat, compactas modo fœces & in ortu ſuo, & in magno ſuo proceſſu vermiculari, gerens.

Utrique cani, quem ſtrangulaveramus, effectum machinæ contemplaturi, laxato poſt apertum abdomen & thoracem fune, vita pulcherrime redibat. Quo animadverſo, mox ad actiones vitales contemplandas, reliquo examine ad tempus dilato, nos accinximus. In priore cane, aperto pericardio, cor pulſabat uno tempore æquabiliter, alio inæqualiter: vita labaſcente, per vices quievit & palpitavit. Levis digiti attactus momentaneam vitam reddebat. Attenti ad ultimum cordis motum, vidimus utrumque ejusdem ventriculum æquabiliſſime agere, & æquæ fortiter; idque etiam ubi poſt aliquantillam quietem, ſive ſponte, ſive flatu, tactuve, ſuos redintegraret motus. Quo autem certiores hu-

jus

jus essemus, corparum invertebamus, ut cum sinu & auricula sua ventriculus sinister sub liberiorem conspectum caderet; unde sinistrum cor pulcherrime agere cernebamus, ut ante videramus pro parte.

Quod autem diu, distincteque, ac de industria, notabamus, vix cuspis dici poterat ad basin in systole multum accedere, idque etiam a principio, dum cordis validior motus existeret, notavimus. Dicendum potius est in systole cuspidem, & latera ventriculorum, se simul leviter contrahere.

Arteria intercostalis perscissa pulchre ostendebat velociorem illum saltum, quem arteriosus sanguis ad singulam cordis contractionem edit.

Uterque cordis ventriculus apertus multum, sinister autem plus, sanguinis continebat.

In altero cane pericardium ægre a corde secedebat. Attenti ad omnia, vidimus clare in systole cordis basin, æque ac mucronem, & parietes, ad se invicem accedere, & cor facere se ipso minus: motus vero vitalis ad finem usque pergebat æqualiter in utroque thalamo, inverso corde, quemadmodum in cane priore ut cordis sinistri motus apte conspici posset. Tandem, quod non in cane priore, cessante, motu vitali ventriculorum, auricula dextra quater vibrabat, quo tempore sinistra semel. Cor sinistrum cum sua auricula æque plenum sanguine, quam sua cum auricula dextrum. In sinu dextro polypus magnus.

In-

In utroque canum experimento dextrum cor non vixit finiſtro diutius. An quod, corde in ſitu manente, cor ſiniſtrum minus conſpicuum ſub ultimis vitæ ſcintillis mortem teſtari maturiorem videatur? Igiturne aliqua cordis inverſione opus, ut certi quid affirmemus, detegamusque errores?

In humanorum Cadaverum examine cor ſiniſtrum ſæpe minus quam dextrum repletum inveni ſæpe æque repletum, aliquando repletius. A methodo ſecandi multum pendet: qui cor dextrum prius aperiunt, hi motu, præſſione, evacuant cor ſiniſtrum plus, quam aliter; qui ſiniſtrum prius eandem ob cauſam poſſunt dextrum inanire.

Finem Capiti huic, & ſimul operi, imponam quibusdam Corollariis & Problematibus.

1. Patet in Canibus facta Machinæ operatione ſic, ut aqua injecta bis, ter, cum fæcibus alvo expelleretur, vomitum non adfuiſſe.

2. Canes poſt hanc operationem minime ægrotaſſe.

3. Quod vomitus non ſucceſſerit, violenteque ex ano fuerit expulſa aqua, id minus videri valvulæ reſiſtentiæ tribuendum, quam quidem canis motui, contorſioni, clamori, elabendi conatibus.

4. Id evidenter patuiſſe, quando, cane prudentiùs firmato, injecta continuatim aqua vomitu repetito expulſa fuerit.

5. Experimento eo usque producto, ut violen-

le-

lentus, repetitusque ſequeretur vomitus, unaque cum aqua cibus, gluten, multusque tum teres vermis, tum latus; igitur eo usque, ut vis valvulæ coli penitus ſuperaretur, ut motus periſtalticus naturalis ſufflaminatus, & ut motus antiperiſtalticus eſſet præternaturaliter auctus; experimento, inquam, ſic aucto, canes tamen nullam inde habuiſſe, imo ne a ſæpius quidem repetita eadem actione, ſanitatis jacturam aut læſionem.

6. Canibus ſtantibus, ac quatuor pedibus ſuis ſupra menſam detentis, cum injectionem fecerimus, quæritur utrum injecta aqua faciliorem hinc habuerit, an difficiliorem motum ad os uſque? Et an ſaltem in homine iliaco, dextrum in latus pro more verſo, injectione minus ſuccedente, ſitus non foret, qualem in canibus obſervavimus, conciliandus?

7. Et in canibus, & in hominum Cadaveribus, quæ *Cl. Widemar*, quæ nos, aperuerimus, apertave contemplati fuerimus, omnia inteſtina modice tantum turgida inventa eſſe: videri hinc eam vim Machinæ eſſe, ut omnes in via reſiſtentias multo leviore negotio ſuperet, quam ut per reſiſtentes potentias ſuam viam amplificare cogatur. In vivis quidem inteſtinorum vis contractilis juvare dici poteſt; in cadaveribus autem haud ita.

8. Cur in iisdem experimentis (n. 7.) ventriculus maxime expanſus? Replendus is erat donec vel finderetur, vel per orificia evacuaret ſe

ſua:

ſua: per orificium inferius ſive dextrum non poterat, impellente fortius machina; ergo per ſuperius tantum, ubi primum ſic repletus, ut capere ultra non potuerit.

9. Haud in canibus duntaxat, verum nec in hominibus, hucusque inventam eſſe per ſe lethalem eam, ſuperna verſus, *Tulpianæ* valvulæ aperturam, ut aqua, ſtercora, ut enemata, ut etiam ſuppoſitoria, ex recto & colo adſcendant, & ore evomantur. Caſus *Matthæi de Gradibus*, *Guainerii*, Pueri, de quo Rat. Med. Tom. 1. tandem & trium illorum quibus, referente *Cl. Widemario*, hæc Machina vitam ſervavit, aperte hoc evincunt.

10. Caſus dari ex obſervationibus, quos Machina hæc minime curet: quales enim binos expertus ſit *Cl. Widemar* inſuperabilitatis valvulæ, tales plures reperiundos fore. Jure proinde *Italos* Medicos & Chirurgos laudandos, qui in vivis hominibus, ne una vice nimium urgendo obeſſent, lente adeo & prudenter progreſſi ſint.

11. Meditationi Pathologicæ multam materiem a vermibus in canibus repertis ſuppeditari. Ac primo quidem ope Machinæ in binis canibus vermes teretes plures vomitu ejectos; in tertio magnam copiam teretium & latorum. 2. In Anatome canis poſterioris teniam copioſam, multosque illos teretes vermes, inteſtina fere tota expleviſſe. 3. Eosdem copioſiſſimo ac tenaci inhæſiſſe glutini. 4. Cur tota hæc moles,

aut cur ſaltem primo in ortu, motu periſtaltico, & tranſeunte chylo, depulſa non fuerit, mirum videri; cum quo affigat ſeſe, quove retineatur, nullibi appareat quidquam. 5. Retinereturne hæc vermium ac glutinis moles a motu antiperiſtaltico naturali? Sed cur tunc chylus, cur incipientes non retineantur fœces? *6.* Nunquid copioſi adeo vermes ſuo motu & reptatu non plus, quam alia ibidem contenta canalem inteſtinalem ſtimulent? & cur haud expellantur tamen? 7. Poſſiderentne vim ſuſtinendi ſe, motui periſtaltico reſiſtendi, affigendi ſe dum pelluntur, tuendique domicilium? 8. Ideone inefficax toties Antihelmintici vis, quod tenaci glutini involuti vermes, tutique hæreant? *9.* Visne Antihelmintici ea præcipua ſit, quæ gluten incidere, pellereque, ſit potis? 10. An allium, aſa fœtida, fuligo cruda caminorum, &c. ſæpius ſumta, vermes in medio ſuo glutine ſic afficerent, ut ſede mutari cogerentur, & vel ſponte ſurſum deorſumve exitum quærerent, aut catharctico fortiore tunc facile expellerentur? An vero hæc tantum in gluten deſtruendum potenter agendo inſecta fugent?

12. An inde forte capiatur cur alvo nonnunquam prodeant corpora ulna longiora, inteſtinum cavum longitudine, amplitudine, cavitate, referentia; quale quid ſtupenda eruditione clarus *Juſtus Lipſius*, teſte medico ſuo *Heurnio patre*, excrevit? Et quale præſtantiſſimum Collegam, variis portionibus, quas inter unam qua-

quatuor ſpithamarum, excreviſſe vidi? Utique glutinis immenſi, inteſtina opplentis, copia, ſive genita cum vermibus, ſive aliunde, poſſetne aliquando inſpiſſari, condenſari, conclutinari cum cavo inteſtino, & poſt Leinteriam, poſt Atrophiam a tot obſtructis lacteorum oſculis, Naturæ demum bonitate ſub hac expoſita forma excerni?

13. Si tandem, plurimum Iliacorum curatorum exemplis, cunctis meridiano ſole clarius conſtiterit *Tulpianam* valvulam a Machina innocue aperiri, totumque inteſtinalem tubum ſe tuto per os evacuare; an tunc in difficillima cura vermium, cum maxime latorum, Machina applicanda non foret vicibus repetitis, ut *Itali* fecerunt; quandoquidem viderimus ab unica applicatione, ſed fortiore, & lumbricos multos, & copioſam, cum muco abundantiſſimo, expulſam Teniam? Animus eſt, ſi denuo canem teniosſum nactus fuero, ſingulo tertio quartove die experimentum toties repetere, donec ultra nihil de verme prodeat; incidere demum canem, viſurus num penitus a vermibus immunis ſit, nec ne?

14. De experimentis, circa actiones vitales in vivo animali utroque hic captis, notandum id cenſeo, quod in omnibus canibus ac felibus, quos ad contemplandam hanc actionem unquam vivos contemplatus ſum, rem non ſemper, ut hic, invenerim; verum perpetuo cum mira in aliis atque aliis varietate: unde conclu-

cludo 1. illegitimam quancumque regulam physiologicam fore, quam ex ejusmodi phænomenis, adeo inconstantibus, obtrudere quis vellet. 2. magis illegitimum esse actionem sani vegetique animalis sic exponere, & per ea explicare velle, quæ in eodem vulnerato, convulso, agitato, cum morte luctante, cum absentia resistentium potentiarum, quæ olim partes in debito situ detinebant, fulciebantque, observentur. 3. Maxume illegitimum vitalitatem humanam, sanam, explicare, & comparare cum phænomenis, quæ animal vulneratum, & cum morte luctans, insigni varietate & inconstantia offert contemplantibus.

Atque hic tandem finem operi impono, solito jam protractiori, quam ut notabiliores casus Chirurgicos & Anatomicos, quorum tamen scire interest, adjungam eidem: unde hos ad proxime subsequentem tomum reservabo.

FINIS.